

วารสาร

สังคมพัฒนศาสตร์

Journal of Social Science Development

P-ISSN: 2774-0412

ปีที่ 8 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2568)

E-ISSN:

Vol.8 No.8 (August 2025)

๑ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมพัฒนศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการของวัดสนธิ์ (นาสน) ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าและนำเสนอองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ โดยการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย และสถาบันภายนอก รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขาวิชาเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ ศาสนศึกษา ธุรกิจทั่วไป การจัดการและการบัญชี สังคมศาสตร์ทั่วไป การศึกษา รวมถึงสหวิทยาการ ด้านสังคมศาสตร์และและศาสตร์แห่งการพัฒนา โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลหรือองค์กร ทั้งภายในและภายนอกวัด เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย ประเภทบทความวิจัย และบทความวิชาการ

บทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสังคมพัฒนศาสตร์จะต้องผ่านการพิจารณา จากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer - reviewed) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมพัฒนศาสตร์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

*มีผลตั้งแต่ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2568 เป็นต้นไป

☯ เจ้าของ

วัดสนธิ์(นาสน)

89 หมู่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร.075-340-043 โทรสาร. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

☯ บรรณาธิการบริหาร

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์(นาสน), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ กองบรรณาธิการ

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.वासना แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.มุกตาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.สุชาติพงษ์ ทรงทอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2

พ.ต.อ.พิพากษ์ เกียรติกมลเศ

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

☯ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**นายศักดิ์ดา หารเทศ**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

โรงเรียนนาจานชัยสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

☯ ฝ่ายกฎหมาย**นางสาวจรรยาพร เหมรังษี**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

☯ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

☯ จัดรูปเล่ม**พระบุญญฤทธิ์ ภาทพจारी (ชูราศรี)**

วัดสนธิ์(นาสน)

☯ โรงพิมพ์

หจก.กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

Tel. 075-466-031 Fax. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 8 ประจำปีพุทธศักราช 2568 เล่มนี้เป็นปีที่ 8 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลัก เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index - TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์ จักมีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

นายอนุชิต ปราบพาล

บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การส่งเสริมหลักกาวนา 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	1
PROMOTING THE BHĀVANĀ IV FOR THE HEALTH CARE OF MONKS IN HIN TOK SUBDISTRICT, RON PHIBUN DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
พระอธิการอนันต์ ปิยวณฺโณ, พระครูวิจิตรรัตนวัตร จิตตสุโก (จิตรภักดี), พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูวิจิตรสาธุรส เตชธมฺโม (แก้วมณี)	
การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง ในการเลือกเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	11
EXPOSURE TO SOCIAL MEDIA THAT INFLUENCES PARENTS' DECISION TO CHOOSE THE DEMONSTRATION SCHOOL OF RAMBHAIR BARNI RAJABHAT UNIVERSITY	
แดเนียล โอพีโอ, ฤทธิพัฒน์ แก้วตาธนาวัฒนา, เหมือนฝัน คงสมแสวง	
การส่งเสริมหลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน บ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอลิขินคร จังหวัดสงขลา	20
PROMOTION OF THE SANGAHAVATTHU PRINCIPLE FOR THE DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF THE BAN SATIT COMMUNITY, SATINGMO SUBDISTRICT, SINGHANAKHON DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE	
พระใบฎีกาวิรัตน์ อนุทสุโก (เพ็งจุล), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ (กิติโกพะ), สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์), พระครูจิตตสุนทร เทพโล (ชูเกลี้ยง)	
การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	30
PROMOTION OF FIVE PRECEPTS PRINCIPLE TO DEVELOPMENT THE QUALITY OF LIFE OF BAN CHA COMMUNITY HAT YAI SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE	
บุญยณฺช ลิ้มวรารกร, สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์), พระครูจิตตสุนทร เทพโล (ชูเกลี้ยง), พระครูวิจิตรรัตนวัตร จิตตสุโก (จิตรภักดี)	
ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้	42
THE CITIZENSHIP IN DEMOCRACY SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION STUDENTS FOR THE GROUP OF SOUTHERN RAJABHAT UNIVERSITIES	
สุณา ผาด่านแก้ว	

สารบัญ (ต่อ)

- การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาล
ตำบลทางพูน 55

THE EVALUATION OF THE MORALITY, ETHICS, AND DISCIPLINE PROMOTION PROJECT AT THANG
PHUN SUBDISTRICT MUNICIPALITY KINDERGARTEN SCHOOL

วิภารัตน์ สิริโรส, ฉัตรชัย แก้วดี

- การสร้างสรรค์นวัตกรรมดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมนอน
หลับของเด็กปฐมวัย 69

THE CREATION OF INNOVATIVE INSTRUMENTAL MUSIC FROM SOUTHERN THAI LULLABIES TO
ENHANCE SLEEP BEHAVIORS IN EARLY CHILDHOOD

สุภาพร ฉิมหนู

- การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก
อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84

AN APPLICATION OF SAPPAYA 4 IN DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LIFE QUALITY OF BANTROM
SUBDISTRICT, CHAIBURI DISTRICT SURATTHANI PROVINCE

พระปริเชต กิตติสมบุญโน (รักษายศ), พระครูโฆสิตวัฒน์นุกุล อนุวฑฒโน (ปานประดิษฐ์), พระครูโกศล
อรรถกิจ เปสโล (ชัยศักดิ์), พระครูวิจิตรสาธุรส เตชธมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณโณ
(กิติโกพะ)

- การส่งเสริมหลักอินทรี 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญ
ธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล 95

PROMOTING THE INDRIYA V FOR THE PRACTICE OF VIPASSANA MEDITATION OF THE PRACTITIONERS AT
WAT PHOCHAROENTHAM KHUAN PHO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SATUN PROVINCE

พระวรโชติ วรญาณ (หอประยูร), พระครูวิจิตรสาธุรส เตชธมโม (แก้วมณี), สิทธิโชค ปาณะศรี

- การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน บ้านไร่เหนือ อำเภอกง
หรา จังหวัดพัทลุง 106

AN APPLICATION OF THE SANGHAVATTHU IV PRINCIPLE TO DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF
LIFE OF BAN RAI NUA, KONGRA DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

พระครูโฆสิตวัฒน์นุกุล อนุวฑฒโน (ปานประดิษฐ์), พระครูจิตตสุนทร เตชพล (ชูเกลี้ยง), สิทธิโชค ปาณะศรี,
พระอรรถพล กิตติปาโล

สารบัญ (ต่อ)

แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย ในสถานศึกษา	116
THE CONCEPT OF PROMOTING LEARNING AND INSTILLING DEMOCRATIC BEHAVIOR IN SCHOOLS	
พิมพ์พิชชา สุนจิรัตน์, ภาสกร ดอกจันทร์	
การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชน กรณีศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี	129
AN ANALYSIS OF THE ETHICAL VALUES IN THE BUDDHIST CHANT PUTTACCHAYAMONGKOLKATHA FOR QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT	
อาจุฑา เนติธนากุล, น้อม ฉิมคล้าย, รุจิรวรรณ ลำताल, วันเพ็ญ เดชเดชา	
การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครู	138
INTEGRATING THE FOUR NOBLE TRUTHS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGY IN SOCIAL STUDIES LEARNING DESIGN TO ENHANCE TEACHER PROFESSIONAL COMPETENCIES	
ทวีโชค เจริญไกร	
การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา	149
THE APPLICATION OF DESIGN THINKING PROCESS IN DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATION STRATEGIES	
สมเกียรติ ยั่งยืน	
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)	163
MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE ENDOWMENT LIFE INSURANCE FROM MUANG THAI LIFE ASSURANCE PUBLIC COMPANY LIMITED	
ธารทิพย์ แสงสิงห์, ชิมโสธร วิสิฐนิจกิจจา	
การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล	175
PROMOTING THE PRINCIPLES OF RIGHT SPEECH FOR LIVING IN A MULTICULTURAL SOCIETY OF SANTAYARAM COMMUNITY PHIMAN SUBDISTRICT MUEANG SATUN DISTRICT SATUN PROVINCE	
พระปลัดสุริยา ตีสารโร, พระครูวิจิตรสาธิต ธรรมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณโณ (กิติโกพะ)	

สารบัญ (ต่อ)

การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา 187

PROMOTION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN THE LIFESTYLE OF THE CHAO LAY BAN THUNG WA ETHNIC GROUP, TAKUAPA DISTRICT, PHANG NGA PROVINCE

พระปลัดนฤเทพ จิรวุฒโน, พระครูวิจิตรสาธุรส เตชธมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณโณ (กิติโกพะ), พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล อนุวฑฒโน (ปานประดิษฐ์), สิทธิโชค ปาณะศรี

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 197

MANAGEMENT ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE OF THE ADMINISTRATOR UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2: A CASE STUDY OF A PRIMARY SCHOOL IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ชมภูณัฐ พุฒินทร พุฒินทร เอกเกื้อบุญ, สรสิริ วรรณณ, Yifei Fan, ฌตา ทับทิมจรรยา, นิตยา เกิดแย้ม, ธีรวิดา สิริวรภัทร พุทธพงษ์ศิริพร, ประวิทย์ ศรีหนองหว่า, Zeyuan Yu, Xiujin Guo

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชน กรณีศึกษาจังหวัด สิงห์บุรี 209

PARTICIPATION IN ELECTIONS PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION OF THE PEOPLE A CASA STUDY OF SINGBURI PROVINCE

อาจุฑธ เนติธนากุล, น้อม ฉิมคล้าย, รุจิรวิทย์ ลำตาล, วันเพ็ญ เดชเดชา

นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ 220

EDUCATIONAL INNOVATION MOOC DEVELOPS ONLINE LEARNING PLATFORM OF BUDDHIST UNIVERSITY

พระศรีวัชรศาสตร์บัณฑิต (ชำนาญ), อภิชาติ รอดนิยม, พระมหาวัฒนา โสสันตา, พระครูนิวิฐสารบัณฑิต (จักราวุธ)

รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงฆ์ 232

MODEL ONLINE LEARNING FORMATS AND DESIGN MOOC LEARNING ACTIVITIES OF BUDDHIST UNIVERSITY

อภิชาติ รอดนิยม, พระมหาวัฒนา โสสันตา, พระครูนิวิฐสารบัณฑิต (จักราวุธ), พระครูวิธานสุตาภิรม (ฐิติวัชร)

การพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 243

THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS OF COMMUNITY COMMUNICATORS IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

พิมพ์ภรณ์ มากสุวรรณ, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี

สารบัญ (ต่อ)

นวัตกรรมสื่อสารเพื่อส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรอัจฉริยะ	253
INNOVATIVE COMMUNICATION TO ENHANCE THE POTENTIAL OF SMART FARMERS	
เมธิกา เมฆฉาย, วิทยาธร ท่อแก้ว, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์	
อิทธิพลของทักษะด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน	265
THE INFLUENCE OF ACCOUNTING SKILLS ON THE EFFICIENCY OF ELECTRONIC FINANCIAL STATEMENTS OF ACCOUNTANTS IN THE UPPER SOUTHERN REGION	
สลิตญา รักรอด, คทา อภัยสวัสดิ์	
การสื่อสารอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา	276
SYSTEMATIC COMMUNICATION FOR VALUE CREATION IN FAITH-BASED TOURISM DESTINATIONS	
สัຍยาภรณ์ เรืองรัตนไพศาล, วิทยาธร ท่อแก้ว, หัสพร ทองแดง	
วิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระ ของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	288
AN ANALYSIS OF BUDDHIST DHAMMA AESTHETIC VALUE IN TRADITIONAL LAK PHRA OF THE KHAO YAI SUBDISTRICT COMMUNITY, AO LUEK DISTRICT, KRABI PROVINCE	
พระอนุสรณ์ อนามโย, พระครูวิจิตรศีลาจาร (ชาตวณฺโณ), สิทธิโชค ปาณะศรี	
แนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า	297
GUIDELINES FOR ENHANCING THE SANITATION SKILLS OF CLEANING STAFFS IN THE SHOPPING CENTERS	
ภาวรัช คุรุช, บุษกร วัฒนบุตร, วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ	
ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครู กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม	309
THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND DECISION-MAKING ABILITY OF TEACHERS: A CASE STUDY: SCHOOLS UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION, SAI MAI DISTRICT	
อุทัยวรรณ สายพัฒนา, สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต, สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรม ทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	322
DEVELOPING STUDENT TEACHERS' INNOVATION CAPABILITIES IN CREATING PHYSICAL ACTIVITY- PROMOTING INVENTIONS FOR ELDERLY THROUGH PARTICIPATORY ACTION RESEARCH	
วัชรระ เพชรคล้าย, อาชัญวิชญ์ ชุมภณพงษ์ศักดิ์	
วัวชนในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: แนวทางใหม่ของเกษตรกรไทยในศตวรรษที่ 21	334
BULLFIGHTING IN THE CONTEXT OF COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT: A NEW APPROACH FOR THAI FARMERS IN THE 21ST CENTURY	
โสภา รักบำรุง, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), บุญวัตร ผิวขำ, ครองรัฐ ใจเรือง	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	345

การส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ ตำบลหินตก

อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช*

PROMOTING THE BHĀVANĀ IV FOR THE HEALTH CARE OF MONKS IN HIN TOK SUBDISTRICT, RON PHIBUN DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระอธิการอนันต์ ปิยวณโณ*, พระครูวิจิตรรัตนวัตร จิตตสุโก (จิตร์ภักดี),
พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล อนูวตฺถโน (ปานประดิษฐ์), สิทธิโชค ปานะศรี, พระครูวิจิตรสาธูรส เทชธมโม (แก้วมณี)
Phraathikananant Piyawanno*, Phrakhu Wijitruattanawut Jittasupo (Jitpukdee),
Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit), Sitthichok Panasree, Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee)
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6603205001@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาหลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) ส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ เป็นกระบวนการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ในทางพระพุทธศาสนา ได้มีการกล่าวถึงการดูแลสุขภาพะไว้โดยสามารถได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ การดูแลสุขภาพะด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งทั้ง 4 ด้านจะต้องมีการปฏิบัติให้เกิดความสมดุลและสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนให้มีบุคลิกภาพภายนอกที่ดีงาม และมีคุณธรรมภายในที่ดี ประกอบด้วยการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ กายภavana (การพัฒนากาย) ศีลภavana (การพัฒนาศีล/พฤติกรรม) จิตภavana (การพัฒนาจิต) และปัญญาภavana (การพัฒนาปัญญา) การส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการนำหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักภavana 4 มาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ โดยนำมาใช้ปรับแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์ใน 4 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เพื่อให้พระสงฆ์มีสุขภาวะด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เพื่อให้พระสงฆ์มีสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

คำสำคัญ: การส่งเสริม, หลักภavana 4, การดูแลสุขภาพะของพระสงฆ์

Abstract

This research paper has 3 main objectives: 1) to study the concept of health care of monks in Hin Tok Sub-district, Ron Phibun District, Nakhon Si Thammarat Province. 2) to study the Bhāvanā iv that appeared in Buddhist scriptures, and 3) to promote the Bhāvanā iv for the health care of monks in Hin Tok Sub-district, Ron Phibun District, Nakhon Si Thammarat Province. It is qualitative research, focuses on document studies and in-depth interviews. The research findings reveal that the concept of health care for Buddhist monks is a process aimed at enhancing their quality of life, enabling them to live harmoniously within society. In Buddhism, health care is described in four dimensions: physical health, social health, mental health, and intellectual health. These four aspects must be cultivated in a balanced manner and in harmony with the natural environment. The Four Bhāvanās (modes of development) mentioned in the Buddhist scriptures provide a doctrinal foundation that can be applied in self-development, fostering both refined external conduct and virtuous inner qualities. They consist of four areas: Kāya-bhāvanā (development of the body), Sīla-bhāvanā (development of morality/behavior), Citta-bhāvanā (development of the mind), and Paññā-bhāvanā (development of wisdom). The promotion of the Four Bhāvanās for the health care of monks in Hin Tok Subdistrict, Ron Phibun District, Nakhon Si Thammarat Province, involves applying these Buddhist principles as tools to support and address issues related to the health of monks in four areas: physical, social, mental, and intellectual. This approach ultimately contributes to the well-being of monks, fostering good health both physically and mentally.

Keywords: Promotion, Bhāvanā Iv, Health Care of Monks

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพ ถือเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมมากกว่าความหมายของการไม่มีโรคภัยหรือความแข็งแรงทางกายเท่านั้น แต่ยังหมายถึงภาวะสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ซึ่งล้วนสัมพันธ์กันอย่างเป็นองค์รวม เรื่องสุขภาพในมิติพระพุทธศาสนา ยังหมายรวมถึงลักษณะของ “วิชา” (ความรู้แจ้ง) “วิมุตติ” (ความหลุดพ้น) “วิสุทธิ” (ความบริสุทธิ์) และ “สันติ” (ความสงบ) ซึ่งถือเป็นความดีงามสูงสุดของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557) และคำว่า สุขภาพ คือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายทางจิตทางปัญญา และทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล “ปัญญา” หมายถึง ความรู้ทั่วรู้เท่าทันและความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดีความชั่วความมีประโยชน์และความมีโทษซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเพื่อแผ่แผ่เมื่อมีการบัญญัติคำว่าสุขภาพขึ้นมา (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ(สปรส), 2546) นอกจากนั้น วิพุทธ พูลเจริญ กล่าวว่า สุขภาพ คือ “สภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุขของทุกคน ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของความเจ็บป่วยเท่านั้น ”

(วิพุธ พูลเจริญ, 2544) สำหรับสังคมปัจจุบันปัญหาสุขภาพ ถือเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่ว่าแต่ พระภิกษุที่ถือศีลภวานาก็ยังหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วยไปได้ พระภิกษุที่เจ็บไข้นั้น ในภาษาโบราณเรียกว่า “ภิกษุไข้” แต่เรียกเป็นทางการ ว่า “ภิกษุอาพาธ” หรือเรียกว่า “พระอาพาธ” การพยาบาลพระอาพาธนั้นมีความเชื่อว่าถือเป็นบุญใหญ่ เป็นการทำความดีที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ดูแลหรือพยาบาลพระอาพาธควรจะเอิบอัมปลาบปลื้มใจ (จินตนา อาจสันเทียะ, 2562) การดูแลสุขภาพจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตที่สมดุลและมีคุณค่าในสังคม เนื่องจากการมีสุขภาพที่ดีช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองไปสู่ความสมบูรณ์ทั้งภายนอกและภายใน การดูแลสุขภาพไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการดูแลสุขภาพร่างกาย หากยังครอบคลุมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม การพัฒนาสภาพจิตใจให้เข้มแข็ง และการเสริมสร้างปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพในทุกมิติ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและยั่งยืน

พระสงฆ์ หมายถึง หมู่ชนที่รับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าและประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ท่านเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน และมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านสังคม การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม เป็นสื่อกลางในการสืบทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีสุขภาพที่ดีเพื่อสามารถประกอบศาสนกิจได้อย่างเต็มที่ สุขภาวะของพระสงฆ์เป็นประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตตามพระธรรมวินัย เนื่องจากพระสงฆ์มิได้เป็นเพียงผู้แสวงหาธรรม แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์จึงต้องคำนึงถึงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยเฉพาะการปฏิบัติตามพระวินัยซึ่งเป็นข้อกำหนดสำคัญในการรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ตัวอย่างเช่น ข้อปฏิบัติพื้นฐานของพระสงฆ์ ได้แก่ การสำรวมระวังในศีล การฉันภัตตาหารที่เหมาะสม การพักผ่อนอย่างเพียงพอ การเจริญสมาธิภาวนา และการแสวงหาปัญญาผ่านการศึกษเล่าเรียนพระธรรมคำสั่งสอน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานในการสร้างสุขภาพที่สมบูรณ์ หากพระสงฆ์สามารถปฏิบัติตามวินัยได้อย่างเคร่งครัด ย่อมก่อให้เกิดความสงบทั้งทางกายและใจ และสามารถทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระศาสนาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยยังประสบปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน ไชมันในเลือดสูง และความดันโลหิตสูง การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการดูแลสุขภาพจะต้องครอบคลุมทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยจากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาพฤติกรรมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านสุขภาพกาย 2) ปัญหาด้านสุขภาพทางสังคม 3) ปัญหาด้านสุขภาพจิต และ 4) ปัญหาด้านสุขภาพทางจิตวิญญาณ ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานด้านสาธารณสุข และสังคมโดยรวม เพื่อให้พระสงฆ์สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างรอบด้าน โดยแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม คือ การน้อมนำหลักธรรมว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เรียกว่า ภวานา 4 ได้แก่ การพัฒนาด้านกาย การพัฒนาด้านศีล (สังคม) การพัฒนาด้านจิต และการพัฒนาด้านปัญญา (ขุ.ธ. (ไทย) 25/321/113) โดยถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์แบบ

หลักภavana 4 ประกอบด้วย กายภavana คีลภavana จิตภavana และปัญญภavana ซึ่งสอดคล้องกับมิติของสุขภาวะ ทั้งสี่ประการ กล่าวคือ กายภavana ช่วยให้พระสงฆ์รักษาสุขภาพร่างกายด้วยการฉันภัตตาหารที่เหมาะสม การออกกำลังกายตามสมควร และการพักผ่อนที่พอดี คีลภavana เน้นการสำรวมกาย วาจา ใจ ตามพระวินัย เป็นการสร้างสุขภาวะด้านสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ จิตภavana เป็นการฝึกสมาธิ เจริญสติ เพื่อความสงบและมั่นคงของจิตใจ ส่วนปัญญภavana มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ เข้าใจความจริงของชีวิต อันนำไปสู่การตัดกิเลสและการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น หลักภavana 4 จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้พระสงฆ์บรรลุทั้งสุขภาวะภายนอกและภายใน พร้อมทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและแสงสว่างแก่สังคมได้อย่างแท้จริง

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยมีเป้าหมายเพื่อให้พระสงฆ์ตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพทั้งของตนเองและหมู่สงฆ์ อันจะนำไปสู่การธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาหลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1. ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.2. ข้อมูลจากภาคสนาม (Field study) จะใช้วิธีสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1.2.1. พระสงฆ์ ที่เป็นเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่อยู่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ตามวัดต่าง ๆ ในตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 รูป

1.2.2. ผู้นำชุมชน ที่รับผิดชอบดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดของชุมชนต่าง ๆ จำนวน 3 คน

1.2.3. ตัวแทนองค์กรด้านการดูแลสุขภาพสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 รูป/คน

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ และการสัมภาษณ์

2.2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์ โดยนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. แนวคิดการดูแลสุขภาพระดับปัจเจกบุคคล

การดูแลสุขภาพในระดับปัจเจกบุคคลมุ่งเน้นที่การสร้างสมดุลของร่างกาย จิตใจ และวิถีชีวิตประจำวัน บุคคลต้องมีความวินัยในการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ควบคู่กับการฝึกสติ และการรู้จักจัดการอารมณ์ของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและพร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

2. แนวคิดการดูแลสุขภาพระดับชุมชนและสังคม

การดูแลสุขภาพในระดับชุมชนและสังคมเน้นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เช่น การจัดระบบสาธารณสุขที่เข้าถึงได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางสังคมอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดการดูแลสุขภาพระดับที่มุ่งดูแลถึงจิตใจและปัญญา

การดูแลสุขภาพที่มุ่งถึงจิตใจและปัญญาเป็นการพัฒนาเชิงลึกที่ช่วยให้บุคคลเกิดความสุขสบายใจและมีปัญญาในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักการภาวนา เช่น การเจริญสมาธิ การพัฒนาสติ และการไคร่ครวญธรรมะ การบำเพ็ญคุณธรรมและการแสวงหาความรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจในความจริงของชีวิต และนำไปสู่การมีสุขภาวะทางจิตวิญญาณที่สมบูรณ์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษาวิจัย พบว่า หลักภาวนา 4 ที่มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาวะ มีดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาวะด้วยหลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการเจริญหรือการพัฒนาตนทั้งทางด้านร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อให้มีบุคลิกภาพภายนอกที่ดี และการมีคุณธรรมภายในที่ดีด้วย

2. การส่งเสริมสุขภาวะด้วยหลักภาวนา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายภาวนา (การพัฒนากาย) 2) ศีลภาวนา (การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม) 3) จิตภาวนา (การพัฒนาจิต) การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม 4) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) เพื่อให้เข้าใจโลกและสรรพสิ่งตามความเป็นจริง

3. การส่งเสริมสุขภาวะด้วยหลักภาวนา 4 ตามทัศนะของนักคิด นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักภาวนา 4 มาส่งเสริมสุขภาวะใน 4 ด้าน เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา 4

หมายถึง การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ได้แก่ กายภาวนา (การเจริญกาย การพัฒนากาย) สีสภาวนา (การเจริญศีล การอบรมศีล การพัฒนาความประพฤติ) จิตตภาวนา (การเจริญจิต การพัฒนาจิต) และ ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา) ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ ได้กล่าวถึงความสำคัญของ ภาวนาไว้ว่า ภาวนา เป็นการขัดเกลาจิตใจเพื่อทำให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันความเป็นไปในโลก สามารถทำได้ด้วยการ สวดมนต์ เพื่อสำรวมกาย วาจา และใจตลอดจนการทำสมาธิภาวนา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การส่งเสริมหลักภาวนา 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบล หินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์เป็นรูปแบบออกมาได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมหลักภาวนา 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช: กระบวนการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนา ทั้งด้านกายให้มีสุขภาพแข็งแรง ด้านศีลหรือสังคมให้ดำรงตนอยู่ในระเบียบวินัยและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบ ด้านจิตใจให้มีความมั่นคง สงบ และปลอดโปร่ง และด้านปัญญาให้มีความรู้แจ้ง เข้าใจหลักธรรม สามารถนำไปใช้ แก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ได้อย่างยั่งยืน

2. การส่งเสริมหลักภาวนา 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช: กระบวนการประสานความร่วมมือระดับชุมชน สังคม ไม่ว่าจะเป็นวัด ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา เพื่อร่วมกันวางแผนและสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพของพระสงฆ์ การทำงานแบบมีส่วนร่วมนี้ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความตระหนักรู้ในสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้พระสงฆ์สามารถดำรงชีวิตอย่างสมดุล ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญาได้อย่างยั่งยืน

3. การส่งเสริมหลักภาวนา 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช: กระบวนการสร้างบรรทัดฐานด้านสุขภาพร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยกำหนดแนวทางและ มาตรการที่ชัดเจนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา การสร้างบรรทัดฐานดังกล่าวช่วยให้เกิด ความเข้าใจร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และสังคม ในการสนับสนุนพระสงฆ์อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นต้นแบบของ การดูแลสุขภาพเชิงพุทธที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ 1) ระดับปัจเจกบุคคล การดูแลสุขภาพ ภาวะในระดับบุคคลเน้นการสร้างสมดุลระหว่างร่างกาย จิตใจ และวิถีชีวิต โดยอาศัยวินัยในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน การฝึกสติและการควบคุมอารมณ์ช่วยเสริมความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของ สังคม ดังนั้น การพึ่งพาตนเองอย่างมีระเบียบจึงเป็นรากฐานของการมีชีวิตที่มีคุณภาพ 2) ระดับชุมชนและสังคม สุขภาวะชุมชนต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมและระบบที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ การสนับสนุนด้าน สาธารณสุข ศาสนา และวัฒนธรรมทำให้เกิดพลังทางสังคมและความเข้มแข็งร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนมีความมั่นคง และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น 3) ระดับจิตใจและปัญญา การดูแลสุขภาพทางจิตใจและปัญญามุ่งสู่การพัฒนาภายในที่ลึกซึ้ง การเจริญสมาธิ สติ และการใคร่ครวญธรรมะช่วยให้เกิดความสงบและปัญญาในการดำเนินชีวิต ทำให้บุคคลเข้าถึง สุขภาวะทางจิตวิญญาณที่สมบูรณ์และมั่นคง สอดคล้องกับการศึกษาของพระภิกษุสละ ปณฺญาปโชโต (มียศ) ที่ได้

วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุในตำบลยางฮอม อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภavana 4 ออกมาเป็นรูปแบบของกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การส่งเสริม คือ การใช้หลักกายภavanaมาเสริมสร้างสุขภาวะทางกาย มีเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุจะต้องมีร่างกายที่ดี 2) การเสริมสร้าง โดยใช้หลักศีลภavanaมาเสริมสร้างสุขภาวะทางสังคม มีเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี คือ การมีพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมที่ดี 3) การป้องกัน โดยใช้หลักจิตภavanaมาเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต เพื่อให้เกิดแนวทาง ป้องกัน มีเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุจะต้องมีความคิดที่ดี โดยผ่านการฝึกจิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ให้จิตมีคุณธรรมพื้นฐาน ในการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม และ 4) การเตรียมความพร้อม โดยใช้หลักปัญญาภavanaมาเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิตผ่านกระบวนการคิดพิจารณาอย่างถูกต้อง (พระภุชิสสะ ปญญาโชโต (มียศ), 2562) และสอดคล้องกับความเห็นของพัชรี ดำรงสุนทรชัย ที่กล่าวว่า การส่งเสริมสุขภาวะ เป็นการส่งเสริมภาวะที่เป็นสุขหรือมีความสุขทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ทั้งหมดมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (พัชรี ดำรงสุนทรชัย, 2550) ส่วนสิ่งที่แตกต่างไปจากงานวิจัยเดิม ก็คือ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาและนำเสนอในการดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์เป็นสำคัญ

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักภavana 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัยพบว่า หลักภavana 4 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะ ทั้งในแง่การพัฒนาทางศีล จิต และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในพระไตรปิฎกที่ถือว่าภavanaเป็นการพัฒนาตนให้สมบูรณ์ทั้งด้านบุคลิกภาพภายนอกและคุณธรรมภายใน อันเป็นรากฐานของการมีชีวิตที่ดีและมีคุณค่า หลักการดังกล่าวช่วยยืนยันว่า สุขภาวะในมิติพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่ที่สุขภาพทางกายเท่านั้น แต่รวมถึงสุขภาพจิตใจและปัญญาด้วย

เมื่อพิจารณาหลักภavana 4 ในมิติของคัมภีร์ พบว่า การพัฒนาทางกาย (กายภavana) ทำให้บุคคลมีสุขภาพแข็งแรงและสามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม การพัฒนาศีล (ศีลภavana) ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจิต (จิตภavana) ทำให้เกิดจิตที่ตั้งมั่นและสงบ ส่วนการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภavana) ช่วยให้ผู้บุคคลเข้าใจโลกตามความเป็นจริงและสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง การบูรณาการทั้ง 4 ด้านนี้จึงนำไปสู่สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามทัศนะของนักคิดและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) และดวงเดือน พันธุมนาวิน เห็นตรงกันว่าภavana 4 คือ กระบวนการพัฒนาชีวิตอย่างรอบด้าน ตั้งแต่กาย ศีล จิต ไปจนถึงปัญญา โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การขัดเกลาจิตใจเพื่อให้เกิดปัญญาและความเข้าใจในความจริงของโลก ทั้งนี้ การนำหลักภavanaมาใช้ ไม่เพียงช่วยสร้างสุขภาวะส่วนบุคคล แต่ยังเอื้อต่อการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสมดุล ดังนั้น สามารถอภิปรายได้ว่า หลักภavana 4 เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสุขภาวะเชิงบูรณาการในมิติพระพุทธศาสนา ที่ช่วยให้บุคคลมีความพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ และปัญญา อันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่สมบูรณ์และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูภาวนาสังวรกิจ วิ. (สุวิทย์ คำมูล) ยังได้นำเสนอความหมายของการส่งเสริมสุขภาวะว่า สุขภาวะทางร่างกาย หมายถึง การมีความสุข กับการใช้ชีวิตให้มีคุณค่า สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อสังคม สุขภาวะทางจิตใจ หมายถึง การมีความสุขสงบเย็นใจ สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง การมีความสุข เข้าใจในชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลง สุขภาวะ

ทางอารมณ์ หมายถึง การมีสติควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ การมีความสุขอารมณ์ดี และชีวิตผ่อนคลาย (พระครูภาวนาสวรรกิจ วิ. (สุริย คำมูล), 2562) ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะนั้น ประคองธรรม จันท์ขาว และคณะ กล่าวว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะ 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านคน เศรษฐกิจในชุมชน วิธีการพัฒนา การสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชน และการบริหารจัดการ (ประคองธรรม จันท์ขาว และคณะ, 2560) โดยงานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานที่ผ่านมาในส่วนของการนำหลักภavana 4 ไปประยุกต์ใช้ในมิติที่ต่างกัน ส่วนงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่การประยุกต์ใช้เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การส่งเสริมหลักภavana 4 เพื่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ตำบลหินตก อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์โดยใช้หลักภavana 4 มีความสำคัญทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยกระบวนการแรก คือ การพัฒนาพระสงฆ์อย่างเป็นระบบ ทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาตามพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการมีปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

กระบวนการต่อมา คือ การประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ “การมีส่วนร่วม” (participation) ที่ช่วยสร้างพลังทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การทำงานแบบบูรณาการนี้ยังช่วยยกระดับความตระหนักรู้และสร้างสมดุลชีวิตให้พระสงฆ์ได้อย่างรอบด้าน ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา นอกจากนี้ การสร้างบรรทัดฐานร่วมกันด้านสุขภาวะของพระสงฆ์ยังเป็นการกำหนดกรอบแนวทางและมาตรการที่ทุกภาคส่วนยอมรับร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงช่วยให้เกิดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างเป็นระบบ แต่ยังสามารถเป็นต้นแบบที่ขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ อันสะท้อนถึงความยั่งยืนในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธอย่างแท้จริง

ดังนั้น อภิปรายได้ว่า การส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ด้วยหลักภavana 4 มีความครอบคลุมทั้งการพัฒนาตนเอง การสร้างพลังชุมชน และการวางบรรทัดฐานสังคมร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูโพธิ์โรจน์ธรรมคุณ (บุญชู ธรรมโชโต) ที่ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาสุขภาวะของชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ 1) การพัฒนาโดยใช้โครงสร้างและหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุข ร่วมกันวางแผนและดำเนินงาน 2) การพัฒนาแบบเครือข่ายโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ร่วมกับ อสม. และองค์กรท้องถิ่น เพื่อดูแลสุขภาพของชุมชนอย่างเป็นระบบ และ 3) การพัฒนาสุขภาวะครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยอิงหลักพุทธธรรม คือ กายภavana ศีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana เพื่อเชื่อมโยงวิถีชีวิตที่ดีงามและส่งเสริมสุขภาวะอย่างยั่งยืน ชุมชนจำเป็นต้องได้รับการดูแลแบบต่อเนื่องและเชื่อมโยงระหว่างครอบครัว สถาบัน และชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาปัญญาที่ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน เพื่อให้เกิดความเข้าใจชีวิตและอยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุข (พระครูโพธิ์โรจน์ธรรมคุณ (บุญชู ธรรมโชโต), 2563) สิ่งที่แตกต่างกันจากงานวิจัยที่ผ่านมา คือ งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นที่การนำหลักภavana 4 ไปปรับแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ที่กำลังเผชิญอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การดูแลสุขภาพสามารถอธิบายได้ในสามระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับจิตใจและปัญญา ในระดับปัจเจกบุคคล การดูแลสุขภาพขึ้นอยู่กับ การสร้างสมดุลในชีวิตประจำวัน การฝึกสติ และการจัดการอารมณ์ ส่วนระดับชุมชนและสังคมพบว่า การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน การจัดระบบสาธารณสุข และการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญ ขณะที่ระดับจิตใจและปัญญา การภาวนาและการบำเพ็ญคุณธรรมทำให้บุคคลเกิดความสงบและมีปัญญาในการดำเนินชีวิต ในด้านหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า “หลักภาวนา 4” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาวะอย่างบูรณาการ โดยครอบคลุมการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา นักวิชาการและพระสงฆ์ล้วนเห็นพ้องว่าภาวนาเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจและนำไปสู่การเข้าใจความจริงของชีวิต ในบริบทชุมชนตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ด้วยหลักภาวนา 4 มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การพัฒนาพระสงฆ์อย่างเป็นระบบทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา การประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน และการสร้างบรรทัดฐานร่วมกันด้านสุขภาวะเชิงพุทธ ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้อย่างยั่งยืน สำหรับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการนั้น จากผลการวิจัยนี้สามารถเสนอแนะเชิงปฏิบัติการได้ว่า การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ควรมีการพัฒนาเชิงระบบ โดยวัดและชุมชนต้องทำงานร่วมกันเพื่อสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งสุขภาพกายและสุขภาวะทางจิตใจ เช่น การจัดโครงการตรวจสุขภาพประจำปี การอบรมสมาธิภาวนา และการฝึกอบรมพระสงฆ์ด้านการจัดการตนเองตามหลักภาวนา 4 นอกจากนี้ หน่วยงานท้องถิ่นควรเข้ามาสนับสนุนด้านทรัพยากรและการจัดทำแผนสุขภาวะที่ชัดเจน เพื่อให้พระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างเต็มที่ ในระดับชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชน หน่วยงานการศึกษา และองค์กรศาสนาจะช่วยให้การดูแลสุขภาพพระสงฆ์มีความต่อเนื่องและยั่งยืน การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เช่น การดูแลด้านอาหาร การจัดกิจกรรมบูรณาการศาสนากับสาธารณสุข จะช่วยให้เกิดความเข้าใจร่วมและเป็นบรรทัดฐานในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์อย่างเหมาะสม ในส่วนของข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่ต่อเนื่อง ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นที่ลึกซึ้งและหลากหลายขึ้น ได้แก่ 1) การศึกษาการบูรณาการหลักภาวนา 4 กับแนวคิดสุขภาวะสมัยใหม่ในระดับนโยบายสาธารณะ เพื่อหากลไกที่สามารถขับเคลื่อนได้จริงในระดับประเทศ 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ทดลองนำรูปแบบการดูแลสุขภาพเชิงพุทธไปใช้ในพื้นที่อื่น เพื่อประเมินประสิทธิผลและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกัน 3) การศึกษามิติเปรียบเทียบระหว่างสุขภาวะของพระสงฆ์กับสุขภาวะของประชาชนทั่วไป เพื่อทำความเข้าใจถึงบทบาทเฉพาะของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ และผลต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของสังคมโดยรวม และ 4) การวิจัยเชิงคุณภาพที่ลงลึกในประสบการณ์ชีวิตของพระสงฆ์เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา 4 เพื่อสะท้อนมุมมองเชิงประจักษ์ ซึ่งจะช่วยเสริมความสมบูรณ์ทางวิชาการและการนำไปใช้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา อาจันท์ทิยะ. (2562). การพยาบาลพระสงฆ์อาพาธภายใต้พระธรรมวินัย. วารสารพยาบาลทหารบก, 20(3), 27-33.
- ประคองธรรม จันทรขาว และคณะ. (2560). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ชุมชนแบบองค์รวมของชุมชนในเขตบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้าน บ่อทราย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง. วารสารสังคมและวัฒนธรรม, 1(1), 21-28.
- พระครูไพโรจน์ธรรมคุณ (บุญชู ธมฺมโชโต). (2563). กระบวนการพัฒนาสุขภาวะเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 5(2), 26-35.
- พระครูภาวนาสังวรกิจ วิ. (สุวิทย์ คำมูล). (2562). การพัฒนาสุขภาวะองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุตาม แนวพุทธจิตวิทยา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(7), 3414-3423.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมะอินเทรนด์.
- พระภุชิสสะ ปญญาปโชโต (มียศ). (2562). การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุ ในตำบลยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 4(1), 49-63.
- พัชรี ดำรงสุนทรชัย. (2550). แนวทางการจัดการความรู้เพื่อสุขภาวะชุมชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิพุธ พูลเจริญ. (2544). สุขภาพ : อุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ(สปรส). (2546). สุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางปัญญา. กรุงเทพมหานคร: อุษากการพิมพ์.

การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง
ในการเลือกเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*
EXPOSURE TO SOCIAL MEDIA THAT INFLUENCES PARENTS' DECISION TO CHOOSE
THE DEMONSTRATION SCHOOL OF RAMBHAH BARNI RAJABHAT UNIVERSITY

แดเนียล โอปิโอ*, ภูริพัฒน์ แก้วตารณวัฒนา, เหมือนฝัน คงสมแสวง

Daniel Opio*, Puripat Keawtathanawattana, Muanfun Khongsomsawang

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Communication Arts, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: danelopo022@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากประชากรที่เป็นผู้ปกครองจำนวน 350 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ F-test วิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) ผลการวิจัยพบว่าการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และพบว่า ประเภทของเนื้อหาที่มีการเปิดรับในสื่อสังคมออนไลน์ ระดับการมีส่วนร่วมในเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ เนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในสื่อสังคมออนไลน์ และวัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุป: การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนให้กับบุตรหลาน ซึ่งผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์, การตัดสินใจของผู้ปกครอง, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Abstract

This research aimed to study the influence of social media exposure on parents' decision-making in choosing the Demonstration School of Rambhai Barni Rajabhat University. Additionally, it seeks to examine the relationship between social media exposure variables and parents' decisions in choosing the Demonstration School of Rambhai Barni Rajabhat University. Methodology This study employed a quantitative research approach, collecting data through questionnaires from 350 parents. The statistical methods used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. Additionally, an F-test is used to analyze one-way variance (One-Way ANOVA) and compare differences between pairs using Scheffe's method. Furthermore, Pearson correlation coefficient analysis is employed. Results The research results indicated that parents' social media exposure significantly influenced their decision to choose the Demonstration School of Rambhai Barni Rajabhat University. Overall, the level of influence is high, with an average score of 4.13. Additionally, the type of content consumed on social media, level of engagement with social media content, specific characteristics of social media content, and the purpose of social media exposure are found to have a statistically significant relationship with parents' decision-making at a 0.05 significance level. Conclusion Social media exposure directly impacts parents' decision-making in selecting schools for their children. The findings from this research can be applied to promote the effective utilization of social media in various aspects of the Demonstration School of Rambhai Barni Rajabhat University. Especially in terms of public relations, building a good image, and communicating effectively with parents.

Keywords: Social Media Exposure, Parental Decision-Making, The Demonstration School of Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

ปัจจุบันการเติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องด้วยคุณสมบัติของสื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการสื่อสารและมีการถ่ายโอนข้อมูลได้อย่างสะดวกมากขึ้น ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจนก่อให้เกิดชุมชนเสมือน (Virtual community) (Cao, D. et al., 2021) ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวทำให้สื่อสังคมออนไลน์ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลากหลายองค์กร จนกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร และการทำงานขององค์กรต่าง ๆ การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารของผู้คน และองค์กร ในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ทันกับแนวโน้มทางเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สื่อเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะสื่อเป็นสิ่งเชื่อมโยงหรือเป็นการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ระหว่างผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยสามารถรับรู้ผ่าน การเห็น การฟังการอ่าน และอื่น ๆ ดังนั้นสื่อจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะว่าข้อมูลข่าวสารที่ผู้ส่งสารนั้น ต้องการจะส่งไปยังผู้รับสารให้ได้รับรู้ขึ้นขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของสื่อที่ได้ส่งไปดังนั้น สื่อที่ส่งไปควรมี ความพร้อมทางด้านข้อมูลและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมเพื่อให้ผู้รับสาร สามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับสื่อของผู้ส่งสารตามเป้าหมายที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อให้ผู้รับสารได้รับรู้และเข้าใจสื่อได้นั้นได้อย่างดี การสื่อสารไร้แดนด้วยเทคโนโลยีสามารถทำให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างง่ายดายโดยไม่มีอุปสรรค ด้านของระยะทาง ด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งการส่งภาพ ข้อมูลเสียงต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความสะดวกสบายและ การประหยัดค่าใช้จ่าย จึงทำให้สื่อสังคมออนไลน์เจริญเติบโตและก้าวหน้าเป็นอย่างมากจากการเข้าถึงที่ง่ายขึ้น ทำให้สื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ดังนั้นสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลให้พฤติกรรมของการรับรู้ข่าวสารของคนเปลี่ยนไป เพราะผู้รับสารสามารถเลือกรับรู้สื่อหรือข่าวสารต่าง ๆ ได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่ในส่วนใดของโลกก็ตาม ดังนั้นผู้ส่งสารจึงให้ความสำคัญกับสื่อที่ต้องการจะส่งไปเป็น อย่างมากเพราะต้องการให้ผู้รับสารได้เข้าใจถึงจุดประสงค์หรือเจตนารมณ์และความหมายของสื่อที่ต้องการที่ จะถ่ายทอดให้กับผู้รับสารได้ทราบและทำความเข้าใจกับสื่อได้

การเติบโตอย่างรวดเร็วของอินเทอร์เน็ตทำให้หลายองค์กรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการทำงาน เพราะทุกองค์กรต่างต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหากองค์กรไม่นำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อใช้ในการสื่อสารข้อมูล อาจจะเป็นการพลาดโอกาสสำคัญในการใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (Vithayathil, J. et al., 2020) ดังนั้นการพัฒนาและนวัตกรรมในสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันได้ส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในการสื่อสารกับฐานผู้บริโภคที่เป็นผู้รับสารขององค์กร และดึงดูดผู้บริโภคหรือลูกค้าที่มีศักยภาพ ความท้าทายด้านการสื่อสารและการตลาดรูปแบบใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้ขยายไปถึงสถาบันการศึกษา ซึ่งพยายามที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการรับรู้ และกระบวนการตัดสินใจของนักเรียนและผู้ปกครอง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เกิดความสนใจและอยากศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงการเปิดรับสื่อ และอิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีของผู้ปกครอง เพราะในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์มีการพัฒนาไปอย่าง รวดเร็วทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการสื่อสารเพื่อดึงดูด หรือสร้างความน่าสนใจแก่ผู้รับสารที่เป็นผู้ปกครอง จึงทำให้สื่อสังคมออนไลน์ต่างมีความสำคัญเป็นอย่างมากและถูกนำมาใช้ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปกครองที่ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ต้องการจะถ่ายทอดให้โดยหากโรงเรียนสาธิตเข้าใจถึงพฤติกรรมในการเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ก็จะทำให้โรงเรียนสาธิต สามารถนำสื่อสังคมออนไลน์มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้แก่ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไป การนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้จะเป็นการลดระยะห่างระหว่างโรงเรียนสาธิต กับผู้ปกครองและกับบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจและอาจเป็นผู้ปกครองรายใหม่ที่กำลังตัดสินใจเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีให้กับบุตรหลานของตนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี” การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่เป็นผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ซึ่งมีจำนวนไม่มากจึงสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งสิ้นจำนวน 350 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาค้นคว้าความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ระยะเวลาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัย 4 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี คือ ประเภทของเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ ระดับการมีส่วนร่วมในสื่อสังคมออนไลน์ วัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ และเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในสื่อสังคมออนไลน์

ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาศึกษาทั้งสิ้น 1 ปี (พฤศจิกายน 2566-พฤศจิกายน 2567)

ขอบเขตด้านสถานที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 41 หมู่ 1 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นสถานที่หลักในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างแบบสอบถามตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อความถูกต้องและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะงานวิจัย แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และมีค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) เท่ากับ 0.72

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลและนำไปวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ ความถี่ในการใช้สื่อ ระยะเวลาในการใช้งาน สื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ ปัจจัยที่

มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง ประเภทของเนื้อหา ระดับการมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์ในการเปิดรับ เนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงด้วยสถิติ F-test วิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์

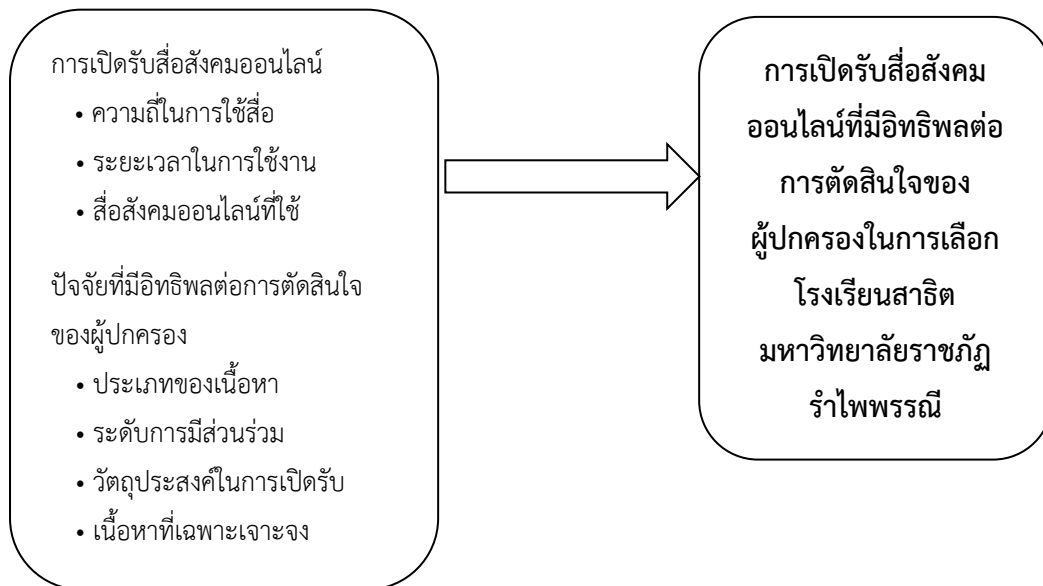
สื่อสังคมออนไลน์เริ่มต้นขึ้นพร้อมกับการคิดค้นอินเทอร์เน็ตในปี 1969 และเริ่มเป็นที่นิยมในช่วงสงครามเย็นในทศวรรษ 1960 เดิมทีอินเทอร์เน็ตถูกใช้เป็นวิธีการสื่อสารสำหรับนักวิทยาศาสตร์ และในช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 การเข้าถึงคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นทั้งในสถานที่ทำงานและในชีวิตส่วนตัว (Reena, S. & Ruchi, T., 2016) แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์แรกคือ Bulletin Board System (BBS) ในปี 1990 ระบบเครือข่ายยุคแรกเหล่านี้อนุญาตให้ผู้ใช้สร้างโปรไฟล์และเชิญเพื่อนเข้าร่วมแพลตฟอร์มโดยใช้โค้ดเฉพาะ นับตั้งแต่ปี 1990 แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนามากมาย โดยมีเพียงไม่กี่แพลตฟอร์มที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ เช่น Facebook, Instagram, Twitter และ Snapchat ซึ่งปัจจุบันเป็นคู่แข่งสำคัญในตลาดสื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ทั้งสี่นี้รวมกันมีผู้ใช้งานหลายพันล้านคนต่อเดือน โดยแต่ละแพลตฟอร์มมีฟีเจอร์ที่โดดเด่นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (Reena, S. & Ruchi, T., 2016)

แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีความรวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งยังมีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันอีกด้วย เช่น การทำงาน การเรียน การดำรงชีวิต เป็นต้น ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจ ช่วยให้ความรู้ ช่วยอัปเดต สถานการณ์ต่าง ๆ ให้ทันยุคสมัย ซึ่งก่อนจะเข้าสู่กระบวนการได้รับข้อมูลข่าวสารเราต้องผ่าน กระบวนการรับรู้ ที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส กลิ่น รส และกระบวนการเปิดรับสื่อ โดยการศึกษาฉบับนี้จะนำเฉพาะเรื่องพฤติกรรม的开รับสื่อมาใช้ในการศึกษาเท่านั้น (นภัสวรรณ โทษฐานุรักษ์, 2567) การรับรู้มีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการสื่อสารของบุคคลอย่างมาก เมื่อเกิดการรับรู้ก็จะมีปฏิกิริยาตอบโต้ในสิ่งที่เรารับรู้หรือพฤติกรรมที่แตกต่างกัน รวมถึงการตีความข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน อาจส่งผลให้เกิดการขัดแย้ง เกิดความไม่เข้าใจ การทำงาน และสิ่งที่เรารับรู้ อาจจะผิดจากข้อเท็จจริงก็เป็นได้ การรับรู้คือความตระหนักและเข้าใจในสิ่งที่เข้า กระบวนการรับรู้สัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และการสัมผัส หากสิ่งเร้าต่าง ๆ อยู่ในระดับที่เหมาะสมก็จะทำให้เกิดความตั้งใจที่จะรับรู้ และนำมาสู่ การตีความหมาย (Atkin, H., 1973) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีการเปิดรับข่าวสารมากย่อมเป็นคนที่มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะข่าวสารจะทำให้บุคคลที่เปิดรับมีความทันสมัยรู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย อย่างไรก็ตามมนุษย์นั้นไม่ได้ เปิดรับข้อมูลข่าวสารทั้งหมดที่เกิดขึ้น หรือผ่านเข้ามาทางการรับรู้ของมนุษย์ แต่มนุษย์จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวข้องกับตัวเองมากกว่า (Klapper, R., 1960) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสาร เปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกใช้กระบวนการเปิดรับข่าวสารขั้นที่ 1 การเปิดรับ (Selective Exposure) และขั้นที่ 2 การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) เป็นตัวแปรในการวัดพฤติกรรม的开รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีในสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนของผู้ปกครอง เพราะต้องการศึกษาเพียงช่องทางในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และการเลือกสนใจข้อมูลข่าวสารของกลุ่มผู้ปกครองเท่านั้น

ภาพที่ 1 การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ผลการวิจัย

การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1. การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ
รำไพพรรณีในสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) ระดับการมีส่วนร่วมในเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์
พบว่า การมีส่วนร่วมในเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งกับโรงเรียนสาธิต
อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเปิดรับสื่อสังคม
ออนไลน์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบว่าการเปิดรับ
สื่อสังคมออนไลน์ของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพ
พรรณี โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และพบว่า ประเภทของเนื้อหาที่มีการเปิดรับในสื่อสังคม
ออนไลน์ ระดับการมีส่วนร่วมในเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ เนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในสื่อสังคมออนไลน์
และวัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียน
สาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังนี้

1. ประเภทของเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาประเภทให้รายละเอียดเกี่ยวกับโรงเรียนสาธิต เช่น ลักษณะของโรงเรียน โครงสร้างโรงเรียน รายวิชา โปรแกรมและกิจกรรมนอกหลักสูตร และความสะดวกในการเดินทาง มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สอดคล้องกับแนวคิดของ (พิชญาวพร ประคองใจ, 2558) เนื้อหาของสารที่มนุษย์สื่อสารกันนั้นต้องครอบคลุมถึงความรู้และประสบการณ์ ที่มนุษย์ต้องการที่จะสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และสอดคล้องกับและกล่าวถึงสารประเภทข้อเท็จจริง ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีคือสารที่รายงานให้ทราบถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองสามารถตรวจสอบได้

2. ระดับการมีส่วนร่วมในสื่อสังคมออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ (กาญจนา แก้วเทพ, 2542) การมีส่วนร่วมได้กลายเป็นหัวใจหลักของการ พัฒนานั้นทั้งในทางปฏิบัติและการขบคิดต่อทางวิชาการหลายแง่มุมที่ควรศึกษาต่อไป

3. วัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลด้านจุดเด่น เช่น ระบบการศึกษา โปรแกรมการศึกษา ทุนการศึกษา ระบบการรับสมัคร และสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ก่อนตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้กับบุตรหลาน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Thornton, K., 2017) การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการรับสมัคร ทุนการศึกษา การสมัคร การสรรหา และการรับนักเรียนใหม่ เป็นเป้าหมายหลักของหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจในการเลือกสถานศึกษาการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับการรับสมัครอย่างแพร่หลายสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นต่อกลุ่มนักเรียนที่มีศักยภาพ คำอื่น ๆ ที่พบบ่อยได้แก่ โรงเรียน นักเรียน และคำที่เกี่ยวข้องกับกีฬา

4. เนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า การได้รับเนื้อหาที่มีลักษณะน่าสนใจ เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีของผู้ปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของ (Robert, C., 2011) สื่อสังคมออนไลน์ไม่ใช่เพียงแค่กระแสนิยมอีกต่อไป แต่กลายเป็นส่วนสำคัญในโลกของการจัดการศึกษาทั้งระบบ สื่อสังคมออนไลน์ควรเป็นส่วนสำคัญในแผนการรับสมัครนักเรียนของโรงเรียน และนักเรียนรวมถึงผู้ปกครองทั่วโลกต่างใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อรวบรวมข้อมูลและอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงเรียนของพวกเขา สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมในโซเชียลมีเดียของ (Di, G. & Wasko, K., 2016) การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ใช้งานนำไปสู่การใช้งานแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียมากขึ้น การใช้งานจึงหมายถึงความถี่ที่ผู้ใช้งานใช้เวลาอยู่สื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจเนื้อหา การดึงข้อมูล หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา ยิ่งมีการมีส่วนร่วมมากเท่าไร การสร้างคุณค่าร่วม (Co-Creation of Value) ก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Asmussen, C., 2021) ที่ศึกษาเรื่อง The impact social networks have on parent school-choice

Decision Making (Doctoral Dissertation) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองใช้ โซเชียลเน็ตเวิร์ก (Social Networks) เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้ลูก โดยพวกเขา มักพูดคุยกับเพื่อน ครอบครัว และเพื่อนร่วมงาน เพื่อยืนยันหรือหาข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเสียงและคุณสมบัติของโรงเรียนที่กำลังพิจารณาอยู่นอกจากโซเชียลเน็ตเวิร์ก ผู้ปกครองยังใช้การค้นหาทางอินเทอร์เน็ต และการเยี่ยมชมโรงเรียนจริง (School Tours) ในกระบวนการตัดสินใจ โดยข้อมูลจากโซเชียลเน็ตเวิร์กมักช่วยเสริมความมั่นใจหรือยืนยันการตัดสินใจเดิม ส่วนใหญ่ ผู้ปกครองตัดสินใจเลือกโรงเรียนตั้งแต่ลูกยังอยู่ในวัยก่อนอนุบาล พวกเขา มักมองหาชุมชนที่ตอบโจทย์ทั้งการศึกษาและสังคมที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูบุตร

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ให้เหมาะสมเพื่อสื่อสารข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนให้ประชาชนหรือผู้ปกครองได้รับรู้ ด้านการจัดการศึกษา โปรแกรมการศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก และความสำเร็จด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน 2) ผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ควรกำหนดให้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารการตลาด และส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนไปสู่ผู้ปกครอง เพื่อใช้เป็นสื่อติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนสาธิตและผู้ปกครอง 3) ผู้บริหารโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ควรเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ปกครองที่ปรากฏอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อใช้ปรับปรุง พัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อช่วยให้กระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครอง สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งศึกษาการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเจาะจงเฉพาะประเด็นการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ปกครอง ดังนั้นผู้สนใจควรที่จะศึกษาสื่ออื่น ๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในพื้นที่ซึ่งอาจกลายเป็นผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในตรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นต้น เพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมทั้งหมดของสื่ออื่น หรือปัจจัยต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2) งานวิจัยครั้งนี้ใช้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองเท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจควรที่จะใช้การวิจัยโดยเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนทั่วไปที่อาจสนใจเลือกโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 3) ควรทำการศึกษา เพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ๆ ในการวิจัย เช่น ประสิทธิภาพของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการพัฒนาศักยภาพการบริหารโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ที่อาจส่งผลต่อการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น และสามารถนำมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 4) ควรทำการศึกษา เพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีบทบาทและมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการจัดการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เช่น การมีอยู่ของทรัพยากรการศึกษา การพัฒนาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจที่หลากหลายด้านการศึกษา การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีกับ

ผู้ปกครองหรือประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา การส่งเสริมการตลาดการศึกษา และการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2542). การวิเคราะห์สื่อ:แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- นภัสวรรณ โกลุทานุรักษ์. (2567). การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและความพึงพอใจที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ภายในองค์กรของพนักงาน บริษัท ไทยกรุ๊ป โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน). ใน สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต สาขาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชญาพร ประคองใจ. (2558). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Asmussen, C. (2021). The impact social networks have on parent school-choice decision making (Doctoral dissertation). Northern: Arizona University.
- Atkin, H. (1973). Influence of interpersonal competence on behavioral intention in social commerce through customer-perceived value. *Journal of Marketing Analytics*, 9(1), 44-55.
- Cao, D. et al. (2021). Understanding consumers' social media engagementbehaviour: An examination of the moderation effect of social media context. *Journal of Business Research*, 122(2021), 835-846.
- Di, G. & Wasko, K. (2016). Social Media Engagement Theory: Exploring the Influence of User Engagement on Social Media Usage. *Journal of Organizational and End User Computing (JOEUC)*, 28(2), 53-73.
- Klapper, R. (1960). Determinants of school choice: Understanding how parents choose elementary schools in Alberta. *Journal of Education Policy*, 19(4), 387-405.
- Reena, S. & Ruchi, T. (2016). Demystifying 'selfie': a rampant social media activity. *Behaviour and Information Technology*, Taylor & Francis Journals, 35(10), 864-871.
- Robert, C. (2011). the importance of social media as a tool for enhancing communication and building relationships, particularly among individuals. *Journal of Education Policy*, 19(4), 387-405.
- Thornton, K. (2017). Understanding the role of social media on a student's college choice process and the implications on a school's enrollment and marketing strategies. Ruston: College of Education Louisiana Tech University.
- Vithayathil, J. et al. (2020). Social media use and consumer shopping preferences. *International Journal of Information Management*, 54(2020), 1-13.

การส่งเสริมหลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน
บ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*
PROMOTION OF THE SANGHAVATTHU PRINCIPLE FOR THE
DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF THE BAN SATIT
COMMUNITY, SATINGMO SUBDISTRICT, SINGHANAKHON
DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระใบฎีกาวิรัตน์ ฌนทสุโก (เพ็งจุล)*, พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ (กิติโกหะ), สิทธิโชค ปาณะศรี,
พระครูโสมิตวณฺณกุล อนุวตฺถโน (ปานประดิษฐ์), พระครูจิตตสุนทร เทชพล (ชูเกลี้ยง)

Phrabaideeka Wirat Chanthasupo (Pengjul)*, Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora), Sitthichok Panasree,
Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit), Phrakru Chittasunthon Thachapaalo (Chukeang)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: wirat.peng2522@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาหลักสังคหัตถุธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) ส่งเสริมหลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กระบวนการปรับปรุงและส่งเสริมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของบุคคลหรือชุมชน เพิ่มความสุขและความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงคุณภาพชีวิตที่ดีอันเป็นผลจากการพัฒนาอย่างรอบด้าน 2) หลักธรรมสังคหัตถุ คือ ความผูกพันระหว่างจิตใจ ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทานส่งเสริมการแบ่งปันและลดความเหลื่อมล้ำ ปิยวาจาช่วยสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน อตถจริยาคือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมานัตตตะสร้างความเท่าเทียมและความเคารพซึ่งกันและกัน หลักการนี้เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 3) การส่งเสริมหลักสังคหัตถุธรรมสามารถช่วยปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการขาดความสามัคคีและปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปลูกฝัง การให้ช่วยเหลือให้รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพจะลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้าใจกัน การช่วยเหลือในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นรากฐานของความร่วมมือ การวางตนเสมอกัน ส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้มาปฏิบัติจะทำให้เกิดสันติสุขอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การส่งเสริม, หลักสังคหวัตถุธรรม, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research paper are to 1) study the concept of improving the quality of life of the Ban Satit community, Satingmo subdistrict, Singhanakhon district, Songkhla province, 2) study the Sangahavatthu principle in the Buddhist scriptures, and 3) promotion the Sangahavatthu Principle for the Development of the Quality of Life of the Ban Satit community, Satingmo subdistrict, Singhanakhon district, Songkhla province. This is a qualitative research. The researcher surveyed and collected data by in-depth interviews. Synthesize the results and present them in the form of descriptive narratives. The results of the research showed that: 1) Quality of life improvement is the process of improving and promoting various factors that affect the livelihood of individuals or communities, increase happiness and satisfaction in life including good quality of life resulting from comprehensive development. 2) The Sangahavatthu principle of Dharma is the bond between the minds, which can be used to improve the quality of life. Dana promotes sharing and reduces inequality. Piyavaca helps build understanding and good relationships in the community. Atthacariya is to help each other. Samanattata builds equality and mutual respect. This principle is the basis of quality and sustainable coexistence. 3) Promoting the Sangahavatthu principle can help with conflict problems the problem of lack of unity and the problem of lack of compassion effectively addressed. By cultivating Giving helps to be generous to one another. Polite speech reduces conflict and strengthens understanding. Helping others is the foundation of cooperation. Promoting equality in society When these principles are put into practice, true peace will be achieved.

Keywords: Promotion, Sangahavatthu Principle, Quality of Life Development, Community

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับชุมชน และระดับบุคคล ทุก ๆ องค์การต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านสังคม การเมือง สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยม เทคโนโลยีและอื่น ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นแต่การพัฒนาที่แท้จริงคือ คุณภาพชีวิต หมายถึงชีวิตที่สามารถปรับตัวเองเข้ากับธรรมชาติ (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2538) และการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข (วิทยากร เชียงกุล, 2527) แต่การพัฒนาเหล่านี้กลับส่งผลให้การใช้ชีวิตของประชาชนในยุคปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วและค่อนข้างจะลำบาก การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ส่งผลให้เยาวชนขาดความอบอุ่นจากครอบครัว เนื่องจาก

ปัญหาความขัดแย้ง อบายมุข ยาเสพติด เป็นต้น จนบางครั้งจะเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายภายในสังคม เช่น ปัญหาความขัดแย้งการแย่งที่อยู่ที่ดิน และผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ผู้คนไร้น้ำใจเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เกิดการทะเลาะวิวาทโต้เถียงกันจนบานปลายเกิดความแตกแยกทำให้บาดหมางใจกันจากคนที่เคยมีน้ำใจต่อกันกลับกลายเป็นไม่พูดคุยกันไม่ช่วยเหลือกัน ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้ ย่อมส่งผลกระทบอย่างยิ่งกับการเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ชุมชนและจะสามารถก่อให้เกิดปัญหากับการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนต่อไป

เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและ การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา จะต้องพัฒนาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความยุติธรรม (พระไพศาล วิสาโล, 2533) โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) ได้แก่ 1) ทาน การให้การเสียสละการแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน 2) เปยยวัชชะ การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ 3) อตถจริยา ช่วยเหลือกัน 4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย (อง จตทก. 21/32/50-51) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบกัน มาเป็นหลักในการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนนั้น เพื่อมุ่งเพาะให้ประชาชนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกัน สร้างความสามัคคีร่วมกันอุทิศตนเพื่อส่วนรวม รวมทั้งปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้คนทุกวัยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน มีส่วนร่วมเรียนรู้ทำงานร่วมกันประสานประโยชน์ เช่น กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสาธารณประโยชน์การแบ่งปัน การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งนี้ปัญหาขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ไม่มีเวลาให้กับการแล้งน้ำใจ หรือแม้แต่การไม่พูดคุยก็นับเป็นตัวชี้วัดความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้นว่ามีความเจริญรุ่งเรืองเพียงใดเพื่อให้สังคมชุมชนเป็นระเบียบเกิดความสงบสุข โดยการดำรงรักษาวัฒนธรรมแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมานานให้สืบต่อไปตามประเพณี ควรสร้างระบบป้องกันโดยใช้หลักธรรมตลอดจนธำรงไว้ซึ่งให้สังคมสงบสุขของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เรื่องของ “ธรรมะ” หรือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอีกหนึ่งเรื่องที่ถูกนำมาสนทนากันเนื่องจากในชุมชนมี “วัดสถิตชลธาร” ถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมของประชาชนชาวพุทธที่ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมร่วมกันต่าง ๆ ภายในวัดแต่จะเห็นได้ว่าถึงผู้คนจะรู้จักวัดหรือรู้จักหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด แต่การที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังอาจดูเหมือนว่ายังไม่เข้าใจมากนักและนั่นเองอาจจะส่งผลตามมาในระยะยาวคือการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้องและการไม่รู้จักวิธีแก้ไขปัญหาย่างถูกวิธีอาจจะเป็นการสร้างปัญหาในอนาคตข้างหน้ากับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในชุมชนต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” จะสามารถนำ หลักสังคหวัตถุธรรม นี้มาใช้เป็นแนวทางในดำเนินชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากต่างฝ่ายต่างอยู่ร่วมกันด้วยความมีน้ำใจ ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ปรารถนาดีต่อกัน ประชาชนในชุมชนก็สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์มอ อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักสัจพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการส่งเสริมหลักสัจพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์มอ อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุ 3 รูป ผู้นำชุมชน 3 คน ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 5 คน ตัวแทนประชาชน 9 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 20 คน

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่าง ๆ
3. ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้
 - พระภิกษุ 3 รูป
 - ผู้นำชุมชน 3 คน
 - ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 5 คน
 - ตัวแทนชุมชน 9 คน

รวมทั้งหมด 20 คน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้งเชิงเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

วิธีการนำเสนอ ใช้วิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้มีคุณภาพหรือประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิมการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และความสามารถของบุคคลการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาเป็นส่วนสำคัญในการทำให้สังคมและชุมชนก้าวหน้าไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยคุณภาพชีวิต คือ ระดับความพึงพอใจและความสุขของบุคคลในการดำเนินชีวิต ฉะนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กระบวนการปรับปรุงและส่งเสริมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของบุคคลหรือชุมชน เพิ่มความสุขและความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านกายภาพ จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นการสร้างความสมดุลให้การดำเนินชีวิตในทุกด้าน เพื่อให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยั่งยืนแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งจากภายใน พัฒนาด้านเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมอาชีพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป สนับสนุนการศึกษาและสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนแต่ในปัจจุบันชุมชนชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์มอ อำเภอลำดวน กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งปัญหาการขาดความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เริ่มส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่โดยรวมของผู้คน ความแตกแยกทางความคิดและผลประโยชน์ส่วนตัวทำให้ขาดการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน คนในสังคมเริ่มละเลยหน้าที่ต่อส่วนรวม และไม่ใส่ใจต่อปัญหาของผู้อื่น ความไว้นื้อเชื่อใจลดลง ส่งผลให้เกิดความห่างเหินและความขัดแย้งบ่อยครั้ง หากไม่มีการฟื้นฟูคุณธรรมพื้นฐาน ชุมชนจะอ่อนแอลงและพัฒนาได้ยากซึ่งในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในชุมชน ผู้นำ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน และปัญหาต่าง ๆ พอจะสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาความขัดแย้ง 2) ปัญหาการขาดความสามัคคี 3) ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. หลักสัจพจน์ธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันและช่วยส่งเสริมความสามัคคีในสังคม เป็นหลักหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง การให้ แบ่งปันสิ่งของหรือความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เพื่อสร้างน้ำใจและความเอื้อเฟื้อ 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาไพเราะ สุภาพ มีเมตตาจิต ช่วยให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดี 3) อตถจริยา หมายถึง การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือ แนะนำ หรือเสียสละเพื่อส่วนรวม 4) สมานัตตตา หมายถึง การวางตนเสมอกัน ไม่ถือตัว เอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยสร้างความสามัคคีและเข้าใจกันในสังคมหลักสัจพจน์ธรรมเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเริ่มจากการให้ทาน ที่ส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลดความเห็นแก่ตัวและสร้างสัมพันธ์อันดี ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดที่อ่อนโยน มีเมตตา ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นการแสดงออกถึงความเสียสละและรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ สมานัตตตา คือความเสมอภาค ไม่ถือตัว มีความเคารพซึ่งกันและกัน หลักธรรมเหล่านี้เมื่อนำมาใช้จริงจะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความไว้วางใจ และนำไปสู่สันติสุขในสังคมอย่างแท้จริง

3. การส่งเสริมหลักสัจพจน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์ม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อแก้ปัญหาการขาดความสามัคคีและเพื่อแก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

หลักสัจพจน์สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยเริ่มจากหน่วยเล็กที่สุดอย่างครอบครัว หากสมาชิกในบ้านรู้จักให้ (ทาน) พุดดีต่อกัน (ปิยวาจา) ช่วยเหลือกัน (อัทธจริยา) และวางตัวอย่างเสมอภาค (สมานัตตตา) ความรักและความเข้าใจก็จะเกิดขึ้น สถาบันการศึกษา สามารถปลูกฝังคุณธรรมเหล่านี้ให้เด็กตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรม ผู้นำทางศาสนา สามารถใช้หลักธรรมนี้ในการชี้แนะจิตใจและสร้างความสามัคคี องค์กรชุมชน เมื่อยึดหลักสัจพจน์ ก็จะส่งเสริมความร่วมมือ ความเข้าใจ และลดความขัดแย้งในระดับหมู่บ้านและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม หลักสัจพจน์สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกันช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถร่วมมือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมหลักสัจพจน์ในการการแก้ปัญหาการขาดความสามัคคีในชุมชน สามารถดำเนินการได้โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นผู้นำใกล้ชิดกับประชาชน ควรเป็นต้นแบบในการแสดงออกถึงความเสียสละ เอื้อเฟื้อ และการพูดจาอย่างมีเมตตา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. หรือเทศบาล ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการให้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค เช่น กิจกรรมจิตอาสา การอบรมคุณธรรม หรือเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสันติ นอกจากนี้ องค์กรชุมชน ศาสนา และสถานศึกษา ควรร่วมกันขับเคลื่อนค่านิยมสัจพจน์ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันตามหลักธรรมนี้ จะช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความเข้าใจ และสร้างความสามัคคีในชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริมหลักสัจพจน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชนสามารถดำเนินการได้โดยอาศัยความร่วมมือจาก องค์กรทางศาสนา และสมาชิกในชุมชนอย่างใกล้ชิด ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนธรรมที่เน้นเรื่องของการให้ การเสียสละ และความเมตตา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้แก่ประชาชน ขณะเดียวกันสมาชิกในชุมชนควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันอาหาร สิ่งของ หรือแรงงานในการทำกิจกรรมส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ หรือการจัดโครงการจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ การมีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเล่าเรื่องราวความดีจากผู้มีจิตอาสาที่เป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ เมื่อคนในชุมชนเห็นคุณค่าของการให้มากกว่าการรับ ความเอื้อเฟื้อจะค่อย ๆ กลับคืนมา และสร้างความสัมพันธ์ในสังคมชุมชนอย่างแน่นแฟ้นไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัจพจน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์ม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสิงห์ม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่ยังมีปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในชุมชนการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนมีปัจจัยซับซ้อนที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้านทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบ

ต่อกันอย่างชัดเจนชุมชนชนบทมักขาดแคลนทรัพยากร ทั้งงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน และบุคลากรที่มีทักษะ การพัฒนาเมืองส่วนใหญ่มักกระจุกตัวในเขตเมืองใหญ่ ส่งผลให้ชุมชนเล็ก ๆ ถูกกลืนหายไปของคนในชุมชน ขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมและแรงงานที่ไม่มีความมั่นคงการขาดโอกาสในการเรียนรู้ การศึกษายังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลความขัดแย้งในชุมชนการขาดความสามัคคีและความร่วมมือการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ การวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้านจะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนทั้งนี้จึงจำเป็นต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริยา มหาเทียร ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในการจัดการศึกษา ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ด้านวิชาการ มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตัดสินใจในการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ควรตั้งกรรมการ จัดซื้อ-จัดจ้าง พัสดุครุภัณฑ์ เกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา มีส่วนจัดหางบประมาณ สนับสนุนสถานศึกษา โดยระดมจากรัฐและภาคเอกชน ด้านการบริหารงานบุคคลควรส่งเสริมพัฒนาครูและ บุคลากรในการทําผลงานเพิ่มวิทยฐานะและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และด้าน บริหารทั่วไปควรมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่มรื่นน่าอยู่ มีส่วนร่วมการให้และรับ ข่าวสารจากทางโรงเรียนเพื่อประสานกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (จริยา มหาเทียร, 2558) อีกทั้งยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระชัยชนะ อิทธิเตโช (เสือข้า) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การกระทำความดี สร้างสมคุณงามความดี ไว้ให้พูนบุญอภังการ สร้างความเจริญอภังการให้กับชีวิตหาเลี้ยงครอบครัวด้วยหลักสัมมาอาชีพร่วมกับฝึกอบรม ชีวิตให้พร้อมทั้งทางด้าน กาย วาจา (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และกำลังแห่งสติปัญญา เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมทางสังคม คือด้วยการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ด้วยกันในสภาพที่เกื้อกูลแก่กันและกัน ตาม หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนาพฤติกรรมฝ่ายดีให้คู่ต่อชีวิตและสังคม (พระชัยชนะ อิทธิเตโช (เสือข้า), 2563)

หลักสังคหวัตถุธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อภิปรายผลได้ว่า หลักสังคหวัตถุธรรม หรือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนให้รักใคร่สามัคคีกัน เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาท สำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม หลักธรรมนี้ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในพระไตรปิฎก และคำอธิบายในคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ เมื่อทุกคน ปฏิบัติตามหลักทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา จะเกิดความรัก ความสามัคคี และความเชื่อใจกัน หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นหลักธรรมที่ยั่งยืนสมัยและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชน วัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชน วัดหนอง สนมมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนวัดหนองสนมเป็นอย่างดี เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านทาน ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนวัดหนองสนมให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและ

กันได้อย่างดี ด้านปิยวาจา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนใน ชุมชนหนองสนม พุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ พุดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ ด้านอรรถจริยา พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนในชุมชนเป็นจิตอาสา สามารถช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ แบ่งปัน ความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน คอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน และด้านสมานัตตตา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการ ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุอย่างสม่ำเสมอเนื่องมีความประพฤติดีเสมอต้นเสมอปลาย ประชาชน ยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน (พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง), 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆกิจจานุรักษ์ (จำนงค์ ยิ่งดำ นุ่น) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเพิ่มศักยภาพการให้บริการของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวัง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง” ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน เป็นเครื่องมือหรือหลักธรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวและสังคม (พระครูสังฆกิจจานุรักษ์ (จำนงค์ ยิ่งดำ นุ่น), 2566)

การส่งเสริมหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสทิงหม้อ จังหวัดสงขลา อภิปรายผลได้ว่า หลักสังคหวัตถุธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม โดยช่วยสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความสงบในสังคม การส่งเสริมหลักสังคหวัตถุธรรม ไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่เป็น หลักสากล สำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่และเจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติพิลาธ (กิต กิตติโร) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสามัคคีโดยผ่านการให้ “ทาน” การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การแบ่งปัน “ปิยวาจา” การพูดด้วยน้ำใจ “อรรถจริยา” การประพฤติประโยชน์ตนและผู้อื่น “สมานัตตตา” ความมีตนเสมอคือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทานชาวชุมชนมีการจัดกิจกรรมหรือจัดทำกองทุน เพื่อช่วยเหลือชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านหลักปิยวาจาผ่านหลักรัฐธรรมนูญหมู่บ้านเป็นกฎที่หมู่บ้านตั้งขึ้น หลักอรรถจริยา ผ่านกิจกรรมทำความสะอาดร่วมกัน และสมานัตตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ซึ่งจักทำให้เกิดความสุขความเจริญในชีวิตและสังคม (พระครูกิตติพิลาธ (กิต กิตติโร), 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า การให้ทานมีรูปแบบ 3 ประการ ได้แก่ 1) อามิสทาน คือ การให้สิ่งของที่เป็นวัตถุ มีของที่รับประทานได้และเป็นของใช้ต่าง ๆ ที่เลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ 2) ธรรมทาน คือ การให้คุณธรรมที่เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดปัญญา ในการมีชีวิตในสังคมด้วยคุณความดีอันที่มั่นคง ของผู้ทรงธรรม 3) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคน

และสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษโกรธตอบ การให้ทานอันมีวิธีที่พร้อมด้วยเขตสมบัติคือ บุญเขตถึงพร้อม ไทยธรรมสมบัติ คือ ไทยธรรมถึงพร้อมและจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อมอันจะทำให้คนในสังคมเข้าใจการให้ทาน มากยิ่งขึ้น (พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ), 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กระบวนการปรับปรุงและส่งเสริมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของ บุคคลหรือชุมชน เพิ่มความสุขและความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านกายภาพ จิตใจ สังคมซึ่งหลักสังคหัตถุธรรม คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ บุคคล การส่งเสริมหลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านสถิต โดยการแก้ปัญหาความ ชัดแย้ง ปัญหาการขาดความสามัคคีและปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบ่มุ่เน้นการ พัฒนาคุณภาพชีวิตภายในชุมชน โดยเป็นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน โดยเริ่ม จาก ทาน หรือการแบ่งปันสิ่งของและน้ำใจ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความห่วงใยต่อกัน ปิยวาจา หรือการ พูดจาดี สร้างบรรยากาศที่เอื้อเฟื้อและลดความขัดแย้ง อัตถจริยา คือการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ช่วย ให้ชุมชนมีพลังร่วมในการพัฒนา และ สมานัตตตา คือการเคารพกันและกันอย่างเสมอภาค สร้างความเข้าใจและ ความสามัคคี หลักธรรมเหล่านี้เมื่อนำมาปฏิบัติร่วมกันจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งทางวัตถุและจิตใจของคนใน ชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในชุมชนที่ยังขาดโอกาสและสร้างแหล่งเรียนรู้อย่างจริงจังโดยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน 2) ควรสนับสนุน การวิจัยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาต่อยอด และจัด ดำเนินการสำหรับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน 3) ควรพัฒนาส่งเสริมการนำหลักสังคหัตถุ 4 ไป ประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งยังมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ 1) ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการเกื้อกูลกันเพื่อสร้างความรักความสามัคคีร่วมกันในชุมชน 2) ควรมีการเอาใจใส่ สมาชิกในชุมชนเพื่อทราบถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันในชุมชน 3) ควรส่งเสริมการนำหลักสังคหัตถุ 4 มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังเพื่อการสร้างสามัคคีของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ ยังมี ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) การส่งเสริมหลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา 2) การบูรณาการหลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบ้าน สถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา 3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เยาวชนของชุมชนบ้านสถิตย์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

จริยา มหาเทียร. (2558). “การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม ตามหลักสังคหัตถุ 4 ในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1”. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

- พระครูกิตติพลาธรร (กัต กิตติธโร). (2561). “รูปแบบการพัฒนาชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มชาติพันธุ์ ใน จังหวัดศรีสะเกษ”. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิลาศสรกิจ (สุรศักดิ์ ธารายศ). (2562). “ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน”. วารสารมหา จุฬานาครทรรศน์, 6(5), 2303.
- พระครูสังฆกิจจานุรักษ์ (จำนงค์ ยิ่งดำนุ่น). (2566). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเพิ่มศักยภาพการ ให้บริการของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพนมวังก์ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- พระชัยชนะ อิทธิเตโช (เสื่อข้า). (2563). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”. วารสาร มจร การ พัฒนาสังคม, 5(3)213-217.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). ธรรมบุญชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 82). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวาย จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2533). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2561). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฉับแกระ.
- สีปนนท์ เกตุทัต. (2538). การพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ
ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา***
**PROMOTION OF FIVE PRECEPTS PRINCIPLE TO DEVELOPMENT
THE QUALITY OF LIFE OF BAN CHA COMMUNITY
HAT YAI SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE**

บุญยุนช ลิ้มวารการ*, สิทธิโชค ปาณะศรี, พระครูโฆสิตวัณณานุกุล อนุวตฺตโน (ปานประดิษฐ์),
พระครูจิตตสุนทร เตชพโล (ชูเกลี้ยง), พระครูวิจิตรรัตนวัตร จิตตสุโก (จิตรักดี)

Bunyanuch Limwarakorn*, Sitthichok Panasree, Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit),

Phrakru Chittasunthon Thachapaalo (Chukeang), Phrakhrui Wajituttanawut Jittasupo (Jitpukdee)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: bunyanuch752@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาหลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) ส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการ พัฒนาชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย ไม่เบียดเบียนกัน เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในด้านความสัมพันธ์ ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่า 2) หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ช่วยควบคุมกายและวาจา ให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ศีลเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อการดำเนินชีวิต อย่างมีคุณภาพ 3) การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การส่งเสริมหลักศีล 5 สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และ ปัญหาด้านครอบครัว โดยการส่งเสริมศีล 5 ซึ่งเป็นการสร้างเกราะศีลธรรมหากทุกคน ไม่ทำร้ายกัน ความรุนแรงใน ครอบครัว สังคมจะลดลง การไม่ลักทรัพย์ ยอมลดปัญหาฉ้อโกง การซื่อสัตย์ไม่ผิดลูกผิดเมีย จะช่วยลดปัญหา ครอบครัวแตกแยก การสื่อสารด้วยความจริงใจ ส่งเสริมความเชื่อมั่นและสามัคคี การงดสุราของมีนเมา ช่วยให้ไม่ ก่อเหตุรุนแรงหรือผิดศีลข้ออื่นเพราะขาดสติ ศีล 5 นับว่าเป็นข้อปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

* Received 3 August 2025; Revised 25 August 2025; Accepted 26 August 2025

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ศีล 5, คุณภาพชีวิต, ชุมชนบ้านจำ

Abstract

The objectives of this research paper are to 1) Study the concept of improving the quality of life of the Ban Cha community, Hat Yai subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province. 2) Study the Five Precepts in Buddhist scriptures. and 3) Promotion of Five Precepts Principle to Development the Quality of Life of Ban Cha Community Hat Yai subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province. As a qualitative research. The researcher surveyed and collected data by in-depth interviews. Synthesize the results and present them in the form of descriptive narratives. The results of the study showed that: 1) The concept of life development of the Ban Cha community, Hat Yai subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province, found that coexistence in a non-overlapping manner is a way of life that shows the strength of the community in terms of relationships. Harmony and valuable coexistence. 2) The Five precepts that appear in Buddhist scriptures have been found to help control the body and speech properly. Do not crowd others. Precepts are the basis for living a life, both secular and dharma. 3) Promoting the Five Precepts to Improve the Quality of Life of the Ban Cha Community, Hat Yai Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province found that the promotion of the Five Precepts can solve conflicts, to solve economic problems, and to solve family problems. By promoting the Five Precepts, which is to build a moral shield if everyone Do not hurt each other. Domestic violence in society will decrease. Not stealing will reduce the problem of fraud, honesty will reduce the problem of family division. Sincere Communication Promote confidence and unity, abstain from alcohol and intoxication, help not to cause violence or violate other precepts due to lack of consciousness. Five Precepts is considered a practice to improve the quality of life sustainably.

Keywords: Promotion, Five Precepts, Quality of Life, Ban Cha Community

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก สังคมไทยประกอบด้วยสังคมเมืองและสังคมชนบท มนุษย์ในยุคปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมชุมชน ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การใช้โซเชียลมีเดียทำให้การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลรวดเร็วขึ้น ส่งผลต่อค่านิยมและวิถีชีวิต ผู้คนมีแนวโน้มอยู่ร่วมกันน้อยลงและเน้นความเป็นปัจเจกมากขึ้น ชุมชนดั้งเดิมจึงต้องปรับตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตน การพัฒนา คือ ความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2550) การพัฒนาอย่างยั่งยืนกลายเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างความทันสมัยกับรากเหง้าทางวัฒนธรรม มนุษย์จึงเป็นทั้งผู้สร้างและผู้รับผลจากการเปลี่ยนแปลง แต่การดำเนินชีวิตของคนไทยประสบปัญหามากมาย เช่นการ

กระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมจึงควรมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทยอันได้แก่ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ที่มุ่งส่งเสริมให้คนไทยมีหลักอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผลและสันติสุข โดยชุมชน คือ กลุ่มคนพวกหนึ่งซึ่งครอบครองบริเวณที่มีอาณาเขตแน่นอน โดยถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้นและมีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง (ปราสาท หลักศิลา, 2514) ซึ่งชุมชนบ้านจำมีวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ไม่ได้ตระหนักถึงการปฏิบัติตามหลักของศีล ส่งผลให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนที่อ่อนแอ จำเป็นต้องนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาฟื้นฟูคุณธรรม ศีลธรรมเพื่อส่งเสริมความเชื่อจารีตประเพณีและสิ่งที่ดำรงอยู่ในชุมชน เป็นการเข้ามาจัดระบบการเรียนรู้ และส่งเสริมให้คนรุ่นหลังสืบต่อ เป็นชุมชนที่ปราศจากปัญหาต่าง ๆ เช่นปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ฯลฯ เพื่อผลักดันให้คุณธรรมนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่เหมาะสม (ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2536) ในสังคมปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมีพัฒนาการที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสื่อสารการทำงาน และการเรียนรู้ ทำให้โลกเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลให้รูปแบบการทำงานและธุรกิจเปลี่ยนไป ต้องการความคล่องตัวและทักษะใหม่ๆ สังคมยังเผชิญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความท้าทายในการสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อนก็เป็นอีกประเด็นที่สังคมต้องร่วมมือแก้ไข สังคมปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่มีพลวัตสูง ต้องการการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนและสงบสุข

คำว่า ศีล แปลว่า ปกติ คือ ทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย (ที.สี. 9/134/92) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยเป็นข้อปฏิบัติที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้อยู่ในกรอบของความดีงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์เย็นกายเย็นใจเพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใด ๆ (วสิน อินทสระ, 2549) ศีล 5 ประกอบด้วยข้อห้ามสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดนินทา ไม่พูดเท็จ และไม่เสพของมีนเมา ศีลข้อที่ 1 คือ การไม่ฆ่าสัตว์ หมายถึง การละเว้นจากการทำร้ายชีวิต ไม่เบียดเบียนสัตว์หรือมนุษย์ เป็นการฝึกให้มีเมตตาและความกรุณา ศีลข้อที่ 2 คือ การไม่ลักทรัพย์ เป็นการส่งเสริมความซื่อสัตย์ ไม่เอาของที่ไม่ใช่ของตน ทำให้เกิดความไว้วางใจในสังคม ศีลข้อที่ 3 คือ การไม่ประพฤติดนินทา หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง และเคารพในสิทธิของผู้อื่นในเรื่องความสัมพันธ์ ศีลข้อที่ 4 คือ การไม่พูดเท็จ เน้นการพูดความจริง สร้างความเข้าใจ ความเชื่อใจ และลดความขัดแย้ง ศีลข้อที่ 5 คือ การไม่เสพของมีนเมา ได้แก่ เหล้า บุหรี่ หรือยาเสพติด เป็นการรักษาสติ และป้องกันพฤติกรรมที่เกิดจากความประมาท เมื่อบุคคลยึดมั่นในศีล 5 จะสามารถควบคุมตนเองได้ มีจิตใจสงบ ไม่สร้างปัญหาให้ตนเองหรือสังคมโดยรอบ ศีล 5 จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือในการฝึกตน ปรับพฤติกรรม และสร้างสังคมที่มีระเบียบแบบแผน นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีและความสงบสุข โดยหลักศีลนั้นนับว่าแนวทางในการดำรงชีวิตที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยเน้นการควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้อยู่ในกรอบของความดีงาม การประยุกต์ใช้หลักศีลในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ง่ายและเป็นรูปธรรม เช่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำร้ายสัตว์ หรือแม้แต่การช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก เป็นการแสดงออกถึงเมตตาและกรุณา การไม่ลักขโมย ไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบใครในที่ทำงาน หรือสังคมช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ การรักษาความซื่อสัตย์ในความสัมพันธ์ เช่น ความ

รับผิดชอบต่อบรรยากาศและชีวิต เป็นรากฐานของความอบอุ่นในบ้าน การพูดความจริง พูดด้วยเจตนาดี ไม่ยุยงให้เกิดความแตกแยก ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและความสามัคคีในการทำงานและสังคม สุดท้ายการงดเว้นจากเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์และยาเสพติด ซึ่งไม่เพียงส่งผลดีต่อสุขภาพ แต่ยังทำให้มีสติ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อนำหลักศีลมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง จะช่วยขัดเกลาจิตใจ สร้างความสงบภายใน และทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมั่นคง มีคุณค่า และมีความสุขอย่างแท้จริง

การส่งเสริมหลักศีล 5 ให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อบ่มบ่มสังคมที่มีคุณธรรม โดยสภาพปัญหาต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และด้านเทคโนโลยี การสื่อสารอย่างไร้ขอบเขต จึงทำให้เกิดความแตกแยกแตกต่างมากมาย เป็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ตามมาเกิดวิกฤตทางสังคมจึงเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นปัญหาหลักของสังคม ทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกเห็นแก่ตัวและขาดความรักความสามัคคีโดยการปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นอาณัติ อันเป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตที่ถูกต้องดีงาม รู้หน้าที่ของตนเองและไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่หลงมัวเมาไปกับอบายมุข คนที่มีศีล 5 จะมีสติปัญญาดี มีความสามารถรักษาภาวะของความเป็นคนไว้ได้ สามารถควบคุมดูแลทั้งร่างกายและจิตใจได้ดี ได้แก่ การควบคุมความคิด การกระทำ การพูด ไม่ให้ผิดพลาดบกพร่องไปจากความถูกต้องดีงาม อันเป็นการกระทำที่อยู่ในลักษณะของคนที่ไม่ประมาทต่อชีวิต จะไม่มีคำว่าหลงผิดในชีวิต ชุมชนที่มีประชาชนปฏิบัติตามหลักศีล 5 จะเป็นชุมชนที่อบอุ่นสงบสุขร่มเย็น มีจิตที่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นหรือผู้ด้อยโอกาสกว่า เป็นสังคมที่เป็นธรรมเพื่อให้คนในสังคมเข้าถึงธรรมะได้ง่ายและทั่วถึง การรักษาศีล 5 เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ในการงดเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวมอดทน อดกลั้น ต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย ด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติเรียบร้อย สงบสุขในสังคม เป็นแนวทางการแก้ปัญหาให้กับบุคคลและสังคมชุมชนได้ เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ การรักษาศีล 5 ต้องมีความพร้อมทั้งด้านกาย ด้านสังคม และด้านจิตใจ ที่จะเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการรักษาศีล 5 อย่างถูกต้องและไม่ประพฤติดนินาสีลอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” โดยเห็นว่า หลักศีล 5 มีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งเน้นพฤติกรรมของมนุษย์และสร้างความสงบสุขในชีวิตและชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

ขอบเขตด้านประชากร พระภิกษุ อายุพรรษา 5 ขึ้นไป 2 รูป ผู้นำชุมชน 3 คน ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 4 คน ตัวแทนประชาชน 11 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 20 คน

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

3. ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

- อายุพรรษา 5 ขึ้นไป 2 รูป
- ผู้นำชุมชน 3 คน
- ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 4 คน
- ตัวแทนชุมชน 11 คน

รวมทั้งหมด 20 คน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้งเชิงเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

วิธีการนำเสนอ ใช้วิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนคือการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ชุมชนที่มีคุณภาพชีวิตดีจะมีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สุขภาพอนามัยดี การศึกษาและอาชีพที่มั่นคง รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและเพื่อนบ้าน การส่งเสริมศิลปกรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนานี้ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังหมายถึงการพัฒนา "คน" ให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีส่วนร่วมในการดูแลกันและกันอย่างยั่งยืน สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านจำในปัจจุบันยังคงเรียบง่ายและยึดโยงกับวิถีชีวิต

แบบดั้งเดิม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ มีการพึ่งพาอาศัยกัน ในหมู่บ้านและรักษาความสามัคคีไว้อย่างเหนียวแน่น วิถีชีวิตยังแฝงด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ ทางศาสนา ชุมชนมีความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม แม้จะได้รับอิทธิพลจากเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีบ้างก็ตาม โดยสมาชิกในชุมชนมักจะมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การดูแลกัน และกัน หรือการรักษาและส่งเสริมคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมและการทำงานร่วมกันในชุมชนเพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวมถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน ทรัพยากร และการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนสามารถช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชนได้ ปัจจุบันสภาพปัญหาของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กำลังประสบปัญหาการขาด ความเข้าใจซึ่งกันและกันรวมถึงสภาวะเอาตัวรอดโดยที่ต่างคนต่างแสดงเห็นแก่ตัวออกมา ขาดจิตสาธารณะ และ นำมาซึ่งปัญหาต่างๆที่จะสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาความขัดแย้ง 2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 3) ปัญหาด้านครอบครัว ซึ่งการแก้ปัญหาความขัดแย้งเริ่มจากการเปิดใจรับฟังกันอย่างจริงจัง สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่าง กัน การไกล่เกลี่ยด้วยเหตุผลจะช่วยลดความตึงเครียดและนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพ สนับสนุนสินค้าชุมชน และฝึกอบรมทักษะจะช่วยเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน ส่วนปัญหาครอบครัว ต้องเน้นความอบอุ่น เอาใจใส่ และส่งเสริมบทบาทของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเข้าใจ หากชุมชนมีศูนย์ให้ คำปรึกษาและส่งเสริมกิจกรรมร่วมกัน จะช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ การรวมพลังของคนในชุมชน ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านสุขภาพ จิตใจ และ เศรษฐกิจ

2. หลักศีล 5 คือหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยข้อห้าม 5 ประการ ได้แก่ การไม่ฆ่า สัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดูหมิ่นในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่เสพของมึนเมา ศีลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกรอบทาง จริยธรรมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติ การรักษาศีลยังส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ถือเป็นรากฐานของคุณธรรมในการดำรงชีวิตและ การอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีระเบียบ องค์ประกอบของ ศีล 5 คือ เงื่อนไขหรือส่วนประกอบที่ทำให้การละเมิดศีล แต่ละข้อถือว่าเป็นความผิดทางศีล โดยแต่ละข้อจะมีองค์ประกอบที่ต่างกันไป คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ องค์ประกอบ 5 อย่าง ได้แก่ สัตว์มีชีวิต รู้ว่าสัตว์มีชีวิต มีเจตนาจะฆ่า พยายามลงมือฆ่า สัตว์ นั้นตายเพราะการกระทำของเรา 2) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักทรัพย์ องค์ประกอบ 5 อย่าง ได้แก่ ทรัพย์นั้นมีเจ้าของ รู้ว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของ มีเจตนาจะขโมย ลงมือขโมย ได้ทรัพย์นั้นมาโดยไม่ชอบ 3) กาเมสุมิจฉา จารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกามองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่ควรเกี่ยวข้องกับเพศ (เช่น ผู้อื่นมีคู่แล้ว) รู้ว่าเขาเป็นผู้ไม่ควรยุ่งเกี่ยว มีเจตนาจะมีเพศสัมพันธ์ กระทำการจนสำเร็จ 4) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ องค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ เรื่องที่พูดไม่ตรงกับความจริง มีเจตนาจะโกหก พยายาม พูดให้คนอื่นเข้าใจผิด คนฟังเข้าใจผิดตามที่พูด 5) สุราเมรัยมัชฌิมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มของมึนเมา องค์ประกอบ 3 อย่าง ได้แก่ มีเครื่องดื่มที่เป็นสุราเมรัย (ของมึนเมา) รู้ว่าเป็นของมึนเมา ดื่มด้วยเจตนาเพื่อมึนเมา ดังจะเห็นได้ว่าหลักศีล คือข้อปฏิบัติพื้นฐานทางศีลธรรมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบแห่ง ความดีงาม หากชุมชนใดยึดถือหลักศีลไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้เกิดความสงบสุขและความ

มั่นคงในสังคม โดยเฉพาะศีล 5 ที่เน้นการไม่เบียดเบียนกัน การไม่ขโมย การซื่อสัตย์ในความสัมพันธ์ การพูดจาอย่างมีสติ และการละเว้นจากของมีนเมา จะช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน คนในชุมชนจะเกิดความเมตตา เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น เมื่อไม่มีการลักขโมยหรือประพฤติมิชอบ ความไว้วางใจระหว่างกันจะเพิ่มขึ้น การพูดความจริงและหลีกเลี่ยงการนินทาว่าร้าย ทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีและสร้างสรรค์ การงดเว้นจากสุราและยาเสพติด ช่วยให้คนมีสุขภาพที่ดี มีสติในการทำงานและการตัดสินใจ นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน เมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนก็จะเกิดความมั่นคง มีความสามัคคี และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืน

3. การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อแก้ปัญหาด้านความขัดแย้ง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านครอบครัว

การส่งเสริมหลักศีล 5 สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ในสังคมช่วยสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อกัน เมื่อคนในสังคมไม่เบียดเบียนกันตามหลักของศีล เช่น ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ก็ลดความรุนแรงและความขัดแย้งได้ การไม่ลักทรัพย์ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันในสังคม การไม่ประพฤติผิดในกามช่วยรักษาความสัมพันธ์ครอบครัวและชุมชนให้มั่นคง การไม่พูดเท็จทำให้เกิดความโปร่งใสและลดความเข้าใจผิด ส่วนการไม่เสพของมีนเมาช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงและการทะเลาะวิวาท หากทุกคนยึดมั่นในศีล 5 จะทำให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีในสังคม ความขัดแย้งต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลงหรือสามารถคลี่คลายได้อย่างมีเหตุผล

การส่งเสริมหลักศีล 5 สามารถช่วยแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้โดยสร้างพฤติกรรมที่โปร่งใสและมีจริยธรรมในสังคม ศีลข้อไม่ลักทรัพย์ส่งเสริมให้คนซื่อสัตย์ ไม่ฉ้อโกง ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความน่าเชื่อถือ ลดปัญหาคอร์รัปชันและการทุจริต ศีลข้อไม่พูดเท็จช่วยให้เกิดความไว้วางใจในการทำธุรกิจ ลดข้อขัดแย้งทางการค้า ศีลข้อไม่เสพของมีนเมาทำให้คนมีสติ ไม่พุ่มพวยในการใช้จ่าย และมีแรงงานที่มีคุณภาพ ส่วนศีลข้ออื่น ๆ ช่วยให้คนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนกัน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างเป็นธรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

การส่งเสริมหลักศีล 5 สามารถช่วยแก้ปัญหาครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะศีลเป็นหลักธรรมที่วางรากฐานของความสัมพันธ์ที่ดี ศีลข้อไม่ฆ่าสัตว์ ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีเมตตาและไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ศีลข้อไม่ลักทรัพย์ สร้างความซื่อสัตย์และไว้วางใจกันภายในบ้าน ศีลข้อไม่ประพฤติผิดในกาม ช่วยรักษาความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ลดปัญหาการนอกใจและการหย่าร้าง ศีลข้อไม่พูดเท็จ ช่วยให้เกิดการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาในครอบครัว ส่วนศีลข้อไม่เสพของมีนเมา ลดปัญหาอบายมุขที่มักเป็นสาเหตุของความร้าวฉาน การยึดมั่นในศีล 5 จึงเป็นพื้นฐานที่ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้มแข็ง และอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและมีความสุข

ดังนั้น การส่งเสริมหลักศีล 5 ถือเป็นแนวทางพื้นฐานในการยกระดับจิตใจและพฤติกรรมของคนในสังคม เมื่อแต่ละคนยึดมั่นในศีล จะช่วยลดความเห็นแก่ตัวและความรุนแรง ทำให้เกิดความเมตตาต่อกัน ซึ่งช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศีลข้อ 1 ที่เน้นการไม่เบียดเบียนกัน ส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบและเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ศีลข้อ 2 ที่ไม่ลักขโมย ทำให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริต ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะลดการทุจริต และเพิ่มความไว้วางใจในการทำธุรกิจร่วมกัน ศีลข้อ 3 สร้างความมั่นคงในครอบครัว ลดปัญหาการหย่าร้างและการทะเลาะเบาะแว้ง ศีลข้อ 4 ส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ลดการ

เข้าใจผิดและความขัดแย้งจากคำพูด ส่วนข้อ 5 ที่ดเว้นสุราและยาเสพติด ช่วยลดอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพและความรุนแรงในครอบครัว ชุมชนที่คนมีวินัยในศีลจะเป็นชุมชนที่อบอุ่น มีความสามัคคี และร่วมมือกันพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนจึงดีขึ้นทั้งในด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เมื่อชุมชนมีการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ ชาวบ้านก็มีฐานะดีขึ้น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพกายและใจที่ดี การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้คนมีความรู้เท่าทันโลกสมัยใหม่ ด้านสังคม ชุมชนที่เข้มแข็งจะเกิดความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ลดปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้ง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติทำให้พื้นที่อยู่อาศัยน่าอยู่และยั่งยืน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและพัฒนาชุมชน ยังสร้างความภาคภูมิใจและเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ยังคงพบปัญหาต่าง ๆ มากมายที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งที่เกิดจากตัวบุคคลครอบครัว และจากชุมชน เช่น ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ปัญหาการว่างงานและขาดแคลนงานทำในชุมชน ปัญหาการพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอกชุมชน ปัญหาการขาดผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำให้คนในชุมชนมุ่งหาปัจจัยสี่ในการครองชีพ ผิดๆ มีการเล่นการพนัน ที่ผิดกฎหมาย ค้ายาเสพติด ดื่มน้ำใบป้อม คำประเวณี และ ขโมย อันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ไม่ค่อยจะดีนักและยังส่งผลไปยังชุมชนทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่ไม่น่าอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ บัณชาว ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีการปรับเพิ่มฐานเงินเดือนของบุคลากรให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อความสมดุลกับค่าครองชีพในปัจจุบัน และการแบ่งภาระงานยังไม่ชัดเจน ควรให้มีการตรวจตรา เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ควรเพิ่มช่องทางในการให้บุคลากรแสดงศักยภาพและเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันให้มากขึ้น ควรใส่ใจ สนับสนุน และยอมรับแนวทางความคิดเห็นของบุคลากร ในการปฏิบัติงานอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และควรมีระบบธรรมาภิบาลเข้ามาสร้างความสมดุลในการอยู่ร่วมกัน และมีมาตรการเสมอกันทุกส่วนงานในการปฏิบัติที่เป็นการประหยัดทรัพยากร เช่น การเปิด ปิด อาคารต่างๆ เพื่อเป็นการประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ ของมหาวิทยาลัย (กมลวรรณ บัณชาว, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรังสรรค์ ดิกขปัญโญ (พิมพา) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอนุพุทธิกถา” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสำคัญ 2 ส่วน คือ 1)การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางโลก ให้บรรลุความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนา ดำเนินชีวิตด้วยปัญญาแก้ทุกข์ด้วยปัญญา การนำหลักธรรมอนุพุทธิกถามาพัฒนาคุณภาพชีวิตควรนำมาให้ครองศโดยพัฒนาจากสิ่งที่ทำได้ง่ายไปหายากเป็นลำดับขั้น ทานกถาเป็นบันไดขั้นแรก

เพราะทานเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ผู้ให้ทานจะมีความเสียสละ มีจิตใจผ่องใส จากนั้นสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศีลให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ทำให้สังคมมีความสงบสันติสุข แนวคิดเรื่องสวรรค์เปรียบดุจเป้าหมายหรือความสำเร็จในทางโลกที่จะไปถึงได้ ด้วยการช่วยกันเคารพกฎกติกาของสังคมและมีอุดมการณ์คือความสุขของสังคม ต่อจากนั้นคือความรู้จักโทษของสิ่งที่ยั่ววนใจ เห็นโทษของกิเลสและความยึดติดในวัตถุ ประการสุดท้ายคือเห็นประโยชน์ของการพาตนให้ออกจากความสุขทางโลก หรือที่อาจเรียกว่าความสุขทางเนื้อหนัง สู่ความอิสระทางจิตวิญญาณอยู่เหนือความทุกข์ทั้งปวง (พระรังสรรค์ ดิกขปัญโญ (พิมพ์), 2564)

หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สามารถอภิปรายผลได้ว่า หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ฆราวาสยึดถือเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ศีลเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบ ลดความโลภ ความโกรธ และความหลง ศีลข้อ 1 ช่วยส่งเสริมความเมตตาต่อสรรพชีวิต ศีลข้อ 2 ทำให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริตในสังคม ศีลข้อ 3 ช่วยสร้างครอบครัวที่มั่นคงและลดปัญหาทางเพศ ศีลข้อ 4 ทำให้เกิดการสื่อสารที่จริงใจและลดความขัดแย้ง ส่วนศีลข้อ 5 ช่วยให้มีสติ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งเสพติด การรักษาศีลเหล่านี้ยังเป็นพื้นฐานของการฝึกสมาธิและพัฒนาปัญญา นำไปสู่ความเจริญทางจิตใจ และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมในทุกระดับของสังคม ศีล 5 เป็นรากฐานของศีลธรรม ที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมภายนอก และพัฒนา “คุณภาพภายใน” คือ สติและเมตตาธรรมเมื่อบุคคลปฏิบัติศีล 5 อย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย เป็นที่รักของผู้อื่น และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในระดับชุมชนหรือสังคม การรักษาศีล 5 อย่างแพร่หลายจะนำไปสู่ สังคมอุดมศีลธรรม ที่มีความสงบ ปลอดภัย และเอื้อเฟื้อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประสาน อีสสุโร (เสมียนรัมย์) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ที่มีผลต่อความเครียดและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนรัตนจินะอุทิศราชบุรณะ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรม การรักษาศีลห้าที่มีผลต่อความเครียดและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนรัตนจินะอุทิศ, ราชบุรณะ, กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านักเรียนร้อยละ 30.20 มีพฤติกรรมการรักษาศีลข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์มากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยนั้นพบว่ามีจำนวนน้อยที่สุด และพบว่าความเครียดและความสามารถในการเผชิญอุปสรรคส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ไม่รู้สึกเครียดเลย ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรม การเคยและไม่เคยรักษาศีลกับความเครียดและความสามารถในการเผชิญอุปสรรค พบว่า นักเรียนมีความเครียดและความสามารถในการเผชิญอุปสรรคที่แตกต่างกันในเรื่องการรักษาศีลข้อ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนพฤติกรรมการรักษาศีลข้ออื่น ๆ นั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พระประสาน อีสสุโร (เสมียนรัมย์), 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาถนอมานวโร (พิมพ์สุวรรณ) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทวิถีชีวิตชุมชนของหมู่บ้านอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในชุมชนที่ดำเนินชีวิตตามวิถีพุทธ แต่ในสังคมปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทำให้เกิดปัญหาในชีวิตประจำวันตามมามากมาย เพื่อให้เกิดความสันติสุขลดปัญหา โดยได้นำมามาหลักศีล 5 มาประพุดิปฏิบัติใน การดำเนินชีวิตประจำวัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดย ยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความสงบร่มเย็นและเป็นหลักประกันให้แก่สังคมเกิดความสงบสุข ประชาชนมีความรักความสามัคคี โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ไปจนถึงจังหวัด ได้มีส่วนร่วมใน

การปฏิรูปประเทศไทยและพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดเป็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (พระมหาดนอมานวโร (พิมพ์สุวรรณ), 2564)

การส่งเสริมหลักศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า หลักศีล 5 เป็นหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา เพื่อที่ตอบโจทยความมีสติ มีเมตตา และกรุณา ไม่ทำให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อนเพราะทุกครั้งที่เราทำความตั้งใจดเว้นจากความชั่ว ตั้งใจจะไม่เบียดเบียนผู้อื่น ย่อมจะเกิดจิตสำนึกแห่งความดีงาม เกิดความเมตตาขึ้นภายในใจ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด เพราะปกติคนเราจะพูด จะคิด หรือจะกระทำอะไร ย่อมมีเจตนาภายในอยู่แล้ว ดังนั้นการตั้งใจว่าจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งกาย วาจา และสติปัญญา จึงถือว่าเป็นการรักษาศีล สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา ทองดี และสุรพล พรหมกุล ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความปรองดองสมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง ประกอบอาชีพสุจริต มีศีลธรรม มีสามัคคีธรรม และวัฒนธรรมที่ดี มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยดี ทำให้มีความสุขและเกิดสันติสุข และมีข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 คือ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในหน่วยงาน ส่งเสริมให้หาบุญให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจน ในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้ามในการปฏิบัติหน้าที่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดกิจกรรมออกกกำลังกายเป็นประจำจัดกิจกรรมลดอบายมุข (วิทยา ทองดี และสุรพล พรหมกุล, 2559) ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทธิชัย ออบอุ้น) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหมู่บ้านเชิงศีลธรรมของสังคมคือ คือ 1) การรักษาศีลข้อที่ 1 ไม่มั่วสุมต่อกันสอนให้รู้จักคุณค่าของความเป็นคนและให้มีเมตตาต่อสรรพสัตว์ มีกฎของหมู่บ้าน คือ ห้ามจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่ ห้ามพกพาอาวุธ จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ตั้งเขตอภัยทานของหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนมีการปรับเงินผู้ที่ละเมิด กติกาหมู่บ้าน 2) การรักษาศีลข้อที่ 2 ห้ามลักขโมย หากมีการละเมิดปรับ 2 เท่าของราคาสินค้าทรัพย์สิน และมุ่งเน้นการตั้งกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้ประกอบสัมมาชีพ 3) การรักษาศีลข้อที่ 3 ห้ามคบชู้ นอกใจ ฝ่าฝืน ตักเตือน ให้ข้อคิด โดยมีกิจกรรมส่งเสริมครอบครัวสัมพันธ์และส่งเสริมเยาวชนให้มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของตนเอง 4) การรักษาศีลข้อที่ 4 ห้ามทะเลาะวิวาท ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ฝ่าฝืนให้ชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งส่งเสริมให้คนมีสัจจะต่อกันตามภูมิปัญญาและประเพณีของชุมชน 5) การรักษาศีลข้อที่ 5 ห้ามยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ฝ่าฝืนตักเตือนและส่งเจ้าหน้าที่ตามความผิดที่ปรากฏ โดยมีการพัฒนากิจกรรมงานบุญปลอดเหล้างานเศร้าปลอดอบายมุข เพื่อให้สังคมหมู่บ้านเกิดสันติสุข (พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทธิชัย ออบอุ้น) และคณะ, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การดำเนินการหรือกระบวนการที่มุ่งหวังเพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มคนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจเพื่อให้บุคคลสามารถมีชีวิตที่ดีและมีความสุขในทุกด้านของชีวิต โดยหลักศีล 5 คือ ข้อปฏิบัติทางศีลธรรม ที่ช่วยควบคุมกายและวาจาให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ศีลเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งนำมาส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมหลักศีล 5 เป็นแนวทางพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ศีลช่วยให้บุคคลประพฤติตนอยู่ในกรอบจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และรู้จักควบคุมตนเอง การไม่เบียดเบียนกันนำไปสู่ความสงบสุขในชีวิตและสังคม ศีลข้อไม่เสพของมีนเมาช่วยให้มีสุขภาพดี มีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต การไม่ลักทรัพย์และไม่พูดเท็จทำให้เกิดความไว้วางใจ สร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ การยึดมั่นในศีลจึงเป็นการพัฒนาด้านตนเองจากภายในส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) ควรมีการส่งเสริมทักษะความรู้ ความสามารถของประชาชนในชุมชน จากภาครัฐอย่างจริงจัง 2) ควรส่งเสริมประชาชนให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปส่งเสริมอย่างเป็นระบบทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน 3) ควรสนับสนุน การวิจัยหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน อีกทั้งข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) ควรมีการลงพื้นที่เพื่อทราบปัญหาของสมาชิกภายในชุมชนเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา 2) จัดกิจกรรมอบรมและเวทีเรียนรู้เรื่องศีล 5 ในชุมชนและโรงเรียน 3) ควรจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครจิตอาสา ศีล 5 ในหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นแบบอย่าง และช่วยส่งเสริม สนับสนุน และติดตามผลการปฏิบัติศีลของคนในชุมชนอย่างเป็นมิตรและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม ในการพัฒนาชุมชนชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) การส่งเสริมหลักพรหมวิหารธรรม ในการพัฒนาชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 3) การบูรณาการหลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านจำ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ปั่นขาว. (2561). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2550). ประชากรกับการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราสาท หลักศิลา. (2514). ชุมชนชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ.

- พระประธาน อิสสุโร (เสมียนรัมย์). (2558). “ศึกษาพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ที่มีผลต่อความเครียดและความสามารถของนักเรียนโรงเรียนรัตนจินะอุทิศ ราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานอมานวโร (พิมพ์สุวรรณ). (2564). “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดนครปฐม”. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(5), 248-249.
- พระรังสรรค์ ดิคุปญโญ (พิมพ์). (2564). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอานุมุทติกถา”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิพย์ ออบุ่น) และคณะ. (2563). “การยกระดับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของชุมชนในสังคมไทย”. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- วิทยา ทองดี และสุรพล พรหมกุล. (2559). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2536). เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้*

THE CITIZENSHIP IN DEMOCRACY SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION STUDENTS FOR THE GROUP OF SOUTHERN RAJABHAT UNIVERSITIES

สุนา ผาด่านแก้ว

Suna Padankeaw

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Bachelor of Public Administration, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: suna_pha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ 2) เปรียบเทียบความเป็นพลเมือง จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ชั้นปีที่กำลังศึกษา, เกรดเฉลี่ย, และสถาบันการศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำนวน 350 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำพบว่า ด้านเคารพความแตกต่าง มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาด้านเคารพสิทธิผู้อื่น ($\bar{X} = 4.31$) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.28$) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ($\bar{X} = 4.25$) และด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ($\bar{X} = 4.12$) ส่วน ด้านเคารพกติกา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.08$) 2) การเปรียบเทียบจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ 0.05 ด้านชั้นปีที่กำลังศึกษา และสถาบันการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ 0.001 3) ด้านแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพบว่า สาขาวิชาควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ ความแตกต่าง และหลักความเสมอภาค พร้อมทั้งจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางศาสนาและปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในสังคม

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง, ระบอบประชาธิปไตย, นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This research article aimed to 1) study the level of citizenship in a democratic system among Public administration students in the group of Southern Rajabhat Universities, 2) compare levels of citizenship based on personal factors including gender, age, year of study, grade point average (GPA), and institution, and 3) explore guidelines for developing citizenship in a democratic system. This study employed a mixed-methods approach. The quantitative research was conducted using a questionnaire to collect data, and the data were analyzed using statistical software to determine the mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.) from a sample of 350 Public administration students in Southern Rajabhat Universities. For the qualitative component, in-depth interviews were conducted with five key informants. The research findings revealed that 1) overall, the level of citizenship in a democratic system was high ($\bar{X} = 4.24$). When considering each aspect in descending order of mean scores, the highest was respect for diversity ($\bar{X} = 4.39$), followed by respect for the rights of others ($\bar{X} = 4.31$), respect for the principle of equality ($\bar{X} = 4.28$), social and public responsibility ($\bar{X} = 4.25$), self-responsibility and self-reliance ($\bar{X} = 4.12$), and the lowest was respect for rules and regulations ($\bar{X} = 4.08$), 2) In terms of personal factors, it was discovered that students of different ages had significantly different levels of democratic citizenship at the 0.05 level. There were also significant differences at the 0.001 level between years of study and educational institutions and 3) The recommendations suggested that academic programs create learning activities that encourage responsibility, respect for rights, diversity, and equality. Furthermore, activities promoting interfaith knowledge exchange and social participation should be implemented to improve democratic citizenship.

Keywords: Citizenship, Democratic System, Public Administration Students

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 71 กล่าวว่า รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น และ มาตรา 78 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ (กลุ่มงานพัฒนากฎหมายวุฒิสภา, 2560) การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญใน

การส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาพฤติกรรมและแนวคิดของนักศึกษาในกลุ่มนี้จึงมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยในระยะยาว (ปริญญา เทวนฤมิตรกุล, 2555)

ในการพัฒนาประเทศทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ดังนั้นอารยะประเทศจึงมุ่งมั่นพัฒนาประชากรในประเทศให้เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะพลเมืองคือผู้มีสำนึกรับผิดชอบและมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืนซึ่งเป็นรากฐานของสังคมประชาธิปไตย โดยลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนและผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีจิตสาธารณะและร่วมมือกับผู้อื่น ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสังคมคือ หากประชาชนเป็นพลเมืองดี สังคมจะเกิดความสงบสุข ประชาธิปไตยเข้มแข็ง การบริหารประเทศโปร่งใส และประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน (ปรมต วรรณบวร และคณะ, 2560)

การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยสะท้อนถึงระดับความตระหนักรู้ด้านประชาธิปไตยของนักศึกษา ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรและการส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาด้านพลเมืองให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ และเปรียบเทียบความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคลที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าว ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเชิงรุกและยั่งยืนในกลุ่มนักศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In -depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำนวน 2,805 คน และกำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จำนวน 82 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 71 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 70 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 68 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 59 คน รวมจำนวนทั้งหมด 350 คน โดยใช้สูตรเครจซี่ และ มอร์แกน ซึ่งมีระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิมีขั้นตอนดังนี้

จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งหมด 5 มหาวิทยาลัย จำนวน 2,805 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน และหาสัดส่วนจากกลุ่มนักศึกษาด้วยการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาโดย การคำนวณกลุ่มตัวแบบแบ่งกลุ่ม ตัวอย่างเช่น การคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ที่ 1 นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

$$\begin{aligned}\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{\text{จำนวนประชากร} \times \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \\ &= \frac{572 \times 350}{2,805} \\ &= \frac{200,200}{7,991} \\ &= 71.3725 \approx 71\end{aligned}$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จะได้ทั้งหมด จำนวน 71 คน ส่วนนักศึกษามหาวิทยาลัยอื่นๆ ใช้วิธีการคำนวณในทำนองเดียวกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามมีค่าเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.956 และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน เลขที่โครงการวิจัย REC 066/65 วันที่รับรอง 8 ธันวาคม 2565 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ, อายุ, ชั้นปีที่กำลังศึกษา, เกรดเฉลี่ย, สถาบันที่ศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดระดับความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ได้แก่ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้, ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น, ด้านเคารพความแตกต่าง,ด้านเคารพหลักความเสมอภาค, ด้านเคารพกติกา, และด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยถึง คณบดีที่เป็นต้นสังกัดของสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ กลุ่มราชภัฏภาคใต้ จำนวน 5 คณะ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบสอบถาม หลังจากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองได้ทั้งหมด 350 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

4.1 สถิติพรรณนา Descriptive Statistics สำหรับพรรณนาลักษณะทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) และค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่า T (T-Test) ในกรณีตัวแปร 2 ตัว และการทดสอบค่า เอฟ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One Way ANOVA ในกรณีตัวแปร 3 ตัวขึ้นไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก คือประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 5 คน จากมหาวิทยาลัยกลุ่มภาคใต้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน เลขที่โครงการวิจัย REC 066/65 วันที่รับรอง 8 ธันวาคม 2565 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้แก่ ชื่อ-สกุล, ตำแหน่ง, ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ได้แก่ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้, ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น, ด้านเคารพความแตกต่าง,ด้านเคารพหลักความเสมอภาค, ด้านเคารพกติกา, และด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัย นำเรียนถึงคณบดีที่เป็นต้นสังกัดของประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ กลุ่มราชภัฏภาคใต้ จำนวน 5 คณะ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขออนุญาตสัมภาษณ์ประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลังจากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองได้ทั้งหมด 350 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้โดยวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาโดยการถอดเทป (Transcription) เพื่อสรุปบทสัมภาษณ์อย่างละเอียด และมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล และหลังจากนั้นสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาบทสรุปแบบบรรยายเชิงพรรณนา โดยการนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้” สรุปผลวิจัยได้ ดังนี้

1. ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ (n = 350)

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษา	ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้	4.12	0.82	มาก
ด้านเคารพสิทธิผู้อื่น	4.31	0.71	มาก
ด้านเคารพความแตกต่าง	4.39	0.71	มาก
ด้านเคารพหลักความเสมอภาค	4.28	0.79	มาก
ด้านเคารพกติกา	4.08	0.96	มาก
ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม	4.25	0.81	มาก
รวม	4.24	0.80	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยแปลผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) (SD. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำพบว่า ด้านเคารพความแตกต่าง มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.39$) (SD. = 0.71) รองลงมาด้านเคารพสิทธิผู้อื่น ($\bar{X} = 4.31$) (SD. = 0.71) ด้านเคารพหลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.28$) (SD. = 0.79) ด้านรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ($\bar{X} = 4.25$) (SD. = 0.81) และด้านรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ($\bar{X} = 4.12$) (SD. = 0.82) ส่วนด้านเคารพกติกา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.08$) (SD. = 0.96) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	sig.
ระหว่างกลุ่ม	3	1.238	0.413	3.421	0.017*
ภายในกลุ่ม	364	43.772	0.121		
รวม	367	45.009			

*p<0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และได้เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ได้ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกอายุ

อายุ	$\bar{x}$	18-19 ปี	20-21 ปี	22-23 ปี	24 ปีขึ้นไป
18-19 ปี	4.28	-	0.01003*	0.13084	0.04019*
20-21 ปี	4.27		-	0.12082	0.03016*
22-23 ปี	4.15			-	0.09066
24 ปีขึ้นไป	4.24				-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 3 พบว่าเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 18 - 19 ปี มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากนักศึกษาที่มีอายุ 20 - 21 ปี และนักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่มีอายุ 18 - 19 ปี มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษาที่มีอายุ 20 - 21 ปี และนักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไปตามลำดับ นักศึกษาที่มีอายุ 20 - 21 ปี มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากนักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาที่มีอายุ 20 - 21 ปี มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษาที่มีอายุ 24 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกชั้นปีที่กำลังศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	sig.
ระหว่างกลุ่ม	6	5.346	1.069	9.731	0.000***
ภายในกลุ่ม	362	39.664	0.110		
รวม	367	45.009			

*** $P < 0.001$

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบชั้นปีที่กำลังศึกษากับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และได้เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ได้ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา

ชั้นปีที่กำลังศึกษา	$\bar{x}$	ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
ชั้นปีที่ 1	4.30	-	0.013*	0.124	0.092
ชั้นปีที่ 2	4.29		-	0.111	0.105
ชั้นปีที่ 3	4.18			-	0.216
ชั้นปีที่ 4	4.39				1.180

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากนักศึกษาชั้นปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามสถาบันการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	sig.
ระหว่างกลุ่ม	4	5.58	1.395	12.807	0.000***
ภายในกลุ่ม	362	39.430	109		
รวม	367	45.009			

*** $p < 0.001$

จากตารางที่ 6 พบว่า การเปรียบเทียบสถาบันการศึกษากับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 และได้เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ได้ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัย	$\bar{x}$	มหาวิทยาลัย ราชภัฏ สุราษฎร์ธานี	มหาวิทยาลัย ราชภัฏ นครศรีธรรมราช	มหาวิทยาลัย ราชภัฏสงขลา	มหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต	มหาวิทยาลัย ราชภัฏยะลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี	4.39	-	0.15626	0.16222	0.31612	0.35414
มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช	4.24		-	0.00596**	0.15986	0.19788

ตารางที่ 7 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกตามสถาบันการศึกษา (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	$\bar{X}$	มหาวิทยาลัย ราชภัฏ สุราษฎร์ธานี	มหาวิทยาลัย ราชภัฏ นครศรีธรรมราช	มหาวิทยาลัย ราชภัฏสงขลา	มหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต	มหาวิทยาลัย ราชภัฏยะลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏ สงขลา	4.23			-	0.15390	0.19192
มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต	4.08				-	0.03802*
มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยะลา	4.04					-

*p<0.05, **p<0.01

จากตารางที่ 7 พบว่า เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบของ เชฟเฟ (Scheffe) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3. แนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยหรือคณะ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น “การเปิดเวทีพลเมืองรุ่นใหม่” ให้นักศึกษาได้อภิปรายปัญหาสังคมร่วมกันในลักษณะของการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง สิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคมประชาธิปไตย

ควรปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและความเคารพในกติกาสังคม เช่น มีการบูรณาการกับการเรียนการสอนโดยให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา เช่น โครงการพัฒนาชุมชน หรือโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เรียนรู้บทบาทของพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม หรือ นำนักศึกษาออกไปทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชน เพื่อฝึกการทำงานแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้จากสถานการณ์จริง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยแปลผล อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากนักศึกษาได้รับการ

จัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาทางการเมือง การปกครอง และหน้าที่พลเมืองอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (ประภัสร ทองยิณี, 2558) หลักสูตรต้องมีการบูรณาการกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การเลือกตั้งสถานศึกษาและ กิจกรรมจิตอาสา ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับแนวคิด (วิชัย ต้นศิริ, 2559) นักศึกษาทาง สังคมศาสตร์มักมีความสนใจในประเด็นสาธารณะและมีทัศนคติที่เปิดรับต่อหลักการประชาธิปไตย ประกอบกับบริบท ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ก็ส่งเสริมบทบาทความเป็นพลเมืองอย่างมี จิตสำนึกต่อส่วนรวม และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นริศ จันทวรรณ, 2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย:กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงระดับปริญญาตรีส่วนกลาง ผลการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) สอดคล้อง กับงานวิจัย ของ (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญา ตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ($\bar{X} = 4.20$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สำราญ วิเศษ, 2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) สอดคล้องกับงานวิจัย ของ (ศิวพร โพธิวิทย์, 2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในภาพรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$)

2. เปรียบเทียบความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏกลุ่มภาคใต้ จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ ชั้นปีที่กำลังศึกษา สถาบันการศึกษา มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะแก่นักศึกษาที่มีอายุมากกว่า เช่น นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มักมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วม ทางการเมืองมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (พรศักดิ์ แผ้วผ่อง, 2557) ประสบการณ์การเรียน รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยมีผลต่อการแสดงออกทางความคิด ในประเด็นสาธารณะและ ปรากฏการณ์ทางสังคม มักชอบเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ เช่น การเลือกตั้งสถานศึกษา หรือกิจกรรมจิตอาสาใน ชุมชน ขณะเดียวกันสถาบันการศึกษาบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมกิจกรรมเสวนาทางการเมืองหรือมีชมรม ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ก็มีผลต่อการหล่อหลอมนักศึกษาให้แสดงออกและนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2565) วิถีของประชาธิปไตยนั้นต้องตระหนักในบทบาทของตนในฐานะพลเมืองมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความแตกต่างเชิงพฤติกรรมและทัศนคติของนักศึกษาต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างมี นัยสำคัญ และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สำราญ วิเศษ, 2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นครพนม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีเพศ ผลการเรียน ชั้นปี รายได้ของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองต่างกัน มีความเป็นพลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง

ความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นิสิตชายและนิสิตหญิงมีความเป็นพลเมืองไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยนิสิตหญิงมีความเป็นพลเมืองสูงกว่านิสิตชายในองค์ประกอบมีความเท่าเทียมกันและยอมรับความแตกต่าง นิสิตที่อยู่ต่างกลุ่มคณะวิชาต่างกันมีความเป็นพลเมืองไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ในองค์ประกอบเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น และเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม โดยนิสิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีความเป็นพลเมืองสูงกว่ากลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และ นิสิตที่อยู่ชั้นปีต่างกันมีความเป็นพลเมืองในทุกองค์ประกอบไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติระดับ 0.05

3. แนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ พบว่า มหาวิทยาลัยหรือคณะ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น “การเปิดเวทีพลเมืองรุ่นใหม่” ให้นักศึกษาได้อภิปรายปัญหาสังคมร่วมกันในลักษณะของการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) การส่งเสริม “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” สามารถดำเนินการผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่ดีงามต่อระบอบประชาธิปไตย อาทิ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและความเคารพในกติกาสังคม เช่น มีการบูรณาการกับการเรียนการสอนโดยให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา เช่น โครงการพัฒนาชุมชน หรือโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (ปริญญา เทวนฤมิตรกุล, 2555) การศึกษาในยุคปัจจุบันควรให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของความเป็นพลเมืองที่สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เช่น นักศึกษาออกไปทำกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชน เพื่อฝึกการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยแปลผล อยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่าง มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ 0.05 ด้านชั้นปีที่กำลังศึกษา และสถาบันการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ 0.001 3) แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่าควรปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและความเคารพในกติกาสังคม เช่น มีการบูรณาการกับการเรียนการสอนโดยให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา หรือนำนักศึกษาออกไปทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรภาคประชาชน เพื่อฝึกการทำงานแบบมีส่วนร่วม เรียนรู้จากสถานการณ์จริง สำหรับข้อเสนอแนะมีดังนี้ 1) สาขาวิชาควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมบูรณาการที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับปรุงรายวิชาให้เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติด้านประชาธิปไตยมากขึ้น 2) ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมปัจจัยเชิงบริบท อาทิ ครอบครัว

ชุมชน และสื่อ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลภายนอกอย่างรอบด้าน 3) ควรพัฒนาเครื่องมือวัดความเป็นพลเมืองให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับพฤติกรรมจริง ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีพื้นฐานการเรียนรู้และบริบททางสังคมที่ต่างกัน 2) ควรมีการพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่สามารถวัดพฤติกรรมพลเมืองได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านโดยควรเน้นการประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสังเกตพฤติกรรมในกิจกรรมจำลองทางการเมือง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลควรสร้างกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ อาทิ กำหนดนโยบายในการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะนโยบาย ไปจนถึงการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ ควรส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐมี "แพลตฟอร์มพลเมือง" (Citizen Platform) ที่ประชาชนสามารถเข้าถึง แสดงความคิดเห็น และติดตามความคืบหน้าได้อย่างโปร่งใส เพื่อสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความไว้วางใจต่อระบบการเมืองของประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ต้องกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของรศ.ดร. โอสถ ธินบางเตียว รศ.ดร.บุญอริ ยีหมะ และ รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ผศ.ศณพพร แก้วแกมจันทร์ ผู้แปลบทคัดย่อ ขอขอบคุณประธานสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ทุกท่านที่เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ให้แนวทางการพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ขอขอบคุณนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคใต้ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ามาตอบแบบสอบถาม รวมถึงขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่สนับสนุนทุนวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานพัฒนากฎหมายวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2560). ความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นริศ จันทวรรณ. (2559). รายงานวิจัยความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงระดับปริญญาตรีส่วนกลาง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 7(1), 103-113.
- ปรมต วรรณบวร และคณะ. (2560). รายงานวิจัยความเป็นพลเมืองเพื่อการพลเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย:แนวคิดและหลักเบื้องต้น. (ฉบับที่ 3). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ปริญญา เทวนฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง(Civic Education). กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

- พรศักดิ์ แก้วผ่อง. (2557). รายงานวิจัยการพัฒนาความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิชัย ต้นศิริ. (2559). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ศิวพร โพธิวิทย์. (2560). รายงานวิจัยความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำราญ วิเศษ. (2561). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม. สาขารัฐประศาสนศาสตร์. นครพนม: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2565). ประชาธิปไตย: คนไทยไม่เท่ากัน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์อ่าน.

การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน*

THE EVALUATION OF THE MORALITY, ETHICS, AND DISCIPLINE PROMOTION
PROJECT AT THANG PHUN SUBDISTRICT MUNICIPALITY KINDERGARTEN SCHOOLวิภารัตน์ สิริโรส¹, ฉัตรชัย แก้วดี^{2*}Wiparat Sirorasa¹, Chatchai Kaewdee^{2*}¹โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน นครศรีธรรมราช ประเทศไทย¹Thang Phun Subdistrict Municipality Kindergarten School, Nakhon Si Thammarat, Thailand²คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย²Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: chatchai_kae@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูนนี้วัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อประเมินบริบทของโครงการ 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ 3) ประเมินกระบวนการของการดำเนินงานของโครงการ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ และ 5) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการ ซึ่งครอบคลุมถึงครู ผู้ปกครอง และนักเรียน โดยเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Research and Development R&D) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครู 22 คน นักเรียน 237 คน ผู้ปกครอง 180 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 13 คน และผู้นำชุมชน 5 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามและแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (α) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลวิจัยพบว่า 1) การประเมินบริบทโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งจากมุมมองของครู ($\alpha = 4.63$, S.D. = 0.47) และผู้ปกครอง ($\alpha = 4.66$, S.D. = 0.46) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมาก ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.49) แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรมีความเหมาะสมและเพียงพอ 3) การประเมินกระบวนการดำเนินงานโดยรวมมีประสิทธิภาพสูงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\alpha = 4.76$, S.D. = 0.44) ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการโครงการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 4) การประเมินผลผลิตด้านพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.35) และ 5) การประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในกลุ่มนักเรียน ($\alpha = 4.65$, S.D. = 0.46) และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ($\alpha = 4.58$, S.D. = 0.49) ผลการศึกษานี้สามารถเชื่อมโยงกับชุมชน และการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, คุณธรรม, จริยธรรม, ระเบียบวินัย, โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน

Abstract

The evaluation research on the morality, ethics, and discipline promotion project at Tambon Thang Phun Municipal Kindergarten School aimed to assess its context, inputs, implementation process, product, and stakeholder satisfaction. Conducted as a Research and Development (R&D) study, the research involved a sample group of 22 teachers, 237 students, 180 parents, 13 basic education school committee members, and 5 community leaders. Questionnaires and observation forms were used as research tools, with data analyzed using the mean (α) and standard deviation (S.D.). The findings showed that the context evaluation was at the highest level from both teachers ($\alpha = 4.63$, S.D. = 0.47) and parents ($\alpha = 4.66$, S.D. = 0.46), indicating the project's appropriateness. The input evaluation was at a high level ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.49), confirming the adequacy of resources. The process evaluation was also highly efficient at the highest level ($\alpha = 4.76$, S.D. = 0.44), reflecting systematic and effective management. Student moral behavior, as part of the product evaluation, was at a very good level overall ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.35). Furthermore, stakeholder satisfaction was rated at the highest level for both students ($\alpha = 4.65$, S.D. = 0.46) and other stakeholders ($\alpha = 4.58$, S.D. = 0.49). The study's results highlight a strong connection with the community and the promotion of students' self-confidence in morality, ethics, and discipline.

Keywords: Project Evaluation, Morality, Ethics, Discipline, Ban Thang Phun Municipal Kindergarten

บทนำ

การพัฒนาประเทศยังยืนต้องอาศัยพลเมืองคุณภาพ โดยเฉพาะคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย ซึ่งเป็นรากฐานสังคมที่สงบสุขและก้าวหน้า ปัญหาคุณลักษณะเหล่านี้ซับซ้อนขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันจากอิทธิพลเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทำให้เกิดความท้าทายในการปลูกฝังคุณลักษณะในเยาวชน (สมนึก พัฒนธาร, 2564) การพัฒนาคุณธรรมจึงเป็นยุทธศาสตร์ชาติสำคัญสูงสุด เพื่อสร้างรากฐานสังคมแข็งแกร่งและรับมือความท้าทายในอนาคต โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เน้นสร้าง “คนไทยคุณภาพพร้อมสำหรับโลกอนาคต” ด้วยคุณธรรม จริยธรรม และวินัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) แผนดังกล่าวกำหนด “ดัชนีคุณธรรม 5 ประการ” (พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา กตัญญู) (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2566) พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 กำหนดให้หน่วยงานรัฐเป็นแบบอย่างที่ดี (กระทรวงยุติธรรม, 2563) กระทรวงศึกษาธิการตอบสนอง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นอันดับแรก กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สอ.) สนับสนุน อบต. จัดทำแผนการศึกษาเน้นปลูกฝังคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563); (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565) ในภาคใต้ของไทย สถาบันการศึกษาหลายแห่งบูรณา

การหลักสูตรและค่านิยมท้องถิ่น (ธีรวัฒน์ โฉมงาม, 2564) จังหวัดนครศรีธรรมราชมุ่งมั่นส่งเสริมคุณธรรมผ่านนโยบายและแผนปฏิบัติการ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2566) เทศบาลตำบลทางปูนได้ส่งเสริมโครงการ “โรงเรียนคุณธรรม” อย่างต่อเนื่อง (มัทนา นุ่มวัฒน์, 2564) โดยตระหนักถึงการพัฒนาค้นตั้งแต่ระดับรากหญ้า โดยเฉพาะโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางปูน ซึ่งเป็นสถานศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงประถมศึกษาปีที่ 6 (เทศบาลตำบลทางปูน, 2566)

การประเมินโครงการที่จัดขึ้นสำคัญยิ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุด (สมจิต รัตนศิลา และคณะ, 2566) ช่วยให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทราบประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ จุดแข็ง ข้อจำกัด และข้อควรปรับปรุง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564); (วิไล รัตนศิริ, 2563) ข้อมูลจากการประเมินจึงมีคุณค่าในการตัดสินใจปรับปรุงและยกระดับคุณภาพโครงการของโรงเรียนในอนาคต (เกรียงไกร กนกวรรณ, 2566)

จากนโยบายระดับชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และความท้าทายในการปลูกฝังคุณลักษณะเหล่านี้ในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดความสนใจที่จะประเมินโครงการที่ดำเนินการอยู่ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงโครงการให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางปูน ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) บริบท (Context Evaluation) พิจารณาถึงความสอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนและโรงเรียน รวมถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของโครงการที่จะดำเนินงาน 2) ปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) พิจารณาความเหมาะสมและความเพียงพอของทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ บุคลากรผู้รับผิดชอบ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร วัสดุอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม รวมถึงการบริหารจัดการและแผนงานโครงการ 3) กระบวนการ (Process Evaluation) พิจารณาขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานว่ามีการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา 4) ผลผลิต (Product Evaluation) โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ และประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางปูน ซึ่งครอบคลุมถึงครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางปูน เพื่อพิจารณาถึงความสอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนและโรงเรียน รวมถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของโครงการที่จะดำเนินงาน

2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางปูน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความเพียงพอของทรัพยากรต่าง ๆ

ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ได้แก่ บุคลากรผู้รับผิดชอบ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร วัสดุอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม รวมถึงการบริหารจัดการและแผนงานโครงการ

3. เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) การดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน เพื่อพิจารณาขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานว่ามีการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา

4. เพื่อประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

5. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ซึ่งครอบคลุมถึงครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการ (Research and Development R&D) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **แบบแผนการวิจัย** การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยและการประเมินโครงการตามหลัก CIPP Model วัตถุประสงค์หลักคือเพื่อประเมินโครงการใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** การวิจัยนี้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันไปตามแต่ละด้านของการประเมิน. ในการประเมินบริบทของโครงการ ประชากรได้แก่ ครู 22 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 180 คน. กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู 22 คน ที่ถูกเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้ปกครองนักเรียน 180 คน ที่เลือกแบบโควตาโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan สำหรับการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการนั้นใช้ครู 22 คนเป็นทั้งประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ส่วนการประเมินผลผลิตของโครงการมีกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมมากขึ้น ได้แก่ ครู 22 คน, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 237 คน, ผู้ปกครอง 180 คน, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 13 คน และผู้นำชุมชน 5 คน. โดยสรุป การกำหนดขนาดและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ** เครื่องมือหลักที่ใช้ในการประเมินโครงการมี 2 ประเภท ประเภทแรกคือ แบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 6 ฉบับหลัก แบบสอบถามเหล่านี้มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ประกอบด้วยแบบสอบถามด้านบริบทสำหรับครู (19 ข้อ) และผู้ปกครอง (17 ข้อ) , แบบสอบถามด้านปัจจัยนำเข้าสำหรับครู (20 ข้อ) , แบบสอบถามด้านกระบวนการสำหรับครู (16 ข้อ แบ่งเป็น 10 กิจกรรมย่อย) , และแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักเรียน (10 ข้อ) และผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้อง (18 ข้อ) ประเภทที่สองคือ แบบสังเกต จำนวน 1 ฉบับ (78 ข้อ) ซึ่งใช้สำหรับประเมินผลผลิตด้านพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนที่จำแนกเป็น 3 กลุ่มคุณธรรม การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเป็นไปอย่างมีระบบและมีคุณภาพ มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน ซึ่งพบว่าข้อคำถามทั้งหมดผ่านเกณฑ์ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.71-1.00 มีการทดลองใช้เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ซึ่งเท่ากับ 0.87 สำหรับแบบสังเกต มีการทดลองใช้โดยครู 2 ท่าน สังเกตนักเรียน 10 คน เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (RAI) ซึ่งพบว่ามีค่าสูง (0.93 - 0.96)

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ โดยเฉพาะแบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อบริบทของโครงการ มีขั้นตอนดังนี้ ศึกษาหลักการและสร้างข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน ตรวจสอบ ผลการพิจารณาพบว่าข้อคำถามทั้งหมดผ่านเกณฑ์ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.71 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.50 ทดลองใช้และการวิเคราะห์คุณภาพ โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนอื่น 40 คน พบว่าค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) อยู่ระหว่าง 0.29-0.69 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87 (ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ช) จัดทำฉบับสมบูรณ์ สำหรับแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือเช่นกัน โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่าข้อคำถาม 78 ข้อ ผ่านเกณฑ์ IOC 0.71-1.00 และมีการทดลองใช้โดยครู 2 ท่าน สังเกตนักเรียน 10 คน เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (RAI) ซึ่งพบว่ามีค่าสูง (0.93 - 0.96)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามช่วงเวลาและกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด โดยส่งแบบสอบถามและแบบสังเกตให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง และได้รับคืนครบ 100% ในทุกส่วน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และเกณฑ์การประเมินว่าผ่าน เมื่อค่าเฉลี่ย (α) ≥ 3.51 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินโครงการโครงการจะถือว่าผ่านการประเมินในแต่ละด้าน (สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต) เมื่อค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสม/พฤติกรรม ≥ 3.51 จากมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ดังนี้

1. ผลการประเมินบริบทของโครงการ พบว่า ผลการประเมินบริบทของโครงการในภาพรวมจากความคิดเห็นของครู ($n = 22$) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\alpha = 4.63$, S.D. = 0.47) และผู้ปกครอง ($n = 180$) อยู่ในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน ($\alpha = 4.66$, S.D. = 0.46) โดยรายละเอียดเป็นไปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินบริบทของโครงการ แยกตามมุมมองและประเด็น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ด้าน/ประเด็นการประเมิน	α	S.D.
ครู	ความเป็นไปได้ของโครงการ	4.72	0.44
	กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.84	0.37
	ความต้องการจำเป็นของโครงการ	4.57	0.48
	โครงการสามารถช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนได้	4.32	0.48
รวม		4.63	0.47
ผู้ปกครอง	ความสอดคล้องของโครงการกับความต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน	4.73	0.44
	ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ	4.61	0.49
	โครงการมีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาในชุมชนได้ น้อยที่สุด	4.32	0.48
	รวม	4.66	0.46

จากตารางที่ 1 โดยภาพรวม ชี้ให้เห็นว่าโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยมุมมองครู ด้าน “ความเป็นไปได้ของโครงการ” ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.44) โดยเฉพาะประเด็น ที่กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ($\alpha = 4.84$, S.D. = 0.37) ส่วนด้าน “ความต้องการจำเป็นของโครงการ” มีค่าเฉลี่ยต่ำ ($\alpha = 4.57$, S.D. = 0.48) โดยเฉพาะประเด็นที่โครงการสามารถช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริง ในชุมชนได้ ($\alpha = 4.32$, S.D. = 0.48) และมุมมองผู้ปกครอง ด้าน “ความสอดคล้องของโครงการกับความต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน” ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.73$, S.D. = 0.44) ส่วนด้าน “ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.61$, S.D. = 0.49) และผู้ปกครองเห็นว่าโครงการมีศักยภาพในการช่วยคลี่คลายปัญหาในชุมชนได้น้อยที่สุด ($\alpha = 4.32$, S.D. = 0.48)

การประเมินบริบทโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งที่สำคัญคือการออกแบบกิจกรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประโยชน์สูงสุด เช่น การสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนให้มากขึ้น และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน เพื่อให้โครงการสร้างคุณธรรมที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกมิติ

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ พบว่า ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการจากความคิดเห็นของครู (n = 22) ในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.49) ซึ่งผ่านเกณฑ์ การประเมินที่กำหนดไว้ โดยรายละเอียดเป็นไปดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ แยกตามมุมมองและประเด็น

ด้าน/ประเด็น	α	S.D.
บุคลากร	4.54	0.47
ความเหมาะสมและเพียงพอของจำนวนบุคลากร	4.72	0.46
สื่อและอุปกรณ์	4.41	0.49
ความพร้อมของเอกสารและสารสนเทศ	4.28	0.46
งบประมาณ	-	-
การมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชน	4.24	0.44

จากตารางที่ 2 โดยภาพรวม ด้านบุคลากร ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.54$, S.D. = 0.47) โดยเฉพาะความเหมาะสมและเพียงพอของจำนวนบุคลากร ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.46) ด้านสื่อและอุปกรณ์ ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.41$, S.D. = 0.49) โดยเฉพาะความพร้อมของเอกสารและสารสนเทศ ($\alpha = 4.28$, S.D. = 0.46) ด้านงบประมาณ การมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชนได้รับคะแนนต่ำที่สุด ($\alpha = 4.24$, S.D. = 0.44)

การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการชี้ให้เห็นว่าโดยรวมอยู่ในระดับที่เหมาะสมและเพียงพอ โดยมีจุดแข็งที่สำคัญคือความพร้อมของบุคลากร อย่างไรก็ตาม ควรพัฒนาในด้านสื่อและอุปกรณ์ โดยเฉพาะเอกสารและสารสนเทศ รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผลการประเมินกระบวนการของโครงการ พบว่า ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานของ 10 กิจกรรมในโครงการจากความคิดเห็นของครู ($n = 22$) ในภาพรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\alpha = 4.76$, S.D. = 0.44) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ในทุกด้าน โดยรายละเอียดเป็นไปดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินกระบวนการของโครงการ แยกตามมุมมองและประเด็น

ด้าน/ประเด็น	α	S.D.
การดำเนินงาน	4.84	0.35
ความต่อเนื่องในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้	4.88	0.3
การขยายผลและเผยแพร่	4.69	0.5
ประเด็นการนำเสนอและเผยแพร่ผลลัพธ์ของโครงการให้แก่ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย	4.64	0.55
รวม	4.76	0.44

จากตารางที่ 3 โดยภาพรวม ด้านการดำเนินงาน ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.84$, S.D. = 0.35) โดยเฉพาะความต่อเนื่องในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ($\alpha = 4.88$, S.D. = 0.30) และด้านการขยายผลและเผยแพร่ ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.69$, S.D. = 0.50) โดยเฉพาะประเด็นการนำเสนอและเผยแพร่ผลลัพธ์ของโครงการให้แก่ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย ($\alpha = 4.64$, S.D. = 0.55)

ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมฯ พบว่ามีประสิทธิภาพสูงอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการความต่อเนื่องของการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม ด้านการขยายผลและเผยแพร่ได้รับคะแนนต่ำที่สุด โดยเฉพาะการนำเสนอผลลัพธ์ของโครงการให้แก่ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ชี้ว่าควรพัฒนาการสื่อสารและเผยแพร่ผลความสำเร็จออกสู่ภายนอกให้มากขึ้น

4. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า ผลการประเมินผลผลิตแบ่งเป็นพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรายละเอียดเป็นไปดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินผลผลิตด้านพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

กลุ่มคุณธรรม/ประเด็น	α	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมคุณธรรมโดยรวม	4.72	0.35	ดีมาก
กลุ่มคุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน	4.72	0.35	ดีมาก
การหลีกเลี่ยงอบายมุข (สูงสุดในกลุ่ม)	4.91	0.18	ดีมาก
- การไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	5	0	ดีมาก
- การพนัน	4.94	0.23	ดีมาก
การรักษาศีล 5	4.87	0.18	ดีมาก
ความเชื่อมั่นในตนเอง (ต่ำที่สุดในกลุ่ม)	4.46	0.49	ดี
กลุ่มคุณธรรมเพื่อการพัฒนาการทำงาน	4.63	0.48	ดีมาก
ความมีวินัย (สูงสุดในกลุ่ม)	4.75	0.43	ดีมาก
ความมีน้ำใจ (ต่ำที่สุดในกลุ่ม)	4.57	0.49	ดีมาก
กลุ่มคุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม	4.64	0.47	ดีมาก
ความกตัญญูกตเวที (สูงสุดในกลุ่ม)	4.72	0.44	ดีมาก
จิตสาธารณะ (ต่ำที่สุดในกลุ่ม)	4.48	0.51	ดี
- การบำเพ็ญประโยชน์	4.37	0.48	ดี

จากตารางที่ 4 โดยภาพรวม พบว่า พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนจากการสังเกตของครู (n = 237) พฤติกรรมคุณธรรมโดยรวมอยู่ในระดับ “ดีมาก” ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.35) และกลุ่มคุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน ได้รับค่าเฉลี่ยโดยรวม “ดีมาก” ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.35) “การหลีกเลี่ยงอบายมุข” ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.91$, S.D. = 0.18) โดยเฉพาะการไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ($\alpha = 5.00$, S.D. = 0.00) และการพนัน ($\alpha = 4.94$, S.D. = 0.23) “การรักษาศีล 5” ได้รับค่าเฉลี่ยสูง ($\alpha = 4.87$, S.D. = 0.18) “ความเชื่อมั่นในตนเอง” ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มนี้ ($\alpha = 4.46$, S.D. = 0.49) กลุ่มคุณธรรมเพื่อการพัฒนาการทำงาน ได้รับค่าเฉลี่ยโดยรวม “ดีมาก” ($\alpha = 4.63$, S.D. = 0.48) โดยด้าน “ความมีวินัย” ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\alpha = 4.75$, S.D. = 0.43) และด้าน “ความมีน้ำใจ” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.57$, S.D. = 0.49) กลุ่มคุณธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้รับค่าเฉลี่ยโดยรวม “ดีมาก” ($\alpha = 4.64$, S.D. = 0.47) โดยด้าน “ความกตัญญูกตเวที” ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด

($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.44) และด้าน “จิตสาธารณะ” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.51) โดยเฉพาะประเด็นการบำเพ็ญประโยชน์ ($\alpha = 4.37$, S.D. = 0.48)

ผลการประเมินผลผลิตของโครงการแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงอบายมุขและความมีวินัย ซึ่งเป็นจุดแข็งที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามโครงการยังมีจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมในด้าน ความเชื่อมั่นในตนเอง และ จิตสาธารณะ ที่ได้รับคะแนน ต่ำที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าควรมีการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะเหล่านี้ให้มากขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณธรรมอย่างรอบด้าน

5. ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\alpha = 4.65$, S.D. = 0.46) โดยรายละเอียดเป็นไปตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นความพึงพอใจ	α	S.D.	ระดับ
นักเรียน (n = 237)	การได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (สูงสุด)	4.84	0.36	มากที่สุด
	การได้ฝึกปฏิบัติจริง	4.79	0.41	มากที่สุด
	การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ (ต่ำที่สุด)	4.46	0.5	มาก
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ครู, ผู้ปกครอง, คณะกรรมการสถานศึกษา, ผู้นำชุมชน; n = 220)	ภาพรวม	4.58	0.49	มากที่สุด
	พฤติกรรมนักเรียนที่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (สูงสุด)	4.81	0.4	มากที่สุด
	จิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม (ต่ำที่สุด)	4.42	0.5	มาก

จากตารางที่ 5 โดยภาพรวม นักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุดกับการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ($\alpha = 4.84$, S.D. = 0.36) และการได้ฝึกปฏิบัติจริง ($\alpha = 4.79$, S.D. = 0.41) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\alpha = 4.46$, S.D. = 0.50) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ครู, ผู้ปกครอง, คณะกรรมการสถานศึกษา, ผู้นำชุมชน; n = 220) โดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\alpha = 4.58$, S.D. = 0.49) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจสูงสุดต่อพฤติกรรมนักเรียนที่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ($\alpha = 4.81$, S.D. = 0.40) แต่ความพึงพอใจต่อ “จิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม” ($\alpha = 4.42$, S.D. = 0.50) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อโครงการโดยรวมในระดับสูงมาก โดยนักเรียนพอใจสูงสุดกับการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติจริง แต่ให้คะแนนต่ำสุดในด้านการมีส่วนร่วมวางแผนโครงการ ขณะที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพอใจสูงสุดกับพฤติกรรมนักเรียนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน แต่ให้คะแนนต่ำสุดกับจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและการบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมในอนาคต

อภิปรายผล

ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของทุกองค์ประกอบ โดยได้สังเคราะห์เป็นโมเดลองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นว่าบริบทที่สอดคล้องกับความต้องการ และ ปัจจัยนำเข้าที่เพียงพอ โดยเฉพาะด้านบุคลากร เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลให้ กระบวนการดำเนินงาน ของโครงการมีประสิทธิภาพสูงและเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่ ผลผลิตที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนในระดับดีมาก และสร้าง ความพึงพอใจ โดยรวมในระดับสูงให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งการประเมินบริบทของโครงการพบว่าอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ทั้งจากครู ($\alpha = 4.63$, S.D. = 0.47) และผู้ปกครอง ($\alpha = 4.66$, S.D. = 0.46) ซึ่งยืนยันว่าโครงการได้รับการออกแบบมาเพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่แท้จริงภายในบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูผู้สอนเห็นด้วยมากที่สุดกับ “ความเป็นไปได้ของโครงการ” ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.44) ซึ่งสอดคล้องกับการที่กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ($\alpha = 4.84$, S.D. = 0.37) ในขณะที่ผู้ปกครองเห็นด้วยมากที่สุดกับความสอดคล้องของโครงการกับความต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ($\alpha = 4.73$, S.D. = 0.44) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นิศกร ยมหา, 2559) อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ได้รับความสนใจต่ำที่สุดจากทั้งสองกลุ่มคือ “ความสามารถในการช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน” ($\alpha = 4.32$, S.D. = 0.48) ซึ่งสะท้อนว่าการเชื่อมโยงและขยายผลโครงการไปสู่การแก้ไขปัญหาในบริบทภายนอกโรงเรียนหรือชุมชนอาจยังไม่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Al-Fadda, H. A., 2021) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงโปรแกรมการศึกษาคุณธรรมกับชุมชนภายนอก สอดคล้องกับผลการประเมินปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมที่อยู่ในระดับ “มาก” ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.49) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความพร้อมของทรัพยากร ด้านบุคลากรโดดเด่นที่สุด ($\alpha = 4.54$, S.D. = 0.47) โดยเฉพาะความเหมาะสมและเพียงพอของจำนวนบุคลากร ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.46) ซึ่งเป็นจุดแข็งที่ช่วยให้การบริหารจัดการโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม ด้านสื่อและอุปกรณ์ ($\alpha = 4.41$, S.D. = 0.49) และการมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชน ($\alpha = 4.24$, S.D. = 0.44) ได้รับความสนใจต่ำที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในทรัพยากรทางวัตถุและการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2553) ที่กล่าวถึงความสำคัญของทรัพยากรที่เพียงพอในการประเมินโครงการ และงานวิจัยของ (วรัญญา อิมทวี, 2563); (วิรัชรัฐธนา รัตโน, 2562) ที่สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการสนับสนุนจากชุมชนในโครงการโรงเรียนคุณธรรมในด้านการบริหาร ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\alpha = 4.76$, S.D. = 0.44) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงการมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการประเมินกระบวนการของ CIPP Model ด้านการดำเนินงานโดดเด่นที่สุด ($\alpha = 4.84$, S.D. = 0.35) โดยเฉพาะความต่อเนื่องในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ($\alpha = 4.88$, S.D. = 0.30) อย่างไรก็ตาม ด้าน “การขยายผลและเผยแพร่” ได้รับความสนใจต่ำที่สุด ($\alpha = 4.69$, S.D. = 0.50) โดยเฉพาะประเด็นการนำเสนอผลลัพธ์ให้แก่ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย ($\alpha = 4.64$, S.D. = 0.55) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จิรภา มีลาภ และอรสา ภิรมย์ริน, 2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารและขยายผลความสำเร็จออกสู่ภายนอกยังสามารถพัฒนาได้อีกมาก ผลผลิตของโครงการยืนยันถึงประสิทธิผลในการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับ “ดีมาก” ($\alpha = 4.72$, S.D. = 0.35) โดยเฉพาะพฤติกรรมที่โดดเด่นคือ “การหลีกเลี่ยงอบายมุข” ($\alpha = 4.91$, S.D.

= 0.18) และ “การรักษาศีล 5” ($\alpha = 4.87$, S.D. = 0.18) ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กในระดับก่อนกฎเกณฑ์ อย่างไรก็ตาม ด้าน “ความเชื่อมั่นในตนเอง” ($\alpha = 4.46$, S.D. = 0.49) และ “จิตสาธารณะ” ($\alpha = 4.48$, S.D. = 0.51) ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความรู้ความเข้าใจทางสังคมของบันดูรา (Self-Efficacy) และแนวคิดการสร้างวินัยเชิงบวกของ (Nelson, J., 2006) ที่ชี้ว่าโครงการอาจยังไม่ได้ให้ประสบการณ์ความสำเร็จหรือการชักจูงทางวาจาที่เพียงพอในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และยังต้องเพิ่มกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Davies, P., & Evans, M., 2022); (Lake, M. D., 2001) ที่เน้นความสำคัญของกิจกรรมภาคปฏิบัติในการพัฒนาคุณธรรม ประเด็นนี้เชื่อมโยงอย่างชัดเจนกับผลการประเมินความพึงพอใจที่นักเรียนให้คะแนนต่ำสุดในประเด็น “การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ” ($\alpha = 4.46$, S.D. = 0.50) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจยังไม่เพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Smith, J., & Jones, A., 2024) นอกจากนี้ “ความพึงพอใจต่อจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม” ได้รับคะแนนต่ำที่สุดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\alpha = 4.42$, S.D. = 0.50) ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียน และยืนยันถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้ปกครองและชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Garcia, M., & Rodriguez, P., 2023) ที่เน้นย้ำถึงบทบาทของผู้ปกครองต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน พบว่าโครงการประสบความสำเร็จและบรรลุเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในทุกด้าน โดยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มีดังนี้ 1) การประเมินบริบท โครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและโรงเรียนในระดับมากที่สุด ทั้งจากมุมมองของครูและผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม จุดที่ควรพัฒนาคือด้านการช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่งได้รับคะแนนต่ำที่สุด 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า ความพร้อมของทรัพยากรโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ แต่ด้านสื่อและอุปกรณ์ รวมถึงการมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชนได้รับคะแนนต่ำที่สุด 3) การประเมินกระบวนการ การดำเนินงานโดยรวมมีประสิทธิภาพสูงในระดับมากที่สุด และมีความต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ แต่ด้านการขยายผลและเผยแพร่ผลลัพธ์สู่ชุมชนและเครือข่ายยังต้องพัฒนา 4) การประเมินผลผลิต พฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงอบายมุขและความมีวินัย แต่ด้านความเชื่อมั่นในตนเองและจิตสาธารณะได้รับคะแนนต่ำที่สุด และ 5) การประเมินความพึงพอใจ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด นักเรียนพอใจสูงสุดกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่ความพึงพอใจต่ำสุดคือการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพอใจน้อยที่สุดกับจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่น และจากข้อมูลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน สรุปได้ว่าโครงการประสบความสำเร็จและบรรลุเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในทุกด้าน ผลการประเมินบริบทพบว่าโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและโรงเรียนในระดับมากที่สุด แต่มีข้อควรพัฒนาในด้านการช่วยแก้ไขปัญหาในชุมชนซึ่งได้คะแนนต่ำที่สุด ในด้านปัจจัยนำเข้า ความพร้อมของทรัพยากรโดยรวมอยู่ในระดับมาก

โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ แต่ด้านสื่อและอุปกรณ์ รวมถึงการมีส่วนร่วมด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชนได้รับคะแนนต่ำที่สุด การประเมินกระบวนการดำเนินงานโดยรวมมีประสิทธิภาพสูงในระดับมากที่สุดและมีความต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้ แต่ด้านการขยายผลและเผยแพร่ผลลัพธ์สู่ชุมชนและเครือข่ายยังต้องพัฒนา ส่วนผลผลิตด้านพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงอบายมุขและความมีวินัย แต่ด้านความเชื่อมั่นในตนเองและจิตสาธารณะได้รับคะแนนต่ำที่สุด สำหรับความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนพอใจสูงสุดกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่ความพึงพอใจต่ำสุดคือการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพอใจน้อยที่สุดกับจิตสำนึกในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยสรุป โครงการนี้มีผลลัพธ์ที่ชัดเจนในการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียน แต่ยังมีโอกาสพัฒนาเพื่อสร้างผลกระทบที่ยั่งยืนและครอบคลุมยิ่งขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเสริมสร้างทักษะด้านจิตสาธารณะและความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน อย่างไรก็ตาม โครงการยังมีจุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ การเชื่อมโยงกับชุมชน การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ และการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองกับจิตสาธารณะของนักเรียน ข้อเสนอแนะในการนำผลการประเมินไปใช้ คือ ควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการให้ประสบการณ์ความสำเร็จและการได้รับคำชื่นชม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และเพิ่มกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนหรือการทำประโยชน์เพื่อสังคมในวงกว้าง เพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะกิจกรรมพิเศษ แต่รวมถึงกิจวัตรประจำวัน เพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่องทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน นอกจากนี้ ควรทบทวนความเพียงพอของบุคลากร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณ โดยเฉพาะด้านสื่อและอุปกรณ์ รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณจากผู้ปกครองและชุมชน ควรได้รับการจัดสรรที่เหมาะสมและทันสมัย ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและมีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอแนะในการประเมินครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของโรงเรียน โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์กรณีศึกษา และควรขยายขอบเขตการประเมินเป็นรูปแบบ CIPPIEST เพื่อประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ประสิทธิภาพ (Effectiveness Evaluation) ความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการถ่ายทอดส่งต่อ (Transferability) ซึ่งจะให้ข้อมูลเชิงลึกและเป็นประโยชน์ต่อการขยายผลโครงการในวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กระทรวงยุติธรรม. (2563). พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

- เกรียงไกร กนกวรรณ. (2566). การประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- จิรภา มีลาภ และอรสา ภิรมย์รัตน์. (2564). การศึกษาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 15(2),
180-195.
- เทศบาลตำบลทางพูน. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาเทศบาลตำบลทางพูน (พ.ศ. 2566-2570). นครศรีธรรมราช:
เทศบาลตำบลทางพูน.
- ธีรวัฒน์ โฉมงาม. (2564). การบูรณาการหลักธรรมคำสอนและค่านิยมท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน.
ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิศากร ยมหา. (2559). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- มัทนา นุ่มวัฒน์. (2564). การดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ครุศา
สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วรัญญา อิมทวี. (2563). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ในเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 20(2),
50-65.
- วิญญูธรรมา รัตน์. (2562). การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านตูม (นพค.15 กรป.กลางอุบลรัตน์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วิไล รัตนศิริ. (2563). การจัดการศึกษาปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2566). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570).
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- สมจิต รัตนศิลา และคณะ. (2566). หลักการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมนึก พัฒนธนากร. (2564). การศึกษาเยาวชนในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2553). การประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). คู่มือการประเมินโครงการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ. ลาดพร้าว.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา. (2566). แผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมจังหวัดนครราชสีมา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. นครราชสีมา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา.
- Al-Fadda, H. A. (2021). Evaluation of a character education program in Saudi Arabian secondary schools. *Journal of Moral Education*, 50(4), 450-465.
- Davies, P. & Evans, M. (2022). Evaluating the impact of “Good Citizen” programs on moral development in Welsh schools. *Education Sciences*, 12(7), 450-465.
- Garcia, M. & Rodriguez, P. (2023). The relationship between parental involvement and the effectiveness of virtue education programs in Spanish schools. *Journal of School Psychology*, 61(3), 200-215.
- Lake, M. D. (2001). An analysis of character education programs in selected elementary schools in Georgia. In Unpublished doctoral dissertation, Educational Administration. University of Georgia.
- Nelson, J. (2006). *Positive discipline*. New York: Ballantine Books.
- Smith, J. & Jones, A. (2024). Evaluating student-driven character education programs A case study from a UK school. *Journal of Educational Research and Practice*, 14(1), 50-65.

การสร้างสรรค์นวัตกรรมดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการนอนหลับของเด็กปฐมวัย*

THE CREATION OF INNOVATIVE INSTRUMENTAL MUSIC FROM SOUTHERN THAI LULLABIES TO ENHANCE SLEEP BEHAVIORS IN EARLY CHILDHOOD

สุภาพร ชิมหนู

Supaporn Chimnook

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Fine and Applied Arts, Thaksin University, Songkhla, Thailand

Corresponding author E-mail: pangvoice007@gmail.com

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์นวัตกรรมดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการนอนหลับของเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) ประพันธ์ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สำหรับการนอนกลางวันของเด็กปฐมวัย 2) ศึกษาผลการใช้ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ภายหลังให้ฟังดนตรี กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน อำเภอมือ จังหวัดสงขลา จำนวน 15 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกระยะเวลาการนอนหลับของเด็กปฐมวัย และแบบประเมินคุณภาพการนอนหลับ Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI) ผลการวิจัยมีดังนี้ ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ได้นำทำนองเพลงกล่อมเด็กบ่าวน้อยรังเกตุมาเรียบเรียงเสียงเครื่องดนตรีที่ใช้ในบทประพันธ์ประกอบด้วย เปียโน (Piano) และไวบราโฟน (Vibraphone) ทั้งนำทัศนียภาพทางเสียงและคลื่นเสียง Binaural Beats มาผสมผสานในบทประพันธ์ ความยาวของบทประพันธ์ประมาณ 15 นาที และทำการตัดต่อความยาวเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน ตอนที่ 2 ผลการใช้ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ภายหลังให้ฟังดนตรี พบว่า ร้อยละ 86.67 ของกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพการนอนหลับและระยะเวลาการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่างพัฒนาไปในทางที่ดี โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถนอนหลับสนิทได้เร็วขึ้นกว่าเดิมและมีการตื่นกลางคืนน้อยลง ทั้งนี้ ความไม่คุ้นเคยกับเสียงดนตรี สภาพอากาศ และสภาวะทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นปัจจัยแทรกซ้อนที่ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการนอนกลางวันของกลุ่มตัวอย่างแต่เมื่อสามารถปรับตัวได้ กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการนอนหลับและคุณภาพการนอนหลับที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: ดนตรีบรรเลง, นวัตกรรมดนตรี, เพลงกล่อมเด็ก

Abstract

The development of innovative music for the use of southern lullabies for a daytime sleep of early childhood students: a case study of the Child Development Center at Wat Bang Dan, Muang District, Songkhla Province. The research objectives were: 1. To compose southern lullaby music for early childhood for a daytime sleep. 2. To study the results of using southern lullaby music after the target group listened to the music. The sample group consists of 15 students from the Wat Bang Dan Child Development Center, located in Mueang District, Songkhla Province. They were selected through a purposive sampling method. The tools used for data collection include a sleep log form for and the Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI). The research findings were as follows. Part 1 The results of the development of innovative music using southern lullabies were that the melody from the lullaby Bao Noi Rung Kaew Ton Soong was arranged, and a new melody was composed. The Musical instruments included the piano and the vibraphone, and also used a soundscape and binaural beats. The duration of the composition was approximately 15 minutes. In Part 2: 86.67% of the sample group showed improved sleep quality and duration. It was found that the instrumental music innovations could enhance the sample group to have better sleeping behavior. They fall asleep soundly faster than earlier. In addition, the students had fewer wakeups with a longer daytime sleep. However, unfamiliarity with the music, weather conditions, and the emotional state of the sample group were complicating factors that affected the duration of their daytime sleep. Once they were able to adapt, the sample group experienced improved sleep duration and quality.

Keywords: Instrumental Music, Musical Innovation, Lullaby

บทนำ

ดนตรีอยู่ในทุกอนุภาคของชีวิตมนุษย์และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านร่างกายและอารมณ์ของทุกวัย อีกทั้งเสียงเพลงสามารถช่วยสร้างพัฒนาการทางสมองได้ด้วยเนื่องจากสมองมีสารสื่อสัญญาณในสมอง (Neurotransmitter) ที่มีบทบาทสำคัญต่ออารมณ์และความรู้สึกของบุคคลการใช้ดนตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการบำบัดอารมณ์ในทุกช่วงวัย (บุษกร บิณฑสันต์, 2553) เสียงดนตรีมีส่งผลต่อความรู้สึกของมนุษย์ทุกคนซึ่งบทบาทของดนตรีเพื่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้การผสมผสานดนตรีเข้ากับกิจกรรมประจำวันมีส่วนช่วยให้เกิดการรับรู้หรือความเข้าใจของปัจเจกบุคคลตามบริบทวัฒนธรรม ซึ่งการใช้ดนตรีเพื่อการกล่อมนอนนั้นเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่อดีตกาลที่แต่ละครอบครัวจะนิยมใช้เพลงร้องกล่อมลูกเพื่อช่วยให้เด็กสามารถนอนหลับสนิทและรู้สึกปลอดภัย เมื่อโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงบทเพลงกล่อมนอนมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การร้องกล่อมเท่านั้น เสาวนีย์ สังฆโสภณ ได้กล่าวว่า สื่อทางดนตรีเพื่อการนอนหลับนั้นถูกพัฒนาอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์บทเพลงกล่อมนอนเหล่านั้นมีทั้ง ดนตรีบรรเลง

เสียงธรรมชาติ เสียงบรรยากาศ ซึ่งล้วนมีประโยชน์ต่อผู้ฟังและสามารถช่วยเสริมสร้างสุขภาวะการนอนหลับได้เป็นอย่างดี (เสาวนีย์ สังขโสภณ, 2553)

ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทยที่เกี่ยวกับบทเพลงกล่อมเด็กนั้นส่วนใหญ่เป็นบทเพลงร้องที่มีเนื้อหา กล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คน คติสอนใจ นิทานพื้นบ้านและสารัตถะอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน บทเพลงกล่อมเด็กแต่ละ ภูมิภาคของประเทศไทยแสดงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน (สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2524) บทเพลงกล่อมเด็กนั้น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าแต่ในปัจจุบันกลับไม่ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่เท่าที่ควรการพัฒนาใน รูปแบบใหม่จึงอาจเป็นแนวทางหนึ่งในการสืบสาน จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่นำทำนอง เพลงกล่อมเด็กของภาคใต้มาพัฒนาให้เป็นรูปแบบของดนตรีบรรเลง ด้วยการพัฒนาและปรับรูปแบบบทเพลง เหล่านี้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยอาจเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมดังกล่าวให้คงอยู่ต่อไป นอกจากการพัฒนาบทเพลงให้เป็นดนตรีบรรเลงแล้วนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำนวัตกรรมไปใช้ ประโยชน์ต่อชุมชนสังคม ด้วยนโยบายของมหาวิทยาลัยทักษิณได้มุ่งให้การวิจัยสามารถช่วยเหลือสังคมตามแผน กลยุทธ์มหาวิทยาลัยทักษิณ (พ.ศ.2566-2570) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนานวัตกรรมสังคมบนฐานศิลปะ วัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสืบสานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้จึงได้มีการวางแผนการวิจัยนำ บทเพลงไปใช้กับชุมชนเพื่อสร้างคุณประโยชน์ตามแผนกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นองค์กรทางการศึกษาภายในความควบคุมขององค์กรปกครองท้องถิ่น โดยกำหนดให้จัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็ก ปฐมวัย เด็กพิการ และเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นมีความสำคัญมากเพราะจุดเริ่มต้นของ การเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและการปรับตัวของเด็กให้สามารถเติบโตอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังมีบทบาท ในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน จากการสำรวจศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะอยู่ภายใต้การความ ดูแลขององค์กรปกครองท้องถิ่นซึ่งแต่ละศูนย์เปิดรับสมัครนักเรียนตั้งแต่อายุ 2 ขวบขึ้นไป ทั้งนี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ละแห่งจะไม่คิดค่าธรรมเนียมทางการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีบทบาทใน การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กทั่วไปแล้ว มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งที่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาส ทางการศึกษาแก่กลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะเปราะบางเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาและคุ้มครองสิทธิขั้น พื้นฐานของเด็กทุกคน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยไปยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอเมืองสงขลา เพื่อสำรวจ ความสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยซึ่งผลจากการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย พบว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัด เทศบาลตำบลพะวง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาตอบรับการเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลพะวง 2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกไร่ 3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านน้ำกระจ่าย 4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านบ่อระกำ 5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมัสยิดยาริยะห์ และ 6) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน จากที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดของเทศบาลตำบลพะวงตอบรับเข้าร่วมโครงการวิจัย นางสาวดี ภูมิสิทธิ์ ผู้อำนวยการกองการศึกษา ได้ดำเนินการนัดหมายหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดทั้งหมดมาเข้าร่วม การสนทนากลุ่มกับผู้วิจัยเพื่อประชุมและวางแผนการดำเนินงาน ผลจากการดำเนินการสนทนากลุ่ม

พบว่า หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 6 แห่ง แสดงความสนใจเกี่ยวกับในนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่ผู้วิจัยจะพัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาวะด้านการนอนกลางวันของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตน อย่างไรก็ตามจากการสนทนากลุ่มหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทดลองใช้นวัตกรรมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพียง 1 แห่งก่อนเพื่อเป็นกรณีศึกษาและประโยชน์สูงสุดของเด็กปฐมวัย จึงได้ข้อสรุปว่า ในการดำเนินการทดลองครั้งนี้จะมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางดาน ด้วยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้นำบทเพลงมาใช้เพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับเด็กอยู่เป็นประจำ รวมถึงปัจจัยความพร้อมด้านอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากร และปัจจัยอื่นๆ เหมาะสมจะใช้เป็นพื้นที่ในการทดลอง ทั้งนี้ หากนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กมีผลต่อพฤติกรรมการนอนกลางวันของเด็กทางเทศบาลตำบลพะวงประสงค์ที่จะนำนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กไปขยายผลใช้กับศูนย์เด็กเล็กแห่งอื่นด้วยการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงต่อชุมชนสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมการดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
2. ศึกษาผลการใช้ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กและส่งเสริมพฤติกรรมนอนหลับของเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นพร้อมทั้งทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทำนองเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์ดนตรี การเรียบเรียงเสียงประสาน การใช้ทัศนียภาพทางเสียง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
2. คัดเลือกบทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้จากพิพิธภัณฑ์เสียง ของสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อนำบทเพลงมาพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้
3. ส่งขออนุมัติคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
4. จัดประชุมสนทนากลุ่มกับเทศบาลตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เพื่อออกแบบและวางแนวทางในการดำเนินการวิจัยกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางดาน จังหวัดสงขลา
5. สร้างนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ จำนวน 1 บทเพลง ให้มีความยาว 10-15 นาที โดยประมาณ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย
6. นำนวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย
7. วิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางดาน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 86 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน อำเภอมือง จังหวัดสงขลา ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน เป็นห้องเรียนของเด็กอายุ 3 ขวบขึ้นไปเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีการทดลองในเด็กปฐมวัยซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ดังนั้น ผู้วิจัยต้องดำเนินการวิจัยตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพื่อขอความยินยอมสำหรับผู้แทนโดยชอบธรรม/ผู้ปกครองของเด็ก เพื่ออธิบายแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาในการวิจัย และสิทธิในการตอบรับ หรือปฏิเสธการเข้าร่วม รวมถึงจะเก็บรักษาความลับของข้อมูล ไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุลและจะรายงานผลในภาพรวมเท่านั้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2567

ตัวแปรต้น

การได้ใช้วัตรกรรมดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้กับนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน อำเภอมือง จังหวัดสงขลา

ตัวแปรตาม

ระยะเวลาในการนอนหลับของนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน อำเภอมือง จังหวัดสงขลา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

1. ชุดเครื่องเสียงเคลื่อนที่ แบบลากจูง 12 นิ้ว 350 วัตต์
2. Flash Drive ความจุขนาด 64 GB เพื่อเก็บบันทึกไฟล์เสียง
3. นาฬิกาสำหรับจับเวลา ใช้เพื่อวัดระยะเวลาการนอนหลับ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกระยะเวลาการนอนหลับของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้บันทึกระยะเวลาการนอนหลับของเด็กปฐมวัย โดยเริ่มบันทึกตั้งแต่เด็กสงบและหลับตา จนกระทั่งถึงลืมตาตื่นในช่วงเวลาหลังอาหารกลางวัน ทำการบันทึกทุกวันที่ทำการทดลองและนำมาหาเฉลี่ยระยะเวลาการนอนหลับ
2. แบบประเมินคุณภาพการนอนหลับ Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI)

ผลการวิจัย

เพลงกล่อมเด็กเป็นภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างช้านานปัจจุบันด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงบทเพลงกล่อมเด็กแบบดั้งเดิมเริ่มมีบทบาทน้อยลงแตกต่างกับอดีตที่เพลงกล่อมเด็กมักร้องกันได้อย่างกว้างขวาง งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการนำบทเพลงกล่อมเด็กมาพัฒนาให้เป็นวัตรกรรมดนตรีบรรเลงเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการนอนหลับ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำบทเพลงไปเผยแพร่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางตาน เพื่อการต่อยอดงานวิจัยที่สามารถใช้ประโยชน์แก่ชุมชน โดยศึกษาผลการใช้ในระดับเบื้องต้นเท่านั้น จากวัตถุประสงค์ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประพันธ์ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สำหรับการนอนกลางวันของเด็กปฐมวัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อประพันธ์ดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้สำหรับการนอนกลางวันของเด็กปฐมวัย สามารถแสดงผลการวิจัยได้ ดังนี้

บทเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กเนื่องจาก การลงพื้นที่ในพิพิธภัณฑ์เสียงของสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ เนื่องจากการลงพื้นที่ พบว่า ด้วย เทปเสียงมีอายุการใช้งานค่อนข้างนานทำให้ได้ยินทำนองเพลงและเสียงร้องของแม่เพลงไม่ได้ไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึง ต้องคัดเลือกบทเพลงด้วยวิธีการเจาะจงโดยพิจารณาจากความสมบูรณ์ของเสียง นั่นคือเพลง “บ่าวน้อยร้องเกตุตันสูง” จากเทปเสียงหมายเลข 4357002 ซึ่งเป็นบทเพลงที่มีทำนองน่าสนใจมีระดับเสียงโน้ตที่หลากหลายเพียงพอ ที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นดนตรีบรรเลงได้ จากนั้นผู้วิจัยได้ถอดโน้ตเพลงบ่าวน้อยร้องเกตุตันสูงและนำมาจัดเกลาให้เป็น ทำนองที่สามารถนำมาเรียบเรียงสำหรับเครื่องดนตรี ตลอดจนจัดเรียงสัดส่วนของโน้ตใหม่โดยใช้เครื่องหมาย กำหนดจังหวะ 4/4 และกำหนดอัตราความเร็วให้มีความสม่ำเสมอด้วยอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 60 เครื่องดนตรี ที่ใช้ประกอบด้วย เปียโน (Piano) และไวบราโฟน (Vibraphone) ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้ชื่อบทประพันธ์ว่า “Deep Sleep” มีโครงสร้างของเพลง ดังนี้

ช่วงนำ (Introduction) เป็นช่วงที่ค่อยๆ นำเข้าสู่บทเพลง ห้องที่ 1-4 บนแนวไวบราโฟนเสนอ ทำนองด้วยกลุ่มโน้ตหลักซึ่งเป็นกลุ่มโน้ตในบันไดเสียงเพนตาโทนิค (ภาพที่ 1) เพื่อตีความได้ถึงความเย็นสบายเริ่ม เข้าสู่การนอนหลับพักผ่อน ส่วนตอน A บนแนวเปียโน (มีอววา) เสนอทำนองเพลงกล่อมเด็กบ่าวน้อยร้องเกตุตันสูง (ห้องที่10) เดิมทำนองเพลงกล่อมเด็กมีอัตราความเร็วไม่สม่ำเสมอประกอบกับความยาวของแต่ละวลีไม่คงที่ ผู้วิจัยนำมาจัดเรียงใหม่แล้วให้เหมาะสมซึ่ง ตอน A เสนอทำนองหลักของเพลงกล่อมเด็กบ่าวน้อยร้องเกตุตันสูง ตลอดทั้งตอน

ภาพที่ 1 การใช้บันไดเสียงเพนตาโทนิคในช่วงนำ

โน้ตเดิม

โอ โอโย โอโย เฮ บ่าว น้อย รัง เก ต้น สูง ใคร จะ อยู่ กับ สูง พ่อ สูง จะ

หา เมีย ให้ โอ โอโย โอโย เฮ บ่าว น้อย รัง เก ต้น เอน ตัว ที่ เป็น เณร ตัว น้อย

10

Vibraphone

Piano

โน้ตจัดเรียงใหม่

โอโย โอโย เฮ บ่าว น้อย รัง เก ต้น สูง

ภาพที่ 2 ตอนหนึ่งของการนำทำนองเพลงกล่อมเด็ก

ตอน A' (ห้องที่ 92-111) เป็นช่วงที่ผู้วิจัยนำทำนองหลักจากเพลงบาวน้อยรังเกต้นสูง มาพัฒนาให้มีความหลากหลายและมิติมากขึ้น โดยแนวเปียโนทั้งสองมือเป็นทำนองบรรเลงแบบคอร์ดแตก (ภาพที่ 3)

90

Vibraphone

Piano

95

Vibraphone

Piano

99

Vibraphone

Piano

ภาพที่ 3 ทำนองบรรเลงแบบคอร์ดแตกบนแนวเปียโนในตอน A'

ตอน B ใช้กุญแจเสียง C เมเจอร์เป็นช่วงที่นำเสนอทำนองใหม่ โดยให้แนวทำนองของไวบราโฟนนิรันดร์กับแนวเปียโนมือขวา ส่วนบนแนวเปียโนมือซ้ายบรรเลงอาร์เปจ เพื่อสร้างบทประพันธ์ให้มีสีสันสว่างขึ้นสามารถจินตนาการได้ถึงการเล่นหลักพื้นดีและความสว่างไสว (ภาพที่ 4)

Figure 4 shows the main melody of section B. The Vibraphone part (measures 123-128 and 129-134) is in treble clef. The Piano part (measures 123-128 and 129-134) is in grand staff. The Vibraphone part is highlighted with a red dashed box. The Piano part has chords: Am, F, G, C, Am, F, G, C, Am, F, G, C.

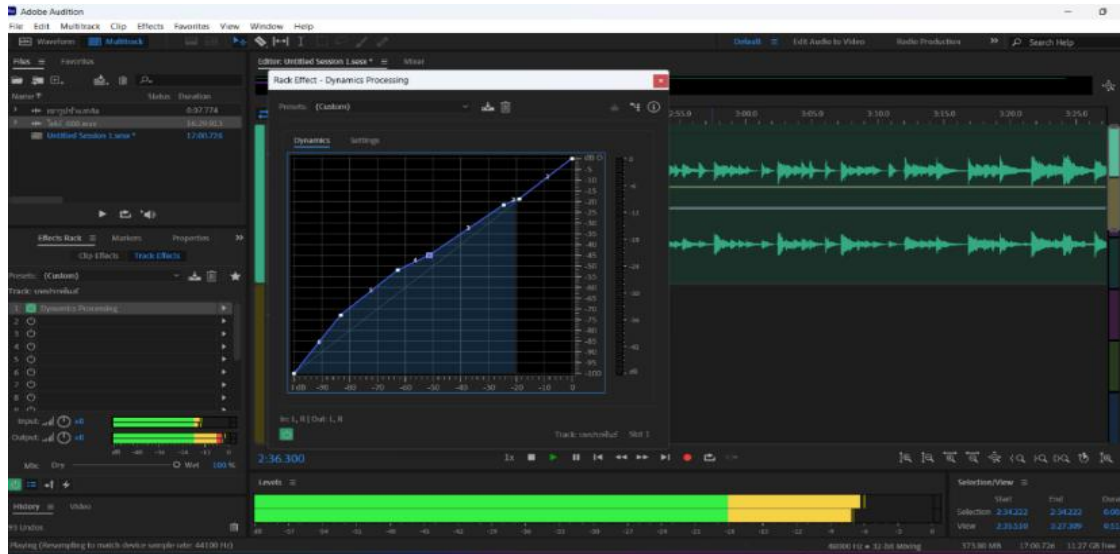
ภาพที่ 4 ทำนองหลักของตอน B

โคดา (Coda) เป็นช่วงสุดท้ายของบทประพันธ์ (ห้องที่ 197-205) ใช้ทำนองเดิมจากช่วงนำกลับมาอีกครั้ง เพื่อสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงและความเป็นเอกภาพ

Figure 5 shows the Coda section. The Vibraphone part (measures 197-205) is in treble clef. The Piano part (measures 197-205) is in grand staff. The Vibraphone part is highlighted with a red dashed box. The Piano part has chords: Am, F, C, F, C, Dm.

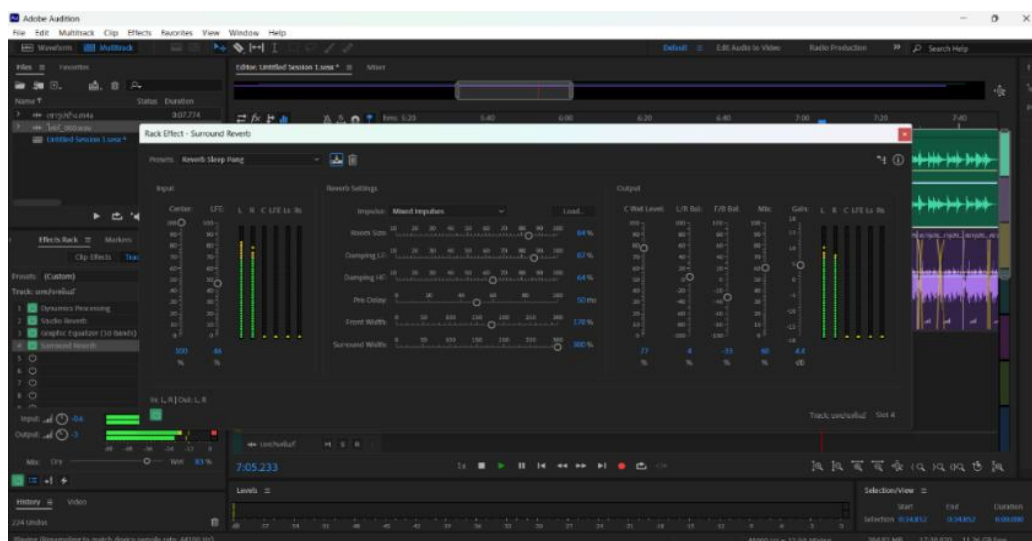
ภาพที่ 5 โคดา

เมื่อประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงประสานเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำไฟล์เสียงจากโปรแกรม Staff Pad มาเข้าสู่กระบวนการใส่โน้ตดนตรีทางเสียงด้วยโปรแกรม Adobe Audition เริ่มต้นด้วยนำไฟล์เสียงการปรับความดังของเสียงให้เหมาะสม (Gain Staging) เพื่อให้เสียงที่ได้มีความดังเท่ากัน (ภาพที่ 6)

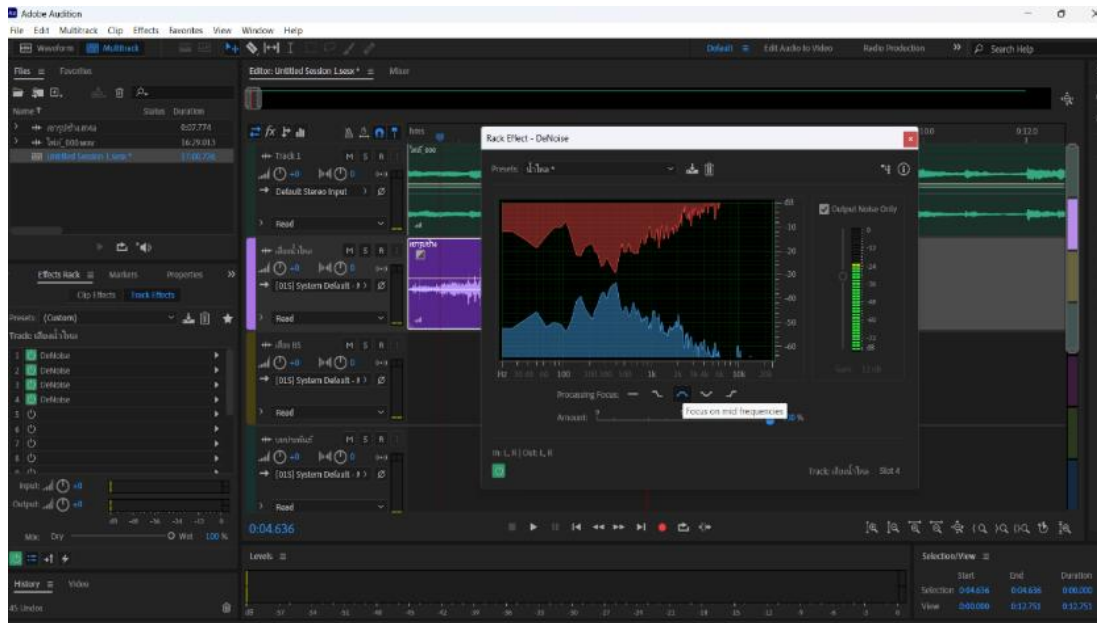
ภาพที่ 6 การใช้ EQ เพื่อปรับความสมดุลเสียง

เพื่อสร้างความนุ่มนวลของเสียงผู้วิจัยได้จำลองเสียงสะท้อน (Reverb) ด้วยเสียงสะท้อนที่นุ่มนวล และกลมกลืนสามารถสร้างบรรยากาศแห่งความผ่อนคลาย ช่วยให้การรับฟังเพลงของกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างดี รื่นรมย์และลดความตึงเครียดทางอารมณ์

ภาพที่ 7 การจำลองเสียง Reverb

ต่อมาผู้วิจัยได้ทำการผสมผสานทัศนียภาพทางเสียงเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและอารมณ์ให้กับบทเพลง โดยใช้เสียงน้ำตกซึ่งบันทึกเสียงด้วยอุปกรณ์บันทึกเสียง Zoom H6 Handy Recorder ณ น้ำตกสวนตุน ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตามในระหว่างการบันทึกเสียงมีลมพัดแรงส่งผลให้เกิดเสียงรบกวน (noise) ผู้วิจัยจึงใช้ EQ เสียงรบกวน (noise) เพื่อตัดเสียงรบกวนโดยเลือกเฉพาะย่านความถี่ระดับกลางแล้วปรับความดังของเสียงให้เหมาะสม (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 การใช้ EQ ตัดเสียงรบกวนออกจากเสียงน้ำตก

ขั้นตอนถัดไปผู้วิจัยสังเคราะห์คลื่นเสียงไบนอราลบีตส์ (Binaural Beats) โดยคำนวณความถี่ของคลื่นไบนอราลบีตส์ กำหนดให้ด้านขวาใช้ความถี่ 200 Hz และด้านซ้ายใช้ความถี่ 205 Hz นำมาคำนวณตามสูตรความถี่ของ Binaural Beats = ความถี่ที่หูซ้ายได้ยิน - ความถี่ที่หูขวาได้ยิน

ความถี่ของ Binaural Beats = $|205 - 200| = 5$ Hz ความถี่ของคลื่นไบนอราลบีตส์ที่เกิดขึ้นเท่ากับ 5 Hz อยู่ในช่วงคลื่นเรต้า (Theta) กราฟแสดงความถี่คลื่นเสียงมีลักษณะเรียบและสม่ำเสมอซึ่งเหมาะสมที่จะใช้เพื่อความผ่อนคลายและสร้างสมาธิ

นำคลื่นความถี่ Binaural Beats ที่ได้สังเคราะห์ขึ้นมาผสมผสานเข้ากับบทประพันธ์และเสียงธรรมชาติ ตลอดจนใช้ EQ ปรับความสมดุลเสียงให้กลมกลืนและเมื่อจัดการกับองค์ประกอบต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตัดต่อเสียงเล่นวนซ้ำ (Loop) โดยกำหนดระยะเวลาประมาณ 3 ชั่วโมง เพื่อให้สามารถนำไปใช้เปิดกล่อมนอนได้อย่างต่อเนื่องจากนั้นนำไปดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรมดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้

ดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ถูกนำมาใช้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ดำเนินการวิจัยแบบกลุ่มเดียวแบบวัดก่อนและหลังการทดลอง (Single Group Pretest-Posttest) โดยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ขั้นก่อนทดลอง ขั้นระหว่างทดลอง และขั้นหลังทดลอง โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 4 สัปดาห์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกระยะเวลาการนอนหลับและประเมินคุณภาพการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่าง แบบบันทึกการนอนหลับ (Sleep Log) และแบบประเมินคุณภาพการนอนหลับ The Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI) ทั้งนี้การวิจัยได้ผ่านการยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบธรรมเรียบร้อยแล้ว และผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยทักษิณ รหัสโครงการ 0065/67 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2568 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งจำนวน 15 คน ผู้วิจัยได้กำหนดรหัสประจำตัวไว้ทั้งหมด จากการดำเนินการทดลอง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการประเมินคุณภาพการนอนหลับและระยะเวลาการนอนกลางวันก่อนและหลังการทดลองใช้นวัตกรรมดนตรี

รหัส	คุณภาพการนอน ก่อนทดลอง	คุณภาพการนอน หลังทดลอง	ระยะเวลาการนอน	สรุปผล
ID1	ไม่ค่อยดี (2 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID2	ไม่ดีเลย (3 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID3	ไม่ค่อยดี (2 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	หลับได้นานขึ้นหลังคุ้นชินเสียง	ได้ผล
ID4	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลานอนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย	ได้ผล
ID5	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	นอนนานขึ้น	ได้ผล
ID6	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาไม่เปลี่ยนแปลง	ไม่ได้ผล
ID7	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาไม่เปลี่ยนแปลง	ไม่ได้ผล
ID8	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ช่วงต้นมีผลแทรกซ้อนแต่ปรับตัวได้	ได้ผล
ID9	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID10	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID11	ไม่ค่อยดี (2 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID12	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID13	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID14	ดี (1 คะแนน)	ดี (1 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล
ID15	ดี (1 คะแนน)	ดีมาก (0 คะแนน)	ระยะเวลาการนอนเพิ่มขึ้น	ได้ผล

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพการนอนหลับและระยะเวลาการนอนกลางวันก่อนและหลังการทดลองใช้นวัตกรรมดนตรีบรรเลง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพการนอนหลับตามแบบประเมิน PSQI และระยะเวลาการนอนตามแบบบันทึกพฤติกรรม (Sleep Log) โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน (ร้อยละ 86.67) มีคุณภาพการนอนหลับดีขึ้นจากระดับไม่ดีเลย หรือไม่ค่อยดี ไปสู่ระดับดี หรือดีมาก และสามารถรักษาคุณภาพการนอนในระดับดีไว้ได้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันยังมีการเพิ่มขึ้นของระยะเวลาการนอนหลับในหลายกรณีโดยเฉพาะในกลุ่มที่มีคะแนน PSQI ต่ำอยู่แล้วในขั้นก่อนทดลอง แสดงถึงผลเชิงบวกในด้านระยะเวลาการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม พบว่ามีกลุ่มตัวอย่าง 2 คน (ร้อยละ 13.33) ที่ไม่แสดงการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ทั้งในด้านคะแนนคุณภาพการนอนและระยะเวลาการนอนหลับ โดยคุณภาพการนอนของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองยังคงอยู่ในระดับ "ดี" เท่าเดิมทั้งก่อนและหลังการทดลอง อาจแสดงให้เห็นว่าในบางรายที่มีคุณภาพการนอนดีอยู่แล้วดนตรีบรรเลงอาจไม่มีผลต่อการนอนหลับ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีคุณภาพการนอนหลับที่ดีอยู่แล้วตั้งแต่ขั้นก่อนการทดลอง พบว่าคุณภาพการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่างภายหลังการใช้นวัตกรรมมีอยู่ในระดับดี และไม่ต่างจากช่วงก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่าการใช้นวัตกรรมดนตรีบรรเลงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่าง และช่วยคงไว้ซึ่งคุณภาพการนอนในระดับที่ดี กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณภาพการนอนหลับไม่ค่อยดีในช่วงก่อนการทดลอง ภายหลังการนำนวัตกรรมดนตรีบรรเลงไปใช้แล้วนั้น คุณภาพการนอนหลับและระยะเวลาการนอนหลับมี

แนวโน้มพัฒนาไปทางที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมดนตรีบรรเลงมีแนวโน้มส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมนอนหลับทั้งในด้านคุณภาพและระยะเวลา ทั้งนี้มีการเกิดปัจจัยแทรกซ้อนที่ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการนอนกลางวันของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ความไม่คุ้นเคยกับเสียงดนตรีบรรเลง การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ สภาพทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง สภาพแวดล้อมภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีแนวโน้มกระทบต่อพฤติกรรมนอนหลับในระยะสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคยชินกับรูปแบบการนอนเดิมที่ไม่มีเสียงดนตรี อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างสามารถปรับตัวและเกิดความคุ้นเคยกับเสียงดนตรีแล้วภายในระยะเวลาไม่นานนัก ระยะเวลาการนอนหลับและคุณภาพการนอนหลับมีแนวโน้มดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงพบว่า คุณภาพการนอนหลับของกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงภายหลังใช้นวัตกรรมดนตรีบรรเลงมีแนวโน้มที่ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายจากการประเมินค่าคะแนน PSQI ของกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงบางรายมีคุณภาพการนอนหลับลดลงถึงระดับ 0 ซึ่งหมายถึงคุณภาพการนอนดีมาก

อภิปรายผล

การใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นมาต่อยอดสร้างนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการนำคุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การสร้างนวัตกรรมโดยยึดวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานจึงไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างความแตกต่าง โดยเฉพาะการนำดนตรีพื้นบ้านมาผสมผสานกับเทคโนโลยีหรือการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคมนับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการอนุรักษ์และสืบสาน สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีที่ไม่เพียงแต่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่แต่ยังช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ สอดคล้องกับผลงานวิจัยสร้างสรรค์ของ Darunee Anukool เรื่อง นวัตกรรมการประพันธ์เพลงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ โดยนำอัตลักษณ์ท้องถิ่นวิถีประมงพื้นบ้านมาเป็นแรงบันดาลใจในสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงในรูปแบบวงขับร้องประสานเสียงที่ผสมผสานสำเนียงร้องเงี้ยวด้วยการผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านเทคนิคการประพันธ์เพลงนั้น ไม่เพียงแต่ช่วยทอดอัตลักษณ์ของพื้นที่ภาคใต้แต่ยังเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตที่เข้ากับยุคสมัยและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทั้งในท้องถิ่นและนานาชาติได้ (Anukool, D., 2024) เช่นเดียวกับการพัฒนาดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ในครั้งนี้ที่ได้นำทำนองเพลงกล่อมเด็กภาคใต้มาใช้ประโยชน์จะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางดนตรีที่มีคุณค่าและยังช่วยให้เด็กได้สัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นตั้งแต่อายุน้อย การนำทำนองพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ยังสอดคล้องกับการวิจัยกวิณ ภูศรีเทศ และธรรศ อัมโร ที่เป็นการสร้างสรรค์เพลงดูเอ็ดด้วยแนวกีตาร์ฟังเกอร์สไตล์จากทำนองพื้นบ้านไทยสี่ภาคด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เทคนิคการประพันธ์ดนตรีแบบอิมเพรสชันนิซึม และเทคนิคการบรรเลงกีตาร์ (กวิณ ภูศรีเทศ และธรรศ อัมโร, 2568) ซึ่งทั้งสองผลงานที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นต่างใช้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นไปสู่รูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ เช่นเดียวกับการสร้างสรรค์ดนตรีบรรเลงจากเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ในครั้งนี้ไม่เพียงมีความสำคัญในเชิงพัฒนาการเด็กแต่ยังเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนสร้างสรรค์ผลงานใหม่โดยมีรากฐานจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย

นอกจากการนำบทเพลงกล่อมเด็กมาพัฒนาแล้วนั้นการวิจัยครั้งนี้ได้ผสมผสานทัศนียภาพทางเสียงและคลื่น Binaural beat ไว้ด้วยซึ่งเสียงเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพการนอนหลับและระยะเวลาการนอนของกลุ่มตัวอย่าง สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Song, I. et al. ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศึกษาผลของเสียงธรรมชาติต่อการผ่อนคลายทั้งทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ด้วยเสียงน้ำไหล เสียงลม หรือเสียงนกร้อง มีผลต่อการเพิ่มสมาธิและความผ่อนคลายของผู้ฟัง การฟังเสียงธรรมชาติ มีผลดีต่อสุขภาพจิตและร่างกายของผู้ฟังอย่างมีนัยสำคัญช่วยกระตุ้นระบบประสาทพาราซิมพาเทติก (Song, I. et al., 2023) นอกจากนี้ ชญาณี ฉลาดธัญญกิจ ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสรรค์สื่อเสียงเพื่อสร้างความผ่อนคลายด้วยการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับแต่งเสียงจะช่วยให้บทเพลงนุ่มนวลน่าฟังช่วยส่งเสริมความผ่อนคลายได้ดี (ชญาณี ฉลาดธัญญกิจ, 2564)

การบันทึกระยะเวลาการนอนหลับของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางदान ในห้องเรียนของเด็กอายุ 3 ขวบขึ้นไป ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือเพื่อจดบันทึกระยะเวลาการนอนหลับของเด็กโดยใช้แนวคิดของ Rozelle, A. L. & Landis, R. S. ที่บันทึกประเมินคุณภาพของการนอนหลับด้วยการจดบันทึกการนอนหลับ (Sleep diaries) บันทึกเกี่ยวกับชั่วโมงที่ใช้ในการนอนหลับจนกระทั่งตื่น ซึ่งแบบบันทึกนี้เป็นเพียงการจดบันทึกอย่างง่ายเพื่อการศึกษาผลในระดับเบื้องต้น เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบางदानมีข้อมูลของผู้เรียนที่สามารถนำไปต่อยอดใช้งานได้ในอนาคต (Rozelle, A. L., & Landis, R. S., 2002) ที่กล่าวว่ากรอกไดอารี่เกี่ยวกับระยะเวลาการนอนหลับเป็นการสำรวจคุณภาพการนอนได้ในระดับเบื้องต้นซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการนอนหลับได้อีกในอนาคต นวัตกรรมดนตรีบรรเลงเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ใช้ได้ผลกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 86.67 มีคุณภาพการนอนหลับดีขึ้นและมีระยะเวลาการนอนหลับที่ยาวนานขึ้นกว่าขั้นก่อนทดลอง สอดคล้องกับ Leepeng Patsy Tan ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้ดนตรีพื้นหลัง (background music) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กปฐมวัยจำนวน 60 คน โดยให้เด็กฟังดนตรีคลาสสิกเป็นเวลา 45 นาทีทุกคืนติดต่อกัน 3 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่าเด็กในกลุ่มทดลองมีคุณภาพการนอนหลับดีขึ้นทั้งด้านเวลาในการนอน ความต่อเนื่อง และความพึงพอใจหลังตื่นนอน (Tan, L. P., 2004) และสอดคล้องกับ นันทพร ปรากฏชื่อ ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลของการฟังดนตรีไทยบรรเลงต่อพฤติกรรมอารมณ์และระยะเวลาการนอนหลับของทารก ซึ่งเป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง (one-group pretest-posttest design) ผลการวิจัย พบว่า ระยะเวลาการนอนหลับของทารกในระยะก่อน ระหว่าง และภายหลังการให้ฟังดนตรีไทยบรรเลงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 20.13$, $p < .001$) (นันทพร ปรากฏชื่อ และคณะ, 2554) และสอดคล้องกับ แพง ชินพงศ์ ที่กล่าวว่า วิธีการบางอย่างที่ช่วยให้เด็กนอนหลับสนิท ได้แก่ การเปิดดนตรีบรรเลงให้เด็กฟังเวลานอนหลับ ทำนองเพลงไพเราะและไม่ต้องคิดตามเนื้อเพลง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุข การเปิดดนตรีบรรเลงให้ฟังเมื่อทารกนอนหลับทำให้นอนหลับได้ดี แม้นอนหลับประสาทสัมผัสทางการได้ยินยังรับรู้อยู่เคลือนเสียงเหล่านี้ช่วยทำให้คลื่นสมองทารกมีพัฒนาไปในทางที่ดี ช่วยสร้างสมาธิและทำให้เกิดการเรียนรู้ (แพง ชินพงศ์, 2552)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพักผ่อนให้เพียงพอของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญมากเพื่อจะช่วยสร้างโกรทฮอร์โมน (Growth Hormone) เป็นฮอร์โมนสำคัญสำหรับการเจริญเติบโตโดยเฉพาะในวัยเด็ก ซึ่งสมัยก่อนนั้นพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีเวลาให้กับบุตรหลานได้อย่างเต็มที่และไม่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างทุกวันนี้มีเพียงปากที่สามารถร้องขับกล่อมซึ่งแต่ละบทเพลงก็แฝงไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กทั้งสิ้น จนทุกวันนี้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงเร็วมากทำให้ภูมิปัญญาเดิมหลายอย่างลืมนึกเด็กจำนวนมากต้องนำไปฝากเลี้ยงไว้กับศูนย์เด็กเล็กหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งมีสภาพแวดล้อมต่างจากที่บ้านเมื่อเด็กนอนหลับในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยจึงเกิดความกลัวหรือความวิตกกังวล อีกทั้งสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น เสียงดังรบกวน เสียงรถบนถนน ทำให้เด็กนอนหลับไม่สนิท การสร้างนวัตกรรมดนตรีบรรเลงแล้วนำไปใช้ประโยชน์อย่างเช่นกันวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นตัวช่วยอีกทางหนึ่งที่จะสามารถสร้างสุขภาวะทางการนอนหลับให้แก่เด็ก จากผลการวิจัย นวัตกรรมดนตรีบรรเลงสามารถช่วยให้เด็กปฐมวัยมีคุณภาพการนอนกลางวันที่ดีขึ้นและมีระยะเวลาในการนอนหลับมากขึ้น การนำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดในเชิงวิชาการนั้นสามารถบูรณาการได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะทางดุริยางคศิลป์ที่มีความหลากหลายของสไตล์เพลง และรูปแบบวงดนตรี สำหรับผู้สนใจที่สามารถทำได้อย่างสร้างสรรค์เพื่อก่อเกิดบทประพันธ์เพลงในมิติใหม่แก่วงวิชาการ ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาพัฒนาต่อยอดเพื่อใช้ประโยชน์โดยบูรณาการให้เกิดนวัตกรรมสังคม สำหรับผู้ที่สนใจในบทเพลงพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ สามารถนำทำนองเพลงเหล่านั้นมาพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมทางดุริยางคศิลป์เพื่อเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาและสืบสานความดีงามนี้ต่อไป และควรนำนวัตกรรมดนตรีบรรเลงในการวิจัยครั้งนี้เป็นใช้ประโยชน์กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป หรือนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายช่วงอายุต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กวิณ ภูศรีเทศ และธรรศ อัมโร. (2568). การสร้างสรรค์เพลงดูเอ็ดด้วยแนวกีตาร์ฟิงเกอร์สไตล์ จากทำนอง พื้นบ้านไทยสี่ภาค. วารสารดนตรีรังสิต (Rangsit Music Journal), 20(1), 1-20.
- ชญาณี ฉลาดธัญญกิจ. (2564). การสร้างสรรค์สื่อเสียงเพื่อสร้างความผ่อนคลาย: เที้ยวทิพย์ เอเอสเอ็มอาร์ ทราเวล พอดแคสต์. วารสารนิเทศสยามปริทัศน์, 20(2), 243-255.
- นันทพร ปรากฏชื่อ และคณะ. (2554). ผลของการฟังดนตรีไทยบรรเลงต่อพฤติกรรมอารมณ์และระยะ เวลาการนอนหลับของทารก : Effects of Listening to Thai Music on Emotional Behavior and Sleeping Duration of Infants. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 19(1), 50-61.
- บุษกร บินทสันต์. (2553). ดนตรีบำบัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แพง ชินพงศ์. (2552). สร้างลูกน้อยให้ฉลาดและมีคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่บ้าน.
- สุริวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2524). วิเคราะห์สาระดีเพลงกล่อมเด็กภาคใต้. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- เสาวนีย์ สังข์โสภณ. (2553). ดนตรีเพื่อสุขภาพ (ตอนที่ 1). เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2567 จาก <https://si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?aid=119>

- Anukool, D. (2024). The 5th International Symposium on Creative Fine Arts (ISCFA) 2024, Chandrakasem Rajabhat University. Retrieved June 21, 2025, from [https://human.yru.ac.th/artedu/page/171/The_5th_International_Symposium_on_Creative_Fine_Arts_2024_\(5th](https://human.yru.ac.th/artedu/page/171/The_5th_International_Symposium_on_Creative_Fine_Arts_2024_(5th)
- Rozelle, A. L. & Landis, R. S. (2002). An examination of the relationship between use of the Internet as a recruitment source and student attitudes. *Computers in Human Behavior*, 18(5), 593-604.
- Song, I. et al. (2023). Effects of nature sounds on the attention and physiological and psychological relaxation. *Urban Forestry & Urban Greening*, 86, 127987. Retrieved June 21, 2025, from <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2023.127987>
- Tan, L. P. (2004). The Effects of Background Music on Quality of Sleep in Elementary School Children. *Journal of Music Therapy*, 41(2), 128-150.

การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบوري จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

AN APPLICATION OF SAPPAYA 4 IN DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LIFE QUALITY OF BANTROM SUBDISTRICT, CHAIBURI DISTRICT SURATTHANI PROVINCE

พระปริเชต กิตติสมปนโน (รักษายศ)*, พระครูโฆสิตวัณณานุกุล อนูวตฺถโน (ปานประดิษฐ์),
พระครูโกศลอรธกิจ เปสโล (ชัยศักดิ์), พระครูวิจิตรสาธิต เตชธมฺโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ (กิติโกพระ)

Phra Parichet Kittisampanno (Raksayod)*, Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit),
Phrakru Kosonattakrit Peslo (Chaisak), Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Phrakru Wijitsilajam Chatawunno (Kitikora)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6603205026@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบوري จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ศึกษาหลักสปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) ประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่คัดเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนสะท้อนถึงปัญหาหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ปัญหาที่อยู่อาศัยซึ่งยังขาดความมั่นคงและได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ปัญหาอาหารที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ สุขภาพจิต และปัญหาทางการเงิน ปัญหาบุคคลด้านโภชนาการและความปลอดภัยของอาหาร และปัญหาด้านธรรมะที่เยาวชนห่างเหินจากวัด ขาดกิจกรรมทางศาสนาและการปฏิบัติธรรม 2) หลักสปปายะ 4 ประกอบด้วย อาวาสสปปายะ บุคคลสปปายะ อาหารสปปายะ และธัมมสปปายะ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การดำเนินชีวิตและการบำเพ็ญภาวนาเป็นไปอย่างราบรื่น 3) การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาโภชนาการและสุขภาพ และปรับใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน โดยสรุป งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสปปายะ 4 มาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชน สามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย อาหาร บุคคล และธรรมะได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตที่สมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ชุมชนบ้านโนตรม, การบำเพ็ญภาวนา

Abstract

This research aimed to 1) study the concept of quality of life in Ban Trom community, Song Phraek Subdistrict, Chai Buri District, Surat Thani Province, 2) examine the Four Sappaya principles found in Buddhist scriptures, and 3) apply the Four Sappaya to the development of quality of life in Ban Trom community. A qualitative research methodology was employed, using document analysis and in-depth interviews with purposively selected key informants, including monks, community leaders, and local residents. Data were analyzed through content analysis and presented in a descriptive manner. The results revealed that: 1) the concept of quality of life in Ban Trom community reflected four main problems. Housing problems include lack of secure shelter, overcrowding, and vulnerability to natural disasters. Food-related problems involve inequality in resources, mental health concerns, poor interpersonal relationships, and financial difficulties. Individual problems include malnutrition, food-related illnesses, and unsafe or imbalanced food consumption. Religious problems concern the detachment of youth from temples, lack of engaging religious activities, shortage of knowledgeable monks, and the perception that Dhamma practice is distant from daily life. 2) The Four Sappaya consist of Avasa-sappaya (suitable dwelling), Puggala-sappaya (suitable association), Ahara-sappaya (suitable food), and Dhamma-sappaya (suitable doctrine), all of which serve as supportive conditions for smooth living and spiritual development. 3) The application of the Four Sappaya in community development focused on creating a proper environment, promoting morality and ethics, improving nutrition and health, and integrating Buddhist principles into daily life. In conclusion, the study indicates that applying the Four Sappaya to community development can systematically address issues of housing, food, individuals, and religion. Moreover, it fosters a balanced way of life in both material and spiritual dimensions, leading to the sustainable enhancement of quality of life in Ban Trom community.

Keywords: The Application of the Four Sappaya Principles, Quality of Life Development, Ban Trom Community, Meditation Practice

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชนได้รับผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจและกระแสโลกตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ค่านิยม และรูปแบบการบริโภคของผู้คนอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่มุ่งพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (วิกิพีเดีย, 2568) โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในทุกมิติ

ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับทุกภาคส่วน (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) การพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องดำเนินการทั้งด้านวัตถุ จิตใจ และสังคมอย่างสมดุล เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้แก่ท้องถิ่น (กรมพัฒนาชุมชน, 2554)

หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีคุณค่าและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนากาย วาจา และใจ เพื่อให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างสมดุลและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยเฉพาะหลักสัปปายะ 4 (สำนักพิมพ์พุทธศาสนา, 2552) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเอง ได้แก่ อาวาสสัปปายะ การมีที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย บุคคลสัปปายะ การอยู่ร่วมกับบุคคลที่เกื้อกูล อาหารสัปปายะ การบริโภคอาหารที่เหมาะสมและเพียงพอ และธรรมสัปปายะ การเข้าถึงหลักธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติ การนำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ในชุมชนสามารถช่วยเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดียิ่งขึ้น

ปัจจุบันชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เผชิญกับปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) และผลกระทบจากภัยธรรมชาติ (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ปัญหาด้านอาหารและโภชนาการ ปัญหาสุขภาพกาย และจิตใจ (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ตลอดจนปัญหาด้านคุณธรรมของบุคคล และปัญหาความสนใจในพระพุทธศาสนาที่ลดลงในกลุ่มเยาวชน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาและหาแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

แรงจูงใจสำคัญในการทำวิจัยครั้งนี้เกิดจากความตั้งใจที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะหลักสัปปายะ 4 ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม คุณธรรม โภชนาการ และการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม (สมาคมการศึกษาระดับสูง, 2556) การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านโตรม วิเคราะห์หลักสัปปายะ 4 ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา และออกแบบแนวทางการประยุกต์ใช้ในบริบทของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษา ข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ขอบเขตด้านเอกสาร มุ่งเน้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศึกษา

3. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระสงฆ์ พรรษา 5 ขึ้นไป ผู้นำชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 2 ปีขึ้นไป จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย

1. พระสงฆ์ จำนวน 3 รูป
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน
3. ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 12 คน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษานี้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านโตรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยแบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อ มี 4 ปัญหาหลัก 1) ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย 2) ปัญหาด้านอาหาร 3) ปัญหาด้านบุคคล 4) ปัญหาด้านธรรมะ

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจและความสุขจากการดำเนินชีวิต ซึ่งครอบคลุมหลายด้าน เช่น สุขภาพ การศึกษา การงาน และความสัมพันธ์ทางสังคม โดยมีทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีมาสโลว์ที่แบ่งความต้องการมนุษย์เป็น 5 ระดับ และทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มุ่งเน้นการเติบโตในทุกด้านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคม

การพัฒนาชุมชน มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และเสริมสร้างศักยภาพให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งยังมีการรักษาทุนทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และค่านิยม

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในชุมชนบ้านโตรม

1. ด้านที่อยู่อาศัย

- 1.1 ขาดที่อยู่อาศัยที่มั่นคง
- 1.2 ชุมชนแออัดจากการขยายตัวเร็ว
- 1.3 ปัญหาคนไร้บ้าน
- 1.4 ผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วม

2. ด้านบุคคล

- 2.1 ความเหลื่อมล้ำในทรัพยากร
- 2.2 ปัญหาสุขภาพจิต
- 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่ดี
- 2.4 ปัญหาการเงินในครอบครัว

3. ด้านอาหาร

- 3.1 ภาวะทุพโภชนาการ
- 3.2 โรคที่เกิดจากอาหาร
- 3.3 ความปลอดภัยของอาหาร
- 3.4 การเลือกอาหารที่ไม่สมดุล

4. ด้านธรรมะ

- 4.1 เด็กวัยรุ่นไม่ค่อยเข้าวัด
- 4.2 ขาดกิจกรรมที่น่าสนใจในวัด
- 4.3 ขาดพระที่มีความรู้ในการปฏิบัติธรรม
- 4.4 ชาวบ้านเห็นว่าการทำธรรมเป็นเรื่องไกลตัว

2. ผลการศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การศึกษาหลักสัปปายะ 4 กล่าวถึงสิ่งที่เหมาะสมซึ่งเกื้อกูลช่วยสนับสนุนในการเรียนรู้การบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย สัปปายะมี 4 อย่าง ได้แก่ 1) อาวาสสัปปายะ มีที่พักอาศัยสะดวก ที่อยู่เหมาะสม บรรยากาศดี 2) บุคคลสัปปายะ มีบุคคลแวดล้อมที่เหมาะสมที่เกี่ยวข้องทำให้สบายใจ 3) อาหารสัปปายะ บริโภคอาหารที่พอเหมาะ มีอาหารการบริโภคน่ารับประทาน 4) ธรรมสัปปายะ มีหลักปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่จริตของผู้ปฏิบัติธรรม

ความหมายของสัปปายะจากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบความหมายโดยภาพรวมของสัปปายะว่า เป็นสิ่งที่สบายสิ่งซึ่งเกื้อกูล สิ่งซึ่งเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม ปัจจัยเอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่การทำคุณงามความดีเพื่อให้ชีวิตจิตใจเจริญงอกงาม ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสำเร็จผลได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

หลักสี่ปายะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1. อาวาสสี่ปายะ (ด้านที่อยู่อาศัย): การเลือกที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและสะดวกสบาย จะช่วยส่งเสริมความเจริญทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ สถานที่อยู่อาศัยที่สะอาดและปลอดภัย เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตที่ดี
2. บุคคลสี่ปายะ (ด้านบุคคล): การเลือกคบคนที่ดีและมีคุณธรรม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีจิตใจดี จะช่วยเสริมสร้างจิตใจที่มั่นคงและสุขภาพจิตที่ดี ส่งเสริมการพัฒนาทางจิตวิญญาณ
3. อาหารสี่ปายะ (ด้านอาหาร): การเลือกอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพ การรับประทานอาหารที่มีคุณค่าสารอาหารครบถ้วน และไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เป็นการดูแลร่างกายให้มีสุขภาพที่ดีและช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่น
4. ธรรมสี่ปายะ (ด้านธรรมะ): การปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม เช่น การทำสมาธิ การฟังธรรม และการเรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าจะช่วยให้เกิดการพัฒนาจิตใจ ให้สามารถเข้าใจชีวิตและลดความทุกข์ได้ การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทำให้เกิดความสงบในจิตใจและเสริมสร้างคุณธรรมในการดำรงชีวิต

ความสำคัญของหลักสี่ปายะ 4

หลักสี่ปายะในพระพุทธศาสนานั้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการฝึกฝนตนเองทั้งทางกายและทางใจ โดยมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสี่ปายะประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. อาวาสสี่ปายะ (ที่พักอาศัยที่เหมาะสม)
2. บุคคลสี่ปายะ (บุคคลที่เหมาะสมในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรม)
3. โภชนสี่ปายะ (อาหารที่เหมาะสมต่อการบำรุงร่างกาย)
4. ธรรมสี่ปายะ (ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม)

การสร้างสี่ปายะไม่เพียงแต่เป็นการเลือกสภาพแวดล้อมที่ดีในการฝึกฝนตนเอง แต่ยังรวมถึงการสร้างชุมชนที่สามารถสนับสนุนการปฏิบัติธรรม เช่น การร่วมมือกันของคนในชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและการมีจิตใจสงบ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างสมาธิและปัญญา ในชีวิตประจำวัน และเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสุขที่แท้จริงในชุมชน ตัวอย่างเช่น พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายพระราชอุทยานเวฬุวันให้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นการสร้างที่พักที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา จากการที่พระสงฆ์เคยอาศัยอยู่ในธรรมชาติ เช่น ป่า หรือถ้ำ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หลักสี่ปายะจึงมีความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีสุขภาพจิตที่ดีและสุขภาวะที่สมบูรณ์

3. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรมตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เน้นการปรับใช้หลักสี่ปายะ เพื่อพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 2) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม 3) การพัฒนาโภชนาการและสุขภาพ
- 4) การปรับใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน

1. การประยุกต์ใช้หลักอวาสัปปายะ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ที่พักอาศัยที่เหมาะสมและสะดวกช่วยให้ชุมชนมีชีวิตที่สมดุล ทั้งด้านสุขภาพจิตและกาย อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านการศึกษา การทำงาน และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยเสริมสร้างจิตใจและปฏิบัติธรรมให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้อย่างมี

2. การประยุกต์หลักบุคคลัปปายะ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน บุคคลที่มีคุณภาพในชุมชนสามารถสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนา ส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความสุขและพร้อมที่จะร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านการศึกษา การทำงานร่วมกัน และการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

3. การประยุกต์หลักอาหารสัปปายะ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน การมีอาหารที่สะดวกและเหมาะสมช่วยส่งเสริมสุขภาพของทุกคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้พวกเขามีพลังในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การบริโภคอาหารที่เหมาะสมยังช่วยลดปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากการบริโภคอาหารที่ไม่ดี และทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีได้อย่างยั่งยืน

4. การประยุกต์หลักอัมมสัปปายะ เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เมื่อชุมชนมีการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ถูกต้อง ชุมชนจะมีความสุขและความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านจิตใจและการทำงานร่วมกัน การปฏิบัติตามหลักธรรมช่วยเสริมสร้างความเป็นระเบียบและทำให้ชีวิตในชุมชนมีคุณภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยที่ได้มาจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของการดำเนินงานจากการศึกษา สภาพคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากหลายปัจจัยที่มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ได้แก่ ที่อยู่อาศัยมีความแออัด ร้อนอบอ้าว ไม่เอื้อต่อการพักผ่อน แต่ในด้านบุคคลกลับมีเพื่อนบ้านที่มีน้ำใจและนิสัยดี อาหารแม้จะสะดวกสบายแต่ก่อให้เกิดปัญหาโรคอ้วน และในด้านธรรมะมีกิจกรรมในชุมชนน้อย สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าชุมชนยังต้องการการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจให้สมดุลผลนี้สอดคล้องกับ พระครูสุจริตธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปญโญ) ชี้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนทั้งในด้านการส่งเสริมศีลธรรม สุขภาพ อาชีพ การศึกษา และการสร้างความสามัคคี โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงเป็นฐาน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างครอบคลุม และยังทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม (พระครูสุจินธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิบุญโญ), 2554)

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยพบว่า หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อาศัยเหมาะสม), บุคคลสัปปายะ (บุคคลแวดล้อมเกื้อกูล), อาหารสัปปายะ (อาหารเหมาะสมเพียงพอ), และ ธรรมสัปปายะ (หลักปฏิบัติที่ถูกต้องตามจริต) เป็นหลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ครบทุกมิติ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์วินิตย์ ธีรจิตโต ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ในโรงเรียน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งการจัดสภาพแวดล้อม อาคารเรียนที่ปลอดภัย แสงสว่างเพียงพอ (อาวาสสัปปายะ) การจัดอาหารที่ถูกสุขอนามัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ (อาหารสัปปายะ) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน (บุคคลสัปปายะ) และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกื้อกูล (ธรรมสัปปายะ) แสดงให้เห็นว่าหลักสัปปายะ 4 สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในบริบทการศึกษาและการพัฒนาชุมชน (พระสมุห์วินิตย์ ธีรจิตโต, 2562)

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโตรมผลการศึกษาชี้ว่า ชุมชนบ้านโตรมได้นำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ในหลายด้าน ได้แก่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและน่าอยู่ (อาวาสสัปปายะ) การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน (บุคคลสัปปายะ) การส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพด้วยอาหารปลอดภัย (อาหารสัปปายะ) และการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสงบและสมดุล (ธรรมสัปปายะ) ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระโกศล เขมรโต พบว่าการพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักสัปปายะ 4 ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพกายและใจที่ดี เกิดความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนมีพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะที่ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัย ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (พระโกศล เขมรโต, 2566)

สรุปภาพรวม การอภิปรายผลแสดงให้เห็นว่า ทั้ง 3 ประเด็นหลักมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีอยู่ โดยเน้นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ระหว่างการปรับปรุงด้านกายภาพ (ที่อยู่อาศัย อาหาร สิ่งแวดล้อม) และด้านจิตใจ (คุณธรรม จริยธรรม ความสัมพันธ์ในชุมชน) ซึ่งหลักสัปปายะ 4 เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน ทุกบริบท ทั้งด้านการศึกษา การพัฒนาสังคม และการสร้างสุขภาวะของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4

สรุปการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรม

การศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสี่ปายะ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนตรม ตำบลสองแพรก อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เน้นการปรับใช้หลักสี่ปายะในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน ได้แก่:

การประยุกต์ใช้หลักอวาตสปปายะ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ที่พักอาศัยที่ดี ช่วยให้ชุมชนมีสุขภาพจิตและกายที่ดีขึ้น และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่งผลให้การศึกษาและการทำงานในชุมชนดีขึ้น รวมถึงการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมในชุมชน

การประยุกต์ใช้หลักบุคคลสปปายะ บุคคลที่มีคุณภาพในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน บุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมจะช่วยให้ทุกคนในชุมชนมีความสบายใจและพร้อมร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การประยุกต์ใช้หลักอาหารสปปายะ การบริโภคอาหารที่สะอาดและเหมาะสมช่วยส่งเสริมสุขภาพของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านมีพลังในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของทุกคนดีขึ้น การเลือกอาหารที่เหมาะสมช่วยลดปัญหาสุขภาพและทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักธัมมสปปายะ การปฏิบัติตามหลักธรรมในชีวิตประจำวันช่วยเสริมสร้างความสงบสุขและความร่วมมือในชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมจะส่งผลให้ชีวิตในชุมชนมีระเบียบและยั่งยืน โดยการเสริมสร้างทั้งด้านจิตใจและการทำงานร่วมกัน

การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในด้านต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโนนหมื่นให้มีความสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ ข้อเสนอ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสถานที่ (อาวาสสัปปายะ) ควรพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ชุมชนน่าอยู่ สะอาด ปลอดภัยและโรคระบาด ดูแลแม่น้ำ ลำคลอง และพื้นที่สาธารณะให้สะอาดและปลอดภัย 2) ด้านบุคคล (บุคคลสัปปายะ) ควรเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และความช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี กำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย 3) ด้านอาหาร (อาหารสัปปายะ) ควรส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้บริโภค ให้ร้านค้าในชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย จัดการขยะและแหล่งกักเก็บขยะอย่างเป็นระบบ 4) ด้านธรรมะ (ธรรมสัปปายะ) ควรนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตใจและความสงบสุขของชุมชน ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ทั้งด้านจิตใจและด้านวัตถุเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น 2) พัฒนาแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อความยั่งยืนของการเสริมสร้างสุขทางพระพุทธศาสนา 3) ศึกษารูปแบบกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงให้เกิดความต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2563). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ.
- กรมพัฒนาชุมชน. (2554). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรมพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานประจำปี กระทรวงสาธารณสุข 2565. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทย ประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- พระโกศล เขมรโต. (2566). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหิ้ง ตำบลบางรูป อำเภอร่องไหม จังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุจินธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปัญญา). (2554). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสมุห์วินิตย์ ธีรจิตโต. (2562). การบริหารแหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. ใน วิทธานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จังหวัดสมุทรปราการ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). “ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561)
- วิกิพีเดีย. (2568). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 17 มีนาคม 2568 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง>
- สมาคมการศึกษาระดับสูง. (2556). การพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในระดับชุมชน. วารสารการศึกษาชุมชน, 21(3), 45-56.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักพิมพ์พุทธศาสนา. (2552). สัปปายะในพระพุทธศาสนา: แนวทางการพัฒนาและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธศาสนา.

การส่งเสริมหลักอินทรี 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล*

PROMOTING THE INDRIYA V FOR THE PRACTICE OF VIPASSANA MEDITATION OF THE PRACTITIONERS AT WAT PHOCHAROENTHAM KHUAN PHO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SATUN PROVINCE

พระวรโชติ วรญาโณ (หอประยูง)*, พระครูวิจิตรสาธิต เตชธมโม (แก้วมณี), สิทธิโชค ปาณะศรี

PhraWorachote Warayano (Hoprayoon)*, Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Sitthichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: hodhumanza@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน หลักอินทรี 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และวิเคราะห์การส่งเสริมหลักอินทรี 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก นำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้วิจัยพบว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นวิธีการสำคัญในการฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความรู้แจ้ง นำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยอาศัยการเจริญสติ และปัญญา พิจารณาสภาวธรรมตามความเป็นจริง มุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจความจริงของธรรมชาติของชีวิต ผ่านการสังเกตปรากฏการณ์ทางกาย, เวทนา, จิต และธรรม โดยอาศัยหลักมหาสติปัฏฐาน ซึ่งประกอบด้วย กายานุปัสสนา, เวทนานุปัสสนา, จิตตานุปัสสนา และธรรมานุปัสสนา หลักอินทรี 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารตำราที่พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติผ่านประสบการณ์ตรงได้ถ่ายทอดออกมาเป็นเอกสาร ตำรา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นหัวข้อ เช่น หลักอินทรี 5 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และหลักอินทรี 5 ที่ปรากฏในเอกสาร ตำราทางพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์การส่งเสริมหลักอินทรี 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการนำหลักอินทรี 5 ไปสู่การปฏิบัติเพื่อเจริญวิปัสสนากรรมฐาน โดยสามารถแยกองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ด้านผู้ปฏิบัติ ด้านผู้สอน ด้านปัจจัยแวดล้อม และด้านกระบวนการที่ส่งเสริมต่อการปฏิบัติตามหลักอินทรี 5

คำสำคัญ: วิปัสสนากรรมฐาน, อินทรี 5, ไตรลักษณ์, วัดโพธิ์เจริญธรรม

Abstract

This study aims to explore the concepts of Vipassana meditation practice and the Five Spiritual Faculties (Indriya 5) as presented in the Buddhist scriptures, and to analyze the promotion of these faculties in the context of Vipassana practice among practitioners at Wat Phocharoentham, Khuan Pho Subdistrict, Mueang District, Satun Province. This is qualitative research employing in-depth interviews and descriptive narrative presentation. The findings reveal that Vipassana meditation is a crucial method for mental development, fostering insight that leads to liberation from suffering through mindfulness and wisdom. Practitioners observe bodily, emotional, mental, and experiential phenomena based on the Four Foundations of Mindfulness: contemplation of the body, feelings, mind, and mental objects. The Five Spiritual Faculties, as found in the Tipitaka, commentaries, and authoritative Buddhist texts written by scholars and experienced monastic practitioners, are synthesized into two categories: those found in canonical and commentarial texts, and those found in contemporary Buddhist literature. The analysis of the promotion of the Five Spiritual Faculties in Vipassana practice at Wat Phocharoentham highlights four essential components: the role of the practitioner, the role of the teacher, environmental factors, and the processes that support the development of these faculties in meditation practice.

Keywords: Vipassana Meditation, Five Faculties, Three Characteristics, Wat Phocharoentham

บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของผู้คนอย่างกว้างขวาง ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางระบบบริโภคนิยมที่เน้นความสำเร็จภายนอก การแข่งขันสูง และความเร่งรีบในการดำเนินชีวิต ผลกระทบจากบริบทดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ เช่น ความเครียด ความว้าวุ่น ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า ตลอดจนภาวะสูญเสียเป้าหมาย และคุณค่าของชีวิต แม้จะมีความเจริญทางวัตถุอย่างมาก แต่กลับปรากฏภาวะถดถอยทางจิตวิญญาณอย่างน่าวิตก สืบเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวัตถุรวดเร็วมากเกินไปจนกระทั่งปรับตัวปรับใจไม่ทันจึงก่อให้เกิดปัญหาสังคม ตามมามากมาย เช่น ปัญหาความเครียด ปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้นนับวันจะเพิ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศโดยตรง (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551ก) สังคมจึงเริ่มหันกลับมาให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูจิตใจและพัฒนาคุณธรรม โดยเฉพาะการฝึกจิตและเจริญปัญญา ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นหนทางที่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาภายในและนำไปสู่ความสงบเย็นอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนาแก้ปัญหาของมวลมนุษย์ด้วยความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของธรรมชาติและชีวิตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้มากกว่า 2600 ปีแล้วตามหลักของอริยสัจ 4 (คือ ความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและตรัสรู้ด้วยพระองค์เองพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) ประกอบด้วย 1) ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยากสภาวะที่บีบคั้น ชัดแจ้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักความปรารถนาไม่สมหวัง เป็นต้น 2) ทุกขสมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา 3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ดับทณหาดับสิ้นไปสงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือเรียกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่าทางสายกลาง หรือ มรรคมรรค 8 หนึ่งในแนวทางสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจ คือ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกฝนให้จิตเกิดสติรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ หลัก คือ เพื่อรู้ เพื่อละ เพื่อแจ้ง เพื่อรู้ หมายถึง รู้ความเป็นจริงของชีวิต เพื่อละ หมายถึง ละเหตุแห่งทุกข์ คือ กิเลสตัณหาทั้งหลาย เพื่อแจ้ง หมายถึง รู้แจ้งทางปัญญาเกี่ยวกับความจริงของชีวิต (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551ข) การเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นทางสายเดียวและเป็นทางสายเอกที่จะนำผู้ปฏิบัติไปถึงจุดสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาได้ ดังที่ปรากฏในพระบาลีว่า “เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สุตตนา วิสุทฺธิยา โสกะปริเทวานํ สมติกกมาย ทุกขโทมนสฺसानํ อตถกมมย ญายสฺส อธิคมย นิพพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทฺธิ จตฺตารอ สติปัฏฐานา” แปลความ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม (อริยมรรค) เพื่อทำให้แจ้งนิพพานทางสายนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 ประการ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สติปัฏฐาน 4 คือ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงตาม สิ่งนั้น ๆ ตามที่มันเป็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) อันเป็นพื้นฐานสำคัญแห่งมรรคาเพื่อบรรลุนิพพาน วิปัสสนากรรมฐานเป็นงานพัฒนาจิตให้เข้าถึงความสงบและเกิดสติปัญญาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิตและเป็นธุระสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551ก) การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต้องอาศัยปัจจัยภายในที่มั่นคง ซึ่งหลักธรรมที่เรียกว่า “อินทรีย์ 5” คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ถือเป็นองค์ธรรมพื้นฐานที่ทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนทางจิตวิญญาณในการเดินบนหนทางแห่งการรู้แจ้ง อินทรีย์ 5 จึงมิใช่เพียงหลักธรรมเชิงทฤษฎี แต่เป็นกลไกภายในที่เชื่อมโยงจิตใจผู้ปฏิบัติเข้ากับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นั่นคือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยความเป็นจริงแล้ว การบรรลุพระนิพพานได้ ต้องมีวิปัสสนาญาณที่แก่กล้าด้วยกำลัง อินทรีย์ 5 (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2551) ประโยชน์ของการส่งเสริมอินทรีย์ 5 จึงมิใช่เพียงการฝึกจิตเฉพาะบุคคล หากแต่มีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมที่มีสติ มีสมดุล และมีปัญญาในการดำรงชีวิต

อย่างไรก็ดี ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรมในบริบทปัจจุบัน ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่เป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงและพัฒนาหลักอินทรีย์ 5 ได้อย่างสมบูรณ์ เช่น ความไม่เข้าใจบทบาทและความสัมพันธ์ของอินทรีย์แต่ละข้อ การขาดแนวทางการฝึกฝนที่เหมาะสมกับระดับของผู้ปฏิบัติ การขาดผู้แนะนำที่มีประสบการณ์โดยตรง หรือแม้แต่สิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการดำรงสติในชีวิตประจำวัน ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลให้การปฏิบัติหยุดชะงักหรือไม่ก้าวหน้า แต่ยังอาจทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสับสน เบื่อหน่าย หรือท้อถอย

จนไม่สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง ปัญหาเชิงระบบเหล่านี้จึงสมควรได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพื่อนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมอินทรีย์ 5 ที่เป็นรูปธรรม ชัดเจน และเหมาะสมกับบริบทของผู้ปฏิบัติในสังคมไทยร่วมสมัย

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสืบค้นองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 ในกระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยังคงมีการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งมีทั้งพระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสบการณ์ตรง และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาจิตวิญญาณ การศึกษานี้มีแรงจูงใจสำคัญในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมอินทรีย์ 5 ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ปฏิบัติ ทั้งในด้านแนวคิด วิธีการ กระบวนการ และปัจจัยสนับสนุน โดยมีเป้าหมายเพื่อสังเคราะห์ให้เห็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น บทบาทของผู้ปฏิบัติ ครูผู้สอน ปัจจัยแวดล้อม และกลไกการส่งเสริมที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทางวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมปฏิบัติธรรมให้เกิดผลเชิงจิตวิญญาณอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
2. เพื่อศึกษาหลักอินทรีย์ 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดตามขั้นตอน ได้แก่

- 1) ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้ ศึกษาคัมภีร์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางพระพุทธศาสนา ในชั้นปฐมภูมิ เป็นพระไตรปิฎก และอรรถกถา ชั้นทุติยภูมิ เป็นเอกสาร ตำรา หนังสือ ส่วนใหญ่มีนักปราชญ์พระพุทธศาสนา ศึกษาคัมภีร์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ปฏิบัติธรรมของวัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เจริญธรรม จำนวน 1 รูป พระวิปัสสนาจารย์ผู้สอนวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอินทรีย์ 5 จำนวน 2 รูป พระภิกษุที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอินทรีย์ 5 จำนวน 3 รูป แม่ชีผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอินทรีย์ 5 จำนวน 2 คน ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอินทรีย์ 5 เกินกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน ผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักอินทรีย์ 5 ไม่เกินกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน
- 3) ขั้นตอนการประมวลผลและเรียบเรียงข้อมูล เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มาทำการวิเคราะห์ประมวลผลเรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องและตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ
- 4) จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

วิปัสสนากรรมฐานถือเป็นแก่นแท้และเครื่องมืออันสำคัญยิ่งสำหรับนักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาปัญญาให้เข้าถึงความจริงของสรรพสิ่ง (สภาวะธรรม) ตามที่เป็นจริง ซึ่งต่างจากการปฏิบัติสมถกรรมฐานที่มุ่งเน้นความสงบของจิตเพียงชั่วคราว แม้ว่าสมถะจะเป็นฐานสำคัญในการฝึกจิตให้ตั้งมั่น แต่ปัญญาที่เกิดจากการเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) อันเป็นหัวใจของวิปัสสนาเท่านั้นที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ได้อย่างแท้จริง พระพุทธองค์ทรงค้นพบและเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งถือเป็นคำสอนพิเศษที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนา โดยเน้นการมีสติระลึกรู้ในอารมณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นทั้งในกาย เวทนา จิต และธรรม หรือที่เรียกว่า “สติปัฏฐาน 4” อันเป็นหลักสำคัญในการฝึกจิตให้ตื่นรู้และไม่หลงยึดติดในรูปนามปรากฏการณ์ต่างๆ ดังนั้น วิปัสสนากรรมฐานจึงมิใช่เพียงการแสวงหาความสงบ แต่เป็นการเพ่งพิจารณาอย่างลึกซึ้งเพื่อขจัดอวิชชาและนำไปสู่ความหลุดพ้น กระบวนการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น มุ่งเน้นการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมการใช้สติกำหนดดูแลชีวิตใน 4 ฐาน ได้แก่ กายานุปัสสนา: การใช้สติกำหนดพิจารณาร่างกายและพฤติกรรมให้เห็นตามที่เป็นจริง โดยไม่ยึดมั่นว่าเป็นบุคคล ตัวตน เรา เขา เวทนา นุปัสสนา: การใช้สติกำหนดพิจารณาเวทนา (ความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉยๆ) ที่เกิดขึ้นตามที่เป็นจริง โดยไม่ยึดมั่นว่าเป็นบุคคล ตัวตน เรา เขา จิตตานุปัสสนา: การใช้สติกำหนดพิจารณาจิต (ผู้ทำหน้าที่รู้อารมณ์) ที่กำลังเป็นไปตามที่เป็นจริง โดยไม่ยึดมั่นว่าเป็นบุคคล ตัวตน เรา เขา ธัมมานุปัสสนา: การใช้สติกำหนดพิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับกาย เวทนา และจิต ให้เห็นตามที่เป็นจริง โดยไม่ยึดมั่นว่าเป็นบุคคล ตัวตน เรา เขา นอกจากนี้ “อานาปานสติสูตร” ยังแสดงถึงการเจริญสติปัฏฐานโดยกำหนดลมหายใจเข้าออก ซึ่งเป็นกรรมฐานที่ปฏิบัติได้สะดวกและมีผลดีต่อร่างกายและจิตใจ โดยมีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติถึง 16 ขั้นตอน ครอบคลุมทั้งกาย เวทนา จิต และธรรม เช่น การรู้ชัดลมหายใจเข้า-ออกยาว สั้น การรู้ชัดปิติ สุข จิตตสังขาร การทำจิตให้บันเทิง ตั้งมั่น และปลดปล่อยจิต และการพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความคลายออก ความดับ และความสละคืนของสภาวธรรม ในประเทศไทย แนวปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบ “พอง-ยุบ” ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักมหาสติปัฏฐาน โดยเน้นการตั้งสติกำหนดรู้รูปนามที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ วิปัสสนากรรมฐานเป็นเส้นทางสายตรงสู่พระนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติวิปัสสนาช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถพัฒนาจิตตนเองไปสู่มรรค ผล และพระนิพพานได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยการยก รูปนามขึ้นพิจารณาโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ไม่คงทน และมีใช้ตัวตน จนเกิดผลคือสามารถทำลายกิเลสอาสวะทั้งหลายได้หมดสิ้น พระพุทธองค์เองทรงบรรลุการตรัสรู้และทำลายกิเลสได้หมดสิ้นจากการใช้การปฏิบัติสมถกรรมฐานเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความมั่นคงแก่จิตใจ แล้วจึงเจริญวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาปัญญาและรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่ง อันนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์อย่างแท้จริง ภิกษุผู้บำเพ็ญวิปัสสนาธุระจะต้องปลีกตัวออกจากหมู่คณะ แสวงหาเสนาสนะที่สงบเหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียร เพื่อลงมือเจริญวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง จนเกิดความมั่นใจในผลของการปฏิบัติ ดังนั้น วิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นหนทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ที่ทรงประสิทธิภาพที่สุด และเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงพระนิพพานตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

หลักอินทรี 5 มิใช่เพียงองค์ธรรมที่แยกออกจากกันอย่างลอยตัว แต่เป็นระบบคุณธรรมภายในที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัตเพื่อพัฒนา “ภาวนามรรค” ให้ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ แต่ละอินทรีเปรียบเสมือนฟันเฟืองในกลไกของจิตที่ประสานกันเพื่อขับเคลื่อนจิตไปสู่ ภูมิจิตภูมิธรรม โดยอาศัยปัญญาเป็นองค์นำ และอาศัยศรัทธาเป็นพลังขับเคลื่อนจากภายใน ในพระไตรปิฎก อินทรี 5 ถูกจัดไว้ในกลุ่ม โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ เป็นเสมือนกลไกพัฒนาจิตให้พร้อมเข้าสู่ “มรรคญาณ” และ “ผลญาณ” อินทรีทั้งห้าถูกเน้นว่า ต้องดำเนินอย่างสมดุล ซึ่งใน สุตตนิคาย อินทรีวรรค พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบไว้อย่างชัดเจนว่าศรัทธา ต้องสมดุลกับปัญญา เพื่อไม่ให้เชื่อง่ายหรือแข็งกระด้าง วิริยะ ต้องสมดุลกับสมาธิ เพื่อไม่ให้ฟุ้งซ่านหรือเฉื่อยชา สติ เป็นองค์ธรรมที่รักษาความสมดุลระหว่างคู่ตรงข้ามเหล่านั้น สติจึงเปรียบได้กับ “ผู้ควบคุมระบบ” ที่ทำให้อินทรีทั้งห้าทำงานร่วมกันโดยไม่ล้ำหน้าหรือถดถอย เป็นองค์ธรรมสำคัญในการบ่มเพาะ ภาวนาญาณ ที่นำไปสู่ ญาณทัสสนะ อันบริสุทธิ ในคัมภีร์ วิสุทธิมรรค ของพระพุทธโฆสะ อธิบายหลักอินทรี 5 อย่างลุ่มลึกในบริบทของการภาวนา โดยเห็นว่า อินทรีคือ ภาวนาธรรมที่มีอำนาจบังคับเหนืวจิต ที่สามารถชนะอาสวะและอุปกิเลสได้ การเปรียบเทียบอินทรีแต่ละข้อกับการเดินทางของนักรบทางจิตที่มุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด มีนัยยะเชิงอุปมาอย่างลุ่มลึกดังนี้: 1) ศรัทธา คือผู้นำทาง ทำหน้าที่วางทิศทางให้แก่จิต 2) วิริยะ คือแรงผลักดัน ทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้ก้าวไปข้างหน้า 3) สติ คือผู้เฝ้าระวัง ทำหน้าที่ป้องกันการหลงทาง 4) สมาธิ คือฐานที่ตั้งมั่น ทำหน้าที่ตรึงจิตให้อยู่กับอารมณ์กรรมฐาน 5) ปัญญา คือแสงสว่าง ทำหน้าที่เปิดเผยสภาวธรรมตามความเป็นจริง นอกจากนี้ คัมภีร์ยังกล่าวถึงการฝึกอินทรีให้ “ถึงพร้อม” ซึ่งหมายถึงการปรับจูนอินทรีทั้งห้าให้มีอำนาจควบคุมเหนือกิเลสจนกลายเป็น “พละ” อันเป็นขั้นสูงของพัฒนาการจิตตามลำดับ การประยุกต์หลักอินทรี 5 สู่การเจริญวิปัสสนา ในทางวิปัสสนาภาวนา อินทรี 5 คือฐานของ วิปัสสนาญาณ ทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ นามรูปปริจเฉทญาณ ไปจนถึง สังขารเพกขาญาณ และมรรคญาณในที่สุด อินทรีที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์จะนำจิตให้ “วางเฉยอย่างมีปัญญา” ปัญญาที่เกิดจากการเจริญอินทรีนี้ ไม่ใช่เพียง ความรู้ แต่เป็น การรู้แจ้ง ในความไม่เที่ยง ทุกข์ และอนัตตา กระบวนการนี้คือการ แปรสภาพอินทรีจากธรรมดา เป็นอริยธรรม หากจะกล่าวโดยย่อ อินทรี 5 คือ “ระบบนำทางภายใน” ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้ให้ผู้ปฏิบัติธรรมใช้เป็นเครื่องมือนำจิตออกจากอวิชชา สู่แสงสว่างแห่ง ญาณทัสสนะ

การส่งเสริมหลักอินทรี 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรม วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผู้วิจัยนี้ได้กำหนดแบบกระบวนการที่หลากหลายในการส่งเสริมหลักอินทรี 5 อันเป็นองค์ธรรมสำคัญในการพัฒนาปัญญาและนำไปสู่ความก้าวหน้าในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งรวมถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ การสอนแบบตัวต่อตัว และการอบรมเป็นคอร์สปฏิบัติ แต่ละวิธีการล้วนมีบทบาทสำคัญในการเกื้อหนุนให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถพัฒนาอินทรีของตนได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ได้ข้อสรุปดังนี้

1. กระบวนการส่งเสริมหลักอินทรี 5 โดยการถ่ายทอดเชิงวิชาการ เน้นการให้ข้อมูลและคำอธิบายหลักธรรมอินทรี 5 อย่างเป็นระบบ อาทิ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การใช้สื่อการสอน และการนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา รวมถึงเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งในหลักการและคุณประโยชน์ของแต่ละอินทรี (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติธรรมเกิดความเข้าใจในหลักอินทรี 5 อย่างถูกต้องและรอบด้าน เกิดศรัทธา

ที่ตั้งมั่นบนพื้นฐานของปัญญา (สัทธาปัญญา) มีความกระตือรือร้นในการศึกษาธรรมเพิ่มเติม และสามารถเชื่อมโยงหลักอินทรีย์ 5 เข้ากับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยลดความเข้าใจผิดหรือทิฐิที่คลาดเคลื่อนในการปฏิบัติ และยังจะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบวัดโพธิ์เจริญธรรมมีการตื่นตัวในการศึกษาพระธรรมมากขึ้น มีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรม และเกิดความสงบสุขจากการเข้าใจและยอมรับในสังขารตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเป็นต้นแบบและถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้อื่นได้ เป็นการขยายฐานผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรมให้กว้างขวางออกไป

2. กระบวนการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 โดยการลงมือปฏิบัติแบบตัวต่อตัว เป็นการให้คำแนะนำและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบใกล้ชิดและเฉพาะบุคคล โดยพระอาจารย์หรือผู้มีประสบการณ์จะให้คำปรึกษาแนะนำการปรับจนการปฏิบัติ และตอบข้อสงสัยของผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละคนอย่างละเอียด เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติได้อย่างตรงจุดและทันที่ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมกับจริตและสภาวะของตนเอง ทำให้สามารถแก้ไขข้อผิดพลาดในการปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว มีความมั่นใจในการปฏิบัติมากขึ้น และเกิดความก้าวหน้าในการเจริญสติ สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม สามารถก้าวข้ามอุปสรรคทางจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผู้ปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพและความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไปได้ เกิดความผูกพันอันดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เป็นการสร้างเครือข่ายของผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้มแข็งและเกื้อกูลกัน ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงและยั่งยืนในพื้นที่

3. กระบวนการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 โดยการอบรมเป็นคอร์สปฏิบัติ การจัดโปรแกรมการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในรูปแบบคอร์สที่มีระยะเวลาและตารางกิจกรรมที่ชัดเจน เช่น คอร์สระยะสั้น 3-7 วัน หรือคอร์สระยะยาว เน้นการให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้มีโอกาสเจริญสติอย่างต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการบรรยายธรรม สัมมนา และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเจริญสติและสมาธิได้อย่างเข้มข้น เกิดความสงบและปัญญาที่ลึกซึ้งจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถพัฒนาอินทรีย์ทั้ง 5 ให้มีกำลังและสมดุลมากขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่ชัดเจน สามารถนำประสบการณ์จากการปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในการชีวิตประจำวันได้ ทำให้เกิดกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่เหนียวแน่นและความสามัคคี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลในเชิงบวก และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมโดยรวม วัดโพธิ์เจริญธรรมกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมที่สำคัญ เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของพระพุทธศาสนาในระดับชุมชนและสังคมวงกว้าง

โดยสรุปแล้ว กระบวนการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของผู้ปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ล้วนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้ปฏิบัติธรรมให้มีปัญญาและเข้าถึงแก่นธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อการเผยแผ่และดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

วิปัสสนากรรมฐานได้รับการยืนยันว่าเป็นแก่นแท้และเครื่องมือสำคัญยิ่งสำหรับนักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อการพัฒนาปัญญาให้เข้าถึงความจริงของสรรพสิ่ง (สภาวะธรรม) ตามที่เป็นจริง วิปัสสนาแตกต่างจากสมถกรรมฐานตรงที่มีได้มุ่งเพียงความสงบของจิตชั่วคราว แต่เน้นการเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ซึ่งเป็นหนทางสู่การหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์อย่างแท้จริง ทั้งนี้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช, 2551) ได้นิยามวิปัสสนาว่าเป็นการเห็นแจ้ง ความเห็นวิเศษ ญาณพิเศษ หรือปัญญาเครื่องเห็นแจ้ง กล่าวคือ เป็นปัญญาที่เห็นความจริงของสังขารทั้งปวงว่าตกอยู่ในไตรลักษณ์ และสามารถถอนความยึดมั่นในสังขารได้ โดยวิปัสสนานี้เป็นชื่อของปัญญาที่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกอบรมกรรมฐาน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551) กระบวนการปฏิบัติวิปัสสนาเน้นการเจริญสติใน “สติปัฏฐาน 4” อันได้แก่ กาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระสุกัร สุตสงวน (2551) ที่ระบุว่ากระบวนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 คือการกำหนดรู้สภาวะธรรมปัจจุบันโดยการจดจ่ออยู่กับสภาวะธรรมปัจจุบันแต่ละขณะอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการฝึกด้วยการกำหนดรู้ตามอิริยาบถใหญ่ ได้แก่ อิริยาบถยืน อิริยาบถเดิน อิริยาบถนั่ง และอิริยาบถนอน รวมถึงอิริยาบถย่อยต่าง ๆ (พระสุกัร สุตสงวน, 2551) นอกจากนี้ การกำหนดรู้ลมหายใจตามหลักอานาปานสติสูตรและการปฏิบัติ “พอง-ยุบ” ก็ล้วนเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับหลักการนี้ สิ่งเหล่านี้ตอกย้ำว่าวิปัสสนากรรมฐานเป็นเส้นทางสายตรงสู่พระนิพพานและเป็นกุญแจสำคัญในการขจัดอวิชชาเพื่อบรรลุลความหลุดพ้น

หลักอินทรีย์ 5 อันประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา มิใช่เพียงองค์ธรรมที่แยกออกจากกัน แต่เป็นระบบคุณธรรมภายในที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต เพื่อพัฒนา “ภาวนามรรค” ให้ดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ พระมหาศุภวณฺณ บุญทอง (2565) ได้อธิบายว่าอินทรีย์ 5 คือการตั้งมั่นด้วยจิตอันแน่วแน่ 5 ประการ ได้แก่ 1) สัทธินทรีย์ (การตั้งมั่นในความเลื่อมใสต่อสิ่งที่ควรเลื่อมใส) 2) วิริยินทรีย์ (การตั้งมั่นในความเพียรพยายาม) 3) สตินทรีย์ (การตั้งมั่นในการระลึกได้ หรือ การมีสติ) 4) สมาธินทรีย์ (การตั้งมั่นในการกระทำจิตให้มีสมาธิ) และ 5) ปัญญินทรีย์ (การตั้งมั่นในปัญญาหรือการรู้แจ้ง) (พระมหาศุภวณฺณ บุญทอง และคณะ, 2562) ในพระไตรปิฎก อินทรีย์ 5 ถูกจัดอยู่ในกลุ่มโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ และถูกเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างสมดุล โดยพระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบว่าศรัทธาต้องสมดุลกับปัญญา และวิริยะต้องสมดุลกับสมาธิ โดยมีสติเป็น “ผู้ควบคุมระบบ” ที่รักษาความสมดุลและทำให้ทุกองค์ธรรมทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืน นำไปสู่ “ภาวนาญาณ” และ “ญาณทัสสนะ” อันบริสุทธียิ่งขึ้น คัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสะยังได้อธิบายถึงความหมายเชิงลึกของแต่ละอินทรีย์ในบริบทของการภาวนา โดยเปรียบเทียบว่าอินทรีย์ 5 เป็นเสมือน “ระบบนำทางภายใน” ที่นำจิตออกจากอวิชชา สู่แสงสว่างแห่งญาณทัสสนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ (ไชยถาวร, 2558) ที่ระบุว่าอินทรีย์ 5 หมายถึง ความเป็นใหญ่ หรือความเป็นผู้ปกครองในสภาวะธรรมที่เกิดร่วมกับตน มีความสำคัญในการเจริญสติปัฏฐาน 4 เพื่อความรู้เห็นแจ้งไตรลักษณ์ และแทงตลอดอริยสัจ 4 เพื่อทำความสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งปวง (พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ (ไชยถาวร), 2558)

การศึกษานี้ได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) ณ วัดโพธิ์เจริญธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการส่งเสริมที่หลากหลาย ได้แก่ การถ่ายทอดเชิงวิชาการ การสอนแบบตัวต่อตัว และการอบรมแบบคอร์สปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและชุมชน การถ่ายทอดเชิงวิชาการมีส่วนช่วยในการสร้าง

ความเข้าใจที่ถูกต้องและลดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักธรรม ในขณะที่การสอนแบบตัวต่อตัวส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมเกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและตรงจุด นอกจากนี้ การอบรมแบบคอร์สปฏิบัติต่อย้ำความเข้มข้นและความต่อเนื่องในการเจริญสติและสมาธิ ผลลัพธ์โดยรวมของการดำเนินงานคือ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจลึกซึ้งขึ้น มีความมั่นใจในการปฏิบัติ และเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น ในระดับชุมชน การส่งเสริมดังกล่าวได้ก่อให้เกิด การตื่นตัวในการศึกษาธรรม การสร้างสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรม และการยกระดับวัดโพธิ์เจริญธรรมให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของพระพุทธศาสนาและดำรงไว้ซึ่งประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่ แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัตติจิตต์ เล่าหิวัระ (2554) ที่เน้นย้ำว่า การพัฒนาอินทรีย์มิใช่เพียงการสะสมคุณธรรมภายใน แต่ต้องอาศัยการระวัง ปรับ และเสริมอินทรีย์ผ่านการรู้เท่าทันอารมณ์ที่มากระทบทางอายตนะ 6 และการดำรงสติอย่างต่อเนื่อง (ญัตติจิตต์ เล่าหิวัระ, 2554) ยิ่งไปกว่านั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีศรินรัตน์ ชิตะธรรมสิทธิ์ (2566) ที่อธิบายกระบวนการเจริญอินทรีย์แต่ละประการในโพธิปักขิยธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยเน้นย้ำถึงบทบาทของการมีความเพียร (อาตปปี) ปัญญาหยั่งเห็น (สัมปชาโน) และสติอย่างต่อเนื่อง (สติมา) ในการกำหนดรู้กาย เวทนา จิต และธรรมตามความเป็นจริง รวมถึงการเห็นความเป็นไตรลักษณ์ ซึ่งพลังแห่งอินทรีย์ทั้ง 5 นี้ถือเป็นพื้นฐานและเป็นการส่งเสริมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาต่อไป (แม่ชีศรินรัตน์ ชิตะธรรมสิทธิ์, 2566)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 ณ วัดโพธิ์เจริญธรรม ตำบลควนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้หลักธรรมสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกระบวนการส่งเสริมที่หลากหลาย ได้แก่ การถ่ายทอดเชิงวิชาการ การสอนแบบตัวต่อตัว และการอบรมเป็นคอร์สปฏิบัติ ล้วนก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบที่ชัดเจน ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิปัสสนากรรมฐานที่มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาเพื่อการเข้าถึงสัจธรรมและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยมี 3 กระบวนการดังนี้ 1) การถ่ายทอดเชิงวิชาการ: การให้ข้อมูลและความรู้หลักอินทรีย์ 5 อย่างเป็นระบบผ่านการบรรยาย สื่อการสอน และการค้นคว้าจากคัมภีร์ ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจที่ถูกต้องลึกซึ้ง และเกิดศรัทธาที่ต็มั่นบนปัญญา ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นในการศึกษาธรรมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ลดความเข้าใจผิด และส่งเสริมให้ชุมชนตื่นตัวในการศึกษาธรรม สร้างสังคมที่มีคุณธรรมจริยธรรม 2) การสอนแบบตัวต่อตัว: การให้คำแนะนำและสอนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างใกล้ชิดและเฉพาะบุคคล ช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมกับจริต แก้ไขข้อผิดพลาดได้อย่างรวดเร็ว เพิ่มความมั่นใจ และเกิดความก้าวหน้าในการเจริญสติ สมาธิ ปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม สร้างผู้ปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพ และเสริมสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงและยั่งยืน 3) การอบรมเป็นคอร์สปฏิบัติ: การจัดโปรแกรมอบรมวิปัสสนากรรมฐานแบบคอร์สที่มีระยะเวลาชัดเจน ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเจริญสติและสมาธิได้อย่างเข้มข้น เกิดความสงบและปัญญาที่ลึกซึ้งจากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พัฒนาอินทรีย์ทั้ง 5 ให้มีกำลังและสมดุล นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่ชัดเจน และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สร้างกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่เหนียวแน่นและสามัคคี วัดโพธิ์เจริญธรรมจึงกลายเป็นศูนย์กลางการ

เรียนรู้และปฏิบัติธรรมที่สำคัญ ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของพระพุทธศาสนาในระดับชุมชนและสังคมวงกว้างโดยรวมแล้ว การส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 ด้วยกระบวนการที่หลากหลายนี้ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้ปฏิบัติธรรมให้มีปัญญาและเข้าถึงแก่นธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อการเผยแผ่และดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา จึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) พัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องและหลากหลาย: ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้และการปฏิบัติอินทรีย์ 5 ให้มีความต่อเนื่องและหลากหลายระดับ ตั้งแต่พื้นฐานสำหรับผู้เริ่มต้นไปจนถึงขั้นสูงสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่มีประสบการณ์ เพื่อรองรับความต้องการและความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสม
- 2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: ควรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน หรือสื่อมัลติมีเดีย ในการเผยแพร่วิดีโอความรู้และการติดตามผลการปฏิบัติ เพื่อให้เข้าถึงผู้คนได้กว้างขวางขึ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถมาวัดได้โดยตรง
- 3) สร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้มแข็ง: จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายระหว่างผู้ปฏิบัติธรรม เช่น กลุ่มสนทนาธรรมออนไลน์ หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติ
- 4) ขยายผลสู่ชุมชน: พัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำหลักอินทรีย์ 5 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เช่น โครงการสติในชีวิตประจำวัน โครงการพัฒนาคุณธรรมในเยาวชน เพื่อขยายผลกระทบเชิงบวกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ดังนี้

- 1) วิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึก: ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสบการณ์และผลกระทบของการเจริญอินทรีย์ 5 ต่อชีวิตประจำวันของผู้ปฏิบัติธรรมอย่างละเอียด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างลึกซึ้ง
- 2) วิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินผล: ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินประสิทธิผลของกระบวนการส่งเสริมหลักอินทรีย์ 5 ในมิติที่หลากหลาย เช่น การใช้แบบวัดทางจิตวิทยาเพื่อประเมินระดับความสุข ความสงบ การลดลงของความเครียด หรือการพัฒนาปัญญาของผู้ปฏิบัติธรรม
- 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ: ทำการวิจัยเพื่อระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของผู้ปฏิบัติธรรม เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านวิธีการสอน เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 4) เปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติ: ทำการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกัน เช่น แนว “พอง-ยุบ” กับแนวทางอื่น ๆ เพื่อระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละแนวทางในการส่งเสริมอินทรีย์ 5 และการพัฒนาปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551ก). ธรรมะภาคปฏิบัติ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551ข). ธรรมะภาคปฏิบัติ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐจิตต์ เล่าหวัระ. (2554). ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในอินทรีย์ภาวนาสูตร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์อธิบายศัพท์ และ แปลความหมายคำวัดที่ชาวพุทธควรรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (ไชยถาวร). (2558). ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในการเจริญสติปัฏฐาน 4. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุภวัฒน์ บุญทอง และคณะ. (2562). การปรับสมดุลอินทรีย์ 5 ตามธาตุทั้ง 4 ในทางพระพุทธศาสนา. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(2), 760-775.
- พระสุภีร์ สุตสงวน. (2551). วิเคราะห์วิธีการปรับอินทรีย์ให้สมดุลในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสียาตอ). (2551). วิปัสสนานัย เล่ม 2. นครปฐม: ซีเอไอ เซ็นเตอร์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีศรีนรัตน์ ชิตะธรรมสิทธิ์. (2566). กระบวนการเจริญอินทรีย์ 5 ในโพธิปักขิยธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

บ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง*

AN APPLICATION OF THE SANGAHAVATTHU IV PRINCIPLE TO DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF LIFE OF BAN RAI NUA, KONGRA DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

ไพศาล บัวแก้ว*, สิทธิโชค ปานะศรี, พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนุวัตโน (ปานประดิษฐ์),
พระครูจิตตสุนทร เตชพล (ชูเกลี้ยง), พระครูวิจิตรรัตนวัตร จิตตสุโก (จิตรภักดี)

Paisan Buakeaw*, Sitthichok Panasree, Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit),
Phrakru Chittasunthon Thachapaalo (Chukeang), Phrakhrui Wijituttanawut Jittasupo (Jitpukdee)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: phrapalad2535@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง 2) ศึกษาหลักสังคหัตถ์ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) ประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การปรับปรุงและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นในทุกด้าน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนและความเข้มแข็งให้กับชุมชน 2) หลักสังคหัตถ์ 4 คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี ประกอบด้วย 4 ประการ อันได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ คำพูดที่ไพเราะและเป็นประโยชน์ 3) อัตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การวางตนเหมาะสมอันเป็นแนวทางนำไปสู่ความสงบสุข 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง นั้นสามารถแก้ปัญหาด้านความยากจน ปัญหาความขัดแย้ง และปัญหาด้านการขาดจิตอาสา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักสังคหัตถ์ 4 สามารถนำไปสู่ความร่วมมือที่เข้มแข็งผูกมิตรกันด้วยความปรารถนาดีโดยการส่งเสริมการทำงานร่วมกันสนับสนุนกันซึ่งทำให้ชุมชนมีความสามัคคีและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เป็นชุมชนที่สงบสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสังคหัตถ์ 4, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research paper are to 1) study the concept of improving the quality of life of the Ban Rai Nua community, Kongra District, Phatthalung Province, 2) study the Sangahavatthu IV Principle in the Buddhist scriptures, and 3) apply Sangahavatthu IV Principle to developing of the Quality of Life of the Ban Rai Nua, Kongra District, Phatthalung Province. This is a qualitative research. The researcher surveyed and collected data by in-depth interviews. Synthesize the results and present them in the form of descriptive narratives. The results of the study showed that: 1) The concept of improving the quality of life is to improve and improve the people's living standards in all aspects by aiming to improve the quality of life in order to find appropriate ways to develop the community to create sustainability and strength for the community. 2) Sangahavatthu IV principle is the dharma that binds the mind and unites the people in unity, consisting of 4 aspects: 1) Dana, almsgiving, which is giving, sharing 2) Piyavaca, which is beautiful and useful words 3) Atthacariya, which is behaving in a way that is beneficial to both oneself and others, and 4) Samanattata, which is the proper positioning of oneself as a guide to peace. 3) An application of the Sangahavatthu IV Principle to Development of the Quality of Life of the Ban Rai Nua, Kongra District, Phatthalung Province can solve the problem of poverty, conflict issues and volunteer problems. This is because the Sangahavatthu Principle can lead to strong cooperation by promoting mutual cooperation and making the community harmonious and able to improve the quality of life of the community into a peaceful and sustainable community.

Keywords: Application, Sangahavatthu IV, Quality of Life Development, Community

บทนำ

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในหลายด้าน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ เช่น การเข้ามาของอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟนทำให้คนไทยเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนรวยและคนจน โดยเฉพาะในชนบทที่ยังประสบปัญหาความยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเปิดรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี อาหาร และแฟชั่น ส่งผลให้คนไทยรุ่นใหม่มีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากลอย่างเป็นธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของทางราชการและประชาชนกระทำให้เกิดขึ้นคือ เปลี่ยนสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่งที่ดีกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบต่างๆ (วิชล มั่นสอเอื้อศิริ, 2530) ชีวิต ความคิด และโครงสร้างทางสังคมของคนไทย ในปัจจุบันกำลังอยู่ในยุคแห่งการเสื่อมศีลธรรมและความล่มสลายในความเป็นมนุษย์ เห็นได้จากปรากฏการณ์และปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างสม่ำเสมอในขณะนี้

เมื่อพูดถึงสถานการณ์ปัจจุบันเวลานี้แทบจะไม่มีใครพูดในแง่ดีเลย มีแต่พูดในแง่ของความเสื่อมโทรม เรื่องของปัญหา เรื่องของความน่าเป็นห่วง น่าหนักใจทั้งนั้น โดยเฉพาะเมื่อพูดถึงสังคมไทยเราเอง ก็จะพูดกันถึงลักษณะที่ไม่น่าสยบใจมากยิ่งขึ้นในขณะนี้

สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ผู้คนหันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและรับข้อมูล ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลบางส่วนลดลงจากการสื่อสารแบบเผชิญหน้า นอกจากนี้ ยังเกิดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลระหว่างคนในเมืองกับชนบท ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญของสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร ในปัจจุบัน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้คนในชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร เริ่มมีคุณภาพชีวิต คือ สภาพการดำรงชีวิตที่บุคคลเกิดความสุขทั้งทางร่างกาย คือ ลักษณะที่บุคคลมีสิ่งต่างๆ สนองความต้องการด้านร่างกายอย่างเหมาะสมกับสภาพฐานะของตน เช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ และจิตใจคือ ลักษณะบุคคลที่มีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงในจิตใจ ได้รับการยอมรับยกย่องจากผู้อื่นจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง คิดและทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น (นิศารัตน์ ศิลปเดช, 2540) ที่แย่งโดยมีความเห็นแก่ตัวภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น ไม่ค่อยมีการเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นในชุมชน เริ่มมีการลักเล็กขโมยน้อยภายในชุมชน เยาวชนพูดจาหยาบค้ายาวร้าย ไม่รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้คนในชุมชนพูดจาฉะฉานว่าร้ายต่อกัน ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เอารัดเอาเปรียบกันมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ผู้คนในชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอองครักษ์ จังหวัดพิจิตร อยู่ร่วมกันอย่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันส่งผลให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างไร้ความสามัคคี ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากบุคคลภายในชุมชนขาดศีลธรรมและจริยธรรม โดยที่ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบ ทำให้ชุมชนควรต้องมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับปัญหาและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชนอันส่งผลถึงความยั่งยืนให้กับสังคมชุมชนต่อไป

หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักสงเคราะห์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) มี 4 อย่าง คือ ทาน การให้ เปยยวัชชะหรือปิยวาจา เจรจาไพเราะ อุตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ (อง จตกก. 21/32/50) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเป็นหลักการที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หลักการเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพการแบ่งปันและช่วยเหลือกันในชุมชน การให้ทานไม่จำกัดแค่ทรัพย์สินเงินทอง แต่รวมถึงการแบ่งปันความรู้ ทรัพยากร หรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เมื่อชุมชนมีวัฒนธรรมการแบ่งปัน จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมที่มีความเกื้อกูลกันการพูดจาไพเราะและการสื่อสารที่มีความจริงใจและให้กำลังใจจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ลดความขัดแย้งและความขุ่นเคืองใจการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือการช่วยเหลือสังคม เช่น การทำกิจกรรมอาสาสมัคร การร่วมกันพัฒนาสาธารณูปโภค การรักษาสิ่งแวดล้อม หรือการส่งเสริมการศึกษาของคนในชุมชน เป็นการทำให้ชุมชนมีความก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่แบ่งแยกชนชั้น ฐานะ หรือภูมิหลัง จะช่วยสร้างความเป็นธรรมในชุมชน ลดความขัดแย้งและความไม่พอใจ การให้โอกาสที่เท่าเทียมในด้านการทำงาน การเข้าถึงทรัพยากร และการพัฒนา จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและก้าวหน้า

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง” โดยเห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการส่งเสริมการแบ่งปัน การพูดคุยอย่างสร้างสรรค์ การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอ กงหรา จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษา 2 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

ขอบเขตด้านประชากร พระภิกษุพรรษา 3 ขึ้นไป 3 รูป ผู้นำชุมชน 4 คน ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 5 คน ตัวแทนประชาชน 8 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 20 คน

วิธีการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

3. ข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

- อายุพรรษา 3 ขึ้นไป 3 รูป
- ผู้นำชุมชน 4 คน
- ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 5 คน
- ตัวแทนชุมชน 8 คน

รวมทั้งหมด 20 คน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาทั้งเชิงเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

วิธีการนำเสนอ ใช้วิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง คือ กระบวนการหรือขั้นตอนที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความสามารถ หรือคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบุคคล องค์กร หรือสังคม ซึ่งกระบวนการพัฒนาอาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้าง ทศนคติ ความรู้ ทักษะ หรือทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชน คือ กลุ่มของบุคคลหรือครอบครัวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือมีความสนใจร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และสังคม โดยสมาชิกในชุมชนมักมีความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด มีความร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการดำเนินชีวิตโดยมีองค์ประกอบของชุมชนหลายด้านที่เชื่อมโยงกันเพื่อสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรือมีเป้าหมายร่วมกันส่งเสริมและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีความยั่งยืนและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การปรับปรุงและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นในทุกด้านมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีความสุข มีความมั่นคง และสามารถดูแลตนเองได้รวมถึงส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและมีคุณภาพ โดยสมาชิกในชุมชนมักมีความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด มีความร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการดำเนินชีวิตพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืนในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่ในปัจจุบันชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง กำลังประสบปัญหาต่างๆจะสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านความยากจน 2) ปัญหาด้านความขัดแย้ง 3) ปัญหาด้านการขาดจิตอาสา

2. หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจหรือหลักการสงเคราะห์ และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในสังคมโดยเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประกอบด้วย 4 ประการอันได้แก่ 1) ทาน คือ การให้เผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตน 2) ปิยวาจา คือ คำพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวานน่ารักใคร่พูดความจริง พูดเพื่อให้เป็นประโยชน์ เพื่อความสมัคสมานสามัคคีในหมู่คณะ 3) อตถจริยา คือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลายหลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เพื่อเป็นข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นแนวทางนำไปสู่ความสงบสุขของหมู่คณะหลักสังคหวัตถุ 4 มีความสำคัญมากในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีในสังคม ช่วยให้เกิดความเข้าใจและการร่วมมือกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนสังคมให้สงบสุขและมีความเจริญรุ่งเรือง ช่วยลดการ

แบ่งแยกและความขัดแย้ง เพิ่มความร่วมมือและความไว้วางใจ และทำให้สังคมมีความสุข การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและช่วยให้ทุกคนสามารถเติบโตและพัฒนาไปพร้อมกัน

3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เพื่อแก้ปัญหาด้านความยากจน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง และเพื่อแก้ปัญหาด้านการขาดจิตอาสา

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการแก้ปัญหาความยากจนสามารถทำได้โดยการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการให้ทานเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน การพูดให้กำลังใจและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในชุมชน การทำประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพและทักษะ รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค เพื่อสร้างโอกาสที่เท่าเทียมและยุติธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคมการใช้หลักเหล่านี้ร่วมกันจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืนและเป็นการส่งเสริมสังคมที่มีความสุขและมีความร่วมมือมากขึ้น

หลักสังคหวัตถุ 4 ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการร่วมมือกันในชุมชนลดความเครียดและความเข้าใจผิดที่สามารถนำไปสู่ความขัดแย้ง หลักสังคหวัตถุ 4 จะช่วยให้ทุกฝ่ายในชุมชนสามารถแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจการให้หรือแบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ ความช่วยเหลือ หรือความรู้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การเปิดใจฟังซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม สามารถช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถส่งผลไปถึงการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การแก้ปัญหการขาดจิตอาสาด้วยกระบวนการตามหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถดำเนินการได้โดย ทาน คือ การส่งเสริมการช่วยเหลือและแบ่งปันโดยไม่หวังผลตอบแทน ปิยวาจา ใช้การสื่อสารที่เป็นมิตรและสร้างแรงบันดาลใจ อัธยาศัย การลงมือทำและร่วมมือกันเป็นตัวอย่างที่ดีสมานัตตา ให้ความเสมอภาคและเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ด้วยแนวทางของหลักสังคหวัตถุธรรมจะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญด้านจิตอาสา สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน บ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน บ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนที่ยังประสบปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยแนวทางที่เป็นระบบและมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนเช่น รายได้ของชุมชนต่ำและไม่แน่นอน ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพหรือการพัฒนาอาชีพ การกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ การศึกษาที่ไม่ทั่วถึง หรือคุณภาพการศึกษาต่ำปัญหาสาธารณสุข ขาดบริการด้านสุขภาพที่เพียงพอ ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม และความรุนแรงในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์ไส วิมุตโต (ตาแสง) ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่พึงอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัด

กาญจนบุรี พบว่าด้านทาน มีข้อเสนอแนะคือ เจ้าหน้าที่ทุกคนควรต้องดูแลเอาใจใส่ใจแนะนำให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง แนะนำให้ความรู้วิธีการต่างๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และอำนวยความสะดวกด้วยการออกสำรวจพื้นที่ พูดคุย พบปะ ด้านปิยวาจา มีข้อเสนอแนะ คือ แนะนำให้บริการด้วยวาจาสุภาพ อ่อนหวาน เรียบร้อย พูดจาชัดเจนแต่สุภาพในการให้บริการ และทักทายต้อนรับด้วยวาจาสุภาพและใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ด้านอัตถจริยา มีข้อเสนอแนะ คือ แนะนำอาชีพหรือรายได้เสริมให้ทำในเวลาว่าง รองลงมา คือ แนะนำ สาธิตวิธีการออกกำลังกายให้ถูกต้องตามวัย ด้านสมานัตตตา มีข้อเสนอแนะ คือ การจัดลำดับคิวการให้บริการอย่างเสมอภาคโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ กรณีผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ให้บริการก่อน วางตัวเหมาะสมในการให้บริการและเป็นกันเอง (พระครูสมุห์โส วิมุตโต (ตาแสง), 2558) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กอปรลาภ อภัยภักดิ์ ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ในการประยุกต์กับความเป็นผู้นำ ผู้นำควรปฏิบัติตามหลักของสมานัตตาดังนี้ ผู้บริหารองค์กรต้องวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาคกับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีการจัดอบรมและศึกษาดูงาน พัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ปลุกฝังจิตสำนึกการให้ความเคารพผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สร้างความสามัคคีเป็นหมู่คณะ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทะเลาะวิวาทในองค์กร อันส่งผลสู่การแบ่งพรรคพวก เกี่ยงกันปฏิบัติงาน ซึ่งจะเกิดความเสียหายกับองค์กร (กอปรลาภ อภัยภักดิ์, 2564)

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีความสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชนเป็นหลักหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สร้างให้เกิดความรักความปรองดองและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสร้างสันติสุขในชุมชนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชนวัดหนองสนม มีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนวัดหนองสนมเป็นอย่างดี เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านทาน ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนวัดหนองสนมให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ด้านปิยวาจา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนหนองสนมพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ พูดให้กำลังใจเพื่อนบ้าน ไม่ตำหนิ ด้านอัตถจริยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนในชุมชนเป็นจิตอาสา สามารถช่วยเหลือชุมชนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา ความอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการ แบ่งปัน ความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชนคอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน และด้านสมานัตตตา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุอย่างสม่ำเสมอเนื่องมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ประชาชนยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ปฏิบัติกับทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน (พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง), 2560) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวรรณ ประโลม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

กลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ได้แก่ ด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา และด้านสมานัตตตา 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยภาพรวม จำแนกตามเพศและตามอายุใน ด้านปิยวาจา ด้านอรรถจริยา และด้านสมานัตตตา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาด้านทาน ส่งเสริมให้มีน้ำใจ ผูกมิตร รู้จักแบ่งปันสิ่งของ และเสียสละเวลาทำคุณประโยชน์ สร้างผลงานให้แก่สถานศึกษา ด้านปิยวาจา ส่งเสริมให้รักษาคำพูดของผู้อื่น กล่าวคำสุภาพ และไม่พูดนินทาใส่ร้ายกัน ด้านอรรถจริยา ส่งเสริมให้ทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ และสร้างจิตสำนึกในปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้านสมานัตตตา ส่งเสริมให้มีมารยาททางสังคม ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ ตำแหน่ง หน้าที่ รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และประพฤติตนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (ภัทรวรรณ ประโลม, 2565) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยไม่เพียงแต่ทรัพยากรภายนอก แต่ยังต้องอาศัย “พลังจากภายใน” ซึ่งหมายถึงความร่วมมือกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะความรัก ความเมตตา และความเข้าใจซึ่งกันและกันหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งได้แก่ ทาน, ปิยวาจา, อรรถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ลดความขัดแย้ง และผลักดันให้ชุมชนเติบโตไปด้วยกัน สอดคล้องกับงานวิจัย พระโสภณ โสภโณ (ทองสม) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา เป็นชุมชนที่ประสบปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้งทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ 3) อรรถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา แก่ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก่ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนโดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก่ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอรรถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้หลักสมานัตตตา คือ การวางตนพอดี (พระโสภณ โสภโณ (ทองสม), 2563) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมโชค คุดตมโม (เกื้อกลิ่น) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาดอก อำเภอกะปง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและประสานน้ำใจคนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบด้วย 1) ทาน

การให้ การเสียสละ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา พุดจาไพเราะ 3) อุตถจริยา การสงเคราะห์ผู้อื่น 4) สมานัตตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ (พระสมุชโค คุตตมโม (เกือกกลิ้ง), 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การปรับปรุงและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นในทุกด้าน เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนและความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี ประกอบด้วย 4 ประการ อันได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ คำพูดที่ไพเราะและเป็นประโยชน์ 3) อุตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น 4) สมานัตตตา คือ การวางตนเหมาะสมอันเป็นแนวทางนำไปสู่ความสงบสุข ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง นั้นสามารถแก้ปัญหาด้านความยากจน ปัญหาความขัดแย้ง และปัญหาด้านการขาดจิตอาสา พบว่าหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถนำไปสู่ความร่วมมือที่เข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตชาวบ้านไร่เหนือ โดยสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน รวมถึงชาวบ้าน โดยการให้ทานผ่านการแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นแก่ผู้ยากไร้ จัดอบรมส่งเสริมศีลธรรมและความสามัคคีในชุมชน สนับสนุนกิจกรรมสันถนาการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และเปิดเวทีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ด้วยการประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกันสนับสนุนกันสร้างความรักความสามัคคีกันในชุมชนและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้เป็นชุมชนที่สงบสุขได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) ควรมีการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง เพื่อการเสริมสร้างทักษะความรู้ ความสามารถของประชาชนในชุมชน 2) ควรส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน 3) ควรสนับสนุน ส่งเสริมการวิจัยหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน ทั้งยังมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) ควรมีการลงพื้นที่จากภาครัฐอย่างจริงจังเพื่อทราบปัญหาของสมาชิกภายในชุมชนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด 2) ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 หรือหลักธรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน 3) ควรนำหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาและต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง 2) การส่งเสริมหลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง 3) การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านไร่เหนือ อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

เอกสารอ้างอิง

กอบปรลาก อภัยภักดี. (2564). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสังคหวัตถุ 4”. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 4(1), 86-88.

นิศารัตน์ ศิลปเดช. (2540). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: พิเศษฐ์การพิมพ์.

- พระครูสมุห์ใส วิมุตโต (ตาแสง). (2558). “นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง). (2560). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนหนองสนม จังหวัดระยอง”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมโชค คุดตมโม (เกื้อกลิ่น). (2565). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 928-930.
- พระโสภณ โสภณ (ทองสม). (2563). “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรวรรณ ประโลม. (2565). “การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มคุณภาพการศึกษานาอ้อศรีเมืองชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1”. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชล มั่นสอเอื้อศิริ. (2530). การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริม และฝึกอบรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย ในสถานศึกษา*

THE CONCEPT OF PROMOTING LEARNING AND INSTILLING DEMOCRATIC BEHAVIOR IN SCHOOLS

พิมพ์พิชชา สุนจิรัตน์*, ภาสกร ดอกจันทร์

Phimpitcha Soonjirad*, Phasakorn Dokchan

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: orchid.toona@gmail.com

บทคัดย่อ

ภายใต้บริบทของการเติบโตหรือถดถอยในการเป็นสังคมวิถีประชาธิปไตยมักถูกอ้างอิงกับระดับของความรู้ ความเข้าใจ และการมีพฤติกรรมของประชาชนในประเทศ ภาคการศึกษาซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการให้ความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามที่สังคมคาดหวังจึงมักตกเป็นจำเลยจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เรียนหรือปัจเจกบุคคลจะมีพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยได้นั้นต้องอาศัยการดำเนินการแบบเป็นองค์รวม โดยสำหรับบทความนี้นำเสนอองค์ประกอบของแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน 3 มิติ อันได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งเน้นไปที่กระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนทั้งโดยเนื้อหาของแต่ละรายวิชา และการสอดแทรกผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน 2) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ซึ่งเน้นไปที่กระบวนการฝึกประสบการณ์จริงให้กับผู้เรียน และ 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านบริบททางกายภาพของสถานศึกษาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้เรียนควรได้รับ แนวทางเหล่านี้สอดคล้องไปกับกรอบนโยบายการจัดการศึกษา และทฤษฎีทางการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง อนึ่งแม้ว่ากรอบเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อหลักการของวิถีประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ แต่หากพิจารณาถึงการเสริมความเข้มแข็งด้านอุดมการณ์ต่อวิถีประชาธิปไตยให้กับประชาชนแล้ว การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้บทบาทของภาคการศึกษามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

คำสำคัญ: วิถีประชาธิปไตย, การศึกษาไทย, การส่งเสริมการเรียนรู้, การปลูกฝังพฤติกรรม, ผู้เรียน

Abstract

A society's citizens' knowledge, understanding, and behavior often serve as key indicators of its progression or regression toward democratic ideals. The education sector plays a crucial role in imparting knowledge and promoting socially desirable behaviors among learners, and it is frequently held accountable for the observed outcomes. However, for individuals to develop behaviors that align with democratic principles, a systematic approach is essential. This article outlines three key dimensions that contribute to promoting democratic learning and behavior among students: 1) instructional approaches for democratic education, which focus on not only teaching democratic knowledge through subject content but also integrating democratic values into classroom activities; 2) co-curricular activities that encourage democratic practices by providing students with opportunities for experiential learning in real-life situations; and 3) the creation of a supportive learning environment that promotes democratic behavior, which includes both the physical settings of educational institutions and the social interactions experienced by students. These approaches align with educational policy frameworks and relevant learning theories. While these frameworks are crucial for equipping learners with the knowledge and understanding of democratic principles that influence their behavior in society, reinforcing the ideological foundation of democracy among citizens requires more than curricular and environmental interventions. In this context, developing critical thinking skills significantly enables education to cultivate democratic and sustainably engaged citizens.

Keywords: Democratic, Thai Education, Learning Promotion, Inculcating Behavior, Students

บทนำ

ห้วงทศวรรษที่ผ่านมาการแสดงออกตามวิถีทางประชาธิปไตยถูกกล่าวถึงอย่างแพร่หลายทั้งในด้านสิทธิทางการเมือง การเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐาน ตลอดจนสิทธิในการแสดงออกต่อการได้รับผลกระทบจากรูปแบบการปกครองบนหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งหนึ่งในกลุ่มที่ออกมาขับเคลื่อนและถูกกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย คือ การแสดงออกของผู้เรียนที่อยู่ในช่วงวัยทางการศึกษา (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566) ครอบคลุมทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวจะช่วยให้เห็นถึงความตื่นตัวของผู้เรียนในการตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพตามแนววิถีแห่งประชาธิปไตย แต่กระนั้นสิ่งนี้ยังนำมาสู่การตั้งคำถามอย่างกว้างขวางว่าผู้เรียนหรือเด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีความเข้าใจต่อวิถีทางแห่งประชาธิปไตยหรือไม่ เพราะหากพิจารณาจากงานวิจัยจำนวนมากที่ผ่านมาล้วนบ่งชี้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานที่สะท้อนว่าแม้ประเทศไทยจะมีการนำหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาใช้้อย่างยาวนาน แต่กระนั้นสภาพปัญหาของการไม่ตระหนักถึงคุณค่า และการไม่เข้าใจต่อหลักการที่ประชาชนมีต่อแนวคิดดังกล่าวก็ยังคงเป็นความท้าทายที่ไม่อาจจะก้าวข้ามได้ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ประเด็นเหล่านี้ยังส่งผลต่อ

การเข้าใจต่อสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคลอีกด้วย (เอกชัย จันทร และคณะ, 2565); (จารุวรรณ ยิ่งยงค์, 2559); (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566) กอปรกับท้ายที่สุดงานวิจัยเหล่านี้ได้เน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงของสภาพปัญหาเหล่านี้กับบทบาทของภาคการศึกษาในการให้ความรู้พื้นฐานที่จะมีส่วนในการสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

ภาคการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมแห่งหนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นกลไกสนับสนุนอุดมการณ์และการขับเคลื่อนของชาติ ซึ่งหนึ่งในหมุดหมายสำคัญ คือ การดำเนินการเพื่อให้เด็กและเยาวชนยึดมั่นต่อแนวทางการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อุดมการณ์ดังกล่าวถูกผนวกเข้ากับทิศทางของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในหมุดหมายที่ 5 กำหนดว่า “เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) เช่นเดียวกับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นย้ำในประเด็นดังกล่าวว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542) เหล่านี้ล้วนฉายให้เห็นถึงบทบาทที่ภาคส่วนต่าง ๆ คาดหวังและให้ความสำคัญกับภาคการศึกษาในการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนววิถีทางการเมืองและการปกครองของประเทศที่ต้องการ

อนึ่งจุดหมายและความคาดหวังต่อบทบาทของภาคการศึกษาในการส่งเสริมและการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาตามเจตจำนงของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นสอดคล้องไปกับแนวโน้มผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ล้วนกล่าวถึงการเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังได้ โดยเฉพาะในกระบวนการดำเนินการนับตั้งแต่ขั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยงานของ Payne, K. A. ระบุว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ในระดับโรงเรียนมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ทั้งในมิติของความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทในตนเอง (Payne, K. A., 2017) ทั้งนี้ในทางตรงกันข้ามงานของ Yoldaş, Ö. B. กล่าวว่า หากผู้เรียนไม่ได้รับการเรียนรู้หรือการปลูกฝังที่เหมาะสม โดยมีนัยยะถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ขาดประสิทธิภาพย่อมส่งผลต่อบทบาทของผู้เรียนในการที่จะเติบโตไปเป็นพลเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยในอนาคต (Yoldaş, Ö. B., 2015) นอกจากนี้สำหรับงานของ Matthieu, J. & Junius, N. ยังได้เน้นย้ำว่า นอกจากการปลูกฝังเรื่องวิถีประชาธิปไตยผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว อีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญของภาคการศึกษาในระดับโรงเรียน คือ บทบาทต่อกระบวนการปรับสมดุลของแนวคิดทางการเมืองให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะประเด็นสภาวะแวดล้อมของผู้เรียนที่มีบริบทพื้นฐานที่มีความแตกต่าง โรงเรียนจึงนับเป็นแหล่งบ่มเพาะวิถีแห่งประชาธิปไตยที่สำคัญสำหรับผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้นได้นั้น โรงเรียนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่เหมาะสม การจัดการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่กลางในการอภิปรายร่วมกันของผู้เรียนตามแนวทางประชาธิปไตย รวมไปถึงการสร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียนอย่างเหมาะสม (Matthieu, J. & Junius, N., 2023)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เพื่อนำเสนอแนวทางสำหรับการส่งเสริมและการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา บทความวิชาการฉบับนี้จึงนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในกระบวนการ

จัดการในสถานศึกษา โดยโครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) การส่งเสริมแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในบริบทการจัดการเรียนรู้ 2) บริบทและสภาพแวดล้อมของภาคการศึกษาในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตย 3) กรอบการส่งเสริมและการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และ 4) การนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

การส่งเสริมแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในบริบทการจัดการเรียนรู้

หลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยถูกกล่าวถึงในบริบทของรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดซึ่งตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีเหตุผล สามารถที่จะปกครองตนเองได้ รวมไปถึงอุดมคติที่กล่าวถึงการเคารพต่อสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และหลักประกันในการใช้สิทธิของปัจเจกชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542); (รณชัย โตสมภาค, 2558) อนึ่งภายใต้อุดมการณ์ดังกล่าว ปัจเจกบุคคลในฐานะพลเมืองภายใต้หลักการปกครองดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงบทบาท และความสำคัญเพราะสิ่งนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันที่อาจส่งผลต่อการกำหนดเชิงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลจำเป็นที่จะต้องคล้อยตามไปกับ “วิถีแห่งประชาธิปไตย” และการจะเป็นเช่นนั้นได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในหลักแห่งประชาธิปไตย โดยนัยของประเด็นดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ต่อบทบาทหน้าที่และสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ควบคู่ไปกับการเคารพต่อประเด็นเดียวกันของบุคคลอื่น 2) อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย กล่าวถึงความเชื่อมั่นของปัจเจกบุคคลที่มีต่อคุณค่าที่เท่าเทียมกันของมนุษย์ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในการเปลี่ยนแปลงสังคม และ 3) การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับการแสดงออกเชิงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่จะต้องวางอยู่บนหลักแห่งความเสมอภาค เสรีภาพ ภารดรภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (สัญญา เคนาภูมิ และกชพร ประทุมวัน, 2558)

อย่างไรก็ดี สำหรับประเทศไทยแล้วการนิยามถึงหลักการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตยนั้นถูกกล่าวถึงโดยเชื่อมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผลมาจากภายหลังการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย สถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นหนึ่งใน 3 สถาบันหลักของประเทศ อันได้แก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงถูกรวมไว้ในเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักการที่กล่าวถึงการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้การกล่าวถึงแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย จึงต้องระบอบอย่างครอบคลุมถึงการเป็นรูปแบบ “การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560)

อนึ่งในแง่ของการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับพลเมืองแล้ว งานศึกษาในบริบทประเทศไทยอย่างบทความของพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี และมะลิ ทิพย์ประจง ได้เน้นย้ำถึงกระบวนการดังกล่าวในขณะเดียวกันได้ชี้แจงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองในระบอบวิถีประชาธิปไตยออกเป็น 6 ประการ อันได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ 2) การเคารพสิทธิของผู้อื่น 3) การเคารพความแตกต่าง 4) การเคารพความเสมอภาค 5) การเคารพกติกา และ 6) การรับผิดชอบต่อสังคม (พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

และมะลิ ทิพย์ประจง, 2561) ทั้งนี้หากพิจารณาจากแนวทางความเป็นวิถีแห่งประชาธิปไตยตามองค์ประกอบของสัญญา เคนาภูมิ และกชพร ประทุมวันได้นำเสนอ ชุดความคิดดังกล่าวได้สะท้อนรากฐานของการพัฒนาปัจเจกบุคคลใน 2 ด้าน คือ การส่งเสริมความรู้เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจต่อแก่นหลักของประชาธิปไตย สิ่งนี้จะนำไปสู่ความลึกซึ้งของปัจเจกบุคคลที่จะมีต่อการแสดงออกเชิงพฤติกรรม ซึ่งหมายถึงการมีวิถีชีวิตที่วางอยู่บนหลักการตามวิถีประชาธิปไตย ในขณะที่งานของพระณัฐพงษ์ ญาณเมธี และมะลิ ทิพย์ประจง แสดงให้เห็นว่าการที่ปัจเจกบุคคลจะมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองในระบอบวิถีประชาธิปไตยทั้ง 6 ประการได้นั้น นอกจากความรู้ที่ปัจเจกบุคคลจะต้องมีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตแล้ว การเข้าใจต่อบริบท บรรทัดฐาน และการมีอุดมการณ์ร่วม นับเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการบ่มเพาะ สิ่งนี้อยู่นอกเหนือจากการได้รับการส่งเสริมผ่านการสร้างการเรียนรู้เพียงประการเดียว การกล่าวถึงว่านี่สอดคล้องไปกับแนวคิดด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังวิถีชีวิตบนพื้นฐานของหลักประชาธิปไตยของ John Dewey ที่เน้นย้ำว่าผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมทั้งในด้านความรู้ที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการฝึกประสบการณ์จริง และสิ่งนี้เองที่ทำให้บทบาทของการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบ่มเพาะบุคคลเข้ามามีบทบาทต่อการส่งเสริมแนวคิดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย (Dewey, J., 1938); (Payne, K. A., 2017)

บริบทและสภาพแวดล้อมของภาคการศึกษาในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตย

ภาคการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบ่มเพาะเด็กและเยาวชนเพื่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ เช่นเดียวกับเป้าหมายของการปลูกฝังวิถีแห่งประชาธิปไตยที่อาจกล่าวได้ว่า ถูกเชื่อมโยงเข้าเป็นหมวดหมู่หรือตัวชี้วัดของคุณภาพผู้เรียนที่รัฐบาลกำหนดไว้ กลไกในการใช้ภาคการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวปรากฏทั้งในระดับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบคลุมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้งในส่วนของการศึกษาในระบบ (formal education) การศึกษานอกระบบ (non-formal education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) อีกนัยหนึ่งของระดับการศึกษายังครอบคลุมทั้งระดับก่อนการศึกษา การศึกษาภาคบังคับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วย ภายใต้กรอบเหล่านี้อาจกล่าวโดยนัยได้ว่า ในเชิงนโยบายของการจัดการเรียนรู้ ภาครัฐบาลได้มุ่งเน้นให้เกิดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ตามแนววิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนผ่านบทบาทหน้าที่ในเชิงนโยบาย ในขณะที่สำหรับบริบทของภาคปฏิบัติการ กระแสการให้ความสำคัญจากนโยบายยังได้กระตุ้นให้สถานศึกษาเกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องไปกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ซึ่งครอบคลุมทั้งในเชิงการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างประสบการณ์ในด้านวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน อนึ่งหากกล่าวถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของภาคการศึกษาในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยในภาคการศึกษาในระดับเชิงนโยบายที่สามารถยึดโยงเป็นกรอบในการขยายการดำเนินการในภาคปฏิบัติการ อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ หลักการดำเนินการภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกรอบด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับประเทศ ก่อนที่ขยายไปสู่การกำหนดรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่อิงอยู่กับวัตถุประสงค์ของกรอบเหล่านั้น

สำหรับแนวคิดของบริบทและสภาพแวดล้อมของภาคการศึกษาในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้กับประชาชนในทุกกลุ่ม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) ในขณะที่ด้านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้การศึกษาในทุกรูปแบบเน้นความสำคัญทางด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการตามความเหมาะสม ประการหนึ่งภายใต้มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2542) กรอบแนวคิดที่สำคัญทั้ง 2 ประการข้างต้นนี้ล้วนเป็นกรอบหลักที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์ (landscape) ของการจัดการเรียนรู้และการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการในภาคส่วนของการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

อนึ่งจากบริบทฐานทัศน์ระดับนโยบายของกรอบแนวคิดทั้ง 2 ข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาคการศึกษาต่อกระบวนการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียนในทุกรูปแบบการเรียนรู้ แต่หากพิจารณาอย่างถ่องแท้ถึงผลการดำเนินการและวิวัฒนาการของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมวิถีพลเมืองตามแนวประชาธิปไตยที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า แม้บริบทในเชิงนโยบายจะให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว แต่หากพิจารณาจากการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ที่ประกาศใช้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่อาจล่วงมาแล้วกว่า 2 ทศวรรษ หรือแม้แต่นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่รูปแบบการเป็นประชาธิปไตย แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ปัจจุบันกลับพบว่า ความตระหนักและความก้าวหน้าในการเป็นสังคมแบบวิถีประชาธิปไตยของไทยยังไม่ก้าวหน้าหรือเป็นรูปธรรมอย่างที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสภาพปัญหาที่ถูกกล่าวถึงในงานวิจัยก่อนหน้า (อัจฉราวรรณ ไชยะเขียว และยุทนา ประณีต, 2563); (กุลธิดา อุ่นจิตต์ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม เหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองตามแนววิถีประชาธิปไตย (ปริญา ประจง และคณะ, 2560) ในทางตรงกันข้าม สิ่งนี้ยังเป็นภาพสะท้อนถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของภาคการศึกษาอีกด้วย ดังจะปรากฏจากงานวิจัยและบทความวิชาการด้านการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้กับเยาวชนและประชาชนที่ต่างให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา (ขวัญฤดี มีนันท์, 2564); (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566); (Randiawan, R. et al., 2023) และงานวิจัยเหล่านั้นล้วนยืนยันถึงอิทธิพลของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย รวมไปถึงการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาว่ามีผลต่อการแสดงพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคล (สมพงษ์ เกษานุช และปริญญ์ ไชยนิช, 2563); (Wegscheider, C. & Stark, T., 2020); (Wuttke, A. & Foos, F., 2025) โดยเฉพาะในงานของ Wegscheider, C. & Stark, T. ซึ่งเน้นย้ำว่าความรู้มีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการทัศน์ของประชาชน (Wegscheider, C. & Stark, T., 2020) และการให้ความรู้ยังนับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมของสังคมตามวิถีประชาธิปไตย (Randiawan, R. et al., 2023)

กรอบการส่งเสริมและการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

การดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาที่ผ่านมา มักจะแบ่งออกเป็น 2 มิติ ทั้งนี้ประเด็นดังกล่าวได้รับการออกแบบภายใต้การดำเนินการตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ โดยส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการภายใต้แนวทางดังกล่าวคือ การดำเนินการตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดให้กับสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยกรอบการ ดำเนินการที่สำคัญ ประกอบด้วย 2 ส่วน กล่าวคือ

1. การสอดแทรกเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งโดยหลักของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐานแล้ว มีการแบ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกเป็น 8 สาระวิชา ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่ม สาระการเรียนรู้ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน, 2551) ทั้งนี้สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในประเด็นดังกล่าวการวัดความรู้เกี่ยวกับความเข้าใจต่อ วิถีทางแห่งประชาธิปไตยมักจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นหลัก เนื่อง ด้วยประเด็นดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในขอบเขตของเป้าหมายกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยตรง ในขณะที่กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มักปรากฏในการออกแบบร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น และการ ประเมินผลมักอิงอยู่กับการวัดผลเชิงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566)

อย่างไรก็ดีสำหรับการสอดแทรกเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ นี้ กลไกสำคัญของ กระบวนการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยครูผู้สอนในฐานะของผู้อำนวนการกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ เนื่องด้วยเป็นผู้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้มีส่วนตัดสินใจตัดสินหรือเพิ่มเติมประเด็นที่จะ นำไปใช้ในการสอดแทรกในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ประการดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทอีก ประการหนึ่งของครูผู้สอนว่ามีความตระหนักถึงการส่งเสริมประเด็นดังกล่าวหรือไม่ รวมไปถึงความรู้ ความเข้าใจ และความถ่องแท้ต่อแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพียงใด ในอีกด้านหนึ่งความท้าทาย ในสภาวะการณ์ปัจจุบันคือ ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่มีความหลากหลาย การถ่ายทอดแนวคิดโดยปราศจาก อคติทางการเมืองนับเป็นส่วนสำคัญ เพราะหากครูผู้สอนเกิดการครอบงำด้วยอุดมการณ์ของตนเอง ย่อมนำไปสู่ การถ่ายทอดแนวคิดบนฐานความเข้าใจหรือความต้องการของครูผู้สอน มากกว่าการอาศัยกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

2. การส่งเสริมและปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ภายใต้รูปแบบกระบวนการ เรียนรู้ดังกล่าวมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การดำเนินชีวิตตามแนววิถีประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติที่สถานศึกษาจัดขึ้น เช่น กิจกรรมการเลือกตั้งสถานักเรียน กิจกรรมการอบรมการเลือกตั้ง หรือกิจกรรมการรณรงค์การเลือกตั้ง เป็นต้น (เลิศพร อุดมพงษ์, 2558); (หมายจิต กฤตฤกษ์ และคณะ, 2559); (รุจน์ ภาฯ และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2560) ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้ยังสร้างเสริมประสบการณ์ผ่านบทบาท สมมุติให้กับผู้เรียนได้ทดลองในกระบวนการเลือกตั้งทั้งในมิติของการลงสมัครรับเลือกตั้ง การหาเสียง การกำหนด นโยบาย การลงคะแนนเสียง และการนับคะแนน เหล่านี้นอกเหนือจากการได้ทดลองปฏิบัติแล้ว ในอีกด้านหนึ่ง

ของกระบวนการยังส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยอ้อมต่อการมีพฤติกรรมตามบทบาทของการเป็นพลเมืองในระบอบวิधिประชาธิปไตยดังที่พระณัฐพงษ์ ญาณเมธิ และมะลิ ทิพย์ประจงได้นำเสนอไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยการเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค และการเคารพกติกา เป็นต้น (พระณัฐพงษ์ ญาณเมธิ และมะลิ ทิพย์ประจง, 2561)

ภาพที่ 1 การฝึกประสบการณ์การเลือกตั้งผ่านกิจกรรมเลือกตั้งประธานสถานักเรียน

อนึ่งสำหรับกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิधिประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาในส่วนดังกล่าวนี้ นอกจากบทบาทของสถานศึกษาในการอำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมด้านวิधिประชาธิปไตยแล้ว ในอีกทางหนึ่งกระบวนการเรียนรู้อย่างส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ชุมชน และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น ในกรณีของโรงเรียนอนุบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่การออกแบบกิจกรรมได้ผสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566) พร้อมกันนั้นนอกเหนือจากกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับจากกิจกรรมดังกล่าวแล้วกระบวนการดังกล่าวยังเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนภายนอก (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566); (รุจน์ ภาชา และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2560)

อย่างไรก็ดี แม้ว่ากระบวนการดังกล่าวจะเน้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะประสบการณ์จริง แต่ในแง่ของการดำเนินการแล้วยังต้องอาศัยกลไกของครูผู้สอนในกระบวนการสังเคราะห์ สรุปผล และการรวบยอดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้เรียนมีความแตกต่างทางด้านบริบทพื้นฐาน และช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะช่องว่างที่สำคัญ คือ ครูผู้สอนที่มีทักษะและประสบการณ์การถ่ายทอดหรือการสื่อสารกับผู้เรียน ซึ่งแตกต่างไปจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหรือหน่วยงานเฉพาะที่กลุ่มเป้าหมายในการรับการสื่อสารมีความแตกต่างกันออกไป

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

สำหรับแนวทางของการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยกล่าวโดยจำเพาะเกี่ยวกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษานั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน กล่าวคือ

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย โดยสำหรับประเด็นดังกล่าวนี้ครอบคลุมทั้งในมิติของการจัดการเรียนรู้เชิงการบรรยาย และกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องหลักการและวิถีแห่งประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนแล้ว ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีการทบทวน และย้อนคิดถึงความถูกต้องที่ผู้เรียนมีต่อแนวคิดดังกล่าวโดยปราศจากอคติ อย่างไรก็ตามก็ตีในบางกรณีที่มีด้วยบริบททางช่วงวัยหรือระดับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนจำเป็นต้องอาศัยทักษะออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อสอดแทรกแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้เกิดบรรยากาศของการปีบบังคับหรือ “ยัดเยียด” ให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเชิงลบหรือขัดกับธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียน ในประเด็นดังกล่าวนี้ยังรวมถึงบริบทการจัดการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชาที่มีความแตกต่างกัน รูปแบบการเรียนรู้และเนื้อหาที่ครูผู้สอนนำมาใช้ในกระบวนการส่งเสริมจึงควรมีความแตกต่างกันไปด้วย ด้วยเหตุนี้กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยผ่านการสอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนรู้แต่ละรายวิชาจึงควรถูกออกแบบให้เกิดความบูรณาการร่วมกัน เพื่อลดความทับซ้อนเชิงเนื้อหาและเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่และหลากหลายให้กับผู้เรียน ขณะที่ในแง่ของประสิทธิภาพของการส่งเสริมด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยผ่านการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบให้มีความเหมาะสมหลายกรณีได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมแต่ละรายวิชามีส่วนในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจต่อวิถีประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้น (จารุวรรณ ยิ่งยงค์, 2559); (วรุตม์ อินทฤทธิ์, 2559); (วันชัย หวังสวาสดิ์ และคณะ, 2560)

2. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย การออกแบบการเรียนรู้จำเป็นต้องตั้งอยู่บนธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียน ประสบการณ์ในการได้ทดลองปฏิบัติและขีดความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่เป็นกระแสเพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการได้ลงมือปฏิบัติ หรือการยกประเด็นตามกระแสที่เกิดขึ้นในสังคมมาเป็นเครื่องมือในกระบวนการจัดการเรียนรู้จะมีจุดเด่นในแง่ของการกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน แต่ข้อพึงระวังที่สำคัญ คือ การประเมิณต่อทักษะความสามารถของผู้เรียนในการตีความหรือการวิพากษ์ ความสามารถของครูผู้สอนในการควบคุมชั้นเรียน และประเด็นด้านอคติในการชี้นำของครูผู้สอนตามอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละบุคคล ประเด็นเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความอ่อนไหวในกระบวนการจัดการเรียนรู้ สิ่งนี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะความสามารถครูในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตย ให้กับผู้เรียน อย่างไรก็ตามก็ตีภายใต้บริบทและทุนทางสังคมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ประเด็นดังกล่าวที่แตกต่างกัน สถานศึกษายังสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สิ่งนี้ไม่เพียงแต่สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้มีความหลากหลาย ในทางเดียวกันยังมีส่วนในการเสริมประสิทธิภาพให้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วย ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวจำนวนมาก ล้วนยืนยันต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยวิธีการนี้ (Dewey, J., 1938); (Payne, K. A., 2017); (เลิศพร อุดมพงษ์, 2558)

3. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมการณ์วิถีประชาธิปไตย แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานทฤษฎีสังคมวิทยาการเรียนรู้ที่ระบุว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ซึมซับการเรียนรู้จากบริบทรอบตัวก่อนสังเคราะห์เป็นพฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคล บริบทที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการเป็นนิเวศแห่งการเรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงแต่จำเพาะลักษณะทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงปฏิสัมพันธ์ที่ผู้เรียนมีกับผู้เรียนอื่น ครูผู้สอน และชุมชนโดยรอบด้วย (ชินชนก โควิท, 2565) สิ่งนี้ปรากฏได้จากมุมมองของนักสังคมวิทยาที่เห็นว่าการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ที่นอกเหนือจากการรับรู้ถึงความต้องการของตนเองเป็นฐานความรู้และความเข้าใจที่มีแล้ว ในอีกทางหนึ่งมนุษย์ยังได้เรียนรู้บทบาทและการมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังด้วย ก่อนที่จะนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรม (Chambliss, W. J. & Eglitis, D. S., 2016) เหล่านี้ล้วนสอดคล้องไปกับทฤษฎีทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism) เช่นเดียวกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (theory of cognitive development) ที่เห็นว่าบทบาทสังคมหรือในแนวคิดดังกล่าวถือว่าเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จะมีอิทธิพลอย่างมากเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นในการที่จะกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล โดยวางอยู่บนความคาดหวังหรือแบบอย่างที่มีในสังคม (Wadworth, B. J., 1971)

จากบริบทของการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยในรูปแบบดังกล่าวตามนิยามที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการดำเนินการไม่จำกัดอยู่เฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้กับสถานศึกษาเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการสร้างนิเวศและปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเพื่อสนับสนุนบริบทแห่งการเรียนรู้ด้วย ทั้งนี้แนวคิดในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมการณ์วิถีประชาธิปไตยที่ผ่านมามีถูกกล่าวถึงในหลายรูปแบบ อาทิ การจัดบรรยากาศในห้องเรียนและในชั้นเรียน (วันชัย หวังสวัสดิ์ และคณะ, 2560) การส่งเสริมบุคลิกภาพของครูผู้สอน (นิติพงษ์ วงศ์เรือน, 2547) การจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย การสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเองระหว่างผู้เรียน บรรยากาศการแห่งความเป็นมิตร รวมไปถึงสร้างร่วมมือกับเครือข่ายภายนอกเพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ (หมายจิต กฤตฤกษ์ และคณะ, 2559) นอกจากนี้หากวิเคราะห์ถึงรูปแบบการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ยังเชื่อมโยงไปกับประเด็นของการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยอย่างไม่มีอาจปฏิเสธได้ สิ่งนี้จึงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการดำเนินการร่วมกันของทุกฝ่ายแบบเป็นองคาพยพหรือการบูรณาการร่วมกัน

อนึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการข้างต้น แม้ว่าจะเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการทั้งในระดับผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย รวมไปถึงครูผู้สอนในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ บทความนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของครูผู้ปฏิบัติซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (นิติพงษ์ วงศ์เรือน, 2547); (วันชัย หวังสวัสดิ์ และคณะ, 2560) สิ่งนี้ทำให้ครูจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในประเด็นดังกล่าว ในอีกทางหนึ่งของบทความนี้ยังชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะที่สำคัญหนึ่งคือ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ทั้งในบริบทของครูผู้สอน และการพัฒนาทักษะดังกล่าวให้กับผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข้อมูลสารสนเทศ และอุดมการณ์ทางการเมือง (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอรณพ เยื้องไธสง, 2564); (นงนุช เกษมจิต และศรัชัย ท้าวมิตร,

2565) ถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนอย่างรวดเร็ว การรู้เท่าทันต่อข้อมูลจึงเป็นทักษะที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักพร้อมที่จะวิพากษ์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของครูผู้สอนและผู้เรียน โดยเฉพาะในแง่ของครูผู้สอนแล้วสิ่งนี้จะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาและปลูกฝังวิถีแห่งประชาธิปไตยไปสู่ผู้เรียนโดยปราศจากอคติเช่นเดียวกับการที่ผู้เรียนจะสามารถได้รับความรู้พื้นฐานของการวิพากษ์ พร้อมไปกับการฝึกทักษะด้านความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเหล่านี้สอดคล้องไปกับคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองตามวิถีแห่งประชาธิปไตยและการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สรุป

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่กระแสความเป็นวิถีประชาธิปไตยถูกหยิบยกขึ้นพูดอย่างบ่อยครั้งในราวทศวรรษที่ผ่านมา ภาคการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกล่ามึงอย่างแพร่หลายเมื่อผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนมีการแสดงออกต่อบทบาทหน้าที่ทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น สถาบันการศึกษาจึงถูกคาดหวังจากสังคมไม่เพียงแต่การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการปลูกฝังและบ่มเพาะพฤติกรรมด้านวิถีแห่งประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนด้วย โดยจากการนำเสนองานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมา สามารถสรุปแนวทางสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนในสถานศึกษาโดยสังเขป ออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งเน้นไปที่กระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนทั้งโดยเนื้อหาของแต่ละรายวิชา และการสอดแทรกผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน 2) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ซึ่งเน้นไปที่กระบวนการฝึกประสบการณ์จำลองหรือประสบการณ์จริงให้กับผู้เรียนตามแนวคิดของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมการมีวิถีประชาธิปไตย ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านบริบททางกายภาพของสถานศึกษา และปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับบุคคลอื่นหรือเรียกอีกนัยหนึ่งคือการสร้างระบบนิเวศทางการเรียนรู้ด้านวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน และการจะขับเคลื่อนทั้ง 3 ด้านสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดได้นั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในบริบทของสถานศึกษาและสถาบันทางสังคมอื่นที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญในการบ่มเพาะผู้เรียนให้พร้อมที่จะเติบโตไปเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญและมิอาจมองข้ามได้ คือ การปลูกฝังทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรือการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ทั้งในบริบทของครูผู้สอนและตัวของผู้เรียนเอง เพราะลักษณะของวิธีคิดดังกล่าวจะช่วยให้การถ่ายทอดแนวคิดวิถีประชาธิปไตยที่มีแฝงอยู่กับอุดมการณ์ทางการเมืองของครูผู้สอนเป็นไปโดยปราศจากอคติ ในขณะที่ผู้เรียนเองหลักการคิดดังกล่าวยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ซึ่งนับเป็นทักษะจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องใช้ในอนาคต และหลักการคิดนี้เองจะเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาวิถีแห่งประชาธิปไตยของสังคมไทยให้มีความยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา อุ่นจิตต์ และคณะ. (2566). การพัฒนาประชาธิปไตยโดยใช้เยาวชนไทยเป็นฐานในการพัฒนา. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม, 5(2), 73-83.
- ขวัญฤดี มีนันท. (2564). รูปแบบการศึกษาของไทยกับการส่งเสริมทางการเมืองเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย, 2(2), 36-49.
- จารุวรรณ ยิ่งยงค์. (2559). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม. Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(2), 1595-1609.
- ชื่นชนก โควินท์. (2565). ฐานทัศน์สังคมวิทยาสำหรับนักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอรอนพ เยื้องไธสง. (2564). “หมู่บ้านโลก” ใน “ตำนานของโลกาภิวัตน์” โดย Peter Alfandary. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 5(1), 74-81.
- นงนุช เกษมจิต และศรัชัย ท้าวมิตร. (2565). การพัฒนาทักษะจำเป็นของครูผู้สอนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงและการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารสังคมพัฒนาศาสตร์, 8(5), 181-192.
- นิติพงษ์ วงศ์เรือน. (2547). การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ปริญญญา ประจง และคณะ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับกรรมการสถานักเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 13(1), 86-93.
- พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี และมะลิ ทิพย์ประจง. (2561). ประชาชนกับประชาธิปไตย. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 1(1), 53-71.
- ยศยา กนกธัชปารมี. (2566). ผลการพัฒนากระบวนการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 5(1), 1-16.
- รุจน์ ภาฯ และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2560). การดำเนินงานสถานักเรียนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนปฏิบัติดีเลิศของไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 31(100), 45-57.
- เลิศพร อุดมพงษ์. (2558). สถานักเรียนกับบทบาทการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน. สำนักงานวารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์, 2(2), 39-75.
- วรุตม์ อินทฤทธิ์. (2559). ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. An Online Journal of Education, 11(1), 187-200.
- วันชัย หวังสวัสดิ์ และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 4(1), 60-72.
- สมพงษ์ เกษานุช และปริณุต ไชยนิชัย. (2563). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. วารสารศิลปการจัดการ, 6(1), 101-115.

- สัญญา เคนาภูมิ และกชพร ประทุมวัน. (2558). วิธีประชาธิปไตยของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 5(2), 181-199.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (19 สิงหาคม 2542).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 (6 เมษายน 2560).
- หมายจิต กฤตฤกษ์ และคณะ. (2559). การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวัดเสนาสน์ ตำบลท่างาม อำเภอบ้านไร่ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 26(1), 91-106.
- อัจฉรวรรณ ใจยะเขียว และยุทธนา ประณีต. (2563). วัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้การพัฒนาประชาธิปไตยของไทย. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(7), 411-422.
- เอกชัย จันทร และคณะ. (2565). การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 5(2), 72-85.
- Chambliss, W. J. & Eglitis, D. S. (2016). Discover Sociology. London: SAGE.
- Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan Company.
- Matthieu, J. & Junius, N. (2023). Searching for a democratic equalizer: Citizenship education's moderating effect on the relationship between a political home and internal political efficacy. Social Science Research, 115, 102928. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2023.102928>.
- Payne, K. A. (2017). Democratic teacher education in elementary classrooms - Learning about, through, and for thick democracy. The Journal of Social Studies Research, 41(2), 101-115.
- Randiawan, R. et al. (2023). The concept of democracy education as an effort for developing the political culture of participating communities. International Journal Pedagogy of Social Studies, 8(1), 1-6.
- Wadworth, B. J. (1971). Piaget's theory of cognitive development: an introduction for students of psychology and education. New York: McKay.
- Wegscheider, C. & Stark, T. (2020). What drives citizens' evaluation of democratic performance? The interaction of citizens' democratic knowledge and institutional level of democracy. Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft, 14(2020), 345-374.
- Wuttke, A. & Foos, F. (2025). Making the case for democracy: A field-experiment on democratic persuasion. European Journal of Political Research, 64(2), 559-579.
- Yoldaş, Ö. B. (2015). Civic education and learning democracy: their importance for political participation of young people. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 174(2015), 544-549.

การวิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต*

AN ANALYSIS OF THE ETHICAL VALUES IN THE BUDDHIST CHANT PUTTACCHAYAMONGKOLKATHA FOR QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT

พระครูโฆสิตวัณณานุกูล อนูวตฺถโน (ปานประดิษฐ์), พระครูจิตตสุนทร เทพโหล (ชูเกลี้ยง), สิทธิโชค ปานะศรี,
พระอรรณพ กิตติปาโล*

Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit), Phrakru Chittasunthon Thachapaalo (Chukeang), Sitthichok Panasree,
Phra Atthaphon Kittipalo*

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhist Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: attphon73@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารโดยศึกษาจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการศึกษาค้นคว้า สามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1.1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 1.2) การพัฒนาทางด้านจิตใจ 1.3) การพัฒนาทางด้านสังคม และ 1.4) การพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม 2) หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพระไตรปิฎก คัมภีร์ และเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีประเด็นสำคัญ ดังนี้ 2.1) ด้านกายที่มุ่งดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง 2.2) ด้านจิตใจและอารมณ์ที่ฝึกจิตให้สงบและควบคุมอารมณ์ได้ 2.3) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและดูแลสิ่งแวดล้อม และ 2.4) ด้านปัญญาที่เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรม 3) คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรากฏคุณค่าที่สำคัญ ดังนี้ 3.1) คุณค่าด้านพื้นฐานทางคุณธรรมจริยธรรม 3.2) คุณค่าด้านพุทธจริยากับการแก้ปัญหา 3.3) คุณค่าด้านการบูรณาการสู่การปฏิบัติ 3.4) คุณค่าด้านจริยธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาไม่ได้เป็นเพียงบทสวดมนต์เสริมสร้างสิริมงคลเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ชัยชนะที่แท้จริงไม่ได้มาจากการเอาชนะผู้อื่น แต่เกิดจากการเอาชนะตนเองและอุปสรรคภายในจิตใจ บทสวดนี้จึงเป็นแหล่งของปัญญาและคุณธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ในที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต, พระพุทธศาสนา, คุณค่าทางจริยธรรม, บทสวดพุทธชัยมงคลคาถา

Abstract

This research aims to 1) examine the concepts of quality of life development, 2) explore the principles of quality of life development according to Buddhist teachings, and 3) analyze the ethical values embedded in the Buddhist chant Puttachayamongkolkatha for enhancing quality of life. This qualitative study employed a document analysis method, examining Buddhist scriptures and relevant literature. The findings are presented descriptively. The results indicate that: 1) the concept of quality of life can be categorized into four key dimensions: 1.1) physical development, 1.2) mental development, 1.3) social development, and 1.4) environmental development; 2) the principles of quality of life development according to Buddhism include four main aspects: 2.1) physical care to maintain a healthy body, 2.2) mental and emotional training for calmness and self-control, 2.3) social and environmental care to foster good relationships and environmental stewardship, and 2.4) cultivation of wisdom through understanding and applying Buddhist teachings; and 3) the ethical values of the Puttachayamongkolkatha chant for quality of life development comprise four aspects: 3.1) fundamental moral and ethical values, 3.2) Buddhist ethics in problem-solving, 3.3) integration into daily practice, and 3.4) ethical guidance for addressing social issues. The chant serves not only as a ritual for auspiciousness but also as a reminder for practitioners to live in accordance with the Buddha's teachings. True victory is achieved not by conquering others, but by overcoming oneself and internal obstacles. The chant provides wisdom and moral guidance that can be applied in daily life to attain genuine happiness and ultimately liberation from suffering.

Keywords: Quality of Life Development, Buddhism, Ethical Values, Puttachayamongkolkatha Chant

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกระบวนการที่มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของบุคคลและสังคมให้ดีขึ้นอย่างรอบด้าน การพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโต งอกงามและมากขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่ขยายตัวขึ้น (อมรเทพ วรเจริญ, 2565) ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง และมีความสมดุลระหว่างความต้องการส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม งานวิจัยและเอกสารวิชาการหลายชิ้นได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต เช่น สุขภาพที่ดี สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต การมีรายได้เพียงพอ การได้รับการศึกษา และการมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นพื้นฐานให้บุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงไม่ได้หมายถึงเพียงการมีปัจจัยสี่ที่เพียงพอเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การได้รับโอกาส

ที่เสมอภาค และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งยังต้องอาศัยกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและส่วนรวม เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กัน จะทำให้คุณภาพชีวิตมีความสมบูรณ์แท้จริง และส่งผลให้สังคมโดยรวมก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ในมิติทางพระพุทธศาสนา คุณภาพชีวิต ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดีประจำบุคคลหรือสิ่งของ และชีวิตหมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้น คุณภาพชีวิต จึงหมายถึงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เมื่อรวมกับ จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติและการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นความประพฤติที่ดีงาม สมควรอย่างยิ่งที่จะปฏิบัติสืบทอดกันไปและถือว่าจริยธรรมเป็นหน้าที่โดยตรงของทุกคนที่จะต้องปฏิบัติ (ปราณี วิธูวานิชย์, 2542) จึงทำให้เห็นว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีลักษณะเฉพาะหมายถึง มุ่งเน้นการฝึกจิตของมนุษย์ให้สูงกว่าสิ่งมีชีวิตโดยทั่วไป (พิน ดอกบัว, 2543) การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้มุ่งเน้นเพียงความสมบูรณ์ในทางวัตถุหรือสุขภาพกายเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อบรรลุความสงบและพ้นทุกข์ หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง รู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญาและความเมตตา ลดละความยึดติดและความเห็นแก่ตัว พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาต่างกล่าวถึงการพัฒนาชีวิตด้วยการฝึกตนตามธรรมวินัย เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พุทธจริยาในบทสวดพุทธชัยมงคลคาถา หรือ พุทธชัยมงคลคาถา หรือ พุทธอัฐชัยมงคลคาถา แปลว่า บทร้อยกรองหรือบทสวดมนต์ที่ว่าด้วยชัยชนะอันเป็นมงคล (อันประเสริฐ) 8 ประการของพระพุทธเจ้า (วคิน อินทสระ, 2545) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเป็นอย่างมาก สืบมาแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา มีทั้งความนิยมที่ได้รับการตีความสร้างสรรค์ในงานพุทธศิลป์ ความเชื่อในการศักดิ์สิทธิ์ดังปรากฏในพิธีกรรมความเชื่อ ตลอดจนความพยายามในการตีความปริศนาธรรมที่ซ่อนอยู่ภายในบทพุทธชัยมงคลอัฐคาถา ล้วนเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาเป็นสื่อการเพื่อการเรียนการสอนในรายวิชาพุทธวิธีไทยได้เป็นอย่างดี (ศรัณย์ มะกรูดอินทร, 2566) ซึ่งพระพุทธมนต์บทนี้ไม่ได้มีที่มาจากพระไตรปิฎก แต่โบราณจารย์เป็นผู้ประพันธ์ขึ้น โดยบางท่านสันนิษฐานว่าสมเด็จพระวันรัต วัดป่าแก้วแห่งกรุงศรีอยุธยาประพันธ์ขึ้นแล้วถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า ทรงใช้สวดทุกเช้าค่ำ บางท่านก็บอกว่าจะน่าจะเป็นพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 4 แต่ท่านอาจารย์เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิตสันนิษฐานว่า แต่งในอาณาจักรล้านนา เมื่อวรรณคดีบาฬีรุ่งเรืองอยู่ในอดีตและท่านยืนยันว่าได้ยินพระสงฆ์ลังกาก็สวดพาหุงเหมือนกัน ก็อาจเป็นไปได้ว่าคาถานี้ประพันธ์ขึ้นโดยบูรพาจารย์ลังกา (บวรศักดิ์ อวรรณโณ, 2557) เป็นบทสวดสำคัญที่บรรยายถึงเหตุการณ์ 8 ครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงเอาชนะปัญหาและอุปสรรคด้วยพระบารมีและปัญญา เช่น การปราบพญามาร การชนะเทวทัต การเปลี่ยนใจรองคุณลิมาลให้กลับใจ และเหตุการณ์อื่น ๆ ซึ่งแต่ละเหตุการณ์สะท้อนถึงพุทธจริยาที่ทรงใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งความอดทน ความเมตตา การใช้เหตุผล และการดำรงมั่นในหลักธรรม จนบรรลุผลสำเร็จ การกระทำเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแบบอย่างทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดเป็นคุณค่าทางจริยธรรม เช่น ความเพียร ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และการให้อภัย ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง

ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมานั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณค่าจริยธรรมที่ปรากฏในบทสวดพุทธชัยมงคลคาถา เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นถึงหลักจริยธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคม โดยมุ่งหวังให้การศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ความสมดุลในชีวิต และความสามารถในการเผชิญปัญหาอย่างมีสติและปัญญา อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่มีความสุขและมีคุณภาพอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) โดยขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 2) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญ อาทิ โบราณสถานทางพระพุทธศาสนา จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถในวัดของจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงการสัมภาษณ์จากผู้ดูแลในสถานที่เหล่านั้น 4) นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงสังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้องเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1. การพัฒนาทางด้านร่างกาย หมายถึง การสร้างเสริมสุขภาพที่ดีของบุคคลทั้งในด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย การป้องกันโรค และการได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพ เพื่อให้ร่างกายมีความสมบูรณ์ แข็งแรง สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาด้านร่างกายยังรวมถึงการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด อาหารที่เพียงพอ และที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

1.2. การพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักควบคุมตนเอง มีทัศนคติเชิงบวก และสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีสติและปัญญา การพัฒนาด้านจิตใจยังรวมถึงการสร้างความสุข ความพึงพอใจในชีวิต การมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

1.3. การพัฒนาทางด้านสังคม คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม การยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ และการเข้าถึงทรัพยากรหรือสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม การพัฒนาด้านสังคมยังรวมถึงการสร้างระบบสังคมที่เข้มแข็ง เอื้ออาทร และสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

1.4. การพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การป้องกันและลดปัญหามลพิษ ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด การสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อให้การพัฒนามีความยั่งยืนและไม่กระทบต่อคนรุ่นหลัง

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1. ด้านกายที่มุ่งดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนาเน้นให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพร่างกายของตนเอง โดยการปฏิบัติ “กายภาวนา” เช่น การรักษาศีล การประกอบกิจกรรมที่เอื้อต่อสุขภาพ การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย ตลอดจนการดูแลสุขภาพปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร น้ำสะอาด ที่อยู่อาศัย และการพักผ่อนที่เพียงพอ เมื่อบุคคลมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงก็สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2. ด้านจิตใจและอารมณ์ที่ฝึกจิตใจให้สงบและควบคุมอารมณ์ได้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจด้วยการฝึกสมาธิและการสวดมนต์ ซึ่งช่วยให้จิตใจสงบ ลดความฟุ้งซ่าน ความเครียด และความวิตกกังวล การพัฒนาจิตใจยังรวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา และความเสียสละ เพื่อให้บุคคลมีความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักใช้สติและปัญญาในการแก้ปัญหา และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขภายใน

2.3. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและดูแลสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูล การปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด การรักษาสิ่งแวดล้อม และการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่ง การพัฒนาด้านนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงทั้งความสุขส่วนบุคคลและความสมดุลของสังคมกับธรรมชาติ

2.4. ด้านปัญญาที่เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเหตุผล พระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลพัฒนาปัญญาผ่านการเรียนรู้หลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และไตรสิกขา เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาชีวิตและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การพัฒนาด้านปัญญายังหมายถึงการเข้าใจความจริงของชีวิต เห็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง และรู้จักปล่อยวางจากความยึดมั่น ซึ่งทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างสงบ มีสติ และมีคุณภาพชีวิตที่แท้จริงและยั่งยืน

3. วิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

3.1. คุณค่าด้านพื้นฐานทางคุณธรรมจริยธรรม บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาเน้นย้ำคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ เมตตา กรุณา สติ ปัญญา และขันติ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หล่อหลอมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทั้งทางกายและใจ คุณธรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยปลูกฝังการควบคุมตนเอง แต่ยังเป็นแรงผลักดันให้คิด พูด และทำในสิ่งที่ดีงาม การมีเมตตาและกรุณาช่วยให้บุคคลสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ

ผู้อื่น ส่วนสติและปัญญาช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ขณะที่ขันติเป็นเกราะป้องกันต่อความยากลำบากและความทุกข์ใจ ทำให้ชีวิตมีความสุขและมั่นคง

3.2. คุณค่าด้านพุทธจริยากับการแก้ปัญหา เนื้อหาของบทสวดสะท้อนให้เห็นถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งปัญญาและเมตตาในการเผชิญอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นภัยจากมนุษย์หรืออมนุษย์ แนวทางดังกล่าวเป็นต้นแบบให้ผู้ปฏิบัติเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผล ความเข้าใจ และความกรุณาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เมื่อยึดหลักการนี้ บุคคลจะสามารถเผชิญปัญหาด้วยความใจเย็น รอบคอบ ลดความขัดแย้งทั้งภายในใจตนเองและกับผู้อื่น อีกทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความสงบสุขในครอบครัว ชุมชน และสังคม

3.3. คุณค่าด้านการบูรณาการสู่การปฏิบัติ การสวดภาวนาและน้อมนำเนื้อหาของบทสวดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้เป็นเพียงการปฏิบัติศาสนพิธีเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพลังใจและความมั่นคงทางจิตวิญญาณ การสวดอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดสมาธิและความสงบภายในใจ ส่งผลให้การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีคุณธรรม นอกจากนี้ การฝึกสวดและเจริญภาวนายังทำให้เกิดความพึงพอใจ ความสุขใจ และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นทั้งในการดำรงชีพทางโลกและการก้าวสู่ความเจริญทางธรรม

3.4. คุณค่าด้านจริยธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาไม่ได้หยุดอยู่แค่การพัฒนาตนเอง แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในวงกว้าง หลักธรรมที่แฝงอยู่ในบทสวดส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การไม่เบียดเบียน และการเกื้อกูลต่อผู้อื่น เมื่อบุคคลจำนวนมากยึดถือคุณธรรมนี้เป็นแนวทาง ก็จะช่วยลดปัญหาความรุนแรง ความขัดแย้ง และความแตกแยกในสังคมได้ นำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณธรรมเป็นรากฐาน เป็นสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน

ตารางที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

เหตุการณ์	พุทธวิธี	หลักธรรม	การประยุกต์ใช้
เหตุการณ์ที่ 1 ทรงชนะพญามาร	ทรงชนะด้วยทานบารมีที่สั่งสมมา	ทานธรรม	การช่วยเหลือ การเผื่อแผ่ และการให้อภัยทาน
เหตุการณ์ที่ 2 ทรงเอาชนะอาฬวกยักษ์	ทรงชนะด้วยขันติธรรม	ขันติธรรม และเมตตาธรรม	การรู้จักอดทน รู้จักรอ และรู้จักมีสติสงบใจ
เหตุการณ์ที่ 3 ทรงเอาชนะช้างนาฬาคีรี	ทรงชนะด้วยความเมตตา	เมตตาธรรม	ความมีเมตตาเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์
เหตุการณ์ที่ 4 ทรงเอาชนะโจรองคุลิมาล	ทรงชนะด้วยอิทธิฤทธิ์หยุดโจรและเมตตาโปรดด้วยธรรม	อิทธิฤทธิ์ และเมตตาธรรม	การชนะใจผู้อื่น และการให้โอกาสแก่คนที่ทำผิดพลาด
เหตุการณ์ที่ 5 ทรงเอาชนะนางจิญจมาณวิกา	ทรงชนะด้วยความสงบ สติ และความจริง	สมาธิ, สติ, และสัจจะ	การรู้จักสงบจิตใจในเวลาที่ยับยั้ง และการใช้สติในการแก้ปัญหา
เหตุการณ์ที่ 6 ทรงเอาชนะสัจจกนิครนถ์	ทรงชนะด้วยการได้วาที	ปัญญา และธรรมะ	การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
เหตุการณ์ที่ 7 ทรงเอาชนะพญานาคนนทโพนันทะ	ทรงชนะด้วยการส่งพระมหาโมคคัลลานะไปแสดงฤทธิ์ปราบ	อิทธิฤทธิ์ และเมตตาธรรม	การใช้อำนาจแก้ปัญหาในยามที่จำเป็น และการให้โอกาสผู้อื่น
เหตุการณ์ที่ 8 ทรงเอาชนะพทพรม	ทรงชนะด้วยการแสดงธรรม	เทศนาญาณ	คลายความเห็นผิด และแสดงให้เห็นถึงความจริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ด้านร่างกายเน้นการสร้างสุขภาพที่ดี การเข้าถึงโภชนาการ การออกกำลังกาย และบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ด้านจิตใจมุ่งส่งเสริมสุขภาพจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ และคุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคมเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน การมีส่วนร่วม และความเท่าเทียม ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดมลพิษ และสร้างความยั่งยืน การพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้ส่งเสริมให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีความสุข และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ พระรังสรรค์ ดิกขปญโญ (พิมพา) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอนุปพุทติกถา แสดงถึงการพัฒนาเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก เช่นเดียวกับแนวคิดการพัฒนายั่งยืนที่เน้นการเติบโตอย่างสมดุลและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความสุขและสมดุลในทุกมิติ หลักธรรมอนุปพุทติกถา เช่น ทาน ศีล และการละกิเลส สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ไม่เพียงมุ่งเน้นทางวัตถุ แต่ยังส่งเสริมด้านจิตใจและสังคม ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุขที่ยั่งยืน (พระรังสรรค์ ดิกขปญโญ (พิมพา), 2563)

2. หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายที่เน้นการดูแลสุขภาพร่างกายและปัจจัยพื้นฐาน ด้านจิตใจและอารมณ์ที่ฝึกสมาธิ สวดมนต์ และปลูกฝังคุณธรรมเพื่อควบคุมอารมณ์และแก้ปัญหา ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สร้างความสัมพันธ์ดีในครอบครัว ชุมชน และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และด้านปัญญาที่เรียนรู้หลักธรรม เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจและเผชิญชีวิตอย่างมีสติ การพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้ส่งเสริมให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีความสุขภายใน และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพุทธปรัชญาตามพหุสารถะในอรรถกถาธรรมบท มีความสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งสองแนวคิดมุ่งเน้นการฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้เกิดความสุขที่แท้จริง มีความสมดุลในชีวิต และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสติสัมปชัญญะ อีกทั้งยังส่งเสริมให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติของชีวิต ลดการยึดติด และมีวิถีชีวิตที่สงบราบรื่นอย่างยั่งยืนในสังคม (พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ), 2561)

3. คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นฐานทางคุณธรรมที่เน้นเมตตา กรุณา สติ ปัญญา และขันติเพื่อความสุขทั้งกายใจ ด้านพุทธจริยาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่ให้แนวทางใช้ปัญญาและความกรุณาเผชิญอุปสรรคอย่างรอบคอบ ด้านการบูรณาการสู่การปฏิบัติที่สวดภาวนาและน้อมนำบทสวดไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเสริมสมาธิ ความสงบ และคุณธรรม และด้านจริยธรรมกับการแก้ปัญหาสังคมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณธรรมและยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ พรหมมรร ไล่สุวรรณ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสวดมนต์และผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชน มีความสอดคล้องกับบทพุทธชัยมงคลคาถาที่เน้นการสร้าง ความสงบใน

จิตใจ ลดความฟุ้งซ่าน เสริมสมาธิ และเข้าใจหลักธรรมได้ลึกซึ้งมากขึ้น การสวดมนต์ช่วยเสริมสร้างจิตใจที่มั่นคง มีสติปัญญาในการเผชิญปัญหา รวมถึงมีอานิสงส์ในการป้องกันอุปสรรคและภัยอันตราย อีกทั้งยังถือเป็นการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมและการสวดมนต์อย่างสม่ำเสมอจะนำไปสู่ความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างยั่งยืน (พรหมมร โลสุวรรณ, 2556)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมบทสวดพุทธชัยมงคลคาถาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทั่วไปครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง การพัฒนาจิตใจให้มั่นคงและมีทัศนคติเชิงบวก การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีและเอื้ออาทร และการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนและปลอดภัยสำหรับทุกคน ตามหลักพระพุทธศาสนา การพัฒนาชีวิตเน้นกายาวานาเพื่อดูแลสุขภาพ ฝึกสมาธิและสวดมนต์เพื่อควบคุมจิตใจ ปลูกฝังคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา และความเสียสละ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความสุขภายใน ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนานับการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านปัญญาเน้นเรียนรู้หลักธรรมเพื่อนำมาประยุกต์แก้ปัญหาในชีวิตจริง บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาเน้นคุณธรรมพื้นฐาน เช่น เมตตา กรุณา สติ ปัญญา และขันติ พร้อมส่งเสริมการแก้ปัญหาชีวิตด้วยการลงมือทำ ช่วยเหลือผู้อื่น และใช้สติปัญญารอบคอบ การบูรณาการบทสวดและหลักพุทธวิธีเข้ากับชีวิตประจำวันช่วยให้บุคคลตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม มีความสงบภายในใจ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน และสังคม เมื่อบุคคลจำนวนมากยึดถือคุณธรรมนี้เป็นแนวทาง จะช่วยลดความขัดแย้ง ความรุนแรง และความแตกแยกในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติตามคุณธรรมจึงเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม ทำให้เกิดความสมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม ส่งผลให้บุคคลมีชีวิตที่มีคุณภาพ มีความสุขอย่างแท้จริง และสังคมมีความสงบสุขและยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาและหลักพุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในบริบทปัจจุบัน เพื่อประเมินผลต่อสุขภาพและความยั่งยืนของชีวิตอย่างเป็นระบบ 2) ควรสำรวจบทบาทของคุณธรรมพื้นฐาน เช่น เมตตา กรุณา สติ ปัญญา และขันติ ในการแก้ปัญหาส่วนบุคคลและสังคม เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาชุมชนและกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) การจัดอบรมและเสวนาทางวิชาการเป็นแนวทางสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรม โดยเฉพาะพุทธชัยมงคลคาถา ซึ่งส่งเสริมคุณธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี ควรจัดในรูปแบบของการบรรยายทางวิชาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การฝึกปฏิบัติ เช่น สมาธิและเจริญสติ และการเสวนาแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างนักวิชาการ พระสงฆ์ และบุคคลทั่วไป ควรมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์และเอกสารวิชาการเพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้กว้างขึ้น 2) สำหรับสถานศึกษา ควรบรรจุหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตลงในหลักสูตร เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและคุณค่าทางศาสนา โดยอาจสอนผ่านวิชาศาสนา จริยธรรม หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร ใช้เทคโนโลยีและสื่อมัลติมีเดียเพื่อทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมเสริม เช่น ค่ายคุณธรรม การปฏิบัติธรรม และโครงการอาสาสมัคร นอกจากนี้ ควรจัดอบรมให้ครูสามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างเข้าใจง่ายและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เป้าหมายหลักคือการสร้าง

เยาวชนที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2557). พระปริตรธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด.
- ปราณี วิธูวานิชย์. (2542). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (บังสันเทียะ). (2561). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพุทธปรัชญาตามพหุสารถะในอรรถกถาธรรมบท. วารสารเซนต์จอห์น, 21(19), 19-32.
- พระรังสรรค์ ติกุขปญโญ (พิมพ์). (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอุนูปพิทกถา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พราหมณ์มร โลสุวรรณ. (2556). การศึกษาเรื่องการสวดมนต์ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย: เพื่อศึกษาพุทธศาสนิกชน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิน ดอกบัว. (2543). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วสิน อินทสระ. (2545). พุทธชัยมงคลคาถา. กรุงเทพมหานคร: โอเอส พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ศรัณย์ มะกรูดอินทร. (2566). อิทธิพลของพุทธชัยมงคลอัฐคาถาที่มีต่อสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศาสตร์, 21(2), 169-182.
- อมรเทพ วรเจริญ. (2565). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: แนวคิดและการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(4), 419-434.

การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบ
การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครู*
INTEGRATING THE FOUR NOBLE TRUTHS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE
TECHNOLOGY IN SOCIAL STUDIES LEARNING DESIGN TO ENHANCE TEACHER
PROFESSIONAL COMPETENCIES

ทวีโชค เจริญไกร

Taveechok Hreankrai

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: taveechok1972@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว ครูในวิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวและพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพให้ทันสมัย โดยเฉพาะในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการ และคุณธรรมจริยธรรม การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ อริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ร่วมกับ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาครูอย่างเป็นองค์รวม อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์สู่กระบวนการคิด วิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางสังคม โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะมองเห็น "ทุกข์" จากสถานการณ์จริง ค้นหาสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) เสนอแนวทางแก้ไข (นิโรธ) และกำหนดกระบวนการลงมือแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (มรรค) การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมและนำไปใช้ได้จริง โดยมีอริยสัจ 4 เป็นกรอบคิด จะช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จิตสาธารณะ และคุณธรรมในตัวผู้เรียน ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยี AI เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผู้เรียนแต่ละคน อย่างมีประสิทธิภาพ ครูสามารถใช้ AI วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ สร้างแบบประเมินแบบอัตโนมัติ และใช้แพลตฟอร์มอัจฉริยะ การจำลองสถานการณ์ผ่าน AR/VR เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์เสมือนจริง และเข้าใจ บทเรียนในเชิงลึกยิ่งขึ้น การบูรณาการอริยสัจ 4 และ AI ยังส่งผลให้ครูพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงจริยธรรม และสมรรถนะด้านการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ครูจะสามารถนำข้อมูลเชิงลึกมาวิเคราะห์และวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ สามารถยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นที่พึงพอใจ ทอดความรู้ ผู้สร้างแรงบันดาลใจ สามารถปรับตัวและสร้างสรรค์การเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ และผู้นำทางจริยธรรมในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักอริยสัจ 4, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์, การออกแบบ, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, ยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครู

Abstract

In a rapidly changing technological and social landscape, social studies teachers must adapt and update their professional competencies. This is particularly crucial for designing learning that addresses content, process, and ethics. Integrating Buddhist principles, specifically the Four Noble Truths (Dukkha, Samudaya, Nirodha, Magga), with Artificial Intelligence (AI) technology is one approach that can enhance learning quality and holistically develop teachers. The Four Noble Truths can be applied to a systematic process of problem-solving. It helps students analyze social issues by learning to see "Dukkha" (suffering/problems) in real-world situations, finding the root causes (Samudaya), proposing solutions (Nirodha), and establishing a systematic process to act on them (Magga). Designing appropriate and practical activities with the Four Noble Truths as a framework helps develop students' critical thinking skills, social consciousness, and ethics. Meanwhile, AI technology is a powerful tool for designing personalized learning experiences. Teachers can use AI to analyze learning behaviors, create automated assessments, and use intelligent platforms. Situational simulations via AR/VR provide students with virtual experiences, leading to a deeper understanding of lessons. The integration of the Four Noble Truths and AI also helps teachers develop competencies in educational technology, ethical learning design, and effective assessment skills. Teachers can use data-driven insights to analyze and systematically plan their lessons. This approach elevates the teaching profession, allowing teachers to become knowledge transmitters, inspirational figures, adaptable and creative educators, and ethical leaders in the digital age.

Keywords: Integration Four Noble Truths, Artificial Intelligence Technology, Design, Social Studies Learning Management, Elevating Teacher Professional Competency

บทนำ

ในยุคที่โลกหมุนเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิตมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้นำมาซึ่งโอกาสและความท้าทายใหม่ ๆ ในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและทำงานในสังคมยุคดิจิทัล การบูรณาการเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ จึงกลายเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่ช่วยสนับสนุนและ

ยกระดับคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอน ในทางตรงกันข้าม หลักธรรมคำสอนที่มีรากฐานมาอย่างยาวนาน เช่น อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ได้แสดงให้เห็นถึงวิถีคิดและแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา และความเมตตา อริยสัจ 4 ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่ช่วยนำทางในการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจลึกซึ้งและการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, 2568)

การผสมผสานระหว่างหลักอริยสัจ 4 กับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ในบริบทของการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีทั้งความเป็นวิทยาศาสตร์และศิลปะแห่งการรู้แจ้งและการพัฒนา การใช้เทคโนโลยี AI ไม่เพียงแต่ช่วยจัดการข้อมูลจำนวนมากและสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียนอย่างละเอียด แต่ยังช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความเฉพาะตัวและเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล ในขณะเดียวกัน หลักอริยสัจ 4 เป็นรากฐานที่มั่นคงในการส่งเสริมจิตสำนึกคุณธรรม และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ในสังคม สมรรถนะวิชาชีพครูถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน การบูรณาการองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีและหลักธรรมจริยธรรมเข้าด้วยกัน จึงเป็นหนทางหนึ่งในการยกระดับสมรรถนะของครูในฐานะผู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้ทั้งในด้านการวางแผนการสอน การใช้เครื่องมือและสื่อดิจิทัล และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดวิเคราะห์และคุณธรรมควบคู่กันอย่างสมดุล ในบริบทของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา การเข้าใจในความจริงของชีวิตและสังคมตามหลักอริยสัจ 4 จะช่วยให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมและเนื้อหาที่ตอบโจทย์การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะชีวิตอย่างครบถ้วน โดยเน้นการสร้างปัญญาและจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะช่วยให้ครูสามารถติดตามพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่น (ทวีป กรวยทอง, 2561)

การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถปฏิวัติการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาได้ โดยเริ่มจากการใช้ AI วิเคราะห์ปัญหา หรือ ทักษะ ของผู้เรียนในสังคมศึกษา เช่น ความเข้าใจผิดในประวัติศาสตร์ หรือความไม่สนใจในวิชา การใช้ AI ช่วยในการวินิจฉัยจะทำให้ครูเข้าใจต้นตอของปัญหาได้อย่างแม่นยำ จากนั้นจึงนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียน ตระหนักถึงสาเหตุ ของปัญหา (สมุทัย) เช่น การใช้ AI สร้างสถานการณ์จำลองทางประวัติศาสตร์ที่ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับเหตุการณ์จริง ต่อมา AI สามารถช่วยสร้าง เส้นทางสู่การดับทุกข์ (นิโรธ) ด้วยการเสนอสื่อการเรียนรู้เฉพาะบุคคล เช่น บทความ วิดีโอ หรือแบบฝึกหัดที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน และในที่สุดก็เป็นการนำพาผู้เรียนไปสู่ หนทางแห่งการดับทุกข์ (มรรค) ด้วยการใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดเวลา ทั้งการให้คำแนะนำ การวัดผลประเมินผล และการสร้างชุมชนผู้เรียนออนไลน์ที่เกื้อหนุนกัน การบูรณาการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาการเรียนรู้ แต่ยังสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและมีความหมายแก่ผู้เรียนอีกด้วย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงได้นำเสนอการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครู ในบริบทของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ อริยสัจ 4: กรอบคิดเชิงพุทธกับการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปัญญาประดิษฐ์: เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เชิงเมตตาในบริบทสังคมศึกษา การออกแบบแผนการเรียนรู้

ด้วยอริยสัจ 4 และ AI: นวัตกรรมเชิงจิตปัญญาเพื่อพัฒนาครู สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล: การหลอมรวมธรรมะกับเทคโนโลยีเพื่อสร้างครูยุคใหม่ และห้องเรียนแห่งอริยสัจ: การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม ซึ่งจะเป็พลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการช่วยพัฒนาครูสังคมศึกษาและนักเรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา จึงไม่เพียงแต่เป็นการผสมผสานองค์ความรู้จากโลกตะวันออกและตะวันตกเท่านั้น แต่ยังเป็นการผสมผสานระหว่างคุณธรรมกับเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีสมรรถนะที่ครบถ้วนทั้งในด้านวิชาชีพและจริยธรรม พร้อมรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ในยุคดิจิทัลและสังคมโลกาภิวัตน์ โดยบทบาทของครูในฐานะผู้นำการเรียนรู้ที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในทั้งศาสตร์แห่งเทคโนโลยีและศิลปะแห่งจริยธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาครูให้สามารถบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จึงเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูง ยกระดับสมรรถนะวิชาชีพ และสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในกระบวนการศึกษาสังคมศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่รองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีที่ไม่หยุดนิ่ง และเพื่อพัฒนาครูให้เป็นบุคคลต้นแบบที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และคุณธรรมสู่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในท้ายที่สุด การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 กับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในบริบทของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจะเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยพัฒนาครูและนักเรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน

อริยสัจ 4: กรอบคิดเชิงพุทธกับการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นแก่นธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ หากนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้สังคมศึกษา จะสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการค้นหาคำตอบเชิงเหตุผลได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการผู้เรียนซึ่งมีทักษะชีวิต การตัดสินใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติ ครูสามารถใช้ “ทุกข์” เป็นจุดตั้งต้นของปัญหา “สมุทัย” คือการค้นหาสาเหตุของปัญหา “นิโรธ” เป็นการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา และ “มรรค” เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมหรือแนวทางการแก้ไข โดยผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเพื่อทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ครูจะสามารถยกระดับสมรรถนะของตนเองในการออกแบบกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ตอบโจทย์ผู้เรียน และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในชั้นเรียน (เด่นพงษ์ แสนคำ และคณะ, 2561)

ในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียน หากแต่คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความตระหนักรู้ในตนเอง และสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค จึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบคิดเชิงพุทธในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทั้ง “ความรู้” และ “ปัญญา” ควบคู่กันอย่างสมดุล “ทุกข์” ในกระบวนการเรียนรู้ อาจหมายถึง ปัญหาหรือความท้าทายทางสังคมที่ผู้เรียนต้องเผชิญ เช่น ความเหลื่อมล้ำ การขาดจิตสำนึกพลเมือง หรือการรู้เท่าทันสื่อที่ไม่เพียงพอ ครูสามารถนำประเด็นเหล่านี้มาจุดประกายการเรียนรู้ โดยเริ่มจากคำถามปลายเปิด กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เพื่อสร้างแรงจูงใจจากภายใน ไม่ใช่เพียงเพื่อสอบผ่าน “สมุทัย” คือการพาผู้เรียน

วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาอย่างลึกซึ้ง ผ่านการใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย การอภิปรายกลุ่ม และการตั้งสมมติฐานทางสังคม ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ ไม่ใช่ผู้บอกคำตอบ สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเคารพความแตกต่างทางความคิด ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เหตุผลและข้อมูลในการพิจารณา ไม่หลงอยู่กับอารมณ์ ความเชื่อ หรืออคติ เมื่อตระหนักถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว “นิโรธ” คือการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงการได้คะแนนดี แต่คือการพัฒนาเจตคติ ความเข้าใจ และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับครู เช่น การเข้าใจสิทธิพลเมือง การสร้างความเท่าเทียม หรือการใช้สื่ออย่างรับผิดชอบ ซึ่งล้วนเป็นการพัฒนา “อิสรภาพทางปัญญา” ที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ สุดท้าย “มรรค” คือแนวทางหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ครูสามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน การจำลองสถานการณ์ การศึกษานอกห้องเรียน หรือแม้แต่การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการคิด การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย (ปกรณ ประจันบาน และคณะ, 2561)

สรุปการบูรณาการอริยสัจ 4 จึงมิใช่เพียงการนำหลักธรรมมาแทรกในบทเรียนเท่านั้น หากแต่เป็นการเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบ ให้เป็นไปตามแนวทางแห่งปัญญา เมตตา และความจริง ครูจะไม่เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดเนื้อหา แต่จะเป็น “ผู้อำนวยการเรียนรู้” ที่ช่วยให้ผู้เรียนเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และปัญญา ซึ่งคือเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาศตวรรษที่ 21 ในยุคที่โลกเต็มไปด้วยความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลง

ปัญญาประดิษฐ์: เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เชิงเมตตาในบริบทสังคมศึกษา

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะ ความเข้าใจในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ AI สามารถช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ให้ข้อเสนอแนะที่แม่นยำ และสร้างแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ครูสามารถบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เพื่อใช้ AI อย่างมีจริยธรรม โดยพัฒนา AI ที่ส่งเสริมเมตตา กรุณา และการคิดเชิงพุทธ ตัวอย่างเช่น การใช้ Chatbot ที่สนทนาเชิงธรรมะ การใช้ระบบประเมินคุณธรรมผ่านสถานการณ์จำลอง หรือการใช้ AI วิเคราะห์สถานการณ์สังคมร่วมสมัยเพื่อกระตุ้นการถกเถียงในห้องเรียน สิ่งเหล่านี้จะทำให้การเรียนรู้มีชีวิต และเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน (สิโรตม มณีแอต และคณะ, 2562)

ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในแทบทุกมิติของชีวิต การศึกษาเองก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม การนำ “เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์” หรือ AI มาใช้ในการเรียนการสอน จึงไม่ใช่แค่การเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ แต่ยังเป็นโอกาสสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงเมตตาและคุณธรรม หากผสมผสานกับกรอบคิดเชิงพุทธ จะช่วยยกระดับกระบวนการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งและมีจิตวิญญาณมากขึ้น AI มีศักยภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ครูสามารถใช้ระบบ AI เพื่อติดตามพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล วินิจฉัยจุดอ่อน จุดแข็ง รวมถึงเจตคติและพฤติกรรมในชั้นเรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ไม่ใช่ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจ การรับฟัง

และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตัวอย่างเช่น การใช้ Chatbot ทางการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนพูดคุยและสำรวจความรู้สึกของตนเอง หรือการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับความขัดแย้งทางสังคม ประวัติศาสตร์ หรือสิทธิมนุษยชน เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกตัดสินใจ ฝึกคิดในมุมมองของผู้อื่น และเข้าใจพลวัตของสังคมผ่านการมีส่วนร่วมอย่างมีสติ การเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงเพิ่มพูนความรู้ แต่ยังหล่อหลอมจิตใจให้มีความเมตตา เห็นคุณค่าของมนุษย์ และตระหนักในหน้าที่พลเมือง AI ยังช่วยให้ครูสามารถประเมินผลการเรียนรู้เชิงคุณธรรมได้อย่างยืดหยุ่นและลึกซึ้ง ผ่านการใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ออกแบบเฉพาะ เช่น แบบประเมินการคิดเชิงจริยธรรม แอปพลิเคชันการสะท้อนตนเองแบบดิจิทัล หรือกระบวนการโต้ตอบในระบบอัตโนมัติที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกเจริญสติอย่างเรียลไทม์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือที่เสริมพลังให้การเรียนรู้ทางสังคมศึกษาไม่ใช่เพียงการจดจำเนื้อหา แต่คือการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมอย่างแท้จริง การใช้ AI ในบริบทของสังคมศึกษาจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือควบคุมหรือแทนที่การสื่อสารทางมนุษย์ ครูในฐานะผู้ออกแบบการเรียนรู้ควรมีทักษะในการเลือกใช้ AI อย่างเหมาะสม และใช้เป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่สนทนา มากกว่าจะเป็นผู้ให้คำตอบสำเร็จรูป อันจะทำให้ AI กลายเป็น “เครื่องมือแห่งเมตตา” แทนที่จะเป็นเพียง “เครื่องจักรแห่งข้อมูล” เมื่อเทคโนโลยีได้รับการใช้โดยมีพื้นฐานของกรอบคิดเชิงพุทธ เช่น อริยสัจ 4 หรือพรหมวิหาร 4 จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนทักษะสำคัญในการใช้ชีวิต ไม่ใช่แค่การสอบหรือประกอบอาชีพ แต่คือการเป็นมนุษย์ที่เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และพร้อมเป็นพลังทางบวกของสังคมในอนาคต การบูรณาการ AI กับการเรียนรู้เชิงเมตตาจึงไม่ใช่แค่ทางเลือก แต่คือความจำเป็นในโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และคณะ, 2565)

การออกแบบแผนการเรียนรู้ด้วยอริยสัจ 4 และ AI: นวัตกรรมเชิงจิตตปัญญาเพื่อพัฒนาครู

การศึกษายุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูไม่อาจยึดติดกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเดิม ๆ ได้อีกต่อไป การออกแบบแผนการเรียนรู้จึงต้องก้าวข้ามจากการถ่ายทอดเนื้อหาแบบเชิงเส้น ไปสู่การออกแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีได้เป็นเพียงการเรียนรู้ประวัติศาสตร์หรือระบบการเมืองเท่านั้น แต่คือพื้นที่แห่งการสร้างพลเมืองที่มีสติ มีเมตตา และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนั้นการบูรณาการ “หลักอริยสัจ 4” เข้ากับ “เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์” (Artificial Intelligence: AI) จึงกลายเป็นแนวทางใหม่ที่ทรงพลังในการยกระดับคุณภาพของการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูอย่างลึกซึ้ง และมีมิติทางจิตตปัญญา

การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการออกแบบแผนการเรียนรู้ เริ่มต้นจากการตั้งต้นที่ “ทุกข์” หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของผู้เรียน เช่น การกลั่นแกล้งในโรงเรียน การเสพติดสื่อ การเหยียดทางเชื้อชาติ หรือความขัดแย้งทางความคิดในสังคม เมื่อระบุปัญหาได้อย่างชัดเจน ขั้นตอนต่อไปคือ “สมุทัย” การพาผู้เรียนวิเคราะห์รากของปัญหาเหล่านั้นอย่างมีระบบและเป็นเหตุเป็นผล โดยใช้ข้อมูล ข่าวสาร และเครื่องมือ AI ที่ช่วยรวบรวม ประมวล และเชื่อมโยงมุมมองต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าใจอย่างรอบด้าน จากนั้น “นิโรธ” คือการพาผู้เรียนมองหาทางออกที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการสะท้อนตน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าการได้คะแนนสูง เช่น การพัฒนาความเข้าใจในผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม และการมีสติรู้เท่าทันตนเอง ส่วน “มรรค” จะเป็นกระบวนการออกแบบ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การจำลองสถานการณ์ผ่านระบบ AI การใช้ chatbot ถกเถียงประเด็นจริยธรรม การออกแบบสื่อ AI เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นสังคม หรือการใช้แอปวิเคราะห์บทสนทนาเพื่อฝึกสติและการฟังอย่างลึกซึ้ง กระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้ครูพัฒนาศักยภาพในการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งเทคโนโลยีและธรรมะเข้าด้วยกันอย่างมีสติ สร้างห้องเรียนแห่งปัญญา ที่ทั้งผู้เรียนและครูเติบโตไปพร้อมกันบนเส้นทางของความรู้และความเมตตาอย่างแท้จริง (ราตรี เลิศหัวทอง และคณะ, 2566)

การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักอริยสัจ 4 กับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไม่ใช่เพียงแค่การนำเครื่องมือใหม่มาใช้ในห้องเรียน แต่คือการพัฒนาระบบทักษะของครูในการเป็นผู้ชี้นำกระบวนการเรียนรู้ที่มีความลึกซึ้งทางปัญญาและจริยธรรม “ทุกข์” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของอริยสัจ 4 คือการช่วยให้ครูและผู้เรียนมองเห็นปัญหาหรือความท้าทายที่แท้จริงในบริบทสังคมและการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่เข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือความขัดแย้งทางความคิดเห็นในสังคม AI สามารถช่วยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์เหล่านี้ เพื่อเปิดมุมมองใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนและครูอาจไม่เคยรับรู้มาก่อน ขั้นตอนต่อไปคือ “สมุทัย” หรือการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอย่างรอบด้าน ครูใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมในการสร้างบทเรียนที่เชื่อมโยงข้อมูลเชิงลึก เช่น การใช้ระบบประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) เพื่อวิเคราะห์ความเห็นของผู้เรียน หรือใช้ข้อมูลเชิงสถิติเพื่อแสดงผลกระทบของปัญหา ทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานข้อมูลที่มั่นคงก่อนตั้งคำถามและอภิปรายกันอย่างมีเหตุผล เมื่อเข้าใจรากของปัญหาแล้ว “นิโรธ” จึงกลายเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเจตคติและทัศนคติของผู้เรียนที่เน้นการแก้ไขและป้องกันปัญหาอย่างมีสติ สุดท้าย “มรรค” คือขั้นตอนการวางแผนและดำเนินกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยี AI เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การจำลองสถานการณ์ การสร้างแบบทดสอบที่ปรับตามความสามารถผู้เรียน หรือการใช้แอปพลิเคชันช่วยสะท้อนความคิดและอารมณ์ ทั้งหมดนี้ทำให้ครูสามารถออกแบบแผนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงแต่ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังปลูกฝังปัญญาและเมตตาให้เกิดขึ้นในใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง (หยิดดา เลิศชนะเดชา, 2566)

สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล: การหลอมรวมธรรมะกับเทคโนโลยีเพื่อสร้างครูยุคใหม่

เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในทุกมิติของสังคม การศึกษาไม่อาจเป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนแบบดั้งเดิมอีกต่อไป สมรรถนะของครูจึงต้องได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ครูยุคใหม่ต้องเป็นทั้งผู้รู้เทคโนโลยี และผู้มีปัญญาที่สามารถนำธรรมะหรือหลักการทางพุทธศาสนา มาใช้หล่อหลอมจิตใจของตนเองและผู้เรียนให้เข้มแข็งและสงบ สติปัญญาเชิงลึกจึงเป็นกุญแจสำคัญในการผสานความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาความรู้ แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตใจและจริยธรรมของผู้เรียน สมรรถนะดิจิทัลที่ครูจำเป็นต้องมีในยุคนี้ ไม่ได้หมายถึงเพียงทักษะในการใช้อุปกรณ์หรือซอฟต์แวร์เท่านั้น แต่ครูต้องสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีมาช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาอย่างมีสติและมีความรับผิดชอบ ครูยุคใหม่ต้องเป็นผู้นำที่รู้จักใช้ AI เพื่อช่วยประเมินผล ติดตามพัฒนาการของผู้เรียน และปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามความต้องการของแต่ละบุคคลโดยไม่ละเลยมิติทางจิตใจและจริยธรรม ความรู้ด้าน AI จึงต้องมาพร้อมกับความเข้าใจในธรรมะ เช่น อริยสัจ 4 ที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถตั้งอยู่บนฐานแห่งความจริง เข้าใจความทุกข์ สาเหตุ

แห่งทุกซ์ และวิถีทางแก้ไขทุกซ์ด้วยความเมตตาและสติ การหลอมรวมธรรมะเข้ากับเทคโนโลยี ทำให้ครูยุคใหม่ไม่ใช่แค่ผู้สอน แต่เป็น “ผู้นำทางจิตปัญญา” ที่ชี้แนะผู้เรียนให้เดินบนเส้นทางแห่งการรู้เท่าทันตนเองและสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และการมีส่วนร่วมอย่างรับผิดชอบในสังคมทักษะเชิงอารมณ์และสังคม (Social-Emotional Skills) จึงกลายเป็นสมรรถนะสำคัญที่ครูต้องพัฒนาเท่าเทียมกับทักษะทางเทคโนโลยี ครูที่มีความเมตตาจะสามารถใช้ AI เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่อบอุ่นและเข้าใจผู้เรียนได้ดีกว่าเดิม ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นและสำรวจตนเองอย่างลึกซึ้ง (พระมหาทวีวัฒน์ ฐิตโสภณ (ยารังษี) และคณะ, 2567) อีกมุมหนึ่ง การมีสติและปัญญาเชิงพุทธยังช่วยให้ครูรับมือกับความท้าทายที่มาพร้อมกับเทคโนโลยี เช่น ปัญหาความเป็นส่วนตัว ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี หรือการเสพติดสื่อดิจิทัล การเข้าใจธรรมะช่วยให้ครูสามารถสร้างสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ลดความวุ่นวาย และมีความสุขในการสอน การออกแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานธรรมชาติและเทคโนโลยี จึงไม่เพียงแต่พัฒนาคุณภาพผู้เรียน แต่ยังส่งเสริมสุขภาพของครูเองในฐานะผู้สร้างสรรค์อนาคตของสังคม สมรรถนะครูยุคดิจิทัลที่แท้จริง คือการเป็นผู้นำที่มีทั้งความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี และจิตใจที่มั่นคง มีเมตตา มีปัญญา รู้จักนำพาเทคโนโลยีมาใช้อย่างประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนและสังคมอย่างยั่งยืน ครูเช่นนี้จะเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนเตรียมพร้อมให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบ และมีความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว สมรรถนะเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงทักษะที่ต้องเรียนรู้ แต่คือการปลูกฝังด้วยการปฏิบัติและเจริญสติอย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาครูในมิติที่ลึกซึ้งที่สุด คือการหลอมรวม “ธรรมะ” กับ “เทคโนโลยี” เพื่อก่อให้เกิดครูยุคใหม่ที่มีทั้งหัวใจและสมองพร้อมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน (พระมหาอุตร อุตโตร (มากดี) และคณะ, 2567)

ห้องเรียนแห่งอริยสัจ: การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม

ห้องเรียนแห่งอริยสัจ คือพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งหมายเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ แต่เป็นแหล่งบ่มเพาะจิตใจ ปลูกฝังความเข้าใจในธรรมชาติของทุกซ์และทางพ้นทุกซ์ ผ่านหลักอริยสัจ 4 อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา สภาพแวดล้อมในห้องเรียนนี้จึงถูกจัดตั้งขึ้นอย่างพิถีพิถัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง และการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตอย่างแท้จริงในห้องเรียนแห่งนี้ ไม่มีเพียงแค่ครูและนักเรียนในบทบาทเดิม แต่ทุกคนต่างเป็นผู้ร่วมเดินทางแห่งปัญญาและความเข้าใจ นักเรียนได้รับการกระตุ้นให้ตั้งคำถามและค้นหาคำตอบจากภายในตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการฟัง การไตร่ตรอง การสนทนา และการปฏิบัติธรรม เพื่อฝึกฝนจิตใจให้มั่นคงและเห็นความจริงของชีวิตอย่างชัดเจน (พระปลัดเขตชนันท์ คนงานดี และคณะ, 2567) บรรยากาศในห้องเรียนสงบเรียบร้อย แต่เต็มไปด้วยพลังของความตั้งใจ ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะรับฟังตนเองและผู้อื่นด้วยความเคารพและความเมตตา การสนทนาไม่ใช่เพื่อแข่งขันหรือเอาชนะ แต่เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองและความรู้สึกอย่างเปิดใจ เพื่อขยายขอบเขตของความเข้าใจและความเห็นใจในผู้อื่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนแห่งอริยสัจนี้ ถูกจัดวางอย่างเรียบง่ายและเป็นระเบียบ มีพื้นที่สำหรับนั่งสมาธิและทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการอยู่กับปัจจุบัน รู้ทันความคิดและความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ และเรียนรู้ที่จะไม่ยึดติดกับสิ่งเหล่านั้นอย่างไม่จำเป็น การเรียนรู้ในห้องเรียนนี้

เน้นที่การพัฒนาทักษะชีวิตและสังคมควบคู่ไปกับการเข้าใจในธรรมชาติของความทุกข์ เช่น การฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง การควบคุมอารมณ์ การแก้ไขปัญหาอย่างสันติ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเล็ก ๆ ที่เปรียบเสมือนสังคมย่อยให้กับผู้เรียน การได้ปฏิบัติและทดลองในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยนี้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

ห้องเรียนแห่งนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจถึงอิทธิพลของตนเองต่อสังคม และเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างรับผิดชอบ พวกเขาได้เรียนรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงตนเอง ผ่านการเรียนรู้ทักษะและปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในที่สุด ห้องเรียนแห่งอริยสัจไม่ได้เป็นเพียงที่เรียนรู้ของเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น หากแต่เปิดกว้างสำหรับทุกวัย ทุกคนที่พร้อมจะเดินทางสู่ความเข้าใจลึกซึ้งของชีวิตและโลกใบนี้ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากที่นี่จึงเป็นเสมือนแสงสว่างนำทางในยามที่ชีวิตเจอความมืดมน ทุกข์ใจ หรือความไม่แน่นอน ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งปัญญาและหัวใจ ห้องเรียนแห่งอริยสัจจึงเป็นต้นแบบของการศึกษาในยุคใหม่ ที่ไม่ใช่แค่พัฒนาความรู้ในสมอง แต่ยังพัฒนาจิตใจที่พร้อมเผชิญกับทุกสถานการณ์ด้วยความสงบ ความรัก ความเข้าใจ และความเมตตา ทุกคำถาม ทุกความสงสัย ทุกการค้นหาคำความจริงในห้องเรียนแห่งนี้ ถูกดูแลและตอบสนองด้วยความเอาใจใส่อย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบเส้นทางของตนเองในวิถีแห่งอริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขอันแท้จริงและความสงบที่ยั่งยืนในชีวิต (ใจทิพย์ ณ สงขลา และ ศิริเดช สุขิweise, 2564)

สรุป

อริยสัจ 4 กรอบคิดเชิงพุทธกับการออกแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นกรอบคิดพื้นฐานที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนสามารถเข้าใจธรรมชาติของความทุกข์ในชีวิตและวิถีทางพ้นทุกข์อย่างลึกซึ้ง ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การนำกรอบคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ ทำให้ครูสามารถสร้างบทเรียนที่ไม่เพียงแต่เน้นเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ ความเข้าใจตนเอง และความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีคุณค่า ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนพร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกยุคใหม่ หลักอริยสัจ 4 ช่วยขยายมุมมองของครูในการวางแผนการสอนให้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของ ปัญญาประดิษฐ์: เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เชิงเมตตาในบริบทสังคมศึกษา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และการสอนในสังคมศึกษา AI ไม่ใช่แค่เครื่องมือสำหรับการประมวลผลข้อมูลหรือการวิเคราะห์เท่านั้น แต่ยังสามารถใช้สนับสนุนการเรียนรู้เชิงเมตตาและการพัฒนาทักษะทางสังคมอย่างลึกซึ้ง AI สามารถช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อสร้างเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเป็นส่วนตัว รวมถึงช่วยให้ครูมีข้อมูลเชิงลึกในการปรับกลยุทธ์การสอน ในบริบทของสังคมศึกษา AI ยังสามารถสร้างสถานการณ์จำลองหรือการจำลองสถานการณ์ที่ส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเห็นใจและเมตตาต่อผู้อื่น การออกแบบแผนการเรียนรู้ด้วยอริยสัจ 4 และ AI: นวัตกรรมเชิงจิตตปัญญาเพื่อพัฒนาครู การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 กับเทคโนโลยี AI ในการออกแบบแผนการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมที่ผสมผสานความลึกซึ้งทางจิตตปัญญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ครูได้รับการฝึกฝนให้ใช้กรอบอริยสัจเป็นแกนกลางใน

การวางแผนการสอน เช่น การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ไม่เพียงเน้นผลลัพธ์เชิงวิชาการ แต่ครอบคลุมการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยและจิตใจ ในขณะเดียวกัน AI ช่วยสนับสนุนด้วยการประมวลผลข้อมูลผู้เรียน การวิเคราะห์รูปแบบการตอบสนอง และการแนะนำวิธีการสอนที่เหมาะสม ทำให้ครูสามารถออกแบบแผนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้ไม่เพียงพัฒนาทักษะการออกแบบของครู แต่ยังเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางจิตใจและผู้ส่งเสริมความเป็นมนุษย์สมรรถนะครูในยุคดิจิทัล: การหลอมรวมธรรมะกับเทคโนโลยีเพื่อสร้างครูยุคใหม่ การพัฒนาสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องหลอมรวมความรู้ทางเทคโนโลยีเข้ากับคุณธรรมและหลักธรรมะอย่างลงตัว ครูยุคใหม่จึงต้องเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและผู้นำทางจิตใจที่เข้าใจในแก่นแท้ของอริยสัจ 4 ความสามารถในการใช้ AI และเครื่องมือดิจิทัลอย่างมีสติและจริยธรรม คือส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมีความหมาย ครูต้องสามารถใช้ AI เพื่อประเมินและวิเคราะห์การเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับฝึกฝนตนเองให้มีความสงบ ความเมตตา และปัญญา ซึ่งจะช่วยให้สามารถรับมือกับความท้าทายในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมั่นคง ห้องเรียนแห่งอริยสัจ: การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสังคม ห้องเรียนแห่งอริยสัจ คือสถานที่ที่เต็มไปด้วยความสงบและความตั้งใจ ที่ซึ่งผู้เรียนได้ฝึกฝนตนเองผ่านการเข้าใจธรรมชาติของทุกข์และทางพ้นทุกข์อย่างลึกซึ้ง พื้นที่นี้ออกแบบมาเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง การควบคุมอารมณ์ การแก้ไขปัญหาอย่างสันติ และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีในสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพและกิจกรรมในห้องเรียนนี้สนับสนุนการอยู่กับปัจจุบันและการรู้ทันความคิดและอารมณ์ AI มีบทบาทช่วยจัดการข้อมูลและประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ขณะเดียวกันผู้เรียนยังได้รับการชี้นำผ่านหลักอริยสัจเพื่อให้เห็นภาพรวมของการเจริญเติบโตทั้งทางปัญญาและจิตใจ โดยสรุป การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ช่วยยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครู โดยการนำกรอบคิดเชิงพุทธมาใช้เป็นแกนกลางผสมผสานกับเครื่องมือ AI เพื่อสร้างบทเรียนที่มีความหมาย ครูยุคใหม่จะเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและผู้นำทางจิตใจที่สามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ พร้อมกันนี้ ห้องเรียนแห่งอริยสัจยังเป็นต้นแบบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครบวงจร ส่งเสริมทักษะชีวิตและสังคมที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนในโลกปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ใจทิพย์ ฌ สงขลา และ ศิริเดช สุขีวะ. (2564). การเปลี่ยนผ่านด้วยดิจิทัล: แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลแห่งชาติ. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้, 1(1), 1-13.
- เด่นพงษ์ แสงคำ และคณะ. (2561). พุทธศาสนากับมโนทัศน์ทางการเมืองสมัยใหม่: อิทธิพลแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของพุทธทาสภิกขุ. วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์, 2(1), 153-176.
- ทยิดา เลิศชนะเดชา. (2566). การพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมความสามารถการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(5), 977-996.

- ทวีป กรวยทอง. (2561). กระบวนการยุติธรรมตามหลักพุทธศาสนากับแนวคิดสิทธิมนุษยชน. วารสารวิชาการ มนุษย์และสังคม, 2(2), 85-101.
- ปรกรณ์ ประจันบาน และคณะ. (2561). การพัฒนาแบบประเมินการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุขของนิสิตครูใน ศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร , 20(4), 118-128.
- พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และคณะ. (2565). ผลกระทบของปัญหาประติษฐ์ต่อการศึกษา. วารสารวิจัยราชภัฏพระ นคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 17(2), 318-328.
- พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ. (2568). อริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาองค์กร. วารสารสถาบันพอดี้, 2(1), 1-13.
- พระปลัดเขตพันธ์ คณงานดี และคณะ. (2567). การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียน. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 6(2), 471-428.
- พระมหากวีพัฒน์ จิตโสภโณ (ยารังษี) และคณะ. (2567). บทบาทครูสังคมศึกษากับการพัฒนาสมรรถนะในยุค ดิจิทัล. ชัยภูมิปริทรรศน์, 7(2), 85-97.
- พระมหาอุตร อุตโตโร (มากดี) และคณะ. (2567). สมรรถนะของครูสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารครุศาสตร์ ปริทรรศน์, 11(1), 630-642.
- ราตรี เลิศหัวทอง และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. Journal Information, 1(3), 61-74.
- สิโรตม มณีแฮด และคณะ. (2562). ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเรียนรู้อย่างชาญ ฉลาด. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 359-372.

การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา*

THE APPLICATION OF DESIGN THINKING PROCESS IN DEVELOPING SCHOOL
ADMINISTRATION STRATEGIES

สมเกียรติ ยั่งยืน

Somkiat Yangjeen

คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

School of Education, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: syang@ipst.ac.th

บทคัดย่อ

บทความการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในบริบทของยุค VUCA ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ระบบการบริหารแบบโครงสร้างลำดับชั้นที่เคยตอบสนองต่อการจัดการศึกษาในอดีตจึงเริ่มประสบข้อจำกัด ทั้งในด้านความยืดหยุ่น การเปิดพื้นที่ให้กับความคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับสถานศึกษา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา โดยเน้นการออกแบบร่วมกับผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าใจผู้ใช้ (Empathize) การนิยามปัญหา (Define) การระดมแนวคิด (Ideate) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดลองปรับใช้ (Test) ถูกวิเคราะห์ควบคู่กับกรอบแนวคิดทางทฤษฎี ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) การบริหารแบบปรับตัว (Adaptive Management) และการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning) กรณีศึกษาในระดับสถานศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ ถูกนำมาใช้เพื่อสะท้อนให้เห็นศักยภาพของกระบวนการคิดเชิงออกแบบในการส่งเสริมการบริหารที่มีลักษณะยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษาอย่างแท้จริง ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า Design Thinking เป็นกรอบคิดที่ส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านการบริหารจากแนวทางแบบสั่งการไปสู่การบริหารเชิงนวัตกรรมที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง สามารถขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาได้อย่าง ملموسة ยั่งยืน และเชื่อมโยงกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในอนาคต อีกทั้งยังเอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของครู สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และการออกแบบนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การคิดเชิงออกแบบ, กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา, นวัตกรรม, การมีส่วนร่วม

Abstract

The 21st century's economic, social, technological, and cultural transformations have deeply influenced educational systems, particularly within the VUCA era-characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity. Traditional hierarchical management structures that previously governed education effectively now face significant limitations, especially in terms of flexibility, creativity, and stakeholder engagement at the school level. In response to these challenges, this article proposes the application of Design Thinking as a strategic tool to enhance school management by emphasizing collaborative design processes involving students, teachers, parents, and communities. The Design Thinking methodology, consisting of five stages-Empathize, Define, Ideate, Prototype, and Test-is analyzed alongside theoretical perspectives such as Distributed Leadership, Adaptive Management, and Organizational Learning. Drawing on case studies from both domestic and international educational contexts, the article demonstrates how Design Thinking fosters flexible management practices that align authentically with the unique realities of schools. The findings suggest that Design Thinking facilitates a shift from traditional directive leadership to innovative, human-centered management approaches, enabling sustainable and profound improvements in educational quality that adapt dynamically to evolving environments. Moreover, this approach nurtures teacher leadership development, promotes a culture of shared learning, and guides policy-making that genuinely addresses the needs of learners and their communities.

Keywords: Design Thinking, School Administration Strategies, Innovation, Participation

บทนำ

บริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอนจากกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ที่มีลักษณะของยุค VUCA ซึ่งย่อมาจาก Volatility (ความผันผวน), Uncertainty (ความไม่แน่นอน), Complexity (ความซับซ้อน) และ Ambiguity (ความคลุมเครือ) (Johansen, B., 2017) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาต้องเผชิญกับความคาดหวังของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว และความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะใหม่ที่ตอบสนองตลาดแรงงานในอนาคต ซึ่งในบริบทของประเทศไทย ความท้าทายเหล่านี้ยิ่งทวีความซับซ้อนเมื่อพิจารณาควบคู่กับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม และระบบการบริหารการศึกษาที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงอยู่ของระบบราชการแบบลำดับชั้น (bureaucracy) ยังเป็นข้อจำกัดในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและการริเริ่มนวัตกรรมภายในสถานศึกษา ส่งผลให้ผู้นำทางการศึกษาต้องค้นหากลยุทธ์ใหม่ที่สามารถนำสถานศึกษาให้ปรับตัวและฟื้นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยืดหยุ่นและยั่งยืน

ทั้งนี้ข้อจำกัดของแนวทางการบริหารเชิงโครงสร้างแบบเดิม มีมุมมองว่าระบบการบริหารการศึกษาส่วนใหญ่ในอดีตมักเน้นแนวทางแบบเชิงโครงสร้าง (structuralism) ที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนจากบนลงล่าง (top-down planning) การกำหนดบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนตามลำดับชั้น และการควบคุมภายในที่เข้มงวด แม้แนวทางนี้จะให้ความมั่นคงในระดับหนึ่ง แต่กลับมีข้อจำกัดในการส่งเสริมความยืดหยุ่น ความคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ครู หรือชุมชน นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะหน้าในเชิงปฏิบัติมากกว่าการมองเห็นภาพรวมของปัญหาทั้งระบบ (systemic thinking) ทั้งนี้การบริหารแบบดั้งเดิมมักมองผู้เรียนในฐานะ “ผู้รับ” มากกว่าจะเป็น “ผู้มีส่วนร่วม” ส่งผลให้การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยความหลากหลายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งยังไม่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำของครูและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างแท้จริง เนื่องจากอำนาจการตัดสินใจมักกระจุกอยู่ในระดับบนของโครงสร้างการบริหาร ซึ่งในระยะหลังแนวโน้มของการวิพากษ์แนวทางเชิงโครงสร้างดังกล่าวได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในงานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบระบบบริหารที่มีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา (Fullan, M., 2020)

แนวโน้มของการบริหารการศึกษายุคใหม่ได้เปลี่ยนผ่านสู่แนวคิดที่เน้น “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (learner-centered leadership) และ “ชุมชนเป็นฐาน” (community-based management) ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาองค์รวมของผู้เรียนทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ความต้องการจำเพาะ และศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยยึดผู้เรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้วางแผนและควบคุมไปสู่ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (change agent) ที่เอื้อต่อการสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมทั้งจากครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่าย แนวทางนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด “Distributed Leadership” ที่สนับสนุนให้ทุกระดับของบุคลากรในสถานศึกษาได้มีบทบาทในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาร่วมกัน (Spillane, J. P., 2006) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือคิดเชิงกลยุทธ์ที่สามารถเชื่อมโยงมุมมองต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เข้าใจความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำไปสู่การออกแบบกลยุทธ์ที่สร้างสรรค์และตอบโจทย์บริบทของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ คือ “กระบวนการคิดเชิงออกแบบ” หรือ Design Thinking ซึ่งเป็นแนวทางการคิดและลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยเน้น “ผู้ใช้” หรือ “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” เป็นศูนย์กลาง ผ่านการเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบริบท ความต้องการ และความรู้สึกของผู้ใช้ก่อนที่จะออกแบบแนวทางการแก้ปัญหา (Brown, T., 2009) กระบวนการนี้ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การเข้าใจผู้ใช้ (Empathize), 2) การนิยามปัญหา (Define), 3) การคิดไอเดีย (Ideate), 4) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และ 5) การทดสอบ (Test) Design Thinking ช่วยให้ผู้บริหารสามารถออกแบบกลยุทธ์เชิงนวัตกรรมที่ไม่ยึดติดกับโครงสร้างเดิม แต่เน้นการฟังเสียงจากภาคสนาม การทดลอง การปรับเปลี่ยน และการเรียนรู้แบบวนซ้ำ (iterative learning) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ดังนั้น ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา กระบวนการคิดเชิงออกแบบสามารถนำไปใช้ในการวางกลยุทธ์ทั้งในระดับองค์กร ระดับห้องเรียน และระดับชุมชน อาทิเช่น การออกแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือการออกแบบการสื่อสารภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน ครู และชุมชน ในการออกแบบนโยบายและแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งการประยุกต์ใช้ Design Thinking ในการบริหารสถานศึกษาจึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค (technical change) แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกรอบคิด (paradigm shift) ที่ส่งเสริมการบริหารเชิงนวัตกรรม มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคตได้อย่างแท้จริง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นแนวทางการคิดเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (human-centered approach) โดยมีรากฐานจากกระบวนการทำงานของนักออกแบบ (designer) ที่ไม่ได้มองปัญหาเพียงเชิงเทคนิคหรือเหตุผล แต่พิจารณาทั้งอารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้ใช้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหา (Brown, T., 2009) กระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็นกระบวนการเชิงระบบที่ผสมผสานระหว่างการคิดวิเคราะห์ (analytical thinking) กับการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้แนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (actionable solution) และตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง (Liedtka, J., 2018) ทั้งนี้ในทางการศึกษากระบวนการคิดเชิงออกแบบ ถูกประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบการเรียนรู้ การวางกลยุทธ์การบริหาร และการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนผ่านการมีส่วนร่วม โดยกระบวนการคิดเชิงออกแบบตามแนวคิดของ Brown ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ซึ่งแต่ละขั้นสามารถวนกลับไปมาได้อย่างยืดหยุ่นตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ได้แก่ 1) Empathize (การเข้าใจผู้ใช้) เป็นขั้นตอนของการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับผู้เรียน ครู หรือชุมชน ผ่านการฟัง การสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อเข้าถึงมุมมอง ความรู้สึก และความต้องการของผู้ใช้จริง 2) Define (การนิยามปัญหา) ขั้นตอนนี้คือการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำความเข้าใจผู้ใช้ เพื่อกำหนดปัญหาหลักหรือความท้าทายที่แท้จริง ซึ่งมักเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ การนิยามปัญหาที่ดีจะนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ 3) Ideate (การระดมความคิด) เป็นการระดมสมองเพื่อหาทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา โดยเปิดกว้างต่อทุกความคิด และยังไม่ตัดสินในขั้นตอนแรก เทคนิคที่ใช้ได้แก่ brainstorming, SCAMPER หรือ mind mapping เพื่อสร้างสรรค์ทางออกใหม่ ๆ อย่างไร้ข้อจำกัด 4) Prototype (การสร้างต้นแบบ) แนวคิดที่ถูกคัดเลือกจากขั้น Ideate จะถูกนำมาสร้างเป็นต้นแบบในรูปแบบที่สามารถจับต้องหรือทดลองได้ อาจเป็นแบบจำลอง รูปแบบการสื่อสาร แผนกลยุทธ์ หรือกระบวนการบริหารต้นแบบ เพื่อนำไปทดลองใช้จริง และ 5) Test (การทดลองและปรับปรุง) เป็นการนำต้นแบบไปทดลองใช้ในบริบทจริงเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงต่อไป (Brown, T., 2009) วงจรการทดสอบนี้สามารถทำซ้ำได้หลายรอบ เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมที่สุดต่อสถานการณ์เฉพาะของ

สถานศึกษา ซึ่งกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและข้อมูลที่เกิดขึ้นในระหว่าง การดำเนินการ ซึ่งการประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการบริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะหลายประการ ที่ส่งเสริมให้ผู้นำทางการศึกษาสามารถสร้างกลยุทธ์และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) ความยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นกระบวนการที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามข้อมูล ความต้องการ และผลลัพธ์จาก การทดลอง ทำให้เหมาะสมกับการบริหารในยุคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว 2) การเน้นการมีส่วนร่วม (Participatory Orientation) กระบวนการนี้ให้ความสำคัญกับการรับฟังเสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของ และการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และ 3) การออกแบบบนฐานข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Insight) จากการใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และประสบการณ์ตรงของผู้ใช้ ช่วยให้ผู้นำสถานศึกษาสามารถเข้าใจปัญหาได้อย่างลึกซึ้งและออกแบบแนวทาง ที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง มากกว่าการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ด้วยคุณลักษณะ ของกระบวนการคิดเชิงออกแบบดังกล่าว จึงไม่ใช่เพียงแนวทางเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบคิดที่ส่งเสริม การบริหารแบบมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีลักษณะเชิงนวัตกรรม และยืดบริบทเป็นตัวตั้ง ซึ่งเหมาะสมกับการบริหาร สถานศึกษาในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติและความไม่แน่นอนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

เมื่อพิจารณากระบวนการคิดเชิงออกแบบนำมาสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวทางการบริหารแบบ ดั้งเดิม พบว่า แนวทางการบริหารในระบบการศึกษามักถูกครอบงำโดยรูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมหรือแบบ โครงสร้าง (Structural or Bureaucratic Approach) ซึ่งให้ความสำคัญกับลำดับชั้น การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการวางแผนจากบนลงล่าง (top-down decision making) แนวทางดังกล่าวมีข้อดีในด้านความเป็นระเบียบ การควบคุม และการปฏิบัติที่สามารถคาดการณ์ได้ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในยุค VUCA แนวทางดังกล่าวกลับกลายเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ขัดขวางนวัตกรรม ความยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Fullan, M., 2020) ซึ่งในทางตรงกันข้าม กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เสนอแนวคิดใหม่ที่พลิกโฉมแนวทางการบริหารจาก “การสั่งการ” ไปสู่ “การออกแบบร่วม” โดยมีผู้เรียน ครู และ ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Henriksen, D. et al., 2020) ซึ่งกระบวนการคิดเชิงออกแบบจะมีการ ยอมรับความซับซ้อนของปัญหา และเสนอแนวทางที่ไม่จำกัดเพียงการวิเคราะห์เชิงเหตุผลเท่านั้น แต่รวมถึง การเข้าใจ เชิงอารมณ์ ประสบการณ์ และบริบทของผู้เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้การเปรียบเทียบบ้างว่า ชี้ให้เห็น ถึงข้อจำกัดของแนวทางที่เน้นโครงสร้างและการควบคุมในยุคที่ระบบการศึกษาต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนและ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในขณะที่กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ช่วยให้ผู้นำสถานศึกษาสามารถรับฟัง ทำความ เข้าใจ และร่วมสร้างแนวทางแก้ปัญหากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างมีความหมายมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การบริหาร ยุคใหม่ควรเคลื่อนไปสู่ “การจัดการแบบยืดหยุ่นและมีมีส่วนร่วม” (Adaptive and Participatory Management) ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้บริหาร ครู และผู้เรียน ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันออกแบบ และร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาในฐานะของ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Professional Learning Community) โดยมีกระบวนการคิดเชิงออกแบบ เป็นทั้ง เครื่องมือและกรอบคิดหลักในการสร้างกลยุทธ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา

การบริหารสถานศึกษาที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพหากปราศจากฐานคิดเชิงทฤษฎีที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่หลายแขนงได้สะท้อนแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ยืดหยุ่น และเน้นการเรียนรู้ ซึ่งล้วนเอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนกระบวนการคิดเชิงออกแบบในบริบทของสถานศึกษา โดยแนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) โดย Spillane (2006) เสนอว่าภาวะผู้นำไม่ควรถูกจำกัดอยู่ที่ผู้บริหารระดับสูงเพียงคนเดียว แต่ควรเป็นความสามารถที่กระจายไปในทุกระดับขององค์กร โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร โครงสร้าง และบริบทเป็นฐานการขับเคลื่อน ทั้งนี้กระบวนการคิดเชิงออกแบบสอดคล้องกับแนวคิดนี้อย่างลึกซึ้ง เพราะกระบวนการออกแบบเชิงมนุษย์ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการนิยามปัญหา ค้นหาแนวทาง และทดสอบต้นแบบ การกระจายภาวะผู้นำจึงทำให้ครู นักเรียน และบุคลากร สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบกลยุทธ์ของโรงเรียนได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) ก็เข้ามาเสริมในด้านการสร้างบรรยากาศของการทดลอง การเปิดรับความล้มเหลว และการส่งเสริมนวัตกรรม (Miller, A., & Devine, D., 2020) ผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่เพียงแต่สนับสนุนไอเดียใหม่ ๆ แต่ยังมีความสามารถในการรวมพลังของคนในองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมที่เกิดจากการออกแบบร่วมกัน ทั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎี *Adaptive Systems และการบริหารเชิงพลวัต* สถานศึกษาสมัยใหม่ไม่ใช่องค์กรปิดหรือระบบคงที่ แต่เป็นระบบที่ต้องปรับตัว (adaptive systems) ที่ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีระบบปรับตัวเสนอว่าองค์ประกอบขององค์กรจะต้องเชื่อมโยงกันอย่างมีพลวัต และสามารถปรับเปลี่ยนหน้าที่ บทบาท หรือกระบวนการได้อย่าง (Heifetz, R., et al., 2009) ทั้งนี้ในแง่นี้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ระบบการบริหารสามารถ “ปรับ” ได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการวนซ้ำ (iterative process) เช่น การทดลองใช้ต้นแบบแล้วกลับไปปรับปรุงใหม่ (prototype and test loop) ซึ่งเป็นแก่นของระบบแบบปรับตัว โดยการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ ทำให้การบริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนากลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายระดับชาติได้อย่างทันท่วงที

เมื่อพิจารณาในมุมมองการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning) กับการสร้างวัฒนธรรมการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่เสนอโดย (Senge, P. M., 2006) เชื่อว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จในระยะยาวคือองค์กรที่สามารถเรียนรู้และปรับเปลี่ยนตนเองได้ตลอดเวลา โดยอาศัยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การคิดอย่างเป็นระบบ และการเสริมพลังการเรียนรู้ทั้งระดับบุคคลและกลุ่ม ซึ่งกระบวนการคิดเชิงออกแบบช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งจากการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในขั้นตอนการทดสอบ (Test) ที่เปิดโอกาสให้ทีมงานไตร่ตรอง ตีความ ข้อมูลเชิงประสบการณ์ และนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดหรือต้นแบบใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะขององค์กรที่เรียนรู้ (learning organization) การใช้ Design Thinking ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และส่งเสริมการสะท้อนผลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การวางแผนกลยุทธ์ในสถานศึกษาที่เคยเป็นกระบวนการกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง กำลังเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบของการจัดการเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Strategic Planning) ที่เปิดโอกาสให้ครู

ผู้ปกครอง นักเรียน และภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการคิดเชิงออกแบบยังสนับสนุนแนวทางนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในขั้นตอนของการทำความเข้าใจ (Empathize) และการนิยามปัญหา (Define) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการพูดคุยและแลกเปลี่ยนกับผู้เกี่ยวข้องโดยตรง กลยุทธ์ที่ได้จึงเป็นแผนที่ตอบสนองต่อความต้องการจริง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าแผนที่ออกแบบโดยคนเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้การประยุกต์ใช้ Design Thinking ในการบริหารสถานศึกษาไม่ได้เป็นเพียงเทคนิคในการคิดเชิงนวัตกรรมเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่หยั่งรากลึกในทฤษฎีการบริหารยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายอำนาจผู้นำ การปรับตัวของระบบ การเรียนรู้ขององค์กร หรือการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม แนวคิดเหล่านี้ล้วนเอื้อให้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กลายเป็นกรอบคิดที่สามารถเชื่อมโยง “ความคิดสร้างสรรค์” เข้ากับ “การจัดการเชิงระบบ” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในยุคแห่งความไม่แน่นอน

3. การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา

ในบริบทที่สถานศึกษาต้องเผชิญกับความซับซ้อนของปัญหา ความไม่แน่นอน และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การออกแบบกลยุทธ์การบริหารไม่สามารถยึดตามแบบแผนตายตัวแบบเดิมได้อีกต่อไป กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ตามแนวคิดของ Brown, T. (2009) เป็นกรอบแนวคิดที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม เข้าใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างลึกซึ้ง และยืดหยุ่นต่อการปรับเปลี่ยน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนานโยบาย แผน หรือโครงการในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบตาม 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นที่ 1 เข้าใจบริบทผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Empathize) คือการสร้าง ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อความรู้สึก ความคาดหวัง และปัญหาที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่น ที่กำลังเผชิญอยู่ โดยไม่ตัดสินล่วงหน้า วิธีการสำคัญในขั้นนี้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews), การสังเกตพฤติกรรมในบริบทจริง (participant observation) หรือการจัดวงพูดคุยกลุ่ม (focus group discussion) เพื่อค้นหา “pain points” ของแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างเช่น การพบว่าครูรู้สึกที่ไม่สามารถดูแลนักเรียนรายบุคคลได้เพียงพอ หรือนักเรียนรู้สึกว่าการเรียนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง นำไปสู่การตั้งโจทย์ที่มีความหมายและเป็นจริงสำหรับการพัฒนาเชิงกลยุทธ์

ขั้นที่ 2 นิยามปัญหาเชิงระบบ (Define) หลังจากได้ข้อมูลจากขั้นแรกแล้ว ขั้นตอนนี้คือการ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นระบบ และนิยามปัญหาให้ชัดเจนที่สุด โดยใช้เครื่องมือช่วยคิดเชิงวิเคราะห์ เช่น แผนภาพก้างปลา (Fishbone Diagram) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในเชิงลึก หรือการใช้ Stakeholder Mapping เพื่อระบุความสัมพันธ์ ความคาดหวัง และอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อปัญหาที่กำลังพิจารณา

ขั้นที่ 3 สร้างแนวคิดกลยุทธ์ (Ideate) เป็นการระดมสมองเพื่อออกแบบแนวทางการแก้ปัญหาหรือกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด แนวคิดที่ได้นี้อาจนำไปสู่กลยุทธ์ใหม่ ๆ เช่น การสร้าง “ระบบติดตามผู้เรียนแบบดิจิทัล” หรือ “ระบบประชุมครูที่ใช้ข้อมูลเชิงภาพ” เพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มความเข้าใจร่วม

ขั้นที่ 4 ทดลองแนวทางบริหารในระดับเล็ก (Prototype) เมื่อได้แนวคิดกลยุทธ์ที่เหมาะสมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการสร้างต้นแบบของแนวทางดังกล่าวในระดับย่อย หรือที่เรียกว่า “Prototype” เพื่อตรวจสอบว่ากลยุทธ์สามารถใช้งานได้จริงในบริบทจริงหรือไม่ โดยไม่ต้องลงทุนทั้งหมดในทันที ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าว ช่วยให้ผู้บริหารเห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อควรปรับปรุงก่อนขยายผลในระดับโรงเรียนทั้งหมด

ขั้นที่ 5 ประเมินและปรับปรุงกลยุทธ์ (Test) หลังจากการทดลองต้นแบบ กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจะต้องผ่านการประเมินด้วยข้อมูลย้อนกลับจากผู้ใช้งานจริง (feedback loop) โดยอาจใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการประชุมสะท้อนผล (reflection meeting) ซึ่งการมี Feedback loop อย่างต่อเนื่องระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ช่วยให้กลยุทธ์มีความยืดหยุ่น ไม่หยุดนิ่ง และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการประเมินในขั้นตอนนี้ยังช่วยยืนยันว่าแนวทางที่ออกแบบมานั้นสอดคล้องกับบริบทจริง และมีผลลัพธ์ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

ดังนั้น การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการออกแบบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงการนำเทคนิคใหม่มาใช้ แต่คือการเปลี่ยนวิธีคิดของผู้บริหารจากการ “สั่งการ” ไปสู่การ “เข้าใจ ร่วมคิด และทดลอง” โดยอิงข้อมูลจริงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างกลยุทธ์ที่ “มีชีวิต” พร้อมเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้ทำให้สถานศึกษาสามารถออกแบบแนวทางการบริหารที่ตอบโจทย์ทั้งความต้องการของผู้เรียน ความเปลี่ยนแปลงของบริบท และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของ Brown, T. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา

ขั้นตอน	เป้าหมายหลัก	เครื่องมือ/วิธีการ	การประยุกต์ในสถานศึกษา	ผลที่คาดหวัง
1. Empathize (เข้าใจบริบทผ่านผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย)	เข้าใจความต้องการ ความรู้สึก และปัญหา ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	- สัมภาษณ์เชิงลึก - สังเกตการณ์ - Focus Group	สัมภาษณ์นักเรียนเรื่อง ความท้าทายในการเรียน ออนไลน์/ความเครียด จากการสอบ	ได้ข้อมูลเชิงลึก เกี่ยวกับ “pain points” ของผู้เรียน ครู และผู้ปกครอง
2. Define (นิยามปัญหา เชิงระบบ)	สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อระบุปัญหาหลัก ที่เป็นรากของระบบ	- Fishbone Diagram - Stakeholder Mapping - Journey Map	ใช้แผนภาพก้างปลา วิเคราะห์สาเหตุของ “การขาดเรียนของ นักเรียนระดับ ม.ต้น”	ได้ปัญหาหลักที่แท้จริง และมองเห็น โครงสร้างปัญหาในเชิง ระบบ
3. Ideate (สร้างแนวคิดกลยุทธ์)	ระดมแนวทางแก้ไข ที่สร้างสรรค์ หลากหลาย และไม่ถูก ปิดกั้นด้วยข้อจำกัด เดิม	- World Café - Design Sprint - Brainstorm	จัดเวิร์กช็อประดม สมองเพื่อหาแนวทาง “เพิ่มการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครอง ในกิจกรรมการเรียนรู้”	ได้แนวคิดกลยุทธ์ที่มา จากทุกฝ่าย เช่น แพลตฟอร์มการแจ้ง ข่าวสารร่วม, การบ้าน แบบโครงการ
4. Prototype (ทดลองแนวทาง บริหารในระดับเล็ก)	ทดสอบไอเดียในขนาด เล็ก เพื่อจุดแข็ง จุดอ่อน และความ เป็นไปได้	- Low-fidelity Prototyping - Pilot Project	ทดลองใช้ระบบติดตาม ผู้เรียนรายวันผ่าน Google Form ใน ระดับชั้น ป.6	เห็นปฏิกิริยาจริงจาก ผู้ใช้งาน มีข้อมูล นำไปปรับปรุงก่อน ขยายผล

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนตามแนวคิดของ Brown, T. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา (ต่อ)

ขั้นตอน	เป้าหมายหลัก	เครื่องมือ/วิธีการ	การประยุกต์ในสถานศึกษา	ผลที่คาดหวัง
5. Test (ประเมินและปรับปรุงกลยุทธ์)	รับข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงเชิงกลยุทธ์	- แบบประเมิน Feedback - Loop Evaluation - Reflection Meeting	สำรวจความคิดเห็นครู-นักเรียนหลังใช้ระบบสื่อสารออนไลน์กลุ่ม	กลยุทธ์มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับบริบท และได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่น มีส่วนร่วม และขับเคลื่อนด้วยข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริง ในทุกขั้นตอนของกระบวนการตั้งแต่ Empathize ถึง Test มีการเน้นที่การเข้าใจปัญหาจากมุมมองของมนุษย์ (human-centered) ไม่ใช่เพียงข้อมูลเชิงสถิติแบบเดิม ทำให้สถานศึกษาสามารถออกแบบนโยบายหรือระบบบริหารที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การนำเครื่องมือหลากหลาย อาทิเช่น Fishbone Diagram World Café หรือการทำ Prototype ขนาดเล็กมาใช้ ยังช่วยลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจผิดพลาดในระดับนโยบาย และส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการทดลอง เรียนรู้ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (feedback loop) ซึ่งต่างจากการบริหารแบบเดิมที่มักออกแบบจากบนลงล่างและมีโครงสร้างตายตัว อีกทั้ง กระบวนการคิดเชิงออกแบบ ยังสร้างความเป็นเจ้าของ (ownership) และความผูกพัน (engagement) ของผู้เกี่ยวข้องกับแผนหรือโครงการที่ถูกออกแบบมา ทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีโอกาสประสบความสำเร็จและเกิดการยอมรับในระดับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ในภาพรวมแล้ว แนวทางนี้สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของการบริหารสถานศึกษาไปสู่การจัดการเชิงกลยุทธ์แบบร่วมสร้าง (co-creation) ที่ทันสมัยและยั่งยืนมากกว่าแนวทางการบริหารแบบเดิมอย่างมีนัยสำคัญ

4. กรณีศึกษา: การใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา

การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มาใช้ในสถานศึกษาไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่ได้รับการนำไปทดลองใช้และประยุกต์จริงในโรงเรียนทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย โดยมีการออกแบบกลยุทธ์การบริหารที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียน ครู และชุมชนอย่างแท้จริง ดังนี้

4.1 กรณีศึกษาในต่างประเทศ

โรงเรียน Mount Vernon Presbyterian School รัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหนึ่งในโรงเรียนต้นแบบระดับนานาชาติที่ประยุกต์ใช้ Design Thinking อย่างเป็นระบบในการบริหารจัดการทั้งด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาองค์กร โดยร่วมมือกับ Stanford d.school และ IDEO เพื่อนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้พัฒนาหลักสูตร กลยุทธ์ และวัฒนธรรมองค์กร โดยมีหลักคิดว่า “Design Thinking is not a project, it’s a mindset.” มีจุดเด่นของการประยุกต์ใช้โดยผู้บริหารส่งเสริมวัฒนธรรมการทดลองและยอมรับความล้มเหลว และใช้ Design Sprint เพื่อให้ครูร่วมกันออกแบบการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-based

Learning) ร่วมกับจัดเวิร์กช็อปร่วมระหว่างครู-นักเรียน-ผู้ปกครองในการนิยามปัญหาและพัฒนาแนวทางสถานศึกษาแห่งอนาคต (Razzouk, R. & Shute, V., 2012)

4.2. กรณีศึกษาในประเทศไทย

โรงเรียนในเครือข่ายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ควบคู่กับ Design Thinking นั้นเริ่มมีการทดลองนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมและประถม โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เช่น โรงเรียนในโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมของ สพฐ. ตัวอย่างเช่น โรงเรียนบ้านห้วยนา จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่เผชิญปัญหาเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเข้าเรียนของนักเรียนบางกลุ่ม ผู้บริหารและครูจึงร่วมกันใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดเวทีแลกเปลี่ยนปัญหาที่พบ แล้วต่อยอดโดยใช้แนวทางกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) 5 ขั้นตอนคือ ขั้น *Empathize* ครูสัมภาษณ์นักเรียนที่มีแนวโน้มจะหลุดจากระบบ พบว่ามีปัญหาเรื่องความเข้าใจบทเรียนและขาดแรงจูงใจ ขั้น *Define* นิยามปัญหาในรูป “โรงเรียนไม่ตอบสนองการเรียนรู้รายบุคคล” ขั้น *Ideate* จะใช้วิธีการ Brainstorm ร่วมกันเพื่อออกแบบ “แผนการเรียนรู้รายบุคคล (ILP)” โดยจัดกลุ่มนักเรียนตามสไตล์การเรียนรู้ สู่ขั้น *Prototype* ทำการทดลองแผน ILP กับนักเรียนระดับ ป.5 ก่อน และสุดท้ายขั้น *Test* ประเมินผลร่วมกันทุกสัปดาห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และปรับแผน ILP ตามข้อมูล การนำขั้นตอนของกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู่มากขึ้น ครูเกิดความเข้าใจนักเรียนในเชิงลึกมากกว่าเดิม และกลยุทธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ในกลุ่มอื่นได้จริง (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

4.3. การเชื่อมโยงกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในบริบทไทย

การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ร่วมกับ PLC คือจุดเชื่อมสำคัญระหว่าง “กระบวนการคิดแบบสร้างสรรค์” กับ “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของครู” ซึ่งเอื้อให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกบนฐานข้อมูลจริง นำมาสู่การออกแบบกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม และมีวงจรการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Reflective Practice) อย่างต่อเนื่องทั้งนี้ในแง่ของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเสริมพลวัตของ PLC ทำให้ไม่เพียงแต่เป็นเวทีแลกเปลี่ยน แต่สามารถพัฒนาไปสู่การ “ออกแบบนวัตกรรมการบริหารร่วมกัน” อย่างมีชีวิต

จากกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการบริหารสถานศึกษานั้นสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ที่มีความหมายได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะเมื่อผสานกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมอย่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จะยิ่งช่วยให้การออกแบบเชิงกลยุทธ์มีคุณภาพ ตอบโจทย์ และมีความยั่งยืนในระยะยาว

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบกรณีศึกษา: การใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

ประเด็น	กรณีศึกษา	
	Mount Vernon Presbyterian School, USA	โรงเรียนบ้านห้วยนา จังหวัดสุโขทัย
บริบทของโรงเรียน	โรงเรียนเอกชนระดับ K-12 มุ่งเน้นนวัตกรรมการเรียนรู้แบบ personalized และการออกแบบร่วม (co-creation)	โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สพฐ. มีนักเรียนจำนวนไม่มาก และมีความท้าทายด้านผลสัมฤทธิ์และความเหลื่อมล้ำ
ปัญหาที่เผชิญ	ระบบการเรียนรู้ไม่ตอบสนองโลกยุคใหม่ ต้องการเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้และการบริหาร	นักเรียนบางส่วนขาดแรงจูงใจในการเรียน ครูมีภาระงานมาก และระบบติดตามนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพ
แนวคิด/กลยุทธ์ที่ใช้	ใช้ Design Thinking ทั้งระบบ เช่น ออกแบบหลักสูตร วิสัยทัศน์องค์กร และระบบเรียนรู้ร่วม	ใช้ Design Thinking ควบคู่กับ PLC เพื่อพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาผู้เรียนรายบุคคล (Individual Learning Plan)
แนวทางดำเนินการ	- จัด Design Sprint ร่วมกับครู-นักเรียน-ผู้ปกครอง - ครูมีบทบาทในการออกแบบหลักสูตร - ทดลองใช้ต้นแบบในชั้นเรียนจริง	- สัมภาษณ์นักเรียนเพื่อเข้าใจปัญหา - จัดเวที PLC ร่วมวิเคราะห์และออกแบบ ILP - ทดลองใช้กับนักเรียนบางระดับชั้นก่อนขยายผล
เครื่องมือ Design Thinking ที่ใช้	- Design Sprint - Empathy Interview - Journey Mapping - Feedback Loop	- Empathy Interview - Fishbone Diagram - Brainstorm ผ่าน PLC - Prototype ระบบติดตามรายบุคคล
ผลลัพธ์ที่ได้	- วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - หลักสูตรมีความยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ - ผู้เรียนมี Engagement สูงขึ้น	- นักเรียนเข้าเรียนสม่ำเสมอมากขึ้น - ครูเข้าใจบริบทของผู้เรียนลึกขึ้น - กลยุทธ์ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่าน PLC
องค์ประกอบเสริม	เชื่อมโยงกับ d.school (Stanford) และองค์กรออกแบบนวัตกรรมอย่าง IDEO	เชื่อมโยงกับนโยบาย PLC และการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลของ สพฐ.

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษา ระหว่างโรงเรียน Mount Vernon Presbyterian School ในสหรัฐอเมริกา และโรงเรียนบ้านห้วยนาของประเทศไทย พบว่า แม้บริบทของโรงเรียนทั้งสองจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งในด้านทรัพยากร ขนาดองค์กร และระบบการบริหาร แต่การประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กลับมีความคล้ายคลึงในด้านกระบวนการที่เน้นความเข้าใจเชิงลึกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างแนวคิดแบบมีส่วนร่วม และการทดลองต้นแบบก่อนการขยายผล โดยโรงเรียนในต่างประเทศมุ่งเน้นการออกแบบเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบทั่วทั้งองค์กร ขณะที่โรงเรียนไทยเน้นการเชื่อมโยง Design Thinking เข้ากับชุมชนวิชาชีพครู (PLC) เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะจุดและบริบทเฉพาะพื้นที่ ผลลัพธ์ที่ได้จากทั้งสองกรณีชี้ให้เห็นว่าการบริหารด้วยกรอบคิด Design Thinking ช่วยให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม ยืดหยุ่น และ

ขับเคลื่อนโดยข้อมูลจริง ซึ่งสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ที่มีคุณภาพ แม้ในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรก็ตาม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากบทเรียนกรณีศึกษาและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาใช้ในการพัฒนานักกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาจะเกิดผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในระดับ “วัฒนธรรมการบริหาร” โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหาร การออกแบบองค์กร และการสนับสนุนเชิงระบบ ดังนี้

1. ผู้นำสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ

ผู้นำสถานศึกษาคือผู้กำหนดทิศทาง วัฒนธรรม และกลไกการขับเคลื่อนภายในสถานศึกษา จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการเข้าใจความต้องการของผู้เรียนผ่านการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ การใช้เครื่องมือ Design Thinking หรือการจัดการทีมในรูปแบบ Collaborative Leadership โดยผู้นำต้องสามารถทำหน้าที่ “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) มากกว่า “ผู้ควบคุม” เพื่อเปิดพื้นที่ให้ครูและบุคลากรได้คิด ทดลอง และเรียนรู้ร่วมกัน

2. สร้าง “วัฒนธรรมของการทดลอง” (Prototype Culture)

ควรมองว่าการทดลองเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมการทดลอง (Prototype Culture) ภายในสถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ครูได้ลองแนวทางใหม่ ๆ ในระดับห้องเรียน มีระบบติดตามผลแบบสั้น-ยืดหยุ่น ทุก 2 สัปดาห์ และส่งเสริมให้ครูบันทึกบทเรียนจากการทดลองเพื่อแลกเปลี่ยนกันในวง PLC แนวทางนี้ช่วยให้โรงเรียนไม่ยึดติดกับแนวทางแบบเดิม

3. เชื่อมโยงกับนโยบายระดับกระทรวง/ เขตพื้นที่การศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ควรปรับกรอบนโยบายการประเมินโรงเรียนให้เน้น “การพัฒนาเชิงนวัตกรรม” มากกว่าการควบคุมแบบเน้นเอกสาร นำไปสู่การเชื่อมโยงนโยบายระดับเขตพื้นที่การศึกษา ที่ควรสนับสนุนงบประมาณหรือโครงการนำร่องที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนออกแบบระบบการบริหารด้วยตนเอง ทั้งนี้หากนโยบายระดับมหภาคเปิดกว้างสำหรับความคิดสร้างสรรค์ในระดับปฏิบัติ จะทำให้การใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบกลายเป็นแนวทางกระแสหลักที่สามารถต่อยอดได้ในวงกว้าง

4. สร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” สำหรับความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร

ผู้นำควรส่งเสริมบรรยากาศที่เปิดรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่ตัดสิน และให้พื้นที่ในการตั้งคำถามกับระบบหรือแนวทางเดิม ๆ ทั้งนี้อาจจะใช้เวที PLC หรือประชุมโรงเรียนเป็นพื้นที่เสนอแนวคิด โดยพื้นที่ปลอดภัยจะเป็นตัวเร่งให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ และกล้าเปลี่ยน ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารแบบมีนวัตกรรม

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติเหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่า การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาใช้ในระดับสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทั้งผู้นำที่มีกรอบคิดแบบใหม่ วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง และการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภายนอก การเชื่อมโยงทั้งสามระดับนี้จะช่วยสร้างระบบการบริหารที่ “ยืดหยุ่น มีชีวิต และยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับความท้าทายของโลกการศึกษายุคใหม่

สรุป

ในยุคที่สถานศึกษาต้องเผชิญกับพลวัตความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามบริบทของโลกยุค VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) การบริหารจัดการรูปแบบเดิมที่เน้นโครงสร้าง แข็งตัว และมุ่งควบคุมจากบนลงล่างเริ่มแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนและชุมชน ดังนั้น การแสวงหารอบคิดใหม่ที่ยึดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะผู้เรียน จึงกลายเป็นโจทย์สำคัญของการบริหารยุคใหม่ ซึ่ง กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในบริบทนี้ โดยกระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นกรอบคิดที่ช่วยให้ผู้นำ ครู และบุคลากรในสถานศึกษา เข้าใจปัญหาเชิงลึกผ่านมุมมองของมนุษย์ ก่อนจะออกแบบแนวทางที่สร้างสรรค์และเหมาะสมกับบริบทจริง โดยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มี 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ Empathize, Define, Ideate, Prototype และ Test โดยแต่ละขั้นเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วม การทดลอง และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ตามแนวคิดของ Brown, T. (2009) เอื้อต่อการสร้างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่น มีพลวัต และขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง เช่น วัฒนธรรมของการทดลอง (Prototype Culture) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (Participatory Leadership) และวัฒนธรรมของการเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยเฉพาะเมื่อผู้นำสถานศึกษาสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้ร่วมกับกลไกสำคัญอย่าง *ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)* จะยิ่งทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเชิงนวัตกรรมกับการปฏิบัติงานเชิงระบบในโรงเรียนไทยได้อย่างกลมกลืน โดยกระบวนการคิดเชิงออกแบบยังสามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีบริหารร่วมสมัย อาทิเช่น ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) การเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning) และระบบการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Strategic Planning) ได้อย่างลงตัว ซึ่งล้วนสนับสนุนให้เกิดการจัดการศึกษาแบบ “เรียนรู้ร่วม-ออกแบบร่วม-พัฒนาอย่างต่อเนื่อง” อันเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 กล่าวโดยสรุป กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือของนักออกแบบในเชิงผลิตภัณฑ์หรือบริการเท่านั้น หากแต่สามารถทำหน้าที่เป็น *เครื่องมือทางการศึกษาเชิงนวัตกรรม* ที่ส่งเสริม “การเรียนรู้แบบมีความหมาย” ทั้งในระดับผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหาร สร้างระบบการจัดการที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เปิดพื้นที่ให้ทุกเสียงมีคุณค่า และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทาง โดยมีบริบทของสถานศึกษาและชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Brown, T. (2009). *Change by design: How design thinking creates new alternatives for business and society*. Boston, MA: Harvard Business Press.

- Fullan, M. (2020). The new meaning of educational change. (5th ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Heifetz, R., et al. (2009). The practice of adaptive leadership: Tools and tactics for changing your organization and the world. Boston, MA: Harvard Business Press.
- Henriksen, D. et al. (2020). Design Thinking and the Practicing Teacher: Addressing Problems of Practice in Teacher Education. *Teaching Education*, 31(2), 209-229.
- Johansen, B. (2017). The new leadership literacies: Thriving in a future of extreme disruption and distributed everything. Oakland, CA: Berrett-Koehler Publishers.
- Liedtka, J. (2018). Why design thinking works. *Harvard Business Review*, 96(5), 72-79.
- Miller, A., & Devine, D. (2020). Innovative leadership: Developing a creative and agile culture. New York, NY: Routledge.
- Razzouk, R. & Shute, V. (2012). What is design thinking and why is it important? *Review of Educational Research*, 82(3), 330-348.
- Senge, P. M. (2006). The Fifth Discipline: The arts & practice of the learning organization. New York: Doubleday.
- Spillane, J. P. (2006). Distributed leadership. San Francisco, CA: Jossey Bass.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)*

MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE ENDOWMENT LIFE INSURANCE FROM MUANG THAI LIFE ASSURANCE PUBLIC COMPANY LIMITED

ธารทิพย์ แสงสิงห์*, ชินโสณ วิสิษฐนิธิกิจ

Tarntip Saengsing*, Chinnaso Visitnitikija

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Master of Business Administration, Graduate School Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Tarntip35@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตฯ การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตฯ เปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตฯ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใช้บริการและมีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำนวน 200 ราย เลือกแบบใช้โปรแกรมคำนวณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยการทดสอบสมมติฐานแบบ One-Way ANOVA และ Multiple Regression Analysis ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตฯ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท มีรูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์เป็นรายไตรมาส และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปีที่ 80,001 - 100,000 บาท ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตฯ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิต และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต แบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคคล มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์, บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน), การตัดสินใจซื้อประกันชีวิต

Abstract

This research aims to study the marketing mix factors influencing the purchase of endowment life insurance, the decision-making process of purchasing such insurance, and to compare decision-making based on personal demographic data. This is a quantitative research study. The sample group consists of 200 individuals who are current policyholders of endowment life insurance from Muang Thai Life Assurance Public Company Limited. The sample was selected using a calculation-based method. The research instrument was a questionnaire, and data were collected through the questionnaires. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, One-Way ANOVA, and Multiple Regression Analysis. The results show that the marketing mix factors influencing the purchase of endowment life insurance can be divided into two parts. The general information of respondents reveals that most are male, aged between 31 and 40 years, hold a bachelor's degree, work as hired laborers, earn a monthly income of 20,001 - 30,000 baht, prefer to pay premiums quarterly, and can afford an annual premium payment of 80,001–100,000 baht. Overall, the marketing mix factors were rated at a high level. The comparison of purchase decisions, classified by gender, age, education level, occupation, average monthly income, premium payment method, and maximum annual premium payment, showed statistically significant differences at the 0.05 level. Furthermore, the marketing mix factors in the areas of promotion and people had a statistically significant influence on the decision to purchase endowment life insurance from Muang Thai Life Assurance Public Company Limited at the 0.05 level.

Keywords: Marketing Mix, Endowment Life Insurance, Muang Thai Life Assurance PCL, Decision to Purchase Life Insurance

บทนำ

การทำประกันชีวิตนับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยลดความเสี่ยงในอนาคตเมื่อเกิดเหตุการณ์ ที่ไม่คาดคิด ในอนาคตที่ไม่สามารถประมาณการสิ่งที่จะเกิดในอนาคตได้ การทำประกันชีวิตมีประโยชน์หลายด้าน ได้แก่ การคุ้มครองผู้ทำประกันชีวิต ช่วยให้ผู้ทำประกันสามารถบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตในอนาคตของผู้ทำประกันชีวิตหรือครอบครัวให้ดีขึ้น ทำให้สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายทางการเงินที่จะเกิดขึ้นหากเกิดการสูญเสียกับผู้ทำประกันภัย การเพิ่มความมั่นคงทางการเงินให้กับผู้ทำประกันชีวิตและครอบครัว เช่น เป็นเงินสำรองให้กับครอบครัวไว้ใช้ อีกทั้ง ยังเป็นเครื่องมือในการวางแผนการออมเงินและเป็นการลงทุนในระยะยาว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการวางแผนภาษีบุคคลธรรมดาได้อีกด้วย การดำรงชีวิตในปัจจุบันของมนุษย์ มีความเสี่ยงเกิดขึ้นรอบตัวเรามากมาย ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงจากโรคร้ายไข้เจ็บ อุบัติเหตุ ทุพพลภาพ หรือแม้กระทั่งการเสียชีวิต ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ "ความเสี่ยง" หมายถึง ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่อาจจะ

เกิดได้ในอนาคต ที่อาจจะทำให้เราเกิด "ความสูญเสีย" ในมูลค่าทางเศรษฐกิจ หรือ ในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น เสียใจ เสียขวัญ เสียเวลา เสียสุขภาพ ฯลฯ โดยมี "ภาวะส่งเสริมภัย" เป็นตัวเพิ่มโอกาสให้เกิดความสูญเสียนั้น (ณัฐยา ภทริกกิจจานุรักษ์, 2560)

บริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เป็นหนึ่งในผู้นำด้านธุรกิจประกันชีวิตของประเทศไทย ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และมุ่งมั่นพัฒนาธุรกิจให้มั่นคงมาอย่างยาวนานกว่า 70 ปี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2494 ณ ถนนเสือป่า ในช่วงที่ประเทศยังได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสงครามมหาเอเชียบูรพา (เมืองไทยประกันชีวิต, 2568) บริษัทได้ขยายการให้บริการครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ประชาชนทุกกลุ่มรายได้ โดยเฉพาะ ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) ซึ่งเป็นรูปแบบประกันที่ได้รับความนิยมสูง เนื่องจากการผสมผสานระหว่างการคุ้มครองชีวิตและการออมเงิน กล่าวคือ หากผู้เอาประกันมีชีวิตอยู่ครบตามสัญญา บริษัทจะจ่ายเงินครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ และหากเสียชีวิตระหว่างสัญญา ผู้รับประโยชน์จะได้รับเงินตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2565) จากความนิยมของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ทำให้บริษัทฯ ร่วมมือกับสถาบันการเงินชั้นนำเพื่อขยายช่องทางการจัดจำหน่าย หนึ่งในพันธมิตรที่สำคัญคือ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศกว่า 800 สาขา และเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีการเงินผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น K PLUS, MAKE by KBank และ KhunThong ซึ่งช่วยให้ผู้บริโภคสามารถซื้อประกันชีวิตได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมั่นใจ (FinDi, 2025) แม้จะมีผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาดที่หลากหลาย แต่การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix: 7Ps) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคคล (People) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านลักษณะทางการภาพ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคแตกต่างกันไปตามลักษณะประชากร เช่น อายุ รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ซึ่งจะทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ที่มีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ รวมถึงปัจจัยที่ผู้ที่มีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ใช้ในการตัดสินใจซื้อ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญรวมทั้งเป็นตัวแปรที่ผู้ที่มีประกันชีวิตใช้ในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)
3. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ผู้ใช้บริการและมีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ของบริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำนวน 400 ราย (ฐานข้อมูลลูกค้าของธนาคารกสิกรไทยที่ซื้อประกันชีวิต ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต ระหว่างเดือนธันวาคม 2567 - เดือนมีนาคม 2568) กลุ่มตัวอย่างคือผู้ให้บริการ และมีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ใช้การคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ตามแนวคิดของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 200 ราย ใช้สูตร $n = N/(1 + Ne^2)$ เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง N = จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษา e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (โดยในที่นี้กำหนดเท่ากับ 0.05) $n = 400/(1+400(0.05^2)) = 200$ ตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ราย

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราและผลงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. จัดทำร่างแบบสอบถามนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งหนึ่งถ้ามีข้อแก้ไขดำเนินการตามคำแนะนำหลังจากนั้นดำเนินการจัดทำเป็นแบบสอบถาม
5. ตรวจสอบความเที่ยงตรงและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบใช้ (Try out) กับลูกค้าไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แล้วนำไปวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach, J., 1984) ได้ค่าเท่ากับ 0.857 ถือว่าแบบสอบถามนี้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองระหว่างเดือนธันวาคม 2567 ถึงเดือนมีนาคม 2568 จากผู้ให้บริการและมีประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ของบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) และรับกลับคืนมาด้วยตนเอง ดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อได้

2. นำข้อมูลของแบบสอบถาม ไปลงตารางที่โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน และรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา
2. นำแบบสอบถามมาลงตารางที่ตามเกณฑ์กำหนด

3. ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าร้อยละและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 1 ใช้หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

3.2 การศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น ดังนี้ การประเมินผลการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยของแต่ละระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	สำคัญมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	สำคัญมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	สำคัญปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	สำคัญน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	สำคัญน้อยที่สุด

3.3 เปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่า (t-test Independent)

3.4 เปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี เพื่อทดสอบ ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-wayANOVA)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามส่วนบุคคล แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

	แสดงข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	116	58
	หญิง	84	42
	รวม	200	100

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (ต่อ)

แสดงข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อายุ	21-30 ปี	76	38
	31-40 ปี	79	39
	41-50 ปี	24	12
	50 ปี ขึ้นไป	21	11
	รวม	200	100
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	78	39
	ปริญญาตรี	117	59
	สูงกว่าปริญญาตรี	5	2
	รวม	200	100
อาชีพ	รับจ้าง	105	53
	พนักงานบริษัทเอกชน	28	14
	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	36	18
	ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ	31	15
	รวม	200	100
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท	27	14
	20,001-30,000 บาท	97	49
	30,001-40,000 บาท	35	17
	40,001-50,000 บาท	20	10
	50,000 บาทขึ้นไป	21	10
	รวม	200	100
รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบ สะสมทรัพย์	รายเดือน	38	19
	รายไตรมาส	67	35
	รายครึ่งปี	25	12
	รายปี	70	35
	รวม	200	100
จำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุด ต่อปี	40,001-60,000 บาท	16	8
	60,001-80,000 บาท	89	44
	80,001-100,000 บาท	95	48
	รวม	200	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท มีรูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์เป็นรายไตรมาส และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปีที่ 80,001 - 100,000 บาท เป็นต้น

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.42	0.36	มาก
ด้านราคา	4.37	0.33	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.38	0.29	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.37	0.34	มาก
ด้านบุคคล	4.42	0.36	มาก
ด้านกระบวนการ	4.40	0.31	มาก
ด้านลักษณะทางกายภาพ	4.40	0.39	มาก
รวม	4.39	0.34	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความสำคัญมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้าน มีระดับความสำคัญมากทุกด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.36) อยู่ในระดับมาก ด้านบุคคล ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.36) อยู่ในระดับมาก ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.39) อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.31) อยู่ในระดับมาก ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.29) อยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.34) อยู่ในระดับมาก และด้านราคา ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.33) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ผลการศึกษาการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

การตัดสินใจ	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับความสำคัญ
ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ	4.40	0.31	มาก
ด้านการค้นหาข้อมูล	4.36	0.43	มาก
ด้านการประเมินทางเลือก	4.37	0.38	มาก
ด้านการตัดสินใจซื้อ	4.43	0.31	มาก
ด้านพฤติกรรมการซื้อ	4.41	0.39	มาก
รวม	4.39	0.36	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นได้ว่า การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสำคัญมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณารายด้าน มีระดับความสำคัญมากทุกด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.31) อยู่ในระดับมาก ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.39) อยู่ในระดับมาก ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.31) อยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินทางเลือก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.38) อยู่ในระดับมาก และด้านการค้นหาข้อมูล ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.43) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	การตัดสินใจ		Sig	ผลการทดสอบ
	t	F		
เพศ	2.454		.015*	แตกต่าง
อายุ		25.425	.001*	แตกต่าง
ระดับการศึกษา		11.885	.001*	แตกต่าง
อาชีพ		4.198	.007*	แตกต่าง
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		4.025	.004*	แตกต่าง
รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์		8.624	.001*	แตกต่าง
จำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี		4.844	.001*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นได้ว่า การเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคลด้านเพศ (Sig = .015) อายุ (Sig = .001) ระดับการศึกษา (Sig = .001) อาชีพ (Sig = .007) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Sig = .004) รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Sig = .001) และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี (Sig = .001) ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	ผลการทดสอบ
(Constant)	0.275	0.151		1.818	0.072	
ด้านผลิตภัณฑ์	0.039	0.088	0.043	0.442	0.659	ไม่มี
ด้านราคา	0.160	0.091	0.182	1.759	0.081	ไม่มี
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.034	0.097	0.033	0.352	0.726	ไม่มี
ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.393	0.093	0.396	4.245	0.000*	มี
ด้านบุคคล	0.153	0.072	0.180	2.130	0.035*	มี
ด้านกระบวนการ	0.005	0.082	0.005	0.060	0.952	ไม่มี
ด้านลักษณะทางกายภาพ	0.151	0.078	0.170	1.935	0.056	ไม่มี

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) มีปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Sig = .000) และด้านบุคคล (Sig = .035) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท มีรูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์เป็นรายไตรมาส และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี 80,0001 - 100,000 บาท และ 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความสำคัญมาก เมื่อพิจารณาทางด้านมีระดับความสำคัญมากทุกด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคคล ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด และด้านราคา ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคคลมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรดา จิตตะสัมพันธ์พร ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (จิรดา จิตตะสัมพันธ์พร, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทฎก ผลิติต ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ผ่านช่องทางธนาคารกรุงไทย (ณัฐภักดิ์ ผลิติต, 2560) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภักดิ์ ผลิติต (2560) ที่พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคคลมีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ณัฐภักดิ์ ผลิติต, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต แบบสะสมทรัพย์ ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ปัจจัยด้านบุคคลและปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (ประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง, 2558)

การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) พบว่า ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านค้นหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และ ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อในภาพรวมของกระบวนการการตัดสินใจอยู่ในระดับเห็นด้วยมากสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภกฤษณ์ ชัยฤทธิ์ ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านธนาคารกรุงไทยของผู้บริโภคในจังหวัดพัทลุงโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ศุภกฤษณ์ ชัยฤทธิ์, 2563) จากผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง ที่พบว่าระดับรายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภคใน เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่แตกต่างกัน (ประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง, 2558) และข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภักดิ์ ผลิติต (2560) ที่พบว่าระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อการ เลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่แตกต่างกัน (ณัฐภักดิ์ ผลิติต, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท มีรูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ เป็นรายไตรมาส และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปี 80,0001-100,000 บาท 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความสำคัญมาก เมื่อพิจารณารายด้าน มีระดับความสำคัญมากทุกด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคคล ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด และด้านราคา ตามลำดับ การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) มีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วย ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านการค้นหาข้อมูล

ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก การเปรียบเทียบการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รูปแบบการชำระเบี้ยประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และจำนวนเงินที่สามารถชำระเบี้ยประกันสูงสุดต่อปีที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) มีปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคคล มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับรูปแบบของกรมธรรม์ประกันชีวิตที่หลากหลายเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุดมุ่งพัฒนาแบบประกันที่สามารถสอดคล้องต่อความต้องการที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขกรมธรรม์ได้ตลอดตามความประสงค์ของลูกค้า 2) ด้านราคา ผู้ประกอบการควรออกแบบกรมธรรม์ที่มีความหลากหลายทางด้านราคาให้เหมาะสมกับบุคคลที่แตกต่างกัน เนื่องจากค่าเบี้ยประกันและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับ ต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญและมีการปรับปรุงการใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายในหลาย ๆ ช่องทางเพื่อเป็นการจูงใจลูกค้า มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อเพิ่มความสะดวกแก่ลูกค้าที่จะซื้อกรมธรรม์ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านรายละเอียดข้อมูลและข่าวสารน่าสนใจผ่านสื่อ เช่น โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต อย่างสม่ำเสมอ 5) ด้านบุคคล ผู้ประกอบการควรอบรมพนักงาน ให้มีบุคลิกที่ดี มีจิตบริการ อำนวยความสะดวกให้ลูกค้ามากที่สุด ก็จะสามารถทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อหรือใช้บริการและเกิดความประทับใจจะเป็นกลยุทธ์การตลาดได้ดีที่สุด 6) ด้านกระบวนการ ผู้ประกอบการควรเน้นการให้บริการลูกค้าด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ อาทิ การสร้างแอปพลิเคชันบนมือถือ ทำให้ลูกค้าสามารถเลือกดูแบบประกันได้ง่าย และลดข้อผิดพลาดจากการนำเสนอผลิตภัณฑ์ จนขั้นตอนการอนุมัติกรมธรรม์ให้ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง 7) ด้านลักษณะทางกายภาพ ผู้ประกอบการควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ที่รองรับให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการอย่างครบถ้วน และควรมีบริการเสริมเพิ่มเติมอื่น ๆ ให้ลูกค้าเกิดความประทับใจเมื่อเข้ามาใช้บริการ

เอกสารอ้างอิง

- จิรดา จิตตะสัมพันธ์พร. (2562). การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินและการธนาคาร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

- นัฏฐภัค ผลิต. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ผ่านช่องทางธนาคารกรุงไทย ภายในสำนักงานเขตปทุมธานี. ใน สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ประดิษฐ์เพชร แซ่ตั้ง. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมืองไทยประกันชีวิต. (2568). ประวัติการก่อตั้ง เมืองไทยประกันชีวิต. เรียกใช้เมื่อ 4 มกราคม 2568 จาก <https://muangthai-life.com/about-mtl/>
- ศุภกคุณ ชัยฤทธิ์. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านธนาคารกสิกรไทยของผู้บริโภคในจังหวัดพัทลุง. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2565). การประกันชีวิต เลือกให้ถูกใจใช้ให้ตรงความต้องการ. เรียกใช้เมื่อ 4 มกราคม 2568 จาก https://www.oic.or.th/webupload/migrated/content/85388/insurance-life_0.pdf
- Cronbach, J. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. (4th ed.). New York: Macmillan.
- FinDi. (2025). About KBANK. Retrieved January 4, 2025, from <https://findi.tbac.or.th/provider/5/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม
ของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล*
PROMOTING THE PRINCIPLES OF RIGHT SPEECH FOR LIVING IN
A MULTICULTURAL SOCIETY OF SANTAYARAM COMMUNITY PHIMAN
SUBDISTRICT MUEANG SATUN DISTRICT
SATUN PROVINCE

พระปลัดสุริยา ติสารโ*, พระครูวิจิตรสาธูรส เตชธมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจารย์ ชาตวณฺโณ (กิติโกหะ)

Phrapalad Suriya Tisaro*, Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Buddhist, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat Thailand

*Corresponding author E-mail: Suriyamcu2563@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน 1) ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ 5 รูป 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน 5 คน 3) ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน 5 คน 4) ตัวแทนข้าราชการ 5 คน 5) ตัวแทนประชาชน 5 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนสันตยารามเป็นพื้นที่ที่ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีนอยู่ร่วมกันอย่างเปิดเผย ทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีเสรีภาพในการแต่งกายตามหลักศาสนา แต่ยังมีปัญหาด้านการสื่อสารที่ไม่สุภาพและขาดความเข้าใจ ซึ่งควรหลีกเลี่ยงคำพูดที่อาจลบหลู่หรือแบ่งแยก จึงได้ส่งเสริมการใช้วาจา ตามหลักธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา ทำให้เว้นจากวจีทุจริต ให้พูดในสิ่งที่เป็นจริง เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล หลักการนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้าใจและสันติในชุมชนสันตยารามในระดับบุคคลส่งเสริมการฝึกสติ และเจตนาที่ดีในการสื่อสาร ระดับครอบครัวส่งเสริมการพูดด้วยความจริง เมตตา และเคารพกันในครอบครัว ระดับชุมชนส่งเสริมการพูดจริง มีสาระ สุภาพ และสร้างความเข้าใจร่วมในความหลากหลาย ผลปรากฏคือการสื่อสารในชุมชนเป็นไปด้วยความระมัดระวัง สุภาพ และให้เกียรติซึ่งกัน โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความเชื่อและวัฒนธรรมต่างกัน บางครอบครัวยังปลูกฝังบุตรหลานให้ใช้ถ้อยคำสร้างสรรค์ อันส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การส่งเสริมหลักสัมมาวาจา, การดำเนินชีวิต, สังคมพหุวัฒนธรรม, ชุมชนสันตยาราม

Abstract

This article aims to study the multicultural society of the Santayaram community and promote the principles of right speech for living in a multicultural society within the Santayaram community, Phiman Subdistrict, Mueang Satun District, Satun Province This qualitative study involved a purposive sample of 20 participants: 1. Five representatives of Buddhist monks 2. Five representatives of community leaders 3. Five representatives of community elders 4. Five representatives of government officials 5. Five representatives of the general public Using interviews and content analysis, the data were presented descriptively through storytelling The results revealed that the Santayaram community is a community where Thai Buddhists, Thai Muslims, and Thai-Chinese people coexist openly, both in terms of religion and culture, with freedom of dress according to religious principles However, there are still issues of impolite communication and lack of understanding, and speech that may be offensive or discriminatory should be avoided Therefore, the use of speech in accordance with Buddhist principles, particularly the principle of right speech in Buddhism, which urges refraining from misconduct, Speak truthfully, beneficially, and appropriately to the time, place, and person. This principle has been applied to foster understanding and peace within the Santayaram community At the individual level, mindfulness and good intentions are promoted in communication At the family level, truthfulness, compassion, and respect are promoted At the community level, truthfulness, meaningfulness, and politeness are promoted, and mutual understanding of diversity are fostered The result is that community communication is mindful, polite, and respectful, especially with those of different beliefs and cultures Some families also instill in their children the use of constructive language, which contributes to peaceful coexistence in a multicultural society.

Keywords: Promoting Right Speech, Lifestyle, Multicultural Society, Santayaram Community

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านวัฒนธรรม ความคิด และวิถีชีวิต การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขยังมีความสำคัญและท้าทายมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกทางสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน ความเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม คือภาวะชุมชนที่มุ่งสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน การไม่ทะเลาะ แกร่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง (พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ), 2560) ดังนั้น การปลูกฝังทัศนคติที่เปิดกว้าง การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

และการสร้างค่านิยมแห่งความเมตตา และเคารพสิทธิผู้อื่น จำเป็นต้องสื่อสารอย่างมีสติ (Mindful Communication) ผู้ที่สื่อสารและผู้รับฟังหรือผู้เกี่ยวข้องควรมีความสัมพันธ์แบบ “กัลยาณมิตร” คือเป็นผู้เกื้อกูลในทางธรรม (Senarath, S., 2023) กล่าวว่า “การสื่อสารอย่างมีสติ” ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสารควรเป็นความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นผลจากการสื่อสารด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และเปี่ยมด้วยเมตตา แนวทางเช่นนี้สามารถสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในหลักการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม ซึ่งเป็นผลจากการสื่อสารด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และเปี่ยมด้วยเมตตา คือ 1) เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการให้การสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามโอกาสอันสมควร 3) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้วยการไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ ชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน 1) การมีกิจกรรมร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้นำของชุมชนและคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกัน โดยไม่ผิดหรือละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา 5) การเจรจาพูดคุยกัน เพราะทำให้ทั้งสองได้มีโอกาสเจรจาทำความเข้าใจ ประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ (พระมหาพุทธทาส นรเชฏโฐ และคณะ, 2560) การบูรณาการร่วมกันตามหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนหลักของความเข้าใจ ความเคารพ และการไม่ตัดสินความแตกต่างเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้การใช้หลักธรรมทางศาสนา เช่น สัมมาวาจา เมตตา กรุณา หรือหลักของความยุติธรรมในอิสลาม ยังสามารถเป็นจุดร่วมที่เอื้อให้เกิดความกลมเกลียวในชุมชนได้เป็นอย่างดี การเปิดพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยสันติ จึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

หลักสัมมาวาจาเป็นองค์ธรรมที่เน้นการใช้วาจาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และไม่เบียดเบียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมสัมมาวาจา ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมครั้งแรก ที่ชื่อว่า ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ โดยมีเนื้อหาหลักคือการประกาศอริยสัจ 4 และมรรค 8 หลักธรรมเหล่านี้เป็นแนวทางในการดับทุกข์และดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา หลักสัมมาวาจาเป็นหนึ่งในหัวข้อธรรมในมรรค 8 เป็นหัวข้อธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการใช้วาจาที่จะไม่ก่อให้เกิดโทษเป็นเช่นไร กล่าวคือ สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สัมมาวาจาทั้ง 4 ข้อนับว่าเป็นศีลที่ช่วยชำระวาจาให้สะอาดบริสุทธิ์ หรือเป็นเครื่องชำระตัวให้สะอาด สดใญ่ ทางวาจา 4 ได้แก่ การที่บุคคลบางคน 1) ละมุสาวาท ไม่พูดเท็จ กล่าวแต่ความจริงทั้งต่อหน้าสาธารณะและในฐานะพยาน 2) ละปิสฺสวาทาจา ไม่ส่อเสียด ยุแหยง หรือทำให้ผู้อื่นบาดหมางกัน แต่ส่งเสริมความสามัคคี 3) ละผรุสฺสวาทาจา ไม่พูดหยาบคาย ใช้ถ้อยคำสุภาพ รื่นหู และน่าฟัง 4) ละสัมผัปปลาปะ ไม่พูดเพ้อเจ้อ แต่พูดตรงตามกาล พูดความจริง มีสาระ และเป็นประโยชน์ จะเห็นว่าแนวทางของสัมมาวาจาตามพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีความเคารพต่อกันในสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2562) สังคมไทยที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอมา หนึ่งในต้นตอของปัญหาความขัดแย้งเกิดจากการพูดการจา การพูดถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากใน

การอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะโดยเฉพาะสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม เพราะการพูดถือเป็นประตูด่านแรกของการเชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมใดก็ตาม ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่อยากจะได้ยินคำพูดที่น่าฟัง อ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง ไม่โกหก (ธนพล วัฒนวิทย์, 2565) การใช้ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำน่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน หมายความว่า การพูดจากรัก พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว ต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังแล้ว ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจได้มั่นคง (พระปลัดสุรศักดิ์ ธีรจิตโต (วรวิทย์ธาดา), 2565) ซึ่งเป็นหลักธรรมหนึ่งในหัวข้อธรรมว่าด้วยสังคหวัตถุ 4 หลักปิยวาจามุ่งส่งเสริมการใช้วาจาที่เป็นไปเพื่อการผูกไมตรี สร้างมิตรภาพ และลดความบาดหมางในสังคม เพราะการกล่าววาจาด้วยถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ สามารถครองใจผู้อื่นทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และสามารถระงับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ การเจรจาด้วยปิยวาจาจึงนับเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและเกื้อกูลกัน การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจาเป็นการนำหลักการของปิยวาจามาเสริมด้วยมาตรฐานแห่งความถูกต้องและความจริง เป็นการใช้วาจาที่ไม่เพียงแต่ไพเราะน่าฟังเท่านั้น แต่ยังเป็นวาจาที่สร้างสรรค์ ซื่อตรง และนำไปสู่ความไว้วางใจในสังคม นักจิตวิทยาสังคมร่วมสมัยได้เน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างจิตใจ วาจา และการกระทำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงทั้งส่วนบุคคลและสังคมผ่านการปฏิบัติสื่อสารอย่างมีสติด้วย (KoanCollector, 2024) หลักสัมมาวาจาจึงเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ศาสนา และวิถีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน สัมมาวาจามีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ถ้อยคำสัมมาวาจา คือ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม 2) เจตนาสัมมาวาจา คือ ผู้มีเจตนาสมานานศีลว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท 3) วีรติสัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากวจีทุจริต 4 ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงประทุญญอยู่เฉพาะหน้าจงงดเว้นเสีย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2562)

ชุมชนสันตยารามเป็นหนึ่งในยี่สิบชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสตูลและประชาชนอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม พื้นที่นี้เป็นลักษณะชุมชนมีการดำรงชีวิตแบบสังคมเมืองมีการค้าขาย ทำสวน ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ มีความสัมพันธ์ในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีความขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะเกิดจากคนในชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจกันเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมที่ต่างกัน บางทีพูดจากันไม่ดี มีการพูดกระทบกระเทียบหรือล้อเลียนจนอีกฝ่ายไม่สบายใจ เล่นโง่เขลาไม่ระวัง โปสเตอร์ไวกันไปมากก็ทำให้คนในชุมชนผิดใจกัน เด็กๆ โตมากับสื่อไม่ค่อยได้รับการสอนเรื่องการเคารพวัฒนธรรมต่างๆ เยาวชนบางกลุ่มติดเกม หนีเรียน มีการไปยุ่งกับยาเสพติด บางครอบครัวมีปัญหาทะเลาะกันบ้าง เพราะเรื่องยาเสพติด และเงินทองไม่พอใช้ เด็กหลายคนขาดคนดูแล ไม่มีผู้ใหญ่สั่งสอนเรื่องดีๆ คนในหมู่บ้านไม่ค่อยทำกิจกรรมร่วมกันเหมือนเมื่อก่อนแต่ละบ้านต่างคนต่างอยู่ คนต่างวัฒนธรรมยังมีรอยร้าว ไม่ค่อยกลมกลืนกันเท่าไร ทำโครงการอะไรกันขึ้นมาก็ทำแค่ช่วงสั้น ๆ ไม่มีคนดูแลต่อเนื่อง จากการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล โดยร่วมกันระหว่างวัดสตูลสันตยาราม โรงเรียนเทศบาล1 (วัดสตูลสันตยาราม) และชุมชนสันตยาราม พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในระดับบุคคล ผู้คนเริ่มตระหนักถึงผลของคำพูดต่อความสัมพันธ์ข้ามศาสนาและวัฒนธรรม มีการหลีกเลี่ยงวจีทุจริต ใช้วาจาที่มีเมตตา สุภาพ และส่งเสริมความเข้าใจ ในระดับครอบครัว มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวใช้วาจาที่แสดงความจริงใจ เคารพ และเห็นอกเห็นใจกัน ลดช่องว่างระหว่างวัยและ

ความขัดแย้งในครัวเรือน ในระดับชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่สุภาพ มีสาระ และไม่ลบหลู่ความเชื่อของกันและกัน มีการจัดเวทีพบปะเพื่อสร้างความเข้าใจร่วม ลดการตีตรา และส่งเสริมบรรยากาศแห่งความสามัคคี สรุปรื้อชุมชนสตูลสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมที่มีความขัดแย้งกันในสังคมของตนที่มีเหตุปัจจัยมาจากการใช้คำที่พูดที่หยาบคาย ไม่อ่อนหวาน ไม่สุภาพ พูดโกหก พูดเพื่อจ้อ เป็นหลัก

จากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาเรื่องนี้เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศ กำลังเผชิญกับความท้าทายจากหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความขัดแย้ง หรือการแบ่งแยกทางสังคม หากขาดแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ชุมชนสันติอาราม เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างกลมกลืน โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น “สัมมาวาจา” ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจอันดีในการสื่อสารระหว่างบุคคล สร้างบรรยากาศแห่งการเคารพกันและกัน ส่งเสริมความไว้วางใจ และลดโอกาสของความขัดแย้ง ความสนใจของนักวิจัยจึงมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์รูปแบบ วิธีการ หรือแนวปฏิบัติในการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับชุมชน เพื่อศึกษาให้เห็นถึงบทบาทของวาจาสุจริตในการสร้างความสงบสุข การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนต่างวัฒนธรรม และการส่งเสริมค่านิยมที่เอื้อต่อสังคมสันติวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบของพุทธจริยศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
2. เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอารามตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในชุมชนสันติอาราม แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน จำนวน 5 คน 4) ตัวแทนข้าราชการ จำนวน 5 คน 5) ตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน จำนวนทั้งหมด 20 รูป/คน

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์ ดังนี้คือ

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารตำรา ที่เกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา และสังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้หลักธรรมเรื่องหลักสัมมาวาจา และสังคมพหุวัฒนธรรม จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชน 3) แบบสัมภาษณ์

เกี่ยวกับการใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล 4) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. เครื่องมือในการวิจัย จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.1 การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของชาวชุมชนสันตยารามในการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น การใช้ถ้อยคำในการสนทนาในงานพิธีกรรมทางศาสนา การพบปะในกิจกรรมชุมชน การเจรจาในระดับครอบครัวและเพื่อนบ้าน โดยเน้นการบันทึกพฤติกรรมทางวัจนภาษา (คำพูด) และอวัจนภาษา (ท่าทาง น้ำเสียง) ที่สะท้อนถึงหลักสัมมาวาจา

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่ใช้สอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน ตัวแทนข้าราชการ ตัวแทนประชาชน โดยเน้นคำถามเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคในการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม ความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา การนำหลักสัมมาวาจามาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้วาจาอย่างสร้างสรรค์

4. การเก็บข้อมูล คือ เก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยลงพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ระยะที่ 3 ศึกษาหลักสัมมาวาจา (สัมภาษณ์) ระยะที่ 4 การบันทึกภาคสนาม และระยะที่ 5 วิเคราะห์ประโยชน์ของสัมมาวาจามาส่งเสริมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน (วิเคราะห์)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นกระบวนการตีความข้อมูลที่ได้จากการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และบันทึกภาคสนาม โดยมีขั้นตอนสำคัญดังนี้ ถอดความข้อมูล ผู้วิจัยถอดเสียงการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกมาเป็นข้อความ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จัดหมวดหมู่ข้อมูล ข้อมูลที่ได้ถูกจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหลัก เช่น การใช้วาจาในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ลักษณะของการพูดที่สอดคล้องกับสัมมาวาจา ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคในการใช้วาจาอย่างสร้างสรรค์ ตีความข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแต่ละหมวดหมู่เพื่อตีความความหมาย พฤติกรรม และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้วาจาที่สะท้อนสัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน สังเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสังเคราะห์ภาพรวมของการส่งเสริมสัมมาวาจาในสังคมพหุวัฒนธรรม และสรุปเป็นข้อค้นพบที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนสันตยาราม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล” พบว่า

1. สังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เป็นชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน โดยประกอบด้วยประชาชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งต่างมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีที่แตกต่างกัน แต่กลับสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข ลักษณะเด่นของสังคมในพื้นที่นี้คือความเคารพซึ่งกันและกัน การให้เกียรติในความแตกต่าง และการส่งเสริมวัฒนธรรมของตนโดยไม่ลบหลู่วัฒนธรรมของผู้อื่น มีการจัดกิจกรรมประเพณีและศาสนาอย่างเปิดเผย เช่น งานเมาลิด งานสารทจีน งานสงกรานต์ เป็นต้น โดยคนในชุมชนสามารถเข้าร่วม หรือมีส่วนร่วมในการสนับสนุนได้ โดยไม่มีความรู้สึกแบ่งแยก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมที่ไม่เพียงจำกัดอยู่ในระดับชุมชนเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เช่น การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในชุมชน โดยเฉพาะระหว่างชาวพุทธและมุสลิม หรือชาวไทยเชื้อสายจีนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น การแต่งงานเหล่านี้มักเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเข้าใจ ความเคารพในศรัทธาของคู่สมรส และการยอมรับในข้อปฏิบัติของอีกฝ่าย เช่น การเคารพข้อกำหนดทางศาสนา อาหาร การแต่งกาย หรือพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างสงบและสร้างสรรค์ ในด้านความขัดแย้ง แม้จะไม่มี ความขัดแย้งรุนแรง แต่มีข้อจำกัดในเรื่องการสื่อสารระหว่างศาสนา ซึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมหรือภาษาที่ใช้ การใช้คำพูดบางอย่างที่ไม่ตั้งใจแต่กระทบความรู้สึกของอีกฝ่าย เป็นประเด็นในระดับจุลภาค อย่างไรก็ตาม ชุมชนได้มีแนวทางรับมือด้วยการส่งเสริมสัมมาวาจา การพูดจาอย่างสุภาพ และเปิดพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อลดความเข้าใจผิด

2. เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม การส่งเสริมสัมมาวาจาในพื้นที่นี้ครอบคลุม ในระดับบุคคล มีการส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้วาจาอย่างมีสติ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกสมาธิเพื่อเสริมสร้างสติ และการยกย่องบุคคลต้นแบบที่ใช้วาจาสุภาพอ่อนโยนในการสื่อสารประจำวัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การพูดอย่างยั่งยืน การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับบุคคลมีลักษณะเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนทุกกลุ่มให้รู้จักควบคุมวาจา และตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดต่อผู้อื่น โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน กิจกรรมหนึ่งที่เด่นชัดคือการฝึกสติและสมาธิสัปดาห์ก่อนเริ่มกิจกรรมในโรงเรียน เด็กนักเรียนจะนั่งหลับตาสงบประมาณ 3 นาที แล้วครูจะกล่าวถ้อยคำเตือนใจเกี่ยวกับการพูดสร้างสรรค์ เช่น “พูดดีใจสบายทั้งคนพูดและคนฟัง” เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีสติและพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดอยู่เสมอ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “วาจาพาเจริญ” ซึ่งดำเนินการร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน โดยมุ่งเป้าไปที่กลุ่มเยาวชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของคำพูดในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกแยกแยะว่าคำพูดแบบใดที่ควรใช้ และแบบใดที่ควรหลีกเลี่ยงในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม อีกประการหนึ่งคือ การส่งเสริมและยกย่องบุคคลต้นแบบที่ใช้คำพูดสุภาพ เช่น บุคคลในชุมชนที่พูดจานุ่มนวล อ่อนน้อม และให้เกียรติทุกคนอย่างเสมอภาค จะได้รับป้ายเชิดชูเกียรติ “วาจาดี ศรีชุมชน” เป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนเล็งเห็นคุณค่าของสัมมาวาจา และพยายามพัฒนาทักษะการพูดของตนให้ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ในระดับครอบครัว ให้ผู้ปกครองปลูกฝังนิสัยการพูดสุภาพ จริงใจ และเมตตาให้แก่ลูกหลาน เพื่อวางรากฐานของสัมมาวาจาอย่างเป็น

ธรรมชาติในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับครอบครัว ดำเนินการโดยเน้นการปลูกฝังนิสัยการพูดที่สุภาพและมีเมตตาภายในสายใยความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของครอบครัว โดยได้จัดทำคู่มือชื่อว่า “พูดอย่างไรไม่ทำร้ายกัน” แจกจ่ายให้ทุกครัวเรือนในพื้นที่ คู่มือนี้เสนอแนวทางการใช้คำพูดเชิงบวกที่สร้างความเข้าใจในครอบครัว เช่น การเปลี่ยนคำตำหนิที่รุนแรงเป็นคำให้กำลังใจอย่าง “แม้รู้ว่าลูกตั้งใจ” แทนคำพูดที่อาจทำร้ายจิตใจของลูก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างบรรยากาศของวาจาอ่อนโยนภายในบ้าน นอกจากนี้ชุมชนยังจัดกิจกรรมชื่อ “คืนแห่งวาจาอบอุ่น” โดยเชิญครอบครัวมาร่วมเวทีสนทนาในโรงเรียน เพื่อฝึกการพูด-ฟังที่ปราศจากถ้อยคำรุนแรง โดยผู้ใหญ่ในบ้านจะมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการใช้คำพูดที่มีเมตตา เป็นการสร้างพื้นที่ให้สมาชิกในครอบครัวได้เข้าใจและรับฟังกันมากขึ้น ผ่านการสื่อสารที่ใส่ใจความรู้สึกของกันและกัน ผู้ปกครองในชุมชนยังสอนลูกหลานให้รู้จัก “ไหว้และพูดดี” เช่น มีการใช้เงื่อนไขการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายสำหรับเด็กว่า “ถ้าพูดหยาบ-พ่อก็จะไม่ให้เล่นเกม” ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงที่ชัดเจนระหว่างพฤติกรรมกับผลลัพธ์ ทำให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดและสามารถควบคุมวาจาของตนได้อย่างเหมาะสม ในระดับชุมชน มีการจัดกิจกรรมเสวนาและเวทีเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยแต่เคารพกัน การใช้ถ้อยคำในการสื่อสารระหว่างกันจึงเป็นไปอย่างระมัดระวัง สุภาพ และไม่กระทบความรู้สึกของอีกฝ่าย ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดหรือความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับชุมชน แสดงให้เห็นถึงความพยายามร่วมกันของคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมในการสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม อ่อนโยน และเคารพความเชื่อของผู้อื่น โดยหนึ่งในกิจกรรมสำคัญคือการจัดเวที “เสวนาภาษาสันติ” ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนได้มาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วาจา เช่น ในหัวข้อ “คำพูดของเราสะท้อนใจใครหรือไม่” เพื่อช่วยให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดที่อาจกระทบต่อความรู้สึกและความเชื่อของผู้อื่นโดยไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ ในงานประเพณีท้องถิ่นยังมีการจัดกิจกรรม “ตลาดวาจาสุภาพ” ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่สร้างสีสันและส่งเสริมพฤติกรรมการใช้คำพูดที่ดี โดยร้านค้าทุกแห่งในตลาดจะติดป้ายเชิญชวนให้ลูกค้าและพ่อค้าแม่ค้าใช้คำพูดที่สุภาพ เช่น “ยิ้มก่อนจ่าย-ได้ลดทันที” หรือ “ชมแม่ค้าหน่อย-ได้ผักแถมฟรี” ซึ่งนอกจากจะสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรแล้ว ยังทำให้การใช้วาจาดีเป็นเรื่องสนุกและเข้าถึงง่ายในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลจากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ดังนี้

1. อภิปรายผลการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เป็นพื้นที่ที่สะท้อนภาพของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม และกลุ่มเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้จะมีความแตกต่างทั้งในด้านความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณี แต่ประชาชนในชุมชนมีความเคารพและให้เกียรติกันอย่างสูง การจัดกิจกรรมประเพณี เช่น งานเมาลิด งานสารทจีน และวันสงกรานต์ ดำเนินไปอย่างเปิดเผยและเป็นกันเอง โดยทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้โดยไม่เกิดความรู้สึกแบ่งแยก

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดลย์ จาตุรงค์กุล ที่กล่าวว่า “รูปแบบการใช้ชีวิตเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีกฎหรือเกณฑ์ที่ทุกคนพึงถือปฏิบัติ” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมที่ความกลมกลืนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับซึ่งกันและกันในระดับลึก ทั้งในมิติของศาสนา ภาษา การแต่งกาย และความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยในพื้นที่ เช่น ระหว่างชาวมุสลิมกับพุทธ หรือชาวจีนกับมุสลิม แสดงให้เห็นถึงการปรับตัว การเคารพศรัทธาของคู่สมรส และความสามารถในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติ ท่ามกลางความหลากหลายที่มีอยู่ (อุดลย์ จาตุรงค์กุล, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สรินยา สงค์ประเสริฐ ที่กล่าวว่า “รูปแบบการดำเนินชีวิตสามารถสะท้อนกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลได้เป็นอย่างดี” แม้ชุมชนจะไม่มี ความขัดแย้งรุนแรง แต่ยังพบข้อจำกัดด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้คำพูดบางประโยคที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด แม้ไม่มีเจตนา เช่น การล้อเลียนทางวัฒนธรรมหรือการเปรียบเทียบในเชิงศาสนา ชุมชนจึงมีการปรับตัวด้วยการส่งเสริม “สัมมาวาจา” หรือการพูดอย่างสุภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่ไม่สร้างความขัดแย้ง อันเป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกันอย่างแท้จริง (สรินยา สงค์ประเสริฐ, 2554) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วศิน อินทสระ ที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิตว่า “เป็นการใช้ชีวิตตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์” นอกจากนี้ ยังพบสัญลักษณ์ของความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจน ได้แก่ การตั้งอยู่ของศาสนสถานที่หลากหลาย เช่น วัด มัสยิด และโบสถ์ในบริเวณใกล้เคียงกัน รวมถึงเสรีภาพในการแต่งกายตามหลักศาสนา และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับชุมชน (วศิน อินทสระ, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ) กล่าวว่า “ความเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม คือภาวะชุมชนที่มุ่งสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน การไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง” สิ่งเหล่านี้ยืนยันว่าชุมชนสันตยารามไม่เพียงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยร่วมกัน แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การเคารพ และการสร้างความเข้าใจในท่ามกลางความแตกต่างอย่างมีพลังและสร้างสรรค์ (พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ), 2560)

2. อภิปรายผลการวิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาวาจาในระดับชุมชนสันตยาราม การส่งเสริมหลักสัมมาวาจามีได้หยุดอยู่ที่การถ่ายทอดคำสอนทางศีลธรรมภายในวัดเท่านั้น หากแต่ได้ขยายออกไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนพหุวัฒนธรรมแห่งนี้ ซึ่งมีทั้งชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ และมีความเคารพต่อกันจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาอุทุมมโน นรเชฏฐ และคณะ ที่กล่าวว่า “หลักการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม” ได้แก่ ความรัก เมตตา การเจรจา และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทูทางสังคมที่เป็นระบบคุณค่าและการสื่อสารภาษาเดียวกันยังช่วยลดความหวาดระแวง การจัดกิจกรรมในลักษณะ “เวทีเสวนาภาษาสันติ” ถือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้นำศาสนาและชาวบ้านจากหลากหลายศาสนาได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำพูดและความรู้สึกของผู้รับสาร เช่น หัวข้อ “คำพูดของเราสะท้อนใจใครหรือไม่” ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้ได้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสร้างความเข้าใจ ลดอคติ และกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงพลังของวาจา (พระมหาอุทุมมโน นรเชฏฐ และคณะ, 2560) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ ที่แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมสัมมาวาจาสามารถบ่มเพาะ

ได้ นอกจากกิจกรรมเชิงเสวนาแล้ว ชุมชนยังได้นำหลักสัมมาวาจามาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันในรูปแบบของกิจกรรมพื้นบ้าน เช่น “ตลาดวาจาสุภาพ” ซึ่งมีการรณรงค์ให้ร้านค้าทุกร้านใช้คำพูดที่ไพเราะกับลูกค้า เช่น “พูดเพราะ ใต้ใจแม่ค้า” หรือ “ชมแล้วลด” โดยกิจกรรมนี้ไม่เพียงส่งเสริมวาจาสุภาพในเชิงสังคมเท่านั้น แต่ยังมีผลเชิงเศรษฐกิจและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดที่ดีในทุกระดับของการดำรงชีวิต (พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนพล วัฒนวิทย์ ซึ่งว่าการพูดเป็นประตูปานแรกของการเชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยทุกคนปรารถนาที่จะได้ยินคำพูดที่น่าฟัง อ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง และไม่โกหก ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง “สัมมาวาจาไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงศีลธรรมของศาสนาเท่านั้น แต่เป็นพลังทางสังคมที่สามารถลดความรุนแรง เพิ่มความเข้าใจ และสร้างความกลมกลืนในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง” (ธนพล วัฒนวิทย์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในบริบทของชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอมืองสตูล จังหวัดสตูล สะท้อนให้เห็นถึงพลังของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสัมมาวาจา ในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสันติภาพและความเข้าใจระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการสื่อสารที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และปราศจากความรุนแรง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ค้นพบว่าหลักสัมมาวาจาตามแนวพุทธ คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ เป็นแนวทางสำคัญที่ชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ได้จริง โดยมีใช้เพียงในระดับปัจเจกบุคคล แต่ขยายผลไปสู่การสร้างวัฒนธรรมชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่าการส่งเสริมสัมมาวาจาไม่ได้เป็นภารกิจของภาครัฐหรือองค์กรทางศาสนาแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นกระบวนการแบบบูรณาการ ที่ประกอบด้วยบทบาทของพระสงฆ์ ผู้นำศาสนา ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน และครอบครัว ที่ร่วมกันปลูกฝังทัศนคติในการใช้ถ้อยคำด้วยความเมตตา สุภาพ และมีสติ ด้วยเหตุนี้ สัมมาวาจาจึงมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่กลายเป็นวิถีปฏิบัติที่แทรกซึมอยู่ในกิจวัตรประจำวันของชาวบ้าน และเป็น “ทุนทางสังคม” ที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความเคารพในความต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ที่สำคัญ สัมมาวาจาสามารถนำไปใช้เป็นกลไกของ “สันติวิธี” ที่มีประสิทธิภาพในระดับรากหญ้า เพราะการรู้จักใช้วาจาอย่างเหมาะสมสามารถช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ลดอารมณ์ความรุนแรง และสร้างบรรยากาศของความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ สถานการณ์ที่อ่อนไหวทางวัฒนธรรมและศาสนา งานวิจัยจึงได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่บูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการจัดการสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเสนอว่า “สัมมาวาจา” มิได้เป็นเพียงหลักปฏิบัติส่วนบุคคลเพื่อความเจริญในทางธรรม แต่สามารถกลายเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบกิจกรรมทางสังคม การเรียนรู้ร่วมกัน และนโยบายเพื่อสร้างสังคมสันติภาพได้อย่างยั่งยืน

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม คือการดำเนินชีวิตที่ดีต้องอาศัยปัญญาและหลักศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลาย การสื่อสารที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความสงบสุข แม้ชุมชนสันตยารามจะอยู่ร่วมกันมานาน แต่

ยังประสบปัญหาการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ตามแนวของพระพุทธศาสนามีหลักสัมมาวาจา 4 ประการ ได้แก่ ไม่พูดเท็จ (มุสาวาทา เวรมณี) ไม่พูดส่อเสียด (ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี) ไม่พูดคำหยาบ (ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี) และ ไม่พูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปา เวรมณี) ซึ่งถือเป็น "สี่ขันธะ" หรือหมวดแห่งศีลที่สำคัญ และต้องประกอบด้วยเจตนาดี ที่สามารถจะนำมาส่งเสริมเพื่อให้คนในชุมชนสันติอารามนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล เน้นการตระหนักรู้และละเว้นวจีหุจรีต ผิกพูดความจริง สุภาพ เป็นประโยชน์ และพูดด้วยเมตตาธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและความสามัคคี ระดับครอบครัว ส่งเสริมการพูดความจริง การใช้คำพูดที่เมตตา สุภาพ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการสื่อสาร เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ ระดับชุมชน กระตุ้นให้พูดความจริงด้วยเจตนาดี ใช้คำพูดที่มีสาระในเวทีสาธารณะ พัฒนาความสัมพันธ์ด้วยถ้อยคำสุภาพ และส่งเสริมการพูดที่เคารพความแตกต่าง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและยอมรับผู้คนในชุมชน อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสัมมาวาจาให้เกิดผลในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบัน และภาครัฐ เพื่อที่จะสามารถนำไปพัฒนาและขับเคลื่อนการใช้สัมมาวาจาในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) ควรบรรจุหลักสัมมาวาจาในหลักสูตรทุกระดับ และอบรมครูให้เป็นต้นแบบการสื่อสาร 2) ควรสนับสนุนการเผยแพร่หลักสัมมาวาจาผ่านกิจกรรมทางศาสนา จัดเวทีเสวนาพหุวัฒนธรรม และเทศกาลที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ 3) ควรส่งเสริมการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมในหน่วยงานภาครัฐ และบูรณาการสัมมาวาจาในแนวทางการพัฒนาเมืองพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ควรส่งเสริมวัฒนธรรมการพูดที่สุภาพในระดับครัวเรือน เช่น การพูดด้วยเมตตาในครอบครัว การเป็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ ส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนในการเป็น "ต้นแบบวาจา" ที่สร้างความกลมเกลียว ส่งเสริมกิจกรรมข้ามศาสนา เช่น วันรวมใจวาจาสันติ หรือกิจกรรมอาสาสมัครร่วมกันระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีนโยบายระดับจังหวัดหรืออำเภอที่ส่งเสริม "การสื่อสารอย่างสันติ" ในพื้นที่พหุวัฒนธรรม โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือยุทธศาสตร์จังหวัด ผลักดันให้เกิด "ศูนย์สื่อสารเพื่อความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม" ประจำพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา รัฐควรจัดทำคู่มือการใช้ภาษาในบริบทพหุวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่หลากหลายวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังชุมชนพหุวัฒนธรรมอื่น เช่น ชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการส่งเสริมสัมมาวาจา ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักสัมมาวาจากับการลดความรุนแรงในระดับจุลภาค เช่น ความขัดแย้งภายในครอบครัวหรือชุมชน ควรใช้ระเบียบวิธีแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสร้างแนวปฏิบัติของตนเองร่วมกับนักวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ธนพล วัฒนวิทย์. (2565). สิทธิทางวัฒนธรรมและการบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สังคมศึกษา.

พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ). (2560). ศึกษาวิเคราะห์วิถีพหุวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปลัดสุรศักดิ์ ธีรจิตโต (วรวิทย์ธาดา). (2565). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน วัดใหม่เจริญราษฎร์ เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(2), 47-59.
- พระมหาอุทธาน นรเชฏฐ และคณะ. (2560). ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 56-57.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2550). หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมธิตา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2568 จาก https://ird.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2021/07/buddhadhamma_extended_edition.pdf
- สรินยา สงค์ประเสริฐ. (2554). รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อค่านิยมในคอนโดมิเนียมตากอากาศระดับหรูหรานในอำเภอหัวหิน. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- KoanCollector. (2024). Understanding Buddhist right speech through social psychology. Retrieved August 1, 2025, from https://koancollector.com/2024/09/28/understanding-buddhist-right-speech-through-social-psychology/?utm_source=chatgpt.com
- Senarath, S. (2023). Mindful Communication for Asian Development: A Buddhist Approach. International Journal of Research and Innovation In Social Science, 7(1), 1304-1315.

การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวล

บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา*

PROMOTION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN THE LIFESTYLE OF THE CHAO LAY BAN THUNG WA ETHNIC GROUP, TAKUAPA DISTRICT, PHANG NGA PROVINCE

พระปลัดนฤเทพ จิรวาทโน*, พระครูวิจิตรสาธูรส เตชธมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณฺโณ (กิติโกหะ),
พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล อนุวตฺถโน (ปานประดิษฐ์), สิริโชค ปาณะศรี

Phrapalad Naruethep Jirawattano*, Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora),

Phrakru Kositwattananukul Anuwutthano (Panpradit), Sittichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding autho E-mail: Knaruethep35@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีการพึ่งพาธรรมชาติอย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น มีความเชื่อและจิตวิญญาณผูกพันกับธรรมชาติและบรรพบุรุษ มีความเรียบง่ายสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ในโลกสมัยใหม่โดยที่ยังคงยึดถือวิถีดั้งเดิมไว้ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวล ๔ ประการ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วยทาน การให้ ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ อุตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ และสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวล ได้แก่การส่งเสริมหลักทานในการแก้ไขปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อในชุมชน โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตใจที่พร้อมจะแบ่งปันทั้งสิ่งของเครื่องใช้ แรงกาย และแรงใจ การส่งเสริมหลักปิยวาจา ในการแก้ไขปัญหาการพูดคุยสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลกับผู้คนในชุมชน โดยการส่งเสริมให้ใช้การพูดที่สุภาพและให้เกียรติแก่ผู้อื่นในสังคม การส่งเสริมหลักอุตถจริยา แก้ไขปัญหาการขาดการบำเพ็ญประโยชน์ โดยการให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การส่งเสริมหลัก สมานัตตตา ในการแก้ไขปัญหาการวางตัววางตนให้เหมาะสมในสังคมให้เกิดการยอมรับความแตกต่าง

คำสำคัญ: การส่งเสริม, หลักพุทธธรรม, การดำเนินชีวิต, กลุ่มชาติพันธุ์ชาวล

Abstract

The purposes of this research paper were to study the concepts of lifestyle of the Chaolay Ban Thungwa ethnic group, Takuapa District, Phangnga Province. This is a qualitative research, studying documents and in-depth interviews, presenting descriptive research results. The research results found to objective 1: the concept of the Chaolay Ban Thungwa ethnic group, Takuapa District, Phangnga Province have a sustainable reliance on nature. Relations within the community are based on a close kinship lifestyle. Have beliefs and spirits connected to nature and ancestors. It is simple and adaptable to the modern world while still maintaining traditional ways. The research results according to objective 2: the Buddhist principles that appear in the lifestyle of the Chaolay ethnic group are the four principles of social welfare. Consisting of giving, charity, kindly speech, Atthachariya, doing good deeds and Samanattata, the consistent conduct of oneself. Research results according to objective 3: Promoting Buddhist principles in the way of life of the Chaolay ethnic group. This includes promoting the principle of charity to solve the problem of lack of generosity in the community. By promoting people in the community to have a mindset that is ready to share both supplies, physical and mental strength. Promoting the principle of kind words in solving communication problems between the Chao Lay ethnic group and people in the community by promoting the use of polite and respectful speech towards others in society. Promoting the principle of self-determination and solving the problem of lack of community service by having community members cooperate in community development activities. Promoting the principle of unity in solving the problem of appropriate behavior in society to create acceptance of differences

Keywords: Promotion, Buddhist Principles, Lifestyle, Chaolay Ethnic Group

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม หลากหลายไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ในทางภาคใต้ของประเทศไทยยังมีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเกาะและบริเวณริมฝั่งทะเลตะวันตก ที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ชาวเล” เดิมเรียกว่า ชาวน้ำ มีการสันนิษฐานว่า ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 ที่เรียกว่า “Orang Selat” เป็นชนเผ่าอินโดนีเซียพวกหนึ่งที่อพยพจากแผ่นดินใหญ่ลงสู่เกาะบอร์เนียว ชอบใช้ชีวิตเร่ร่อนหากินในท้องทะเล เคลื่อนย้ายอพยพตามหมู่เกาะเรื่อยมาจนถึงแหลมมลายู ออกสู่ทะเลอันดามันไปตามแนวชายฝั่งทะเลตะวันตกของไทย (สุรัสวดี กองสุวรรณ, 2539) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานนามให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทยว่า “ชาวไทยใหม่” (Chao Thai Mai) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรู้สึกเท่าเทียม ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและลดช่องว่างระหว่างชนกลุ่มน้อยกับประชาชนทั่วไปในสังคม ซึ่งนิยมใช้ในระบบราชการและรูปแบบการเรียกแบบเป็นทางการมากกว่าใช้

เรียกทั่วไป (สมเกียรติ สัจจารักษ์, 2554) การพัฒนาและการยอมรับชาวเลในฐานะ "ชาวไทยใหม่" นั้นจึงเป็นส่วนสำคัญของการสร้างชาติไทยที่เข้มแข็งและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การให้ชื่อนี้สะท้อนถึงกระบวนการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมุ่งหวังให้เกิดขึ้นในสังคมไทย คือ การผสมผสานระหว่างการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมและการพัฒนาให้เข้ากับความทันสมัยในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (กระทรวงมหาดไทย, 2552) ในบริเวณจังหวัดพังงาปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลราว 2,000 คน แต่ละครัวเรือนต่างก็มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ โดยมีนามสกุลหลัก 4 นามสกุล คือ กล้าทะเล หาญทะเล นาวารักษ์ และสมุทรวารี โดยมีความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ศูนย์กลางของประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สำคัญของชาวเล คือ ศาลพ่อตาสามพัน ตั้งอยู่ที่บริเวณชายหาดบางสัก ตำบลบางม่วง อำเภอบางสะพาน จังหวัดพังงา (อาทิตยา หมั่นละม้าย, 2559) ในแต่ละพื้นที่ปรากฏร่องรอยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลต่างกัน โดยหนึ่งในชุมชนแรกเริ่มที่มีชาวเลอพยพมาตั้งถิ่นฐาน คือ บ้านทุ่งหว้า หมู่ที่ 5 ตำบลคึกคัก อำเภอบางสะพาน จังหวัดพังงา โดยปกติแล้วชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รักอิสระ ไม่ชอบมีปฏิสัมพันธ์กับใครมากนัก แต่ในปัจจุบันบริบทของสังคมมีความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยโลกาภิวัตน์ การพัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ชุมชน หน่วยธุรกิจ และรัฐบาลทั่วโลก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลจากเดิมที่อาศัยอยู่ตามเกาะกลางทะเล ใช้ชีวิตหากินอยู่กับมหาสมุทร ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการเป็นอยู่ขึ้นมาอยู่ร่วมกันกับผู้คนบนแผ่นดินใหญ่ แต่ยังคงอาศัยออกทะเลล่าสัตว์แบบเดิมไว้ ประเพณีต่าง ๆ ก็ยังคงต้องดำรงรักษาไว้ แต่ในบางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมองว่าตนเองนั้นเป็นคนกลุ่มน้อยเกิดการด้อยค่าตนเอง กลัวว่าจะเป็นที่รังเกียจของของคนอื่นในสังคม เกิดการขาดความเสมอภาคขึ้นในสังคม

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมคำสอนที่มีส่วนสำคัญและมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและสังคมมาอย่างช้านาน มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการที่สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางปัญหาอย่างมีสติ พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนถึงหลักธรรมคำสอนสำหรับการใช้ชีวิตร่วมกันกับคนอื่นในชุมชนไว้ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจคน ดังพระพุทธวจนะว่า “ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยา และสมานัตตตา” ในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มโลก เหมือนสลักลิ้มที่ยึดคุมรถซึ่งเล่นไปไว้ได้” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/51.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพุทธดำรัสของพระพุทธเจ้าข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักสังคหวัตถุ 4 (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2532) เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้ผู้คนในสังคม รู้จักรักและสามัคคีซึ่งกันและกัน ด้วยการใช้หลักของท่าน คือ การให้ปันสิ่งของ ๆ ตนต่อผู้อื่น การผูกใจคนต้องอาศัยการให้เป็นหลักพื้นฐาน การให้เป็นการแสดงออกถึงไมตรีจิตของผู้ให้ที่ผู้รับพอใจ ปิยวาจา การมีถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะช่วยครองใจคนด้วยไมตรีจิต อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นคนไม่ดูดยา รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและสมานัตตตา ความมีตนเสมอ ทำตัวให้เข้ากันได้กับคนอื่น อย่างเช่น ไม่ถือตนในการร่วมกิจกรรม และในการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้จักที่จะเสียสละต่อส่วนรวม ทำให้ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม เกิดการยอมรับ ลดการเลือกปฏิบัติของคนในสังคมได้ การปฏิบัติตนเช่นนี้ยังช่วยให้

ครอบครัวมีความเข้มแข็งและมั่นคง หลักการเหล่านี้ช่วยให้เกิดความสมดุลในสังคมและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา” เพื่อที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชนพื้นเมือง ในสังคมอย่างมีความสุข ลดความเหลื่อมล้ำ ลดการเลือกปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 มาเป็นหลักธรรม ที่ช่วยส่งเสริม ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา โดยหวังว่าการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักสังคหวัตถุ 4 ในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความสุขและปรองดองเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา
3. เพื่อส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอ ดงแก้วป่า จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดตามขั้นตอน ได้แก่

- 1) ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้ 1.1) ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต 1.2) ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมจากตาราง หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว่า อำเภอดงแก้วป่า จังหวัดพังงา โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มที่ 1 พระภิกษุ มีเกณฑ์คัดเลือก คือ ต้องดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการอยู่ในพื้นที่ตำบลคึกคัก กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน มีเกณฑ์คัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในเขตตำบลประกอบไปด้วย นายก/รองนายกเทศมนตรี, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฯ ในตำบลคึกคัก กลุ่มที่ 3 ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล มีเกณฑ์คัดเลือก คือ ต้องเป็นชาติพันธุ์ชาวเลกลุ่มมอแกนที่มาอาศัยตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ในบ้านทุ่งหว่าไม่น้อยกว่า 5 ปี กลุ่มที่ 4 กลุ่มคนไทยที่ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล มีเกณฑ์คัดเลือก คือ กลุ่มคนไทยที่ร่วมกิจกรรมและทำงานใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมาไม่น้อยกว่า 3 ปี 3) ขั้นตอนการประมวลผลและเรียบเรียงข้อมูล เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มาทำการวิเคราะห์ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องและตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ 4) จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตรูปแบบการดำเนินชีวิตหมายถึงแนวทางหรือวิธีการที่บุคคลใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ฉะนั้นวิธีการที่ชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ 1) การพึ่งพาธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2) ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น 3) มีความเชื่อและจิตวิญญาณผูกพันกับธรรมชาติและบรรพบุรุษ 4) มีความเรียบง่ายสามารถปรับตัวตามสถานการณ์และความท้าทายในโลกสมัยใหม่แม้ยึดถือวิถีดั้งเดิม

การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในข้อสังคหวัตถุ เป็นหลักการที่สำคัญที่ช่วยในการสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคม โดยหลักการเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและยั่งยืนในสังคม ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ 1) ทาน หมายถึง การให้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ทรัพย์สิน สิ่งของ หรือแม้แต่ความช่วยเหลือที่ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น เวลา ความเอื้ออาทร หรือการให้ความรู้แก่ผู้อื่น เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจและความเมตตาต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการที่ทำให้บุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การทำทานไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาความเมตตาและความอ่อนโยนในตัวเอง การให้ทานทำให้จิตใจของผู้ให้มีความสุขและสงบ อีกทั้งยังทำให้ผู้รับรู้สึกถึงการได้รับความช่วยเหลือและเอื้ออาทรจากผู้อื่น 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาที่อ่อนหวาน สุภาพ และเป็นมิตร โดยไม่ใช้คำพูดที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่นหรือกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง การพูดที่ดีเป็นการแสดงออกถึงความเคารพและการเอาใจใส่ผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความเป็นมิตรและกลมเกลียว การพูดที่ดีจะสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ชุมชน และสังคมให้แข็งแกร่งขึ้น ทำให้ผู้คนรู้สึกเป็นที่ยอมรับและเคารพ หากมีการพูดจាកันด้วยความสุภาพและเป็นมิตร ความขัดแย้งในสังคมก็จะลดลง ความเข้าใจระหว่างกันจะมากขึ้น และการพูดที่ดีจะทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น 3) อตถจริยา หมายถึง การทำประโยชน์แก่สังคมและบุคคลอื่นด้วยการกระทำที่เป็นประโยชน์และเหมาะสม การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีและเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งในด้านการทำงานหรือการช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมต่าง ๆ อตถจริยาหมายถึงการมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองและการแสดงออกถึงการทำงานที่มีคุณค่าและความหมาย การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอาจไม่จำเป็นต้องมีค่าตอบแทน แต่สิ่งที่ได้รับกลับมาคือความสุขที่เกิดจากการได้ทำสิ่งดี ๆ ให้กับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน อตถจริยาก็คือการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด เช่น การทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมและคนรอบข้าง การช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน และการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม การมีอตถจริยาทำให้สังคมมีการพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน เพราะทุกคนจะช่วยกันทำประโยชน์ร่วมกัน 4) สมานัตตตา หมายถึง การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความสม่ำเสมอ การแสดงความเสมอภาคในทุกสถานการณ์ หมายถึงการไม่เลือกปฏิบัติ ไม่แบ่งแยกคนในสังคมตามฐานะ การยอมรับในความแตกต่างและให้ความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีของทุกคน การมีสมานัตตตาทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ช่วยลดความขัดแย้งและการแบ่งแยกในชุมชน และทำให้ทุกคนในสังคมรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เช่น การให้โอกาสเท่าเทียมในเรื่องการศึกษา การรับฟังความคิดเห็นของทุกคนโดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ หรือสถานะทางสังคม การให้การช่วยเหลือโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

แนวทางการส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว้า อำเภอ ตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการนำไปใช้กับสังคมและชุมชนอย่างลงตัว เพราะช่วยเสริมสร้างความสงบสุขและความเข้าใจในชุมชน อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่การส่งเสริมโดยใช้หลักทาน ช่วยให้ชาวเลมีจิตใจแห่งการแบ่งปัน สนับสนุนให้เกิดการช่วยเหลือกันภายในชุมชน ทั้งในด้านทรัพยากร การพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมการศึกษา การให้ทานในชุมชนชาวเลไม่เพียงแต่หมายถึงการให้ทรัพย์สิน แต่ยังรวมถึงการแบ่งปันความรู้และการช่วยเหลือทางแรงงาน ซึ่งช่วยให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน การส่งเสริมโดยใช้หลักปิยวาจา ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารที่สร้างสรรค์ การพูดจาด้วยความสุภาพและเป็นมิตรช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการเคารพซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การสื่อสารในชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่น และลดความตึงเครียดที่อาจเกิดขึ้น การส่งเสริมโดยใช้หลักอุทถจริยา ช่วยส่งเสริมการช่วยเหลือกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาชีพและการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเล การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองได้ และช่วยลดความยากจน การส่งเสริมโดยใช้สมานัตตตา ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมและการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความสามัคคีในชุมชน การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียมและยุติธรรมทำให้ทุกคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและได้รับความเคารพ ส่งผลให้ความขัดแย้งในชุมชนลดลงและเกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ฉะนั้นการนำหลักธรรมเหล่านี้มาส่งเสริมในการดำเนินชีวิตประจำวันทำให้ชุมชนชาวเลบ้านทุ่งหว้ามีความสุขและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว และพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ด้วยการใช้หลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาของชุมชนในการสร้างสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อ เข้าใจซึ่งกันและกัน และการวางตัวอย่างเหมาะสม ทั้งนี้การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีแนวทางการส่งเสริมในทุกด้านของการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างความสงบสุข และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชน การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักทาน หรือการแบ่งปันทรัพยากรเป็นหลักการที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อในชุมชน โดยการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจที่พร้อมจะแบ่งปัน ทั้งในด้านทรัพยากร การช่วยเหลือด้านการงาน และการสนับสนุนด้านการศึกษา รวมถึงการดูแลกันนในยามยากจน โดยการทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือและให้ทานซึ่งกันและกัน จะช่วยเสริมสร้างความเอื้อเฟื้อในชุมชนได้ การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปิยวาจา หรือการพูดดี เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการพูดคุยสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลกับผู้คนในชุมชน โดยการส่งเสริมให้ชาวเลใช้การพูดที่สุภาพและให้เกียรติแก่ผู้อื่น การสร้างสภาพแวดล้อมในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้การสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดการเข้าใจผิดและช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักอุทถจริยา หรือการทำความดีในรูปแบบ เช่น การช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนการศึกษา หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดการบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนมอแกนและผลกระทบต่อสังคม การที่สมาชิกในชุมชนร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะทำให้ชุมชนมีกำลังใจในการบำเพ็ญประโยชน์และลดผลกระทบจากการขาดการร่วมมือ และการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักสมานัตตตา หรือการปฏิบัติต่อทุกคนในชุมชนอย่างเท่าเทียม ในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมของชาวมอ

แกน ให้เกิดการยอมรับความแตกต่างและการให้โอกาสทุกคนในการเข้าถึงทรัพยากรและการศึกษา การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมในสังคม และสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลบ้านทุ่งหว้านั้น เป็นกลุ่มมอแกนที่ยังรักษากลิ่นอายของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับธรรมชาติ ความเชื่อดั้งเดิม และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พึ่งพาตนเองได้ โดยมีทะเลเป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิต ทะเลไม่เพียงแต่เป็นแหล่งอาหารหากแต่เป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องให้ความเคารพและปฏิบัติด้วยความสำนึกในคุณค่า วิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลสะท้อนออกมาผ่านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และภาษาเฉพาะกลุ่มที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ในชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ จารุณี คงกุล ที่ได้อธิบายว่ากลุ่มมอแกนนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อและวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสังคม (จารุณี คงกุล, 2556) ชาวเลบ้านทุ่งหว้าให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และยึดหลักของการเคารพซึ่งกันและกันในชุมชน ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและพิธีกรรมต่าง ๆ ถือเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยประคับประคองระบบความสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ ชาวเลไม่เน้นการแสวงหาความมั่งคั่งทางวัตถุ หากแต่เป็นการแสวงหาความสมดุลระหว่างชีวิตกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว พวกเขาให้ความสำคัญกับความสงบสุข ความมั่นคงทางจิตใจ และการมีชีวิตอยู่ร่วมกัน ทั้งยังมีการจัดระเบียบชีวิตภายใต้กรอบของจารีตประเพณีสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีดา คงแป้นที่ว่า วิถีชีวิตชาวเลมีการสืบทอดกันมายาวนานนี้มีอายุไม่น้อยกว่า 300 ปี ชาวเลเป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ดำรงชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ ไม่สะสมทรัพย์สิน มีบุคลิกลักษณะรักอิสระ สันโดษ เคารพธรรมชาติ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ พวกเขามีการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน รวมถึงการเคารพและปฏิบัติตามธรรมชาติ (ปรีดา คงแป้น, 2555) การดำเนินชีวิตของพวกเขาจึงไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรักษาความสมดุลและความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดที่ยึดโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเข้าใจในบริบททางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง เป็นตัวอย่างของวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ต่อไปในอนาคต

การส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลบ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ทว่ากลับต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการขาดความเอื้อเฟื้อในชุมชน ปัญหาการสื่อสารระหว่างชาวเลกับผู้คนในชุมชน ปัญหาการขาดการบำเพ็ญประโยชน์ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เนื่องจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทำให้ความสุขในสังคมหายไป สอดคล้องกับการวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัย

พบว่า ชุมชนที่ประสบปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพส่วนใหญ่ของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ปัญหาการสื่อสารในสังคม ปัญหาการขาดความเสียสละ และปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ชุมชนขาดความสงบสุข (พระสุนทรธมมาโร (บุญคง), 2560) การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตมา มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมและสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อสังคมได้ ทาน หรือการให้ เป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยการปลูกฝังให้ชาวเลมิจิตใจแห่งการแบ่งปัน ของการช่วยเหลือกันในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการให้ในรูปแบบของทรัพยากร การสนับสนุนอาชีพ หรือการส่งเสริมด้านการศึกษา การกระตุ้นให้เกิดการเสียสละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสามัคคีมากขึ้น เมื่อนำหลักทานมาใช้ในการดำเนินชีวิต สมาชิกในชุมชนจะเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สุภาพ และสร้างสรรค์ เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลกับผู้คนในชุมชนโดยรอบ ปัญหาการสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพมักเป็นสาเหตุของความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันในชุมชน การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน และให้เกียรติผู้อื่นจะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้ความรู้เรื่องการใช้ภาษาและการสื่อสารที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริม การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวเลในกิจกรรมสาธารณะ การที่ชาวเลมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนการศึกษา และการร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมจะช่วยให้เกิดการพัฒนารอบด้าน การให้โอกาสชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมการทำประมงอย่างยั่งยืน หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้ ที่สำคัญการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกันเป็นหัวใจสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมของชาวเลและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สอดคล้องกับการวิจัยของ พระโสภณ โสภโณ (ทองสม) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา” พบว่า การให้โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา และการตัดสินใจในระดับชุมชนจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมและลดช่องว่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การสร้างสังคมที่ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ จะช่วยให้ชุมชนเกิดความมั่นคงและมีความสามัคคีมากขึ้น (พระโสภณ โสภโณ (ทองสม), 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลบ้านทุ่งหว้า อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา สรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมิจึงมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์กับธรรมชาติ วิถีชีวิตแบบเครือญาติ และความศรัทธาในจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ วิถีชีวิตของชาวเลบ้านทุ่งหว้า เน้นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเรียบง่ายและยึดถือวิถีดั้งเดิมไว้แม้ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔ ทาน หรือการให้ หมายถึงการแบ่งปันทั้งทรัพย์สิน ความรู้ เวลา และแรงงาน ซึ่งไม่เพียง

ช่วยเหลือผู้อื่นแต่ยังเป็นการพัฒนาความเมตตาในตนเอง ปิยวาจา หรือการพูดจาดี ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความเข้าใจในหมู่สมาชิกของชุมชน อัตถจริยา หรือการทำประโยชน์ หมายถึงการกระทำที่ส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวม และ สมานัตตตา คือ การปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค โดยการส่งเสริมหลักพุทธธรรมในชุมชนชาวเลบ้านทุ่งหว้า ถือเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสงบสุข และช่วยในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้หลักทานช่วยส่งเสริมการแบ่งปัน สร้างความร่วมมือในการพัฒนาอาชีพ การศึกษาและการช่วยเหลือในยามลำบาก หลักปิยวาจาช่วยส่งเสริมบรรยากาศการสื่อสารที่สร้างสรรค์และลดความขัดแย้ง หลักอัตถจริยาส่งเสริมการลงมือทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาอาชีพ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ขณะที่หลักสมานัตตาส่งเสริมการวางตัวในสังคม การให้โอกาสทุกคนเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการยอมรับความแตกต่างในชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้ชาวเลเข้าใจและสามารถนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนี้ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในชุมชน นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น การพบปะพูดคุยธรรมะ และให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการนำหลักธรรมมาเผยแพร่แก่ประชาชน เพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งในระดับชุมชน องค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อให้การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมสามารถขยายผลในระดับที่กว้างขึ้น เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกมากยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาศาพความศรัทธาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อพระพุทธศาสนา ตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล ที่อาจมีอิทธิพลต่อทิศทางการศรัทธาและการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2552). โครงการพัฒนาชุมชนชายฝั่งทะเลตามพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- จารุณี คงกุล. (2556). ชาวเล: กลุ่มคนพื้นเมืองที่ยังหลงเหลืออยู่ในจังหวัดภูเก็ต. วารสารประวัติศาสตร์, 1(1), 148-163.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2558). ชุมชนชาวเลในประเทศไทย: การศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดา คงแป้น. (2555). วิกฤติ วิถีชาวเล. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชุมชนไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2532). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโสภณ โสภโณ (ทองสม). (2563). การประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเกียรติ สัจจารักษ์. (2554). การศึกษาการสื่อสารการศึกษาของชาวเล หมู่เกาะสุรินทร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัสวดี กองสุวรรณ. (2539). การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองชาวเล. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิตยา หมิ่นละม้าย. (2559). ประเพณีกินบุญ: พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวมอแกน กรณีศึกษาชุมชนมอแกน บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชา มานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE OF THE
ADMINISTRATOR UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2: A
CASE STUDY OF A PRIMARY SCHOOL IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ชมนุช พุฒินทร เอกเกื้อบุญ^{1*}, สรสิริ วรวรรณ¹, Yifei Fan¹, ณตา ทับทิมจรรณ², นิตยา เกิดแย้ม³,
ธันวิตา สิริวรภัทร พุทธพงษ์ศิริพร⁴, ประวิทย์ ศรีหนองหว้า⁵, Zeyuan Yu⁶, Xiujin Guo⁶

Chompunoot Putinatr Ekkuaboon^{1*}, Sornsiri Voravarn¹, Yifei Fan¹, Nata Tubtimcharoon², Nittaya Kerdyam³,
Thunwita Sirivorapat Puthpongssirip⁴, Prawit Srinongwa⁵, Zeyuan Yu⁶, Xiujin Guo⁶

¹คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

¹School of Education, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

²คณะวิทยาการจัดการ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

²Faculty of Management Sciences, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

³สำนักงานการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

³The office of General Education, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

⁴คณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

⁴Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

⁵โรงเรียนสาธิตสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

⁵Panyapiwat Institute of Management Demonstration School, Nonthaburi, Thailand

⁶วิทยาลัยนานาชาติจีนสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

⁶International Chinese College, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: chompunootput@pim.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 12 คน โดยเจาะจงเลือกตามความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูล คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท จำนวน 24 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านหลักคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.58$) สะท้อนให้เห็นว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความไว้วางใจ และเป็นแกนหลักของการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และอีก 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักนิติธรรม ($\mu = 4.48, 4.40, 4.35, 4.06$, และ 3.92) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เนื่องจากเป็นหลักสำคัญที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องร่วมมือกันดำเนินการปฏิบัติงานตามกฎระเบียบ มีความเป็นกลาง เสมอภาค เท่าเทียมกันและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประโยชน์ส่วนรวม

คำสำคัญ: การบริหารงานโรงเรียน, หลักธรรมาภิบาล, กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to study Management According to the Principles of Good Governance of the Administrator under the Primary Educational Service Area Office 2: A Case Study of a Primary School in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. This is a survey research. The research participants consisted of 12 individuals, including servant teachers and educational personnel from a Primary School in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, selected through purposive sampling of volunteers. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire, often referred to as a Likert scale, with 24 items. The statistics used in data analysis were the mean and standard deviation. The findings are as follows: The Management According to the Principles of Good Governance of the Administrator under the Primary Educational Service Area Office 2: A Case Study of a Primary School in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, the highest level ($\mu = 4.30$); when considering each aspect, it was found that the top one with the highest is Ethics ($\mu = 4.58$) reflecting the importance of honesty in building trust and the effective and sustainable performance of duties, and the Transparency, Value for Money, Accountability, Participation, and Rule of Laws with the high level ($\mu = 4.48, 4.40, 4.35, 4.06$, and 3.92). Indicate of Management According to the Principles of Good Governance, because it is an important principle used as a guideline to make work efficient and effective, it is a process in which administrators, servant teachers, and educational personnel must cooperate in carrying out their duties, following rules, equal, and using limited resources to create maximum benefit for the public interest.

Keywords: School Administration, Good Governance, Case Study of Primary School

บทนำ

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้นำหลักการบริหารงานที่ดีหรือ ธรรมาภิบาล (Good governance) มาบรรจุไว้ในมาตรา 76 วรรคหนึ่งและวรรคสอง “รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพไม่เลือกปฏิบัติ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีการดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม” (กมลวรรณ ศรีม่วง, 2560) (กมลวรรณ ศรีม่วง, 2560)

การกำหนดให้สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 (ปริญญา ยกพล, 2563) ทำให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารอย่างเต็มที่ จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่สถานศึกษาควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา (กมลวรรณ ศรีม่วง, 2560) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาค สุจริต มีกฎเกณฑ์ กติกาที่จะทำให้เกิดความโปร่งใส ซื่อสัตย์ รวมถึงมีผลการดำเนินงานที่มีคุณภาพ ตรวจสอบได้ (ภูษณาภรณ์ นาคทิพย์วรรณ และสมใจ สืบเสาะ, 2566) โดยหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า (กฤษฎา นิยมพลวัฒน์, 2568)

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล จึงเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของผู้บริหาร เพราะเป็นหลักการสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ การสร้างความน่าเชื่อถือและช่วยเพิ่มศักยภาพของสถานศึกษา (ภูษณาภรณ์ นาคทิพย์วรรณ และสมใจ สืบเสาะ, 2566) ในปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล สถานศึกษาต้องมีความรับผิดชอบต่อสูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน เพื่อบริหารสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้า และเกิดประสิทธิผล (เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ, 2568) แต่ในสถานศึกษาผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมตามหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นคือ “ผู้บริหาร” ผู้บริหารนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษา การบริหารสถานศึกษานอกจากจะต้องใช้ความสามารถในการบริหารงานแล้ว ยังควรสร้างความรับรู้ให้กับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามหลักธรรมาภิบาล (พชรมน ชื้อตรง, 2562) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละแห่งอาจมีการบริหารงานแตกต่างกัน ตามประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารประสบปัญหาในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล (เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ และคณะ, 2567)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางและเป็นข้อมูลในการส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยใช้หลักธรรมาภิบาลซึ่งจะก่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 12 คน โดยเจาะจงเลือกตามความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert Scale) ข้อคำถามครอบคลุมหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน จำนวน 24 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นแบบปลายเปิด ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.50-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) อยู่ที่ 0.60

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม พร้อมแนบตัวอย่างแบบสอบถาม กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล และช่องทางในการติดต่อผู้วิจัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลอีกมัลส่วนตัวของกลุ่มเป้าหมายที่ได้แจ้งสมัครใจเข้าร่วม ตามช่องทางในการติดต่อผู้วิจัย
3. ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามออนไลน์ (google form) ส่งผ่านทางอีเมลส่วนตัวของกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล โดยระบุระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม
4. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557)

4.50 - 5.00 หมายถึง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.49 หมายถึง มีการใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาผลการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์โดยมีรายละเอียดแสดงตามตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล	N=12		ระดับ	อันดับ
	μ	σ		
ด้านหลักนิติธรรม	3.92	0.07	มาก	6
ด้านหลักคุณธรรม	4.58	0.33	มากที่สุด	1
ด้านหลักความโปร่งใส	4.48	0.30	มาก	2
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.06	0.16	มาก	5
ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.35	0.41	มาก	4
ด้านหลักความคุ้มค่า	4.40	0.28	มาก	3
รวม	4.30	0.11	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายด้านและรายข้อตามอันดับ

ด้าน	รายการประเมิน	N=12		ระดับ
		μ	σ	
ด้านหลักคุณธรรม	1. ผู้บริหาร บริหารงานโดยยึดหลักความถูกต้องมีคุณธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา	4.83	0.37	มากที่สุด
	2. ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างยุติธรรม	4.08	0.28	มาก
	3. ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์สุจริต	4.92	0.28	มากที่สุด
	4. ผู้บริหารไม่ละเลยหรือละทิ้งหน้าที่ที่รับผิดชอบ	4.50	0.50	มากที่สุด
	รวม	4.58	0.33	มากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายด้านและรายข้อตามอันดับ (ต่อ)

ด้าน	รายการประเมิน	N=12		ระดับ
		μ	σ	
ด้านหลักความโปร่งใส	1. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากร และชุมชน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาการบริหาร	4.25	0.43	มาก
	2. ผู้บริหารมีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานอย่างเหมาะสมและโปร่งใส	4.83	0.37	มากที่สุด
	3. ผู้บริหารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเสมอ	4.08	0.28	มาก
	4. ผู้บริหารเปิดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบเสมอ	4.83	0.37	มากที่สุด
	5. ผู้บริหารมีระบบติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลงานด้านต่างๆ อย่างเหมาะสมและตรวจสอบได้	4.42	0.49	มาก
	รวม	4.48	0.30	มาก
ด้านหลักความคุ้มค่า	1. ผู้บริหารมีการบรรจุครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด	4.42	0.49	มาก
	2. ผู้บริหารมีการนำเทคนิควิธีการบริหารงานแบบใหม่ ที่เห็นว่าเหมาะสมมาใช้สำหรับบางงานในสถานศึกษา	4.25	0.43	มาก
	3. ผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่คุ้มค่า เมื่อเทียบกับเป้าหมาย งบประมาณ และเวลาที่ใช้ไป	4.83	0.37	มากที่สุด
	4. ผู้บริหารจัดสรรตำแหน่งบุคลากรผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม	4.08	0.28	มาก
	รวม	4.40	0.28	มาก
ด้านหลักความรับผิดชอบ	1. ผู้บริหารมีการจัดระบบโครงสร้างขององค์การในรูปแบบการกระจายอำนาจ	3.83	0.69	มาก
	2. ผู้บริหารมีการจัดทำคำสั่งสถานศึกษาให้แก่บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ได้รับทราบ	4.83	0.37	มากที่สุด
	3. ผู้บริหารมีการวางนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนงานชัดเจน	4.08	0.28	มาก
	4. ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	4.67	0.47	มากที่สุด
	รวม	4.35	0.41	มาก
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	1. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เสนอความคิดเห็นการบริหารงานร่วมกัน	4.00	0.00	มาก
	2. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานประจำปี	4.33	0.47	มาก
	3. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมเป็นกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน่วยงาน	4.00	0.00	มาก
	4. ผู้บริหารมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีส่วนรับรู้ในผลงานและจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน	3.92	0.64	มาก
	รวม	4.06	0.16	มาก

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายด้านและรายข้อตามอันดับ (ต่อ)

ด้าน	รายการประเมิน	N=12		ระดับ
		μ	σ	
ด้านหลักนิติธรรม	1. ผู้บริหารมีความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.00	0.00	มาก
	2. ผู้บริหารมีการชี้แจงให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน ตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษา	3.92	0.64	มาก
	3. ผู้บริหารใช้กฎหมาย กติกาต่าง ๆ รวมถึงกฎหมายระเบียบวินัย ด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค	3.88	0.69	มาก
รวม		3.92	0.07	มาก

จากตารางที่ 2 การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามรายด้าน พบว่า ด้านหลักคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.58$) และอีก 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักนิติธรรม ($\mu = 4.48, 4.40, 4.35, 4.06, 3.92$) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านหลักคุณธรรม พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ มาก 1 ข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมามีความซื่อสัตย์สุจริต รองลงมาคือ บริหารงานโดยยึดหลักความถูกต้องมีคุณธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารไม่ละเลยหรือละทิ้งหน้าที่ที่ได้รับผิด และผู้บริหารให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างยุติธรรม

1. ด้านหลักความโปร่งใส การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ มาก 3 ข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบเสมอ และผู้บริหารมีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานอย่างเหมาะสมและโปร่งใส รองลงมาคือ ผู้บริหารมีระบบติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลงานด้านต่างๆ อย่างเหมาะสมและตรวจสอบได้ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากร และชุมชน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาการบริหาร และผู้บริหารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเสมอ

2. ด้านหลักความคุ้มค่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ มาก 3 ข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่คุ้มค่า เมื่อเทียบกับเป้าหมาย งบประมาณ และเวลาที่ใช้ไป รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการรณรงค์ให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารมีการนำเทคนิควิธีการบริหารงานแบบใหม่ ที่เห็นว่าเหมาะสมมาใช้สำหรับบางงานในสถานศึกษา และผู้บริหารจัดสรรตำแหน่งบุคลากรผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม

3. ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ มาก 2 ข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารมีการจัดทำคำสั่งสถานศึกษา ให้แก่บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ได้รับทราบ และผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการวางนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนงานชัดเจน และผู้บริหารมีการจัดระบบโครงสร้างขององค์กรในรูปแบบการกระจายอำนาจ

4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานประจำปี รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เสนอความคิดเห็นการบริหารงานร่วมกัน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมเป็นกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และผู้บริหารมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีส่วนรับรู้ในผลงาน และจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

5. ด้านหลักนิติธรรม การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ผู้บริหารมีความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการชี้แจงให้ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษา และผู้บริหารใช้กฎหมาย กติกาต่าง ๆ รวมถึงกฎหมายระเบียบวินัยด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่า “ภาพรวมของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านหลักคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และอีก 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม และ ด้านหลักนิติธรรม” สามารถสรุปประเด็นจากข้อค้นพบได้ ดังนี้

ด้านหลักคุณธรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมามีความซื่อสัตย์สุจริต โดยยึดหลักความถูกต้องมีคุณธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความไว้วางใจและเป็นแกนหลักของการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี โพธิ์คำ ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักคุณธรรม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานให้มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ (วารุณี โพธิ์คำ, 2563)

ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเนื่องจากผู้บริหารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับทราบเสมอ รวมถึงมีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรเข้ามาทำงานอย่างเหมาะสมโปร่งใสตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้บุคลากร ชุมชน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาการบริหาร ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย รวมถึงการส่งเสริมและรักษาระดับความโปร่งใสในทุกมิติของการปฏิบัติหน้าที่ และการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรเกิดขึ้นในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาระงานในของตนเอง มีการประชุมบุคลากรเป็นประจำทุกเดือนเพื่อชี้แจง และวางแผนการทำงานร่วมกันทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่โปร่งใสตรงไปตรงมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี โพธิ์คำ ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสถานศึกษามีการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ และจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการโดยเคร่งครัดเป็นองค์ประกอบของการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ผู้บริหารจะต้องร่วมคิดร่วมทำกับบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (วารุณี โพธิ์คำ, 2563) และยังมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเกรียงไกร เอกเกื้อบุญ, ฉันทนันท์ จันทร์ทรงพล และจักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนวังชะโดสุภารส ราษฎร์ อนุเคราะห์ และได้เสนอกรอบแนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงานของข้าราชการครูประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยหลักคุณธรรมในระหว่างปฏิบัติงานผู้ประเมินมีหน้าที่ให้คำแนะนำในการทำงานต่าง ๆ และผู้ถูกประเมินต้องมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง และ 2) ปัจจัยด้านความ

โปร่งใส โดยทุกคนในองค์กรสามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวความเป็นไปภายในองค์กรในแนวทางเดียวกันและกระบวนการทุกกระบวนการต้องสามารถตรวจสอบได้ (เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ และคณะ, 2567)

ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับเป้าหมาย งบประมาณ และเวลาที่ใช้ไป รวมถึงมีการรณรงค์ให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีพรณ โชติปัญญา (สุวรรณแสง) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสนับสนุนหลักการทำงานของครูที่ปฏิบัติงานได้บังคับบัญชาในด้านขอบข่ายภารกิจต่างๆ ที่ส่งเสริมหลักสูตรนโยบายทางการศึกษา (พระศรีพรณ โชติปัญญา (สุวรรณแสง), 2556) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กมลวรรณ ศรีม่วง ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครสมุทรปราการ ด้านหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากอาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน (กมลวรรณ ศรีม่วง, 2560)

ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเนื่องจากผู้บริหารมีการจัดทำคำสั่งสถานศึกษาให้แก่บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ได้รับทราบ และผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญในการจัดการความรู้เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิตยา คงเกษม ปฏิธรรม สำเนียง และวรกฤต เกื้อนช้าง ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม เครือข่ายพระบางเจ้าพระยา เมือง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายและต้องปฏิบัติหน้าด้วยความรับผิดชอบปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ของสถานศึกษาอยู่เสมอ (นิตยา คงเกษม และคณะ, 2563)

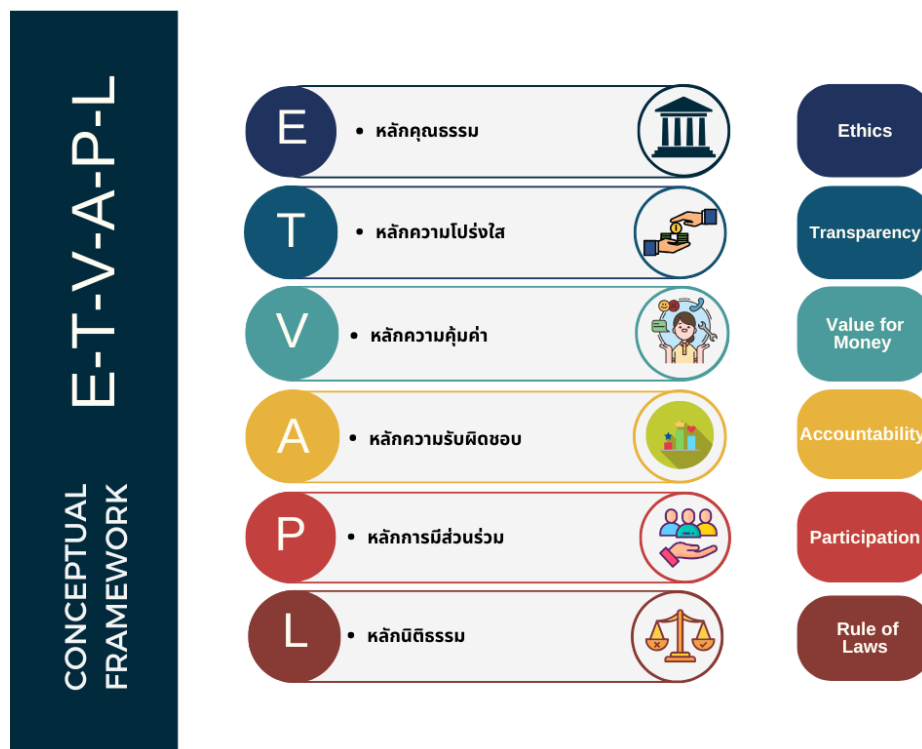
ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากอาจเนื่องมาจากผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู และบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานประจำปี เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เสนอความคิดเห็นการบริหารงานร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ในผลงานและจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นำชัย รัตริโชติ ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการบริหารในโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของคณะครู ผู้ปกครองและชุมชนจึงได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้มีโอกาสร่วมวางแผน กำหนดนโยบาย ร่วมแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจในแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้แก่ผู้ปกครองหรือชุมชน ตลอดจนเปิดช่องทางในการแสดงความคิดเห็นจากชุมชนและผู้ปกครองในการเสนอแนะเรื่องต่าง ๆ (นำชัย รัตริโชติ, 2564)

ด้านหลักนิติธรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า ผู้บริหารมีความยุติธรรมใช้กฎหมาย กติกาต่าง ๆ รวมถึงกฎหมายระเบียบวินัยด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อธิรัตน์ ไกรนรา ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศ

สมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสาธิตสาสน์วิเทศสมุทรสงคราม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม (อิรารัตน์ ไกรนรา, 2560) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ นำชัย ราตรีโชติ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลใน โรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” ด้านหลักนิติธรรม พบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการบริหารในโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” ยึดระเบียบทางราชการในการปฏิบัติงาน มีการชี้แจง แนะนำแนวทางให้บุคลากรใน สถานศึกษา ได้ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระเบียบทางราชการ (นำชัย ราตรีโชติ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา แห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เรียกว่า E-T-V-A-P-L โดยการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลตามกรอบ แนวคิดนี้ มีจุดเริ่มต้นที่สำคัญโดยการใช้หลักคุณธรรม (Ethics) เป็นหลักเริ่มต้น ตามด้วย หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) และหลักนิติธรรม (Rule of Laws) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน เพราะเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความไว้วางใจ และเป็นแกนหลักของการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) จากผลจากการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากดังนั้นควรส่งเสริมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ศรีม่วง. (2560). การบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครสมุทรปราการ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กฤษฎา ฉิมพลีวัฒน์. (2568). การประยุกต์ใช้หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาวิทยาลัยชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 8(1), 60-73.
- เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ. (2568). การศึกษาระดับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. ใน รายงานการประชุมวิชาการ และเผยแพร่ผลงานวิจัยคัดสรร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติครั้งที่ 5. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (สสอท.).
- เกรียงไกร เอกเกื้อบุญ และคณะ. (2567). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2: กรณีศึกษาโรงเรียนวังชะโดสุภารสาษฎ์ อนุเคราะห์. Journal of Arts Management, 8(3), 490-506.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 15). นนทบุรี: เอส อาร์พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- จิรารัตน์ ไกรนรา. (2560). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนสาธิตสาสนวิเทศสมุทรสงคราม. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 7(2), 76-84.
- นำชัย รัตริโชติ. (2564). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์”. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิตยา คงเกษม และคณะ. (2563). แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายพระบางเจ้าพระยา เมือง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. บัณฑิตศึกษปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 8(3), 72-75.
- ปริญญญา ยกพล. (2563). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารกับความพึงพอใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พชรมน ชื้อตรง. (2562). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 5. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระศรีพรรณ โชติปัญญา (สุวรรณแสง). (2556). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูษณาภรณ์ นาคทิพย์วรรณ และสมใจ สืบเสาะ. (2566). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 7(1), 128-141.
- วารุณี โพธิ์คำ. (2563). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า. วารสารบัณฑิตศึกษา มจร. บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 5(1), 53-62.

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชน กรณีศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี*

PARTICIPATION IN ELECTIONS PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION OF THE PEOPLE A CASA STUDY OF SINGBURI PROVINCE

อายุทธ เนติธนากุล*, น้อม ฉิมคล้าย, รุจิรวาท ลำตาล, วันเพ็ญ เดชเดชา
Ajyut Netithanakul*, Nom Chimklai, Ruchirawat Lamtan, Onepen Detdecha
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Political Science, Bangkokthonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: ardyuth@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี และ 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนชาวสิงห์บุรี ที่มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้มาจากเปิดตารางสำเร็จรูปของทาร์ยามาเน่ ใช้วิธีการสุ่มอย่างด้วยวิธีบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วย F-test และ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เรียงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน อายุที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน และอาชีพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิการมีส่วนร่วม และกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญ เพื่อสามารถใช้สิทธินั้นได้อย่างเต็มที่ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การเลือกตั้ง, ด้านการใช้สิทธิ, ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง, ด้านการร่วมรณรงค์

Abstract

This research aimed to 1) study the level of participation in the election of the provincial administrative organization of the people of Singburi and 2) compare the level of participation in the election of the provincial administrative organization of the people of Singburi classified by personal factors in order to propose a guideline to promote public participation. The research model was quantitative. The population used in the study consisted of the people of Singburi who were eligible to vote. A sample group of 400 people was obtained from the Taro Yamane ready-made table using the accidental sampling method. The instrument used in the study was a questionnaire. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using the F-test and t-test. The research results found that 1) participation in the election of the provincial administrative organization of the people of Singburi overall, it was at a high level. Ranked from least to most was election campaign participation, and including voting rights, Participation in the election campaign, exercise of voting rights, and awareness of political news. it was found that all aspects were at a high level. 2) When comparing the local political of participation in the election of the provincial administrative organization of the people of Singburi found that participation was not different for genders, participation was not different for ages, participation was not different for levels of education, participation was not different for levels of education, and participation was not different for occupations. Suggestions: Provide legal knowledge to the public to enhance their knowledge and understanding of the right to participate and encourage them to be aware of their rights under the constitution so that they can fully exercise those rights in participating with the provincial administrative organization in various activities.

Keywords: Participation, Election, Voting Rights, Political Information Awareness, Campaigning

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญก็คือ “ประชาชน” และความสมบูรณ์แบบก็คือ การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีเสียงในการปกครอง แต่เนื่องจากความจำกัดหลาย ๆ ด้าน เช่น การมีจำนวนประชากรมากเกินไปจนจะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง จึงทำให้ต้องอาศัยตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตัวแทน ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ที่ให้ได้มาซึ่งตัวแทน การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมจะเพิ่มโอกาสการถ่ายโอนอำนาจการปกครองอย่างสันติเพราะจะเป็นหลักประกันประการหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ที่พ่ายแพ้การเลือกตั้ง ยอมรับผลของการเลือกตั้งและยอมถ่ายโอนอำนาจไปสู่รัฐบาลใหม่อย่างราบรื่น การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมจะต้องเปิดโอกาส

ให้ประชาชนสามารถกำหนดรูปแบบของรัฐบาล และทิศทางนโยบายในอนาคตของรัฐบาล การยึดถือเสียงข้างมาก เป็นเกณฑ์ในการเลือกตั้ง เป็นวิธีการในการจัดตั้งรัฐบาล และเป็นหลักในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะต่าง ๆ แต่ไม่ใช่เป็นเหตุผลของการกีดกันเสียงข้างน้อย ไม่ว่าจะเป็นเพราะชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ระดับรายได้ รัฐบาลหรือเสียงส่วนใหญ่ที่มาจากการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งก็ตามไม่สามารถลิดรอนสิทธิดังกล่าวได้ (หนึ่งทัย มูลิกะนันท์, 2561) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การเข้าไปเกี่ยวข้องหรือการมีส่วนร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ระดับของการมีส่วนร่วมจึงเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลแก่ประชาชน การปรึกษาหารือประชาชน การเชิญประชาชนให้เข้าร่วมทำงาน ตลอดจนการให้อำนาจแก่ประชาชนในการตัดสินใจเรื่องหนึ่งเรื่องใด เพื่อให้การดำเนินการตอบสนองต่อความพึงพอใจของสมาชิกในสังคม ตลอดจนเป็นการสร้างการยอมรับแก่สมาชิกและยังสามารถเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก การมีส่วนร่วมประเภทต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีดังต่อไปนี้ 1) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน” 2) การมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การเข้ามามีบทบาท (Involve) และ การสร้างความร่วมมือ (Collaborate)” 3) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบ “การให้อำนาจแก่ประชาชน” การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบการให้อำนาจแก่ประชาชนเป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงที่สุด เนื่องจากให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมที่จะขาดเสียไม่ได้ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดการมีส่วนร่วมเพื่อให้อำนาจแก่ประชาชนไว้ดังนี้ 3.1) การให้อำนาจแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง 3.2) การให้อำนาจแก่ประชาชนในการลงประชามติ (พนารัตน์ มาศฉมาดล, 2563)

การเลือกตั้งท้องถิ่นจึงเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจตัดสินใจทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ข้อจำกัด ของการมีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและมีพื้นที่เขตการปกครองที่มีขนาดใหญ่ อย่างเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) การมีประชาธิปไตยโดยตรงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ดังนั้นจึงต้องมีการเลือกตั้งตัวแทนที่เรียกว่า สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่แทนประชาชนส่วนใหญ่ที่ได้ลงคะแนนเสียงข้างมากให้กับสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) เป็นวิธีการใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในชุมชนที่มีจำนวนประชากรมาก ไม่สามารถลงคะแนนเสียงโดยตรงได้จึงต้องใช้วิธีการแบบมีตัวแทน (ลิจิต ธีรเวคิน อ่างถึงโน (สุพัฒน์จิตร ลาตบัวขาว, 2561) การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี ในวันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 ที่ผ่านมามีผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพียงคนเดียว และผู้สมัครสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่มีผู้สมัคร 1 คน ถึงจำนวน 14 เขต และไม่มีผู้สมัคร มีอยู่ 1 เขต ในขณะที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีจำนวน 165,459 คน ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 99,855 คน คิดเป็น 60.35 % ไม่มาใช้สิทธิ จำนวน 65,604 คน คิดเป็น 39.65 % ซึ่งยังไม่ทราบสาเหตุที่แน่นอนว่าเป็นเพราะอะไร ประชาชนจำนวน 39.65 % จึงไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งอาจเป็นจุดอ่อนของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทน เพื่อเข้าไปทำหน้าที่แทนตน แต่ยังไม่ได้แสดงออกถึงสิทธิของตัวเองในการเข้าร่วม หรือแสดง

ให้เห็นถึงความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวสิงห์บุรี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี, 2568)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อหาวิธีสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี ในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ใช้วิธีการสำรวจ โดยมีการใช้เครื่องมือด้วยวิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรี ที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 400 คน มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ และยินยอมให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม โดยข้อคำถามนำมาจากกรอบความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวัดในการมีส่วนร่วมของประชาชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตในการวิจัย

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรี ที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 165,459 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรี ที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 400 คน ได้มาจากการหาขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีบังเอิญ จากผู้ที่มาติดต่อราชการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ระหว่าง 5 มกราคม ถึง 5 มีนาคม พ.ศ. 2568

ด้านเนื้อหา เน้นศึกษาการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี เป็นแบบสอบถามปลายปิด จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง

2. วิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมจากเอกสาร (Documentary Data) และข้อมูลจากสนาม (Field Data) โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1. ศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการค้นคว้าหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2.2. สร้างแบบสอบถาม และนำไปทดสอบความเที่ยงตรงและหาความเชื่อมั่น โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถาม และการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ประชาชน จังหวัดอ่างทอง จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของครอนบาช (Cronbach) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ระดับ .939 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2.3. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นแบบสอบถามปลายปิด จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านในการใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 5 ข้อ การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำนวน 5 ข้อ และการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง จำนวน 5 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert Scale) แบ่งระดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ คือ

ระดับการมีส่วนร่วม	การให้คะแนน
การมีส่วนร่วมมากที่สุด	5
การมีส่วนร่วมมาก	4
การมีส่วนร่วมปานกลาง	3
การมีส่วนร่วมน้อย	2
การมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	1

2.4. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม ถึงสำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี

2.5. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเอง จนครบ 400 ฉบับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา เมื่อได้แบบสอบถามจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องหากพบข้อผิดพลาดจะดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จนครบ 400 ฉบับ แล้วนำมาลงรหัส จากนั้นนำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science: SPSS) เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งนำไปเปรียบเทียบและอภิปรายผลในรูปแบบตาราง

3.2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์หาค่า t-test และ F-test (One-Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 41 - 50 ปี มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และมีอาชีพเกษตรกร

2. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี

พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	4.18	0.64	มาก
ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	4.20	0.52	มาก
ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง	3.94	0.79	มาก
รวม	4.11	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) รองลงมาด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

เพศที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด	$\bar{x}$	S,D,	t	Sig.
ชาย	4.40	0.62	1.29	0.45
หญิง	4.36	0.50		

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามเพศ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ t-test พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.45 แสดงว่าประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน การมีส่วนร่วม

ในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

อายุที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	17.157	3	5.719	1.579	0.40
	ภายในกลุ่ม	89.589	396	.226		
	รวม	106.746	399			

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.40 แสดงว่าประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4.767	3	3.589	1.277	0.67
	ภายในกลุ่ม	71.678	396	.181		
	รวม	76.445	399			

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.67 แสดงว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

อาชีพ ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2.710	4	2.677	1.629	0.56
	ภายในกลุ่ม	73.735	395	.187		
	รวม	76.445	399			

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี จำแนกตามอาชีพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.56 แสดงว่าประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

ANOVA) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.56 แสดงว่าประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก กฎหมายได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ทุกคน เพื่อไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทนของตน และยังมีการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งผ่านช่องทางต่าง ๆ มีการเข้าร่วมฟังการปราศรัยหาเสียง ทำให้ประชาชนได้ติดตามข้อมูลการเมืองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเวลาที่มีการเลือกตั้ง สอดคล้องกับ ญัฐสุวัชร เสงี่ยม ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขต เทศบาลตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้ติดตามผลการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ให้กับบุคคลอื่น ๆ เคยสนับสนุนสตรีที่ได้รับการยอมรับในเชิงการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เคยเข้าร่วมกิจกรรมของประชาคมหมู่บ้านหรือตำบลหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนที่อาศัยอยู่ เคยร่วมร้องทุกข์ เรื่องการดำเนินงานหรือการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องชอบธรรมของนักการเมืองระดับท้องถิ่น (ญัฐสุวัชร เสงี่ยม, 2560) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากในปัจจุบันประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี มีความตื่นตัวหรือสนใจทางการเมืองมากขึ้น แต่การเลือกตั้งที่เกิดจากการได้ค่าจ้าง การซื้อขายเสียง การให้สิ่งของ การจัดงานเลี้ยง และให้สาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาท้องถิ่น ก็ยังมีอยู่ซึ่งไม่ได้เกิดความสำนึกทางการเมืองอย่างแท้จริงมากนักที่ทำให้ประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง สอดคล้องกับ อำนาจ ศรีพระจันทร์ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.06$) เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยต้องไปใช้สิทธิ เลือกตั้งมากที่สุด (อำนาจ ศรีพระจันทร์, 2558) ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนได้มีการติดตามข่าวสารการประชาสัมพันธ์ มีการติดตามผ่านทางสื่อต่าง ๆ มีการเฝ้าติดตามข่าวสารการเมือง เมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่นเสมอ ได้เข้าร่วมรับฟังการปราศรัยหาเสียงผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประชาชนรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในชุมชนของตนทำให้เกิดการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น และมีความสนใจเหตุการณ์บ้านเมือง สอดคล้องกับ พระมหาสังคม ชยานนโท (ช่างเหล็ก), ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรหมกุล ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น มีการเฝ้าติดตามข่าวสารผลการเลือกตั้ง

เมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่นหรือ ระดับชาติเสมอ มีความสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองเพิ่มขึ้น นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจ ทางการเมืองในการเลือกตั้ง ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองกับบุคคลอื่น มีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารการเมืองเสมอ (พระมหาสังคม ชยานนโท (ช่างเหล็ก) และคณะ, 2564) และยังสอดคล้องกับ ศศิกานต์ สุกกระ ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่น : ศึกษาเปรียบเทียบกรณี การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด กับกรณีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในเตา อำเภอยายอด จังหวัดตรัง พบว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในเตา อำเภอยายอด จังหวัดตรัง เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ปัจจุบันมีสื่อในหลาย ๆ ช่องทางไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากโซเชียล จากตัวแทนประชาสัมพันธ์ทั้งของหน่วยงาน และของผู้สมัคร และมีการติดป้าย ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง (ศศิกานต์ สุกกระ, 2563) ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารการรณรงค์ และประชาสัมพันธ์การหาเสียงเลือกตั้ง เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ รถประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าว วิทยุ แผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ค่อนข้างมาก นอกจากนั้นสื่อออนไลน์ สื่อโซเชียลก็มีส่วนอย่างมากที่ช่วยในการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง เช่น แอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งขัดแย้งกับ สุลีมาศ แพลงศรี ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาและผู้บริหาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดนครพนม ผลจากการวิจัยเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดนครพนม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การรณรงค์หาเสียง ($\bar{x} = 2.39$) มีส่วนร่วมในระดับน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน เรื่องการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งมีน้อย และไม่มีมีส่วนร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (สุลีมาศ แพลงศรี, 2565) การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนชาวสิงห์บุรี ที่พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีระดับส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ทำให้ทุกคนรู้เหมือนกันว่าจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งได้อย่างไร สอดคล้องกับ ณัฐสุวัชร เสงี่ยม ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขต เทศบาลตำบลหนองไม้แดง อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองไม้แดง ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนมีโอกาสได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การติดตาม ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น (ณัฐสุวัชร เสงี่ยม, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางส่วนยังมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังไม่มากเท่าที่ควร และอาจจะมีผลทำให้มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยลงตามไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงนโยบาย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรมีนโยบายให้ความรู้ทางด้านกฎหมายการมีส่วนร่วม

ร่วมในการเลือกตั้งแก่ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิการมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญ และสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงสิทธิและอำนาจในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาสาเหตุและปัญหาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อให้ประชาชนจังหวัดสิงห์บุรี มีความตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐสุวัชร เสงี่ยม. (2560). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พนารัตน์ มาศฉมาดล. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย_พุทธศักราช_2560
- พระมหาสังคม ชยานนโท (ช่างเหล็ก) และคณะ. (2564). พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. Journal of Modern Learning Development, 6(5), 166-178.
- ศศิกันต์ สุกกระ. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่น : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด กับกรณีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในเตา อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพัฒน์จิตร ลาดบัวขาว. (2561). การเลือกตั้งท้องถิ่น: ข้อจำกัดของ กระบวนการประชาธิปไตย. วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(2), 170-197.
- สุลีมาศ แปลงศรี. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาและผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดนครพนม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- หนึ่งหทัย มุสิกะนันท์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 3(2), 34-49.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี. (2568). รายงานผลการนับคะแนนการเลือกตั้ง. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก https://web.facebook.com/story.php?story_fbid=951342797186204&id=100069314765288&_rdc=1&_rdr#

- อำนาจ ศรีพระจันทร์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Taro Yamane. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (2rd ed). New York: Harper. and Row.

นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ มหาวิทยาลัยสงฆ์*

EDUCATIONAL INNOVATION MOOC DEVELOPS ONLINE LEARNING PLATFORM OF
BUDDHIST UNIVERSITY

พระศรีวัชรศาสตรบัณฑิต (ชำนาน)*, อภิชาติ รอดนิยม, พระมหาวัฒนา โลสันตา, พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (จักรวรร)

PhraSrivajarasartbundit (Chamnan)*, Apichat Rodniyom, Phramaha Wattana Losanta, Phrakhruniwitsarapandit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author Email: chamnan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 3) เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนิสิต มหาวิทยาลัยสงฆ์ 334 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอนออนไลน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินประสิทธิภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ และระบบประเมินผลออนไลน์ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และผสมผสานหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยี เพื่อรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทุกกลุ่ม การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ควรเน้นทั้งทฤษฎี ฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ผลการทดลองใช้กิจกรรม MOOC กับนิสิตพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาแพลตฟอร์ม MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยส่วนหน้าบ้าน (LMS) ที่เน้นการใช้งานง่ายและรองรับผู้เรียนจำนวนมาก กับส่วนหลังบ้าน (CMS) ที่มีโมดูลหลัก 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้สอน ผู้เรียน การประมวลผลรายวิชา โครงสร้างรายวิชา และกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านการทำงานตามฟังก์ชัน ความง่ายต่อการใช้งาน และความตรงตามความต้องการของผู้ใช้

คำสำคัญ: การเรียนรู้ออนไลน์, MOOC, มหาวิทยาลัยสงฆ์, นวัตกรรมการศึกษา, แพลตฟอร์มการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to: 1) study the online learning models of Buddhist universities, 2) design MOOC learning activities for Buddhist universities, and 3) develop a MOOC learning platform for Buddhist universities. The study employed qualitative and research and development methodologies. The sample consisted of 334 Buddhist university students and 20 key informants purposively selected, including administrators, online instructors, educational technology experts, and relevant personnel. Research instruments included questionnaires, in-depth interviews, and efficiency evaluation forms. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the appropriate online learning model for Buddhist universities should integrate modern technologies-such as videos, online quizzes, and online assessment systems-to continuously enhance learner engagement, while also blending Buddhist principles with technology to support Buddhist studies for all learner groups. The design of MOOC learning activities should emphasize theory, practical training, and collaborative learning, providing learners with diverse and effective experiences. Trial implementation of MOOC activities with students indicated the highest levels of satisfaction and demonstrated effective development of digital learning skills. Regarding MOOC platform development, the system comprised a frontend (LMS) focused on user-friendliness and scalability, and a backend (CMS) with six core modules: electronic media management, instructor management, learner management, course processing, course structure, and learning activities. Efficiency evaluations by experts and users rated the platform at the highest level in terms of functionality, ease of use, and alignment with user needs.

Keywords: Online Learning, MOOC, Buddhist University, Educational Innovation, Learning Platform

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการศึกษาทั่วโลก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 67 (ฉบับปรับปรุง 2562) กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) นอกจากนี้ นโยบายประเทศไทย 4.0 และแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2566 - 2570 ยังเน้นย้ำการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะนิสิต นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) และทฤษฎีการเรียนรู้แบบเปิด

(Open Learning) ได้รับการยอมรับและนำมาใช้อย่างแพร่หลายในสถาบันการศึกษาทั่วโลก (Graham, C. R., 2020); (Means, B. et al., 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์แบบเปิด (Massive Open Online Course: MOOC) ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่จำกัดจำนวนผู้เรียนและไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ และระบบประเมินผลออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าได้ตลอดเวลา (Thai MOOC, 2023) โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ระบุว่า Thai MOOC จะเป็นศูนย์กลางการศึกษาระดับปริญญา ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อขยายโอกาสในการศึกษาและส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยวิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560) กล่าวโดยสรุป ระบบ MOOC คือการจัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบเปิด ซึ่งเป็น e-learning รูปแบบหนึ่งที่ไม่จำกัดจำนวนผู้สมัครเรียน ใครก็สามารถสมัครเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวนโดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าลงทะเบียนเรียน เป็นเนื้อหาแบบเปิด (open licensing of content) หรือผลิตสื่อการเรียนรู้ มีเทคโนโลยีเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนและเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ MOOC และมีฟอรัม (Forum) ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนสนทนาระหว่างนักเรียนด้วยกัน หรือกับผู้สอนและผู้ช่วยสอนได้ สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทั้งตามอัธยาศัย การเรียนนอกระบบ และการเรียนในระบบ รวมทั้งเสริมหรือเติมเต็มการเรียนการสอนชั้นเรียนรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือการเชื่อมต่อความรู้ในจุดต่าง ๆ ทุกคนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ (จุลฉนิ สุระโยธิน และคณะ, 2557); (Thai MOOC, 2023) นอกจากนี้ โครงการระบบสื่อสารออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ยังเป็นตัวอย่างสำคัญของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงความรู้ได้อย่างเท่าเทียม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2559)

แม้ว่า MOOC จะเป็นนวัตกรรมที่ได้รับการยอมรับและขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับอุดมศึกษาไทย แต่ในทางปฏิบัติ สถาบันการศึกษาไทย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ ยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการในการนำระบบ MOOC มาใช้จริง ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของนิสิตและคณาจารย์ การขาดแคลนทักษะด้านเทคโนโลยีของผู้สอนและผู้เรียน และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ยังไม่ทั่วถึงในกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ (จุลฉนิ สุระโยธิน และคณะ, 2557); (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2560) ผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนให้ทันต่อเทคโนโลยีและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่ยังเป็นความท้าทายสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (Graham, C. R., 2020); (Thai MOOC, 2023) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ยังต้องเผชิญกับปัญหาการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การประเมินผลที่เหมาะสม และการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและบริบทเฉพาะของกลุ่มผู้เรียน เช่น นิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ซึ่งมีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีความต้องการและความท้าทายที่แตกต่างจากกลุ่มผู้เรียนทั่วไป จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ได้แก่ นิสิตและคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งยังขาดความเข้าใจและประสบการณ์ในการใช้ระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และ MOOC อีกทั้งยังขาดกิจกรรม

การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ผลการสำรวจและเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะผู้ที่มาจากพื้นที่ห่างไกลหรือผู้สูงอายุ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และทักษะการใช้เทคโนโลยี ขณะเดียวกัน คณาจารย์เองก็ยังขาดทักษะและความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากสถาบันในการพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ยังไม่ตอบโจทย์บริบทการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน (อภิชาติ รอดนิยม, 2567) การขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การเข้าถึงระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และการใช้งานเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนในเมืองและชนบท รวมถึงการขาดการสนับสนุนและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้กับผู้สอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ควรยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียน (ทิตินา แหมมณี, 2551)

การจัดการเรียนรู้ระบบออนไลน์แบบ MOOC ได้กลายเป็นหัวข้อสำคัญในแวดวงการศึกษายุคดิจิทัล โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาของไทยและมหาวิทยาลัยสงฆ์ การพัฒนาแพลตฟอร์มและกิจกรรม MOOC ที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางสำหรับการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ระบบออนไลน์ MOOC ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ ฟอรัม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน 2) การผสมผสานหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยี โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสอดแทรกในเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์และผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทั้งทฤษฎีฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 4) กระบวนการพัฒนาบุคลากรและระบบสนับสนุน เช่น การอบรมทักษะเทคโนโลยีให้กับอาจารย์และบุคลากร การประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เน้นการออกแบบระบบ MOOC ให้ตอบโจทย์ทั้งด้านเนื้อหา เทคโนโลยี และประสบการณ์ผู้ใช้ เช่น การออกแบบโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น การใช้สื่อดิจิทัลที่หลากหลาย การสร้างระบบสนับสนุนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รวมถึงการประเมินผลที่โปร่งใสและต่อเนื่อง

สำหรับกรอบแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบหลักข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนา MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับเอกลักษณ์ของเนื้อหาพระพุทธศาสนา การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการแพลตฟอร์มที่รองรับการใช้งานของผู้เรียนหลากหลายกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์
2. เพื่อออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. เพื่อพัฒนาระบบแพลตฟอร์มการเรียนรู้ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยออกแบบกระบวนการวิจัยเป็น 3 ระยะหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารวิชาการและงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา บุคลากรเจ้าหน้าที่ และอาจารย์ผู้สอน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์และความพร้อมด้านเทคโนโลยีของผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถามความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความตรงและความเชื่อมั่นจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง (เช่น 0.85–0.92) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เหมาะสม โดยเน้นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้เชิงทฤษฎีผ่านสื่อดิจิทัล การฝึกปฏิบัติผ่านแบบฝึกหัดออนไลน์ และการเรียนรู้ร่วมกันผ่านฟอรัมอภิปรายและกิจกรรมกลุ่มออนไลน์

ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ MOOC และการเตรียมความพร้อมบุคลากร ทีมวิจัยได้ออกแบบและพัฒนาระบบแพลตฟอร์ม MOOC เฉพาะสำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยแบ่งสถาปัตยกรรมระบบออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนหน้าบ้าน (LMS: Learning Management System) ซึ่งทำหน้าที่เป็นช่องทางสื่อสารหลักระหว่างผู้สอนและผู้เรียน รองรับการเข้าถึงเนื้อหาผ่านอุปกรณ์หลากหลาย และส่วนหลังบ้าน (CMS: Content Management System) ที่ประกอบด้วย 6 โมดูลย่อย ได้แก่ การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การบริหารผู้สอนและผู้ช่วยสอน การควบคุมสิทธิ์ผู้เรียน การประมวลผลรายวิชาอัตโนมัติ การออกแบบโครงสร้างหลักสูตร และการติดตามกิจกรรมการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาระบบ ทีมวิจัยยังได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีการศึกษาให้กับบุคลากร โดยครอบคลุมทั้งการใช้งานแพลตฟอร์ม การออกแบบสื่อการสอนดิจิทัล และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ คือ แบบประเมินประสิทธิภาพแพลตฟอร์ม และแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับประสิทธิภาพมากที่สุด

ระยะที่ 3 เป็นการทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพแพลตฟอร์ม โดยดำเนินการทดลองใช้กับนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาข้อสอบกลาง จำนวน 200 รูป/คน ในปีการศึกษา 2566 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ออกแบบตามหลักการเรียนรู้ออนไลน์ แบบประเมินกิจกรรม

(มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ) และแบบสอบถามความพึงพอใจ ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น สถิติการใช้งานระบบ จะถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย จะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปแนวโน้มและประเด็นสำคัญที่สะท้อนประสิทธิภาพและข้อเสนอแนะในการพัฒนาแพลตฟอร์ม

ตลอดกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและความเชื่อมั่นสูง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการอย่างเป็นระบบทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้พัฒนาแพลตฟอร์ม MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์” สะท้อนความสำเร็จในการสร้างระบบ MOOC ที่ตอบโจทย์ทั้งด้านเทคโนโลยีและอัตลักษณ์พระพุทธศาสนา แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยโครงสร้างที่ครอบคลุมทั้งส่วนหน้าบ้าน (LMS) และส่วนหลังบ้าน (CMS) พร้อม 6 โมดูลสำคัญ ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพสูง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้งานอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านฟังก์ชัน ความง่ายต่อการใช้งาน และความตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ขณะเดียวกันยังขยายโอกาสทางการศึกษา ยกระดับมาตรฐานสู่สากล และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับนิสิต นักศึกษา และบุคลากรในยุคนิจิทัตอย่างแท้จริง

โดยได้ผลลัพธ์ที่สำคัญตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิดีโอแบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ และฟอร์มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การออกแบบระบบ MOOC ต้องคำนึงถึงการผสมผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับเทคโนโลยี เพื่อรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ออกแบบขึ้นเน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผสมผสานการเรียนรู้เชิงทฤษฎีผ่านสื่อดิจิทัล เช่น วิดีโออินโฟกราฟิกและคลิปบรรยาย การฝึกปฏิบัติผ่านแบบฝึกหัดออนไลน์และสถานการณ์จำลอง และการเรียนรู้ร่วมกันผ่านฟอรัมอภิปรายและกิจกรรมกลุ่มออนไลน์ ผลการทดลองใช้กิจกรรม MOOC กับนิสิตพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงสุด กิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคนิจิทัตได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แพลตฟอร์ม MOOC ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนหน้าบ้าน (LMS: Learning Management System) สำหรับการสื่อสารและนำเสนอเนื้อหา และส่วนหลังบ้าน (CMS: Content Management System) ที่ประกอบด้วย 6 โมดูล

สำคัญ ได้แก่ การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดการผู้สอน การจัดการผู้เรียน การประมวลผลรายวิชา การจัดการโครงสร้างรายวิชา และการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบระบบดังกล่าวช่วยให้สามารถรองรับการจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบออนไลน์และผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับกิจกรรมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เช่น ค่าเฉลี่ย 4.55, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) โดยเฉพาะด้านการทำงานตามฟังก์ชัน ความง่ายต่อการใช้งาน และการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ขณะที่การประเมินการใช้แพลตฟอร์มจากนิสิตและนักศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อระบบในระดับสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) โดยเฉพาะด้านความสามารถของระบบในการสร้างและจัดการหลักสูตร ตลอดจนระบบการประเมินผลและการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน.

นอกจากนี้ แพลตฟอร์ม MOOC ที่พัฒนาขึ้นยังช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกสถาบัน ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถาบัน และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล นับเป็นต้นแบบสำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคใหม่

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้ดำเนินการตามหลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเน้นการออกแบบระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ทุกกลุ่ม ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ดูแลระบบ ผลการวิจัยพบว่า แพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยส่วนหน้าที่เป็นโมดูลการสื่อสาร (LMS) และส่วนหลังบ้าน (CMS) ที่มี 6 โมดูลหลัก ได้แก่ การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดการผู้สอน การจัดการผู้เรียน การประมวลผลรายวิชา การจัดการโครงสร้างรายวิชา และการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ระบบมีความยืดหยุ่นและสามารถรองรับการเรียนรู้ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ และฟอรัมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการผสมผสานหลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Graham (2020) และ Means et al. (2014) ที่ระบุว่า MOOC ที่มีประสิทธิภาพต้องใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงแนวคิดของ Thai MOOC ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา และสอดคล้องกับทฤษฎีระบบของ Bertalanffy ที่เน้นการทำงานประสานกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบการเรียนรู้ (Thai MOOC, 2023)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ออกแบบขึ้นเน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้สื่อดิจิทัลที่หลากหลาย

เช่น วิดีโออินโฟกราฟิก คลิปบรรยาย แบบฝึกหัดออนไลน์ สถานการณ์จำลอง ฟอรัมอภิปราย และกิจกรรมกลุ่มออนไลน์ ผลการทดลองใช้กิจกรรม MOOC กับนิสิตพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงสุด และกิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด Active Learning และ Collaborative Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการเรียนรู้ร่วมกัน (Graham, C. R., 2020); (Graham, C. R., 2020) ตลอดจนแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ที่ชี้ว่านวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขล โดยแพลตฟอร์ม MOOC ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนหน้าบ้าน (LMS) สำหรับการสื่อสารและนำเสนอเนื้อหา และส่วนหลังบ้าน (CMS) ที่มี 6 โมดูลสำคัญ ได้แก่ การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดการผู้สอน การจัดการผู้เรียน การประมวลผลรายวิชา การจัดการโครงสร้างรายวิชา และการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด (เช่น ค่าเฉลี่ย 4.55, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51) โดยเฉพาะด้านการทำงานตามฟังก์ชัน ความง่ายต่อการใช้งาน และความตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ขณะที่การประเมินความพึงพอใจของนิสิตและนักศึกษาก็อยู่ในระดับสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) โดยเฉพาะด้านการสร้างและจัดการหลักสูตร ระบบการประเมินผล และการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการออกแบบระบบการเรียนรู้แบบเป็นระบบ (Dick, W. & Carey, L., 1989) และแนวคิดของ Nielsen, N. ที่เน้น User Experience (UX) เป็นศูนย์กลาง (Nielsen, N., 2024) ตลอดจนสอดคล้องกับทฤษฎีการประเมินของ Kirkpatrick, D. ที่เน้นการประเมินผลในหลายระดับ (Kirkpatrick, D., 2006) และทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) ของ Davis, F. D. et al. ที่อธิบายว่าการรับรู้ประโยชน์และความง่ายในการใช้งานมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี (Davis, F. D. et al., 1989) รวมถึงแนวคิดของ McCumber, J. ที่เน้นการรักษาความลับ ความถูกต้อง และความพร้อมใช้งานของระบบสารสนเทศ (McCumber, J., 1991)

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแพลตฟอร์ม MOOC ที่ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม สามารถตอบสนองบริบทเฉพาะของมหาวิทยาลัยสงขลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตามหลักศาสนาหรือวัฒนธรรมเฉพาะ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงขล” สามารถสังเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบความเรียงได้ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญต่อการยกระดับการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล กล่าวคือ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ “การพัฒนาระบบการเรียนรู้ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงขล” ซึ่งเป็นแนวทางเฉพาะที่ตอบโจทย์บริบทของสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนา ที่มีทั้งผู้เรียนบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยไม่

จำกัดข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ หรือเทคโนโลยี องค์ความรู้นี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่

1. การใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอที่นำเสนอเนื้อหาอย่างสร้างสรรค์แบบทดสอบออนไลน์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ระบบประเมินผลออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้เรียนติดตามความก้าวหน้าได้ตลอดเวลา และฟอรัมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สร้างชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน องค์ประกอบนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่

2. การผสมผสานหลักพุทธธรรมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำหลักธรรมสำคัญ เช่น การฝึกสติ เมตตา และไตรสิกขา มาสอดแทรกในเนื้อหาและกิจกรรม ไม่เพียงแต่ในเชิงทฤษฎี แต่ยังเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เช่น การฝึกสติผ่านกิจกรรมออนไลน์ การสร้างชุมชนแห่งการช่วยเหลือ และการนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง

3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรมถูกออกแบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาทฤษฎีจากสื่อหลากหลาย ฝึกปฏิบัติผ่านแบบฝึกหัดและสถานการณ์จำลอง และเรียนรู้ร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

4. กระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการอบรมและพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและสื่อการสอนให้กับอาจารย์และบุคลากร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคดิจิทัล

โครงสร้างขององค์ความรู้ใหม่นี้จึงเน้น “การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับอัตลักษณ์พระพุทธศาสนา” ในลักษณะของระบบเปิดที่ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม โดยเน้นประสบการณ์ผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง ออกแบบให้ใช้งานง่าย เหมาะสมกับผู้เรียนหลากหลายกลุ่ม และส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ องค์ความรู้นี้ยังช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นต้นแบบสำหรับสถาบันการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับบริบทเฉพาะของตน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่า นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ MOOC ที่ผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในยุคดิจิทัล ระบบดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนทุกกลุ่มโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่เท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยกระดับมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ทัดเทียมกับระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การพัฒนาแพลตฟอร์ม MOOC ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงเป็นการวางรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้ ควรส่งเสริมและ

สนับสนุนให้อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการใช้เครื่องมือดิจิทัล การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ และการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ LMS/CMS เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย โดยเน้นทั้งการเรียนรู้เชิงทฤษฎีผ่านสื่อมัลติมีเดีย การฝึกปฏิบัติผ่านสถานการณ์จำลองและแบบฝึกหัดออนไลน์ ตลอดจนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านฟอรัมอภิปรายและกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริงควรมีการประเมินผลและติดตามการนำระบบ MOOC ไปใช้อย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีกระบวนการประเมินผลทั้งจากผู้เรียน ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีความเหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในอนาคต ควรขยายผลการวิจัยไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ MOOC สำหรับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตามหลักศาสนาหรือวัฒนธรรมเฉพาะ เช่น มหาวิทยาลัย คริสเตียน สถาบันอิสลามศึกษา หรือสถาบันการศึกษาที่มีบริบทเฉพาะทาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายเครือข่ายทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และสุดท้ายควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านระบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยจัดเตรียมระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย และให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกกลุ่ม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคดิจิทัลและสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

- 1) การพัฒนาบุคลากรและการอบรม ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการใช้เครื่องมือดิจิทัล การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ และการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ LMS/CMS เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล
- 2) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้หลากหลาย ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทั้งการเรียนรู้เชิงทฤษฎีผ่านสื่อมัลติมีเดีย การฝึกปฏิบัติผ่านสถานการณ์จำลองและแบบฝึกหัดออนไลน์ ตลอดจนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านฟอรัมอภิปรายและกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สมบูรณ์และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง
- 3) การประเมินผลและการติดตาม ควรมีการประเมินผลและติดตามการนำระบบ MOOC ไปใช้อย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีกระบวนการประเมินผลทั้งจากผู้เรียน ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและพัฒนาระบบให้เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในอนาคต
- 4) การขยายผลและต่อยอด ควรขยายผลการวิจัยไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ MOOC สำหรับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตามหลักศาสนาหรือวัฒนธรรมเฉพาะ
- 5) การส่งเสริมการเข้าถึงและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านระบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยจัดเตรียมระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย และให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกกลุ่ม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคดิจิทัลและสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) สำหรับการศึกษาในอนาคต ควรศึกษาและพัฒนาประเด็นใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม เช่น การนำ

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในการปรับเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน, การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ การติดตามและประเมินผลระยะยาวของการใช้กิจกรรม MOOC ต่อการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียน, การสร้างชุมชนการเรียนรู้ในระบบ MOOC เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างวิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการศึกษารั้งต่อไป “การประยุกต์ใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และการประเมินผลในระบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขล” , “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ผ่าน MOOC ของนิสิตบรรพชิตและคฤหัสถ์” , “การสร้างและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในระบบ MOOC สำหรับสถาบันการศึกษาทางศาสนา” , “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนผ่าน MOOC กับการเรียนแบบดั้งเดิมในมหาวิทยาลัยสงขล”

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการศึกษา MOOC พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงขล” นี้ ได้รับทุนอุดหนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้การสนับสนุน ชี้แนะแนวทางในการพัฒนางานวิจัย และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเล่มนี้ที่นำมาอ้างอิงซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอย่างแท้จริง ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สนทนากลุ่ม และตัวแทนของมหาวิทยาลัยสงขลที่เข้าร่วมในการพัฒนางานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- จุลมนี สุระโยธิน และคณะ. (2557). สรุปเนื้อหาการสัมมนาวิชาการ เรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้ทักษะเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2568 จาก <http://www.thailibrary.in.th/2016/04/23/oer-mooc-2>
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: พี บาลานซ์ไชด์แอนด์พริ้นติ้ง.
- ทศนา แคมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). คู่มือการพัฒนารายวิชา Thai MOOC. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2566 จาก <http://ilti.kku.ac.th/iltiv2/wp-content/uploads/2015/10/ThaiMooc2.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2566-2570. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.onde.go.th/>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2559). โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5

รอบ 2 เมษายน 2558. เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2568 จาก <http://www.thailibrary.in.th/2016/04/23/oer-mooc-2>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4). เรียกใช้เมื่อ 16 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.onec.go.th/>

อภิชาติ รอดนิยม. (2567). การพัฒนาแพลตฟอร์มการวัดและประเมินผลออนไลน์รายวิชาข้อสอบกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 7(2), 45-60.

Davis, F. D. et al. (1989). User acceptance of computer technology: a comparison of two theoretical models. *Management science*, 35(8), 982-1003.

Dick, W. & Carey, L. (1989). *The Systematic Design of Instruction*. Illinois: Scott, Foreman and Company.

Graham, C. R. (2020). Blended learning models for the 21st century. In C. R. Graham & A. Bonk (Eds.), *The handbook of blended learning*. (pp. 3-21). San Francisco, CA: Pfeiffer.

Kirkpatrick, D. (2006). แบบจำลอง Kirkpatrick: การประเมินการฝึกอบรม 4 ระดับ. Retrieved June 16, 2025, from <https://epiloguesystems.com/blog/the-kirkpatrick-model/#:~:text=Kirkpatrick>

McCumber, J. (1991). กรอบงานโมเดล McCumber Cube: การปรับปรุงความปลอดภัยของข้อมูล. Retrieved June 16, 2025, from <https://www.linkedin.com/pulse/mccumber-cube-model-framework-enhancing-information-security-~:text=สามมิติของลูกบาศก์แม็คคัมเบอร์%20McCumber%20Cube%20ประกอบด้วย%20%20มิติ%20ได้แก่%20ความลับ%20ความสมบูรณ์%20และความพร้อมใช้งาน%20>

Means, B. et al. (2014). The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record*, 116(1), 1-47.

Nielsen, N. (2024). ทฤษฎีกลุ่ม Nielsen Norman: เหตุใดการทดสอบด้วยผู้ใช้เพียง 5 คนจึงสำคัญ. Retrieved June 16, 2025, from <https://aguayo.co/en/blog-aguayo-user-experience/nielsen-norman-theory-usability-testing-5-users/#:~:text=บทนำ%20การออกแบบที่เน้นผู้ใช้%20อ่าน%2015%20นาที%20การออกแบบที่เน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง%20>

Thai MOOC. (2023). รายงานผลการดำเนินงานแพลตฟอร์ม Thai MOOC ปี 2566. Retrieved June 16, 2025, from <https://www.thaimooc.org/>

รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC

มหาวิทยาลัยสงฆ์*

MODEL ONLINE LEARNING FORMATS AND DESIGN MOOC LEARNING ACTIVITIES OF BUDDHIST UNIVERSITY

อภิชาติ รอดนิยม, พระมหาวัฒนา โลสันตา, พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (จักรวาล), พระครูวิธานสุตาทิพย์ (ฐิตีวัชร)

Apichat Rodniyom, Phramaha Wattana Losanta, Phrakhruniwitsarapandit (Chakravut), Phrakruwithansutaphirom (Thitiwat)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: apichat.rod@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 3) เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นที่ 1 รูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบ MOOC ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ และฟอรัมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการผสมผสานความทันสมัยทางเทคโนโลยีกับหลักพุทธธรรม เพื่อรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 2 ผู้เรียนและผู้สอนเห็นความสำคัญของการเข้าถึงและการประเมินผลออนไลน์ ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการผสมผสานระหว่างการศึกษาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรม MOOC อยู่ในระดับสูง และเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรเน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ เมื่อนำกิจกรรมที่ออกแบบไปใช้จริง พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง และกิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเรียนรู้ระบบออนไลน์, MOOC, มหาวิทยาลัยสงฆ์

Abstract

This research aimed to achieve three objectives: 1) to study the models of online education management in open systems such as MOOCs, 2) to examine perspectives on MOOC-based online education for Buddhist universities, and 3) to design MOOC learning activities for Buddhist universities. A qualitative research methodology was employed, collecting data from documents and interviews with 15 key informants. The findings revealed the following: For the first objective, the appropriate model for MOOC-based online education in Buddhist universities should incorporate diverse technologies and instructional media, such as videos, online quizzes, online assessment systems, and discussion forums. These elements foster learner engagement and enable continuous self-monitoring of progress. Integrating modern technology with Buddhist principles is essential to support Buddhist studies and effectively serve both monastic and lay learners. Regarding the second objective, both learners and instructors recognized the importance of online accessibility and assessment, which enhance the flexibility and responsiveness of teaching and learning. The integration of traditional education with new technologies was found to modernize and improve the effectiveness of instruction. Learner satisfaction with MOOC activities was high, and these activities were perceived as effective in developing digital learning skills. For the third objective, the design of MOOC learning activities for Buddhist universities should emphasize theoretical learning, practical training, and collaborative learning to provide learners with diverse and effective experiences. When these designed activities were implemented, learners reported high satisfaction, and the activities effectively enhanced digital learning skills.

Keywords: Online Learning, MOOC, Buddhist University

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC (Massive Open Online Course) จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Thai MOOC ที่เน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกคนในสังคม (Thai MOOC, 2566) นโยบายสำคัญของประเทศ อาทิ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 67 ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ขณะที่แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2566–2570 ยังเน้นย้ำการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะนิสิต นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อ

เตรียมความพร้อมสู่สังคมแห่งนวัตกรรมและความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เช่น Blended Learning, Collaborative Learning และ Open Learning ได้รับการยอมรับและนำมาใช้ในสถาบันการศึกษาทั่วโลก (Graham, C. R., 2020) ซึ่ง MOOC ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้อย่างเสมอภาคและตอบโจทย์เป้าหมายการศึกษายุคใหม่อย่างใดก็ตาม แม้ MOOC จะได้รับการยอมรับและขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับอุดมศึกษาไทย แต่ในทางปฏิบัติ สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ ยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ เช่น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของนิสิตและคณาจารย์ การขาดแคลนทักษะด้านเทคโนโลยีของผู้สอนและผู้เรียน รวมถึงข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีในกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ (จารุมน หนูคง และณมน จีรังสุวรรณ, 2566) ผลการศึกษาหลายชิ้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนให้ทันต่อเทคโนโลยีและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคใหม่ยังเป็นความท้าทายสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (Graham, C. R., 2020); (Thai MOOC, 2023) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ยังต้องเผชิญกับปัญหาการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การประเมินผลที่เหมาะสม และการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเป็นสถาบันเฉพาะทางที่มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นผู้เรียน พบว่านิสิตและคณาจารย์ส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจและประสบการณ์ในการใช้ระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และ MOOC อีกทั้งยังขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ผลการสำรวจและเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากนิสิตและคณาจารย์มหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะผู้ที่มาจากพื้นที่ห่างไกลหรือผู้สูงอายุ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และทักษะการใช้เทคโนโลยี คณาจารย์เองก็ยังขาดทักษะและความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากสถาบันในการพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ยังไม่ตอบโจทย์บริบทการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน นอกจากนี้ การขาดกิจกรรมที่เน้นทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (อภิชาติ รอดนิยม, 2567)

ในบริบทดังกล่าว การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ จึงต้องคำนึงถึงการผสมผสานระหว่างความทันสมัยทางเทคโนโลยีกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้รับประโยชน์สูงสุด ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559) ทิศนา ขัมมณี อธิบายว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย และการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ (ทิศนา ขัมมณี, 2551) และการเรียนรู้ร่วมกัน พรพิมล พรพีระชนม์ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (พรพิมล พรพีระชนม์, 2550) มาลี สืบกระแสน กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนภายในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ระบบการเรียนรู้

MOOC มีความยั่งยืนและตอบโจทย์สังคมในยุคปัจจุบัน (มาลี สืบกระแส, 2552) จุลมณี สุระโยธิน และคณะ อธิบายว่า การเรียนรู้ทักษะเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (จุลมณี สุระโยธิน และคณะ, 2557) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ระบุว่า โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เป็นนวัตกรรมสำคัญที่ช่วยขยายโอกาสการเรียนรู้และส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2559)

จากสถานการณ์และแนวคิดข้างต้น การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์สังคมในยุคปัจจุบัน การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และกิจกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้มหาวิทยาลัยสงฆ์สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการจัดการศึกษาที่ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัยนี้ ได้แก่ การได้รูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC ที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การได้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และการได้กิจกรรมการเรียนรู้ระบบออนไลน์ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่เน้นทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน การวิจัยนี้จึงเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล และเป็นต้นแบบสำหรับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม (Graham, C. R., 2020); (Thai MOOC, 2023); (จารุมน หนูคง และณมน จีรังสุวรรณ, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์
3. เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์” นี้ ได้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจรูปแบบ แนวทาง และปัจจัยความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนในระบบ MOOC จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของนิสิตและ

คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เหมาะสมกับบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างลงตัว นอกจากนี้ ยังมีการจัดอบรมและพัฒนาทักษะให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา บุคลากรเจ้าหน้าที่ และอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบ MOOC

ระยะที่ 2 เป็นการนำกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ได้ออกแบบไว้ไปทดลองใช้จริงกับนิสิตในรายวิชาข้อสอบกลางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีนิสิตเข้าร่วมจำนวน 200 รูป/คน ในปีการศึกษา 2566 การดำเนินการในระยะนี้มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น วิดีโอการสอน แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผล และฟอรัมสนทนาออนไลน์ พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการเรียนรู้อย่างใกล้ชิด โดยใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC และแบบสอบถามออนไลน์ที่จัดเก็บข้อมูลผ่านเว็บไซต์ mooc.mcu.ac.th

ระยะที่ 3 เป็นการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC หลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้งาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทั้งนิสิตและอาจารย์ผู้สอน โดยใช้แบบประเมินแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณ ได้แก่ การคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ และเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปผลการวิจัยอย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ความพึงพอใจของผู้เรียน ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในอนาคต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ประกอบด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา บุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาข้อสอบกลางจำนวน 200 รูป/คน ในปีการศึกษา 2566 ซึ่งถือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและสามารถสะท้อนมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้อย่างครอบคลุม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC และแบบสอบถามที่เก็บข้อมูลออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ mooc.mcu.ac.th การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการออนไลน์ โดยให้ผู้เรียนและผู้สอนตอบแบบประเมินและแบบสอบถามผ่านระบบเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อรับทราบความคิดเห็นเชิงลึกและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ทั้งสถิติพื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ เพื่อประเมินผลการใช้งานกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปผลการสัมภาษณ์และความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การนำกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์มีผลลัพธ์ที่น่าสนใจในหลายด้าน ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC การจัดการเรียนรู้ระบบออนไลน์ใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอและแบบทดสอบออนไลน์ ซึ่งช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและทำให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น การประเมินผลออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของตนเองได้ตลอดเวลา ในอนาคตจะมีการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจังหวะและความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ผู้เรียนและผู้สอนต่างเห็นความสำคัญของการเข้าถึงและการประเมินผลออนไลน์ ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทิศทางการพัฒนาในอนาคตเน้นการรองรับการเรียนรู้และการผสมผสานระหว่างการศึกษาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ กิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ออกแบบขึ้นควรมีการผสมผสานระหว่างกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ เมื่อนำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำเป็นต้องมีกระบวนการส่งเสริมให้อาจารย์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบโจทย์สังคมในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอและแบบทดสอบออนไลน์ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และการประเมินผลออนไลน์ทำให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne ที่เน้นความสำคัญของการเสริมแรงและการให้ข้อมูลป้อนกลับต่อผู้เรียน (Means, B. et al., 2014) นอกจากนี้ การพัฒนา MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังต้องผสมผสานความทันสมัยทางเทคโนโลยีกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้สามารถรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) และการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) (Graham, C. R., 2020); (Means, B. et al., 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งด้านวัย ภูมิหลัง และประสบการณ์ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เน้นทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน จึงช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและสื่อการสอนให้กับอาจารย์

และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพและตอบ โจทย์สังคมในยุคปัจจุบันมากขึ้น (อภิชาติ รอดนิยม, 2567) การส่งเสริมให้อาจารย์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์อย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ระบบการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์มีความ ยั่งยืนและสามารถขยายผลไปสู่กลุ่มผู้เรียนที่กว้างขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยยังพบว่า การเข้าถึงระบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และการใช้งานเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึงในบางกลุ่มของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มาจากพื้นที่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนในเมืองและชนบท ดังนั้น การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ควรคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียนและส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนรู้ออนไลน์ (จารุมน หนูคง และณมน จีรังสุวรรณ, 2566) และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่เน้นทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (พรพิมล พรพิระชนม์, 2550) และการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ (มาลี สืบกระแสน, 2552) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ระบบออนไลน์แบบ MOOC ที่ผสมผสานความทันสมัยกับหลักพุทธธรรม มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และสามารถเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการศึกษาที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์” ได้นำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่ผสมผสานความทันสมัยทางเทคโนโลยีเข้ากับหลักพุทธธรรม เพื่อตอบสนองบริบทการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงฆ์ นี้ได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ MOOC กับนิสิตและคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยพบว่า การเรียนรู้ระบบออนไลน์ในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ และฟอรัมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ การพัฒนา MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังต้องคำนึงถึงการผสมผสานเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ และระบบติดตามความก้าวหน้า 2) การผสมผสานหลักพุทธธรรม โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสอดแทรกในเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การฝึกสติ การมีเมตตา และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกลุ่มอภิปรายและการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ 4) กระบวนการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยมีการอบรมและพัฒนาทักษะให้กับอาจารย์และบุคลากร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมในยุคดิจิทัล โดยยังคงอัตลักษณ์และหลักการสำคัญของสถาบันการศึกษาในพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในระบบเปิดแบบ MOOC ที่เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตามหลักศาสนาหรือวัฒนธรรมเฉพาะ นอกจากนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอน ตลอดจนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้อย่างต่อเนื่อง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 3) เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบเปิดแบบ MOOC พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ในระบบ MOOC ที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ควรใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ แบบทดสอบออนไลน์ ระบบประเมินผลออนไลน์ และฟอรัมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนา MOOC สำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต้องผสมผสานความทันสมัยทางเทคโนโลยีกับหลักพุทธธรรม เพื่อรองรับการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาและตอบสนองผู้เรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดแบบ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้เรียนและผู้สอนเห็นความสำคัญของการเข้าถึงและการประเมินผลออนไลน์ ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ดีขึ้น มีการเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการ

ผสมผสานระหว่างการศึกษาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อกิจกรรม MOOC อยู่ในระดับสูง และเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่ออกแบบขึ้นควรเน้นทั้งการเรียนรู้ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ การนำกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ไปใช้จริงในมหาวิทยาลัยสงฆ์ พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง และกิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการออกแบบกิจกรรมควรคำนึงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2559) เพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์สูงสุด สรุปโดยรวมการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ระบบออนไลน์แบบ MOOC ที่ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักพุทธธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และสามารถเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการศึกษาที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคดิจิทัล ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เช่น 1.1) การพัฒนาบุคลากร ควรส่งเสริมและจัดอบรมให้อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีทักษะและความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึงการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ MOOC ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและบริบทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ 1.2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ควรพัฒนากิจกรรม MOOC ที่เน้นทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านเครื่องมือดิจิทัลและระบบสื่อสารออนไลน์ 1.3) การประเมินผลและติดตาม ควรมีการประเมินผลและติดตามการนำกิจกรรม MOOC ไปใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาระบบให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนในอนาคต รวมถึงการปรับปรุงเนื้อหาและกิจกรรมให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม 1.4) การขยายผลและต่อยอด ควรขยายผลการวิจัยไปสู่การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ MOOC สำหรับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ต้องการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตามหลักศาสนาหรือวัฒนธรรมเฉพาะ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป เช่น 2.1) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ควรศึกษาการนำ AI มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน หรือการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน 2.2) การวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการเข้าถึงเทคโนโลยี ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียนในกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ เพื่อหาแนวทางลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 2.3) การประเมินผลระยะยาว ควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้กิจกรรม MOOC ในระยะยาว เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ 2.4) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ ควรวิจัยแนวทางการสร้างและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในระบบ MOOC เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้ระบบออนไลน์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ MOOC มหาวิทยาลัยสงขล” นี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ซึ่งทำให้คณะผู้วิจัยมีโอกาสนำองค์ความรู้ด้านการวิจัยและสร้างผลงานทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนชี้แนะแนวทางในการพัฒนางานวิจัย และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยฉบับนี้จนประสบความสำเร็จ ขอขอบคุณข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่นำมาอ้างอิงในงานวิจัย รวมถึงผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และผู้แทนจากมหาวิทยาลัยสงขลที่เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนางานวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดพัฒนางานวิจัยและพัฒนาสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จารุมน หนูคง และณมน จีรังสุวรรณ. (2566). การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับ MOOC เพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัล. วารสารการศึกษานวัตกรรม, 10(1), 112-128.
- จุลณณ สุระโยธิน และคณะ. (2557). สรุปเนื้อหาการสัมมนาวิชาการ เรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้ทักษะเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนพริ้นตัง.
- ทศนา แหมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พรพิมล พรพิระชนม์. (2550). การจัดกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา.
- มาลี สืบกระแสน. (2552). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2566–2570. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.onde.go.th/>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2559). โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤษภาคม 2568 จาก <http://www.thailibrary.in.th/2016/04/23/oer-mooc-2>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4). เรียกใช้เมื่อ 16 พฤษภาคม 2568 จาก <https://www.onec.go.th/>

- อภิชาติ รอดนิยม. (2567). การพัฒนาแพลตฟอร์มการวัดและประเมินผลออนไลน์รายวิชาข้อสอบกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 7(2), 45-60.
- Graham, C. R. (2020). Blended learning models for the 21st century. In C. R. Graham & A. Bonk (Eds.), *The handbook of blended learning* (pp. 3-21). San Francisco, CA: Pfeiffer.
- Means, B. et al. (2014). The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record*, 116(1), 1-47.
- Thai MOOC. (2023). รายงานผลการดำเนินงานแพลตฟอร์ม Thai MOOC ปี 2566. Retrieved May 16, 2025, from <https://www.thaimooc.org/>

การพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS

OF COMMUNITY COMMUNICATORS IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

พิมพ์ภรณ์ มากสุวรรณ*, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี

Pimpupord Marksuwan*, Wittayatorn Tokeaw, Supaporn Sridee

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: stepgift2424@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นหลักการมอบหมายภารกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของบุคคล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการลงมือปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างแรงจูงใจอย่างเป็นระบบ โดยใช้กรอบแนวคิดสหวิทยาการจากรัฐศาสตร์ จิตวิทยาการเมือง และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา รวมถึงหลักการ PDCA และทฤษฎีแรงจูงใจของวรูม (Expectancy Theory) เพื่อสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาเชิงระบบที่ตอบสนองต่อบริบทของท้องถิ่น ซึ่งพบว่า นักสื่อสารชุมชนมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อบุคคลที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน โดยการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งการกำหนดคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติ การออกแบบเน้นเฉพาะทางและการสร้างโอกาสในการฝึกปฏิบัติจริง ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จสามารถแบ่งเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยทางตรง ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและนักสื่อสารมีบทบาทในทุกกระบวนการของการพัฒนา และ 2) ปัจจัยทางอ้อม ได้แก่ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่ขับเคลื่อนโดยองค์ประกอบสามประการคือ ความคาดหวังในตนเอง (Expectancy) ความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับรางวัล (Instrumentality) และคุณค่าของรางวัล (Valence) จากข้อค้นพบดังกล่าวบทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนที่โดยนำเสนอแนะแนวทางความเข้าใจนักสื่อสารสู่ประการ ยึดหลักความเข้าใจทั้งต่อปัญหาในพื้นที่ ความสามารถของนักสื่อสาร ความต้องการในการพัฒนา และขีดความสามารถขององค์กร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

คำสำคัญ: นักสื่อสารชุมชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, แรงจูงใจ, ทักษะการสื่อสาร

Abstract

This academic article aims to present a framework for developing the competencies of community communicators within the context of local administrative organizations. It focuses on task delegation that aligns with individual capabilities, hands-on training, and practical fieldwork, alongside a structured promotion of participation and motivation. The interdisciplinary framework draws upon political science, political psychology, development communication, the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle, and Vroom's Expectancy Theory to synthesize a systematic development process tailored to local contexts. The study finds that community communicators play a crucial role as interpersonal communication agents linking the state and the public. Effective skill development requires defining the essential attributes of communicators, providing specialized training, and offering opportunities for real-world practice. The success factors can be categorized into two main groups: 1) direct factors, such as community participation principles that enable both citizens and communicators to engage in every stage of development, and 2) indirect factors, namely work motivation, which is driven by three components: expectancy (belief in one's ability to perform), instrumentality (belief that performance leads to rewards), and valence (the value placed on those rewards). Based on these findings, the article proposes a developmental approach centered on four core understandings of the communicator: understanding of local problems, the communicator's capabilities, developmental needs, and the organization's capacity. This holistic understanding fosters sustainable development and strengthens the role of local administrative organizations in driving effective and long-term communication for local development.

Keywords: Community Communicator, Local Government Organization, Participation, Motivation, Communication Skills

บทนำ

ในยุคการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สื่อบุคคลยังคงเป็นสื่อที่ทรงพลังและใช้กันอยู่ทุกแห่ง สื่อบุคคล คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ส่งสาร ถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ หรือความคิดเห็นจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือแบบเครือข่าย ระหว่างองค์กรหรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือการมีส่วนร่วม สื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นช่องทางในการสื่อสาร โดยเน้นการสื่อสารแบบตัวต่อตัวหรือกลุ่มย่อย ซึ่งใช้ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและบริบททางสังคม เป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดข้อมูลมากกว่านั้น สื่อบุคคลมีบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ จนเกิดเป็นทัศนคติที่ดีต่อชุมชน พัฒนาสังคมและภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นเชื่อมโยงให้มีประโยชน์ต่อบุคคลและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี (สุชาดา

น้ำใจดี, 2565) โดยสื่อบุคคล คือ นักสื่อสาร ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล เช่น ผู้ทางความคิด ผู้นำชุมชน ปรารักษ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น (สุชาติ น้ำใจดี, 2561)

นักสื่อสารที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีถือเป็นสื่อบุคคลที่มีความสำคัญมากในงานการสื่อสารของชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนโดยเฉพาะในยุคที่ข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีผลต่อการสร้างการรับรู้ การตัดสินใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสื่อสารในยุคดิจิทัลทำให้กระบวนการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาเพียงแค่ช่องทางการประชาสัมพันธ์ สื่อออนไลน์หรือเอกสารราชการเท่านั้นแต่จำเป็นต้องอาศัย “บุคคลในพื้นที่” ที่มีทักษะการสื่อสารเท่าทันยุคสมัยปฏิบัติงานการสื่อสารได้อย่างเข้าใจบริบทชุมชน ถ่ายทอดข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงภาครัฐกับประชาชนได้อย่างกลมกลืน ซึ่ง เจริญเนตร แสงดวงแข สรุป การเพิ่มศักยภาพด้านการสื่อสารให้แก่แกนนำหรือนักสื่อสารชุมชน ว่า ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนพัฒนาชุมชน เนื่องจากนักสื่อสารชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดภายในชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยง สามารถสร้างการมีส่วนร่วม กระตุ้นความคิดเห็นและรวมพลังของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับประชาชน (เจริญเนตร แสงดวงแข, 2563)

ในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยนักสื่อสารชุมชนเป็นกลไกสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองมาทุกยุคทุกสมัยหรือที่เรียกกันในอดีตว่า “หัวคะแนน” เมื่อบริบทการสื่อสารเปลี่ยนไปโดยเฉพาะภายใต้แรงกระแทกของเทคโนโลยีดิจิทัล บริบทของหัวคะแนนมีการพัฒนาเปลี่ยนไปสู่นักสื่อสารเพื่อการพัฒนาและการเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยท้องถิ่น โดย วิทยาธร ท่อแก้ว กล่าวว่า หัวคะแนนในการหาเสียงเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนในชุมชน เพราะหัวคะแนนถือเป็นตัวแทนที่มีบทบาทหน้าที่ในการกระจายข้อมูล สื่อสารคุณลักษณะผู้สมัคร สื่อสารนโยบายของผู้สมัคร และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน (วิทยาธร ท่อแก้ว, 2568) โดย สุชาติ น้ำใจดี สรุปไว้ว่า แนวคิดลักษณะสื่อบุคคล มีสาระสำคัญ คือ 1) สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงในการสื่อสาร 2) สื่อบุคคลที่ซุกงูและโน้มน้าวในได้ดี 3) สื่อบุคคลภายในท้องถิ่น (สุชาติ น้ำใจดี, 2561)

ดังกล่าวนี้นักสื่อสารชุมชนที่มีทักษะสื่อสารเปรียบเสมือน “หัวใจของประชาธิปไตยท้องถิ่น” ที่ทำให้ประชาชนเข้าใจสิทธิ หน้าที่และกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ชัดเจนมากขึ้น เป็นการเสริมสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เพื่อการช่วยให้การสื่อสารของภาคองค์กรลงสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์การพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยอิงจากแนวคิดทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาการเมือง และจิตวิทยาการเมือง ควบคู่กับกรณีศึกษาและข้อมูลภาคสนาม เพื่อเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสื่อสารการเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

หลักการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : หลักการมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชน

การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในงานการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะนักสื่อสารชุมชนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับประชาชนในพื้นที่ ช่วยแบ่งเบาภาระการทำงานการสื่อสารขององค์กร ซึ่งการมีนักสื่อสารชุมชนที่มีทักษะทางการสื่อสารที่ยอดเยี่ยมเป็นตัวเชื่อมประสานเข้าในพื้นที่ สามารถเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเป็นผู้แทนของฝ่ายนักการเมืองในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพนั้นไม่ใช่ทุกคนจะสามารถเข้าใจและปฏิบัติงานได้ตั้งแต่แรกเริ่ม ต้องมีการอบรมพัฒนาทักษะนักสื่อสารจึงจะสามารถทำการสื่อสารที่ดีได้ โดยการศึกษาของ พิมพาภรณ์ กลั่นกลิน และคณะ มีข้อสรุปว่าการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ส่งผลต่อพฤติกรรมของชุมชนและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ทำให้เห็นว่าการฝึกอบรมเป็น “ตัวประกอบหลัก” ของการพัฒนาทักษะอย่างมีระบบ (พิมพาภรณ์ กลั่นกลิน และคณะ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ เจริญเนตร แสงดวงแข ว่า นักสื่อสารที่ได้รับการอบรมพัฒนา สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งผู้นำทางศาสนา เยาวชน และกลุ่มสตรี และสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วมในงานอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (เจริญเนตร แสงดวงแข, 2563) ซึ่งบุคคลผู้มีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะเป็นนักสื่อสารชุมชนมีอาชีพควรเป็นคนในชุมชนที่มีควมมีองค์ประกอบสำคัญทั้ง ทักษะ ความรู้ ทักษะคิด และจิตสำนึกสาธารณะ โดยในการศึกษา คุณลักษณะทางการสื่อสารของผู้นำชุมชนเทศบาลเมืองทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งการศึกษาคุณลักษณะทางการสื่อสารเป็น 1) คุณลักษณะทางการสื่อสารพื้นฐานของผู้นำชุมชน คือ ผู้นำชุมชนต้องมีความเข้าใจพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายและบริบทชุมชน มีทักษะการคิด มีทักษะการสื่อสารทุกด้าน มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีความมุ่งมั่นเสียสละ และมีคุณธรรมและจริยธรรม 2) คุณลักษณะทางการสื่อสารเฉพาะด้านของผู้นำชุมชน คือ 2.1) มีทักษะการรับเรื่องราวร้องทุกข์อย่างมีอาชีพ 2.2) มีทักษะการพูดในที่ชุมชนแบบเชี่ยวชาญ 2.3) มีทักษะการเล่าข่าวอย่างน่าสนใจ 2.4) มีทักษะทำงานเป็นทีม 2.5) มีความมุ่งมั่นเสียสละ 2.6) มีคุณธรรมและจริยธรรม (วิทยธร ท่อแก้ว และณัฐสุพงศ์ สุขโสด, 2567) ซึ่งการพัฒนาทักษะนักสื่อสารให้ปฏิบัติงานเป็นมืออาชีพ ต้องมีวิธีการส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรมีทักษะในการสื่อสารที่ดีมีสมรรถนะการสื่อสารเหมาะสมตามบริบทของงานและชุมชน ทำหน้าที่สื่อสารเพื่อการปฏิบัติงานจริงได้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ Storlie, T. A. กล่าวว่า การสื่อสารแบบมืออาชีพจะเกิดขึ้นจากสถานการณ์ปฏิบัติงานจริง ซึ่งคู่สื่อสารจะมีความต้องการและปัญหาเฉพาะด้าน ผู้ให้บริการการสื่อสารจะต้องมีทักษะเฉพาะในการตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้น (Storlie, T. A., 2015)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้บริหารจัดการชุมชนต้องมีกระบวนการพัฒนานักสื่อสารให้เหมาะสมกับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากทักษะของนักสื่อสารไม่สามารถพัฒนาได้ข้ามคืน แต่ต้องมีกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่เข้าใจบริบทการรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน รู้ถึงความต้องการของพื้นที่ ฝึกฝนจริง และปรับปรุงจากการเรียนรู้ในบริบทพื้นที่จริง ในงานวิจัยของ นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ ได้กล่าวถึง การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนริมคลอง ให้ความสำคัญในขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ทุนปัญหาของชุมชน 2) การติดตั้งความรู้เรื่องบทบาทการสื่อสาร 3) ออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร (นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ, 2562) ดังกล่าวนี้นี้เป็นการนำไปกำหนดแนวทางการ

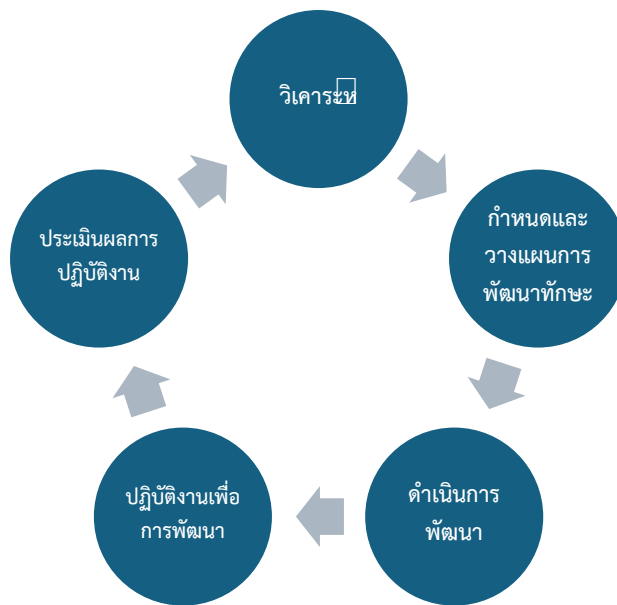
ดำเนินการพัฒนาและปฏิบัติหน้าที่ผ่านการลงมือทำจริง สอดคล้องกับ ทนากร ศรีก๊อ กล่าวสรุป การศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ 1) การร่วมพัฒนานโยบาย กำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้การสื่อสารแบบสองทางเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน 2) ร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน 3) การร่วมปฏิบัติงาน คือ มีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ สนับสนุนทรัพยากร แรงงาน หรือเข้าร่วมประสานงาน รวมไปถึงร่วมกันรับผิดชอบร่วมมือในการพัฒนาองค์การการปฏิบัติด้วยความเต็มใจ 4) ร่วมกันประเมินผล ตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินและส่งเสริมในร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาปัญหาที่พบ (ทนากร ศรีก๊อ และคณะ, 2566)

การมอบหมายหน้าที่ลงมือปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชนเป็นบทบาทสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ มุ่งเน้นการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรด้านการสื่อสารผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ สร้างการมีส่วนร่วมในงานอย่างมีขอบเขต พร้อมเป็นการให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทักษะ เป็นโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองไปพร้อมกับบทบาทหน้าที่การทำงาน โดยมีแนวทางการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการดำเนินงานในหลัก PDCA มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนตามโครงสร้างของลักษณะงานและบูรณาการเข้ากับพันธกิจต่างๆ เช่น ด้านการวิจัย วิชาการ วัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนความรู้ของบุคคล พัฒนาทักษะให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง 2) การลงมือทำ (Do) การจัดการเรียนการสอนเพื่อการลงมือปฏิบัติ โดยให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย การหาข้อมูล การวางแผนลงพื้นที่ เก็บข้อมูลและการผลิตสื่อและการประเมินผล โดยยกตัวอย่าง เป็นกระบวนการลงพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหารือร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแนวทางการผลิตสื่อเล่าเรื่อง ได้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการผลิตสื่อสมัยใหม่ โดยเน้นความต้องการจำเพาะของผู้ประกอบการในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก บุคคลในฐานะนักสื่อสารได้นำข้อมูลและข้อเสนอแนะจากชุมชนไปวางแผนการผลิตสื่อผ่านการร่วมคิด ร่วมทำและประสานงานกับผู้ประกอบการในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดสื่อที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของชุมชน นำไปใช้เผยแพร่ต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด สะท้อนแนวทางการพัฒนาทักษะนักสื่อสารผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในบริบทจริงของชุมชน 3) การประเมินตรวจสอบ (Check) เป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้รับสารโดยใช้แบบประเมินหรือการประเมินแบบออนไลน์ เพื่อนำไปปรับปรุงการผลิตสื่อและพัฒนาประสิทธิภาพต่างๆ 4) การนำผลประเมินไปปรับปรุงแก้ไข (Act) คือ การปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้ดีขึ้นในครั้งถัดไป โดยเป็นการทบทวนกระบวนการหากผลลัพธ์ยังไม่เหมาะสมและปรับปรุงรูปแบบการอบรมและพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และชุมชนมากขึ้นในครั้งต่อไป (กรกฎ จำเนียร และคณะ, 2565)

ดังข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานเป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนในงานการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ 1) วิเคราะห์ทักษะและความต้องการ (Needs Assessment) ดำเนินการประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อนของนักสื่อสารชุมชนที่ผ่านการคัดเลือก เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะให้ตรงกับความต้องการและภารกิจของแต่ละคน โดยความรับผิดชอบหลักจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) วางแผนการพัฒนาทักษะ (Planning) มีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาอบรม เช่น จัดอบรมแบบ

เน้นเฉพาะเรื่อง ครั้งละ 1 วัน ต่อ 1 ทักษะ เช่น การพูดในที่สาธารณะ การเขียนข่าว หรือการใช้สื่อออนไลน์ 3) ดำเนินการพัฒนา (Training Implementation) จัดอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด ได้แก่ ทักษะการพูด (Public Speaking) ทักษะการเขียนข่าว (News Writing) การใช้สื่อใหม่ (New Media Literacy) 4) การปฏิบัติงานจริง (Practical Application) เปิดโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนฝึกปฏิบัติงานจริงในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่ได้รับมอบหมาย ตามความถนัดหรือความสนใจของบุคคล 5. การประเมินผล (Evaluation) ประเมินผลจากผลลัพธ์จริงในชุมชน เช่น จำนวนผู้รับรู้และเข้าถึงข่าวสาร จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ความคิดเห็นสะท้อนกลับจากชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยบทสรุปในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหัวใจสำคัญคือการมอบหมายหน้าที่ผ่านกลไกการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม เชิงสังคม และพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชน โดยใช้หลักการปฏิบัติงานจริงเพื่อเป็นประสบการณ์และความรู้ในการพัฒนาทักษะ เพื่อความต่อเนื่องในปฏิบัติงาน สร้างความชำนาญและความเชื่อมั่น อีกทั้งเป็นการปฏิบัติการสื่อสารเพื่อการรักษาความเชื่อมโยงกับชุมชนและองค์กรในระยะยาว

ปัจจัยความสำเร็จในพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : หลักการมีส่วนร่วมและหลักการแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชน คือ องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะและการทำบทบาทของนักสื่อสารชุมชนมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานร่วมกับทีมบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากขาด "ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ" ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความสามารถของนักสื่อสารในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อ

ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมและการตอบสนองจากประชาชนที่เป็นผู้รับสารโดยตรง โดยหนึ่งในปัจจัยหลักคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดย สุรพล พรหมกุล กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองศรีสะเกษ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร 2) สาร 3) สื่อ และ 4) ผู้รับสาร ซึ่งเชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นการที่ประชาชนมีบทบาทร่วมตัดสินใจดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผลร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผลที่เกิดจากการสื่อสารเช่นนี้ ได้แก่ ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายร่วมกัน การตอบสนองเชิงบวก ความพึงพอใจและความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่การทบทวนและพัฒนาองค์กรในลักษณะวงจรสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารของคณะผู้บริหารและใช้ช่องทางสื่อหลากหลาย เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการสื่อสารทางการเมือง (สุรพล พรหมกุล, 2566)

หลักการมีส่วนร่วมคือแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการร่วมกัน โดยยึดหลักการสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียม การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความโปร่งใสในกระบวนการและการร่วมรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เหล่านี้ช่วยส่งเสริมความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน สร้างความไว้วางใจในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารอันสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดย วินิจ ผาเจริญ และคณะ ได้แสดงถึงปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับชุมชน ที่สำคัญไว้ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความผูกพันกับผู้นำท้องถิ่น 2) จิตสำนึกและรักท้องถิ่น 3) ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมการพัฒนาท้องถิ่น 4) การส่งเสริมสนับสนุนและการประชาสัมพันธ์ 5) หน่วยงานภาครัฐ (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2563)

อีกรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เป็นปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในฐานะเครือข่ายการสื่อสาร เนื่องจากเครือข่ายการสื่อสารเป็นกลไกที่เชื่อมโยงผู้คน กลุ่มองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการทำให้เกิดแรงจูงใจจากการยอมรับทางสังคม สร้างเครือข่ายแห่งความภูมิใจและการเรียนรู้ร่วมกัน มากไปกว่านั้นยังทำให้เกิดการเห็นค่าความสำคัญของตนเอง เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในการมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมของชุมชนทำให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดย เมธาพร มุสิกะปาละ และคณะ ได้สรุป การสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนวัดปากบ่อถึงบทบาทของพระครูในชุมชนวัดปากบ่อมีความสำคัญในฐานะผู้นำการสื่อสารและประสานงานระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน ผ่านเครือข่ายสื่อสารสองทางที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อเสนอและความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์ สื่อสารด้วยความเข้าใจวัฒนธรรม ร่วมกับการบูรณาการสื่อสารการตลาด เช่น โซเชียลมีเดียและกิจกรรมชุมชน ผลลัพธ์คือชุมชนมีความเข้มแข็ง ร่วมมือกันพัฒนา และเติบโตเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่ความสำเร็จของการประกอบธุรกิจและการสร้างเครือข่ายการสื่อสารจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มากไปกว่านั้นยังมีองค์กรสำคัญอย่างมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตช่วยเหลือด้านการพัฒนาและธนาคารออมสินสนับสนุนทุนอย่างต่อเนื่อง (เมธาพร มุสิกะปาละ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับ สมจินตนา คุ่มภัย ที่สรุปกลยุทธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ส่งผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอควบคู่กับการสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย โดยยิ่งหากองค์การบริหารส่วนตำบล มีความสม่ำเสมอในการจัดกิจกรรมและเพิ่มช่องทางกระจายการสื่อสารมาก

เพียงใด ก็ยังส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและมีแนวโน้มเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนมากขึ้น (สมจินตนา คุ่มภัย, 2559)

แรงจูงใจเป็นขาดไม่ได้ในการปฏิบัติหน้าที่ในงานเพื่อส่วนรวมใดๆก็ตาม ยิ่งในกระบวนการปฏิบัติงานนักสื่อสารชุมชนที่เป็นงานเพื่อส่วนรวม ยิ่งต้องสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทำให้นักสื่อสารชุมชนเต็มใจปฏิบัติงานพร้อมมีใจ ยอมเสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วมการอบรมและการฝึกฝนตนเองเพื่อการปฏิบัติงาน การมีแรงจูงใจที่ดีสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้นักสื่อสารมีทัศนคติทางบวกในการปฏิบัติงานสื่อสารเพื่อองค์กรและพัฒนาทักษะของตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะภายในตน เป็นพลังขับเคลื่อนภายในที่ผลักดันให้บุคคลปรับปรุง เปลี่ยนแปลง นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับบุคคลและชุมชนได้ โดย ทฤษฎีแรงจูงใจ ตามแนวคิดของวรูม (Vroom) เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของบุคคลที่ให้ความสำคัญยัง 3 องค์ประกอบหลัก 1) ความคาดหวังในความสามารถของตน (Expectancy) หมายถึง ความเชื่อว่าหากพยายามอย่างเต็มที่บุคคลจะสามารถทำงานหรือภารกิจนั้นให้สำเร็จได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับทักษะ ความสามารถ การฝึกอบรม ทรัพยากร และการสนับสนุนที่ได้รับ 2) ความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับรางวัล (Instrumentality) โดยบุคคลจะเชื่อว่าการทำผลงานได้ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่ต้องการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของระบบรางวัล ความเป็นธรรม และความน่าเชื่อถือของผู้บริหาร และ 3) คุณค่าของรางวัล (Valence) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญหรือความหมายของรางวัลต่อแต่ละบุคคล เช่น เงินเดือน การได้รับการยอมรับ โอกาสเติบโตในอาชีพ หรือการมีชื่อเสียงในองค์กรหรือสังคม (Smith, K. G. & Hitt, M. A., 2005)

การพัฒนาแรงจูงใจให้สอดคล้องจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้นักสื่อสารชุมชนมีพลังในการเรียนรู้ปรับตัวและยกระดับขีดความสามารถของตนเพื่อขับเคลื่อนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในบริบทท้องถิ่น โดยส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจูงใจเหล่านี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีนโยบายหรือแผนในการส่งเสริมสนับสนุนแรงจูงใจการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ธวัช ชัยแก้ว และคณะ ได้สรุปว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นโยบายของภาครัฐและการเสริมสร้างแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (ธวัช ชัยแก้ว และคณะ, 2567)

โดยสรุปปัจจัยความสำเร็จในพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งได้ 2 ปัจจัยหลัก แบ่งได้ดังนี้ 1) ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรง คือ มีความสัมพันธ์แบบ “สาเหตุ → ผล” ส่งผลทันทีชัดเจน ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม โดยเป็นการเปิดโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนมีบทบาทร่วมในการคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจ และดำเนินการสื่อสาร เกิดการพัฒนาทักษะและเรียนรู้โดยทันทีที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน 2) ปัจจัยทางอ้อม คือ ความสัมพันธ์แบบ “สาเหตุ → ตัวแปรแทรก → ผล” ส่งผลในทางอ้อม เชื่อมโยงเป็นลำดับ ได้แก่ หลักการแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นการเข้าร่วมอย่างคาดหวังผลตอบแทนเชื่อมโยงคุณค่าของรางวัลที่นักสื่อสารให้ความสำคัญ สนับสนุนเข้าร่วมปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน โดยต้องได้รับการสนับสนุนขององค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุป

การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยยึดแนวคิดหลัก ได้แก่ การมอบหมายหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล การลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของนักสื่อสารและการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมก็ถือเป็น ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ โดยการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นปัจจัยทางตรง ส่งผลชัดเจนต่อการพัฒนาทักษะ ส่วนแรงจูงใจทำหน้าที่เป็นปัจจัยทางอ้อม เชื่อมโยงระหว่างความพยายาม ผลงานและรางวัล โดยการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปเป็นแนวคิดความเข้าใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทักษะนักสื่อสารด้วย กฎแห่งความเข้าใจนักสื่อสารสี่ประการ (The Four Key Principles for Understanding Communicators) ได้ดังนี้ 1) ความเข้าใจปัญหาการสื่อสารในพื้นที่ 2) ความเข้าใจทักษะความสามารถและขีดจำกัดของนักสื่อสาร 3) เข้าใจความต้องการของนักสื่อสาร 4) ความเข้าใจศักยภาพขององค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบนักสื่อสารชุมชน หลักการเหล่านี้ควรนำไปเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนหรือบุคลากรในองค์กรด้วยความเข้าใจเพื่อการบริหารจัดการองค์กรและบริการจัดการการสื่อสารได้อย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ จำเนียร และคณะ. (2565). การถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนเล่าเรื่องขนมลาโดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับพันธกิจวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม. วารสารรอยแคนสารวิชาการ (Journal of Roi Kaensarn Academi), 7(11), 577-590.
- เจริญเนตร แสงดวงแข. (2563). ผลลัพธ์การสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารศาสตร์, 13(3), 40-58.
- ทนากกร ศรีก๊อ และคณะ. (2566). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงราย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(6), 2467-2479.

- ธวัช ชัยแก้ว และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 14(1), 112-123.
- นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ. (2562). การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนริมคลอง. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 65-86.
- พิมพาภรณ์ กลั่นกลิ่น และคณะ. (2555). ผลของการอบรมการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมต่อความรู้ และการปฏิบัติการสื่อสารในชุมชนในบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. พยาบาลสาร, 39(2), 38-50.
- เมธพร มุสิกปาละ และคณะ. (2561). การสร้างเครือข่ายชุมชนและการสื่อสารการตลาดเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชน วัดปากบ่อในโครงการอมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่นพลัส ปีที่ 2. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 23(3), 32-45.
- วิทยธร ท่อแก้ว. (2568). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารของหัวหน้าแผนกเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น. วารสารนิเทศศาสตร์, 8(2), 176-188.
- วิทยธร ท่อแก้ว และณัฐพงศ์ สุขโสด. (2567). คุณลักษณะทางการสื่อสารของผู้นำชุมชนของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(5), 94-110.
- วินิจ ฝาเจริญ และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่ เทศบาลตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 5(1), 1-11.
- สมจินตนา คุ่มภัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่ บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(2), 733-748.
- สุชาดา น้ำใจดี. (2561). คุณลักษณะส่วนบุคคลที่ควรรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารชุมชนวิจัย, 12(3), 1-13.
- สุชาดา น้ำใจดี. (2565). การวิเคราะห์บทบาทส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย, 16(1), 104-115.
- สุรพล พรหมกุล. (2566). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(3), 1-18.
- Smith, K. G. & Hitt, M. A. (2005). On the origins of expectancy theory. Great minds in management: The process of theory development (pp. 239-258). Oxford: Oxford University Press.
- Storlie, T. A. (2015). Person-centered communication with older adults. The Boulevard, Langford Lane, Kidlington, Oxford OX5 1GB, UK: Academic Press.

นวัตกรรมสื่อสารเพื่อส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรอัจฉริยะ*

INNOVATIVE COMMUNICATION TO ENHANCE THE POTENTIAL OF SMART FARMERS

เมธิกา เมฆฉาย*, วิทยาธร ท่อแก้ว, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์

Metika Mekchay*, Wittayatorn Torkaew, Kawit Srisamrit

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: metikamekchay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเพื่อส่งเสริมศักยภาพของเกษตรกรอัจฉริยะรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer: YSF) ซึ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรรุ่นใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดในภาคเกษตร ท่ามกลางบริบทที่แรงงานภาคเกษตรของไทยมีแนวโน้มสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 และการเปลี่ยนผ่านสู่เกษตรกรรมยุคดิจิทัลการวิจัยนี้วิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของนวัตกรรมการสื่อสาร ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการตลาด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การลดช่องว่างทางเทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและภาวะผู้นำ ผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมการสื่อสารที่ออกแบบสอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรอัจฉริยะรุ่นใหม่ จะสามารถเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้แบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นวัตกรรมการสื่อสารที่ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความต้องการเฉพาะของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ จะส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพิ่มความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในเครือข่ายเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากข้อค้นพบดังกล่าวบทความนี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายที่เน้นการบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันออกแบบและพัฒนา นวัตกรรมการสื่อสารที่ตอบโจทย์เกษตรกรอัจฉริยะรุ่นใหม่ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการสื่อสาร, การส่งเสริมศักยภาพ, เกษตรกรอัจฉริยะ, แพลตฟอร์มดิจิทัล, เกษตรกรรม 4.0

Abstract

This academic article aims to examine the development of innovative communication to enhance the potential of Young Smart Farmers (YSF), a new generation of agricultural laborers who play a crucial role in bridging local wisdom with modern technologies. This integration enhances productivity, management efficiency, and agricultural marketing. Amid the context of an aging agricultural workforce in Thailand, the development of young farmers emerges as a key strategy aligned with Thailand 4.0 policy and the transition towards digital agriculture. The study analyzes key components of communication innovation, including access to reliable information, the use of digital platforms for learning and marketing, network collaboration, the reduction of the digital divide, and the development of management skills and leadership. The findings reveal that communication innovations tailored to the context of Young Smart Farmers can boost confidence in technology use, stimulate knowledge exchange, and promote participatory knowledge creation at the community level. The study highlights that communication innovations designed to suit the social, cultural, and specific needs of young farmers can foster participatory learning, enhance technological confidence, and facilitate effective knowledge sharing within agricultural networks. This ultimately contributes to the development of farmers' economic, social, and environmental potential. Based on these findings, the article proposes policy recommendations emphasizing the integration of cooperation among government agencies, the private sector, academic institutions, and civil society to collaboratively design and develop communication innovations that meet the needs of Young Smart Farmers and strengthen their capacity for sustainable competitiveness.

Keywords: Communication Innovation, Capacity Enhancement, Smart Farmers, Digital Platforms, Agriculture 4.0

บทนำ

ภาคการเกษตรของประเทศไทยนับเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจและสังคมมาโดยตลอด ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศและประชาคมโลก หากยังเป็นฐานวัตถุดิบหลักที่หล่อเลี้ยงภาคอุตสาหกรรมและบริการ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ของการสืบทอดวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยมีแรงงานในภาคเกษตรมากถึง 12.6 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.6 ของแรงงานทั้งประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาคเกษตรในโครงสร้างเศรษฐกิจและแรงงานของชาติอย่างไรก็ตาม ท่ามกลางบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาคเกษตรของไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายหลากหลายประการ ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่สังคมสูงวัย การขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่ในภาคเกษตร ความผันผวนของราคาผลผลิต ปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ตลอดจนภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพในการผลิต และสร้างความเปราะบางต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาหารของประเทศในระยะยาว เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้ส่งเสริมนโยบาย “เกษตรกรรม 4.0” อันเป็นแนวทางในการยกระดับภาคเกษตรให้ก้าวสู่ความทันสมัยและยั่งยืนผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบ Internet of Things (IoT), ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และระบบอัตโนมัติ ซึ่งมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และจัดการทรัพยากรอย่างแม่นยำ (Mulla, D. J. & Khosla, R., 2021); (Colussi, J. et al., 2024)

ตัวอย่างเช่น ศูนย์เรียนรู้เกษตรอัจฉริยะในจังหวัดเชียงใหม่และสุราษฎร์ธานี ได้นำเทคโนโลยีเหล่านี้มาช่วยควบคุมการให้น้ำและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมแบบเรียลไทม์ ส่งผลให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 30 และลดการใช้สารเคมีอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผ่านสู่เกษตรกรรม 4.0 จะไม่อาจเกิดผลสำเร็จได้ หากขาด “นวัตกรรมการสื่อสาร” ที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ และจูงใจให้เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่หรือ Young Smart Farmers (YSF) ซึ่งถือเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนภาคเกษตรของไทยในอนาคต จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีแนวโน้มตอบรับเทคโนโลยีมากกว่าเกษตรกรสูงอายุ แต่ยังขาดการสนับสนุนในด้านเครือข่ายองค์ความรู้และช่องทางการตลาดดิจิทัลที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจเกษตร, 2565) ซึ่งนวัตกรรมการสื่อสารในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ ๆ มาใช้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงกระบวนการออกแบบสารวิธีคิด และแนวทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ (Schiavo, R., 2023) ดังนั้นการส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรอัจฉริยะจึงควรดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีโดยอาศัยแนวคิดทางทฤษฎีเพื่อออกแบบการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ กรอบแนวคิด Technology Acceptance Model (TAM) ของ (Davis, F. D., 1989) ที่ชี้ว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness) และความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยี ในขณะที่แนวคิดของ (Reigeluth, C. M., 2021) เน้นการออกแบบสารให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้เดิมของผู้รับสาร และทฤษฎีของ (Cialdini, R. B., 2021) เสนอแนวทางการโน้มน้าวใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การใช้แบบอย่างจากเกษตรกรในพื้นที่ หรือการสร้างแรงจูงใจจากกลุ่มเพื่อนร่วมวิชาชีพผลการศึกษาของ (Chepkirui, A., 2021) ชี้ให้เห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการตลาดของเกษตรกร โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ขณะที่ (Brookings Institution, 2025) เสนอแนวทางการพัฒนา “ระบบนิเวศเกษตรดิจิทัล” ที่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรรายย่อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของไทยได้อย่างเหมาะสม

จากบริบทดังกล่าว บทบาทของนวัตกรรมการสื่อสารจึงมีความสำคัญยิ่งในการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยี และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรไทยอย่างยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต และการพัฒนาประเทศในระยะยาว

แนวคิดเกษตรอัจฉริยะ : การประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของโลก ภาคเกษตรกรรมก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากกระแสดังกล่าว แนวคิด "เกษตรอัจฉริยะ" หรือ Smart Farm จึงได้ถูกพัฒนาเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศเป็นหัวใจสำคัญ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการใช้ทรัพยากร และส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งแนวคิดเกษตรอัจฉริยะเน้นการจัดการแบบแม่นยำ (Precision Agriculture) ซึ่งอาศัยระบบการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดในระดับพื้นที่ย่อย โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี Internet of Things (IoT) ที่สามารถติดตั้งเซ็นเซอร์เพื่อตรวจวัดสภาพแวดล้อมในฟาร์มแบบเรียลไทม์ เช่น ความชื้นในดิน อุณหภูมิ หรือปริมาณแสงแดด (Mulla, D. J. & Khosla, R., 2021) ข้อมูลจากเซ็นเซอร์เหล่านี้จะถูกส่งไปยังระบบวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจ เช่น การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย หรือการพ่นสารป้องกันโรคพืช โดยระบบสามารถแจ้งเตือนเมื่อเกิดความผิดปกติ เช่น ความชื้นต่ำเกินไป หรือมีแนวโน้มเกิดโรคพืช อีกเทคโนโลยีสำคัญคือ การใช้โดรน (Drone Technology) ในการสำรวจพื้นที่เกษตรจากมุมสูง ทำให้สามารถตรวจสอบสุขภาพของพืชได้ครอบคลุมและรวดเร็ว รวมทั้งสามารถฉีดพ่นสารเคมีและปุ๋ยเฉพาะจุดได้อย่างแม่นยำ ซึ่งช่วยลดการใช้สารเคมีอย่างสิ้นเปลือง และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ที่รวบรวมจากเซ็นเซอร์ โดรน และแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น สภาพอากาศ หรือข้อมูลการตลาด ช่วยให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์ผลผลิต วางแผนการเพาะปลูก และปรับกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และระบบเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ก็มีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางเกษตร เช่น สภาพดิน ความชื้น ความต้องการธาตุอาหาร และความเสี่ยงต่อโรคหรือแมลงศัตรูพืช AI สามารถแนะนำวิธีการป้องกันหรือแนวทางแก้ไขล่วงหน้า ซึ่งช่วยลดการสูญเสียและเพิ่มคุณภาพของผลผลิต (Colussi, J. et al., 2024) นอกจากนี้ ระบบอัตโนมัติ (Automation) เช่น หุ่นยนต์เกษตร เครื่องจักรปลูกพืชอัตโนมัติ และระบบเก็บเกี่ยวที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ มีส่วนช่วยลดภาระการใช้แรงงานและเพิ่มความแม่นยำในกระบวนการผลิต การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังสามารถทำงานได้ต่อเนื่องโดยไม่ขึ้นกับเวลาหรือสภาพอากาศ ทำให้เกษตรกรสามารถควบคุมการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญยิ่งในบริบทของการตลาดเกษตรสมัยใหม่ คือ การนำระบบบล็อกเชน (Blockchain) และระบบติดตามย้อนกลับ (Traceability System) มาใช้ในการบันทึกข้อมูลการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบที่มาของสินค้า และเพิ่มความโปร่งใสในห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าเกษตรและช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (Brookings Institution, 2025) กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกษตรอัจฉริยะเป็นกลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะในด้านการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Consumption and Production) และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะจึงเป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ควรร่วมกันผลักดันเพื่อยกระดับภาคเกษตรของไทยให้ทันสมัย มีความสามารถในการแข่งขัน และเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

เกษตรกรอัจฉริยะ : บทบาทใหม่ของผู้ผลิตในยุคดิจิทัลเพื่อความยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ภาคการเกษตรต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม แนวคิด “เกษตรกรอัจฉริยะ” หรือ Smart Farmer จึงได้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรไทยสู่ความยั่งยืนและการแข่งขันในระดับสากล โดยเฉพาะในยุคที่การทำเกษตรไม่ได้อาศัยเพียงแรงงานและประสบการณ์เชิงปฏิบัติ แต่ต้องอิงกับข้อมูล ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นแกนหลัก

เกษตรกรอัจฉริยะหมายถึงเกษตรกรที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในการดำเนินกิจกรรมการเกษตร โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพสูง ภายใต้หลักการของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากร และการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “เกษตรกรรมแม่นยำ” (Precision Agriculture) ที่เน้นการใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเพื่อเพิ่มผลผลิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ เกษตรกรอัจฉริยะต้องมีบทบาทมากกว่า “ผู้ผลิต” ในระบบเศรษฐกิจเดิม แต่ต้องเป็น “ผู้ประกอบการเชิงนวัตกรรม” (Agro-entrepreneur) ที่มีทักษะในการวางแผนธุรกิจ การจัดการทรัพยากร และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Data Analytics) เพื่อใช้ปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การใช้ระบบเซ็นเซอร์เพื่อวัดค่าความชื้นในดิน การใช้โดรนเพื่อประเมินสภาพพืช และการประมวลผลข้อมูลผ่านระบบ AI เพื่อคาดการณ์โรคพืชหรือสภาพอากาศ ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยลดการสูญเสีย เพิ่มคุณภาพผลผลิต และลดต้นทุนในระยะยาว (Mulla, D. J. & Khosla, R., 2021) อาทิ เกษตรกรต้นแบบในภาคเหนือสามารถใช้เทคโนโลยีวางแผนการผลิตและวิเคราะห์ข้อมูลจากแอปพลิเคชันฟาร์มดิจิทัลเพื่อปรับตารางการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมกับสภาพอากาศในแต่ละฤดู (สุวรรณ ธรรมรักษ์, 2564) นอกจากนี้ เกษตรกรอัจฉริยะยังต้องมีความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) ให้กับผลผลิตทางการเกษตรผ่านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการใช้ช่องทางการตลาดออนไลน์ เช่น E-Commerce, Facebook Marketplace หรือแพลตฟอร์มเกษตรดิจิทัลเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งช่วยลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางและสร้างความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (Colussi, J. et al., 2024) การเข้าสู่ยุค “เกษตรกรอัจฉริยะ” จึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่เป็นการเปลี่ยนผ่านทางความคิด ทักษะ และบทบาทของเกษตรกรในฐานะ “ผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ที่สามารถใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ และมีความสามารถในการปรับตัวอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกและสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการสนับสนุนจากภาคนโยบายอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เกษตรกรอัจฉริยะเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน ไม่เพียงในฐานะผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ชุมชน และระบบอาหารให้มั่นคงและยืดหยุ่นต่อวิกฤตในอนาคต การสนับสนุนให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนผ่านสู่การเป็น Smart Farmer จึงเป็นภารกิจสำคัญของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ การพึ่งพาตนเองในระดับบุคคลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร: กลไกสำคัญสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของประชาชนในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประชากรกลุ่มนี้มักประสบกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านการศึกษา ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การตลาด ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน ความล่าช้าทางเทคโนโลยีและระบบ การผลิตแบบดั้งเดิมส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากยังคงมีผลผลิตต่ำ รายได้ไม่มั่นคง และไม่สามารถแข่งขันในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ได้ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูล ความรู้ และแนวทางการพัฒนากับกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง นั่นคือเกษตรกร ในภาพรวมการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรไม่ได้เป็นเพียงการส่งข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความเข้าใจ การสร้างแรงจูงใจ และการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Rogers, E. M., 2003) เรื่อง Diffusion of Innovations ที่ชี้ว่า การนำแนวทางใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชุมชนจำเป็นต้องมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการกระจายความรู้และสร้างการยอมรับภายในกลุ่มเป้าหมาย

บทบาทของการสื่อสารในกระบวนการพัฒนาการเกษตรสามารถจำแนกได้เป็น 4 มิติสำคัญ ดังนี้

- 1.การยกระดับความรู้ ความเข้าใจ และศักยภาพของเกษตรกรเกี่ยวกับระบบการเกษตร การสื่อสารทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานวิชาการ หรือภาครัฐ ไปสู่เกษตรกรในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงได้ และสามารถนำไปปรับใช้จริง เช่น การจัดอบรมภาคสนาม สื่อดิจิทัล หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากรชุมชน อาทิ การใช้ TikTok เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำเกษตรแบบอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจแก่กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้บริโภคในเขตเมือง (พงศ์พันธ์ ทองมี, 2566)

- 2.การเปิดโลกทัศน์ให้เกษตรกรสามารถเรียนรู้และรับรู้สถานการณ์อย่างทันทั่วทั้งที่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรได้อย่างรวดเร็วและตรงประเด็น อาทิ ราคาตลาด สภาพอากาศ แนวโน้มโรคพืช หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนการผลิตและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกร การสื่อสารเชิงมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จระหว่างกัน ทั้งในระดับภายในชุมชนและระหว่างเครือข่ายชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความเข้มแข็งของระบบเกษตรกรรมท้องถิ่น

- 4.การกระตุ้นศักยภาพและสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของเกษตรกร การสื่อสารที่ดีจะสามารถกระตุ้นให้เกษตรกรมองเห็นศักยภาพของตนเอง สร้างความภาคภูมิใจในอาชีพ และยกระดับภาพลักษณ์ของการเกษตรสมัยใหม่ให้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ การสื่อสารยังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังแนวคิด “การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน” โดยการเผยแพร่ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ การใช้สารชีวภาพ การทำเกษตรอินทรีย์ และการอนุรักษ์ดิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมที่ตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

(Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะในด้านการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Production), การลดความยากจน (No Poverty) และการฟื้นฟูระบบนิเวศ (Life on Land) กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดข้อมูลเชิงเทคนิค แต่เป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งต้องอาศัยทั้งวิธีการที่เหมาะสม สื่อที่เข้าถึงง่าย และบริบทที่เข้าใจผู้รับสารอย่างแท้จริง การพัฒนาระบบการสื่อสารที่ตอบโจทย์เกษตรกรจึงเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และวางรากฐานให้กับเกษตรกรรมไทยในอนาคต

นวัตกรรมการสื่อสารกับการเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรอัจฉริยะในยุคเกษตรกรรม 4.0

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านของภาคเกษตรกรรมสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลหรือ “เกษตรกรรม 4.0” เทคโนโลยีและนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการกำหนดทิศทางของการผลิต การจัดการ และการตลาดในภาคเกษตร ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรต้องปรับตัวจากผู้ผลิตเชิงประเพณี ไปสู่การเป็น “เกษตรกรอัจฉริยะ” (Smart Farmers) ที่มีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และพัฒนาความยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022) หนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างสอดคล้องกับยุคเกษตรกรรม 4.0 คือ นวัตกรรมการสื่อสาร (Communication Innovation) ซึ่งหมายถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ เช่น แอปพลิเคชันมือถือ แพลตฟอร์มออนไลน์ ระบบ Internet of Things (IoT) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และฐานข้อมูลดิจิทัล เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ การตัดสินใจ และการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรในรูปแบบใหม่ โดยสามารถจำแนกบทบาทของนวัตกรรมการสื่อสารในการพัฒนาเกษตรกรอัจฉริยะได้ใน 4 มิติหลัก ดังนี้

การเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้สมัยใหม่ เทคโนโลยีสื่อสารช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศ ราคาสินค้าเกษตร เทคนิคการเพาะปลูก และแนวโน้มตลาดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการวางแผนการผลิตและลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของตลาด (Colussi, J. et al., 2024) ตัวอย่างเช่น ระบบฐานข้อมูลเกษตรออนไลน์และแอปพลิเคชันเฉพาะทางที่ให้คำแนะนำเฉพาะพื้นที่

การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น แพลตฟอร์ม e-Learning คอร์สฝึกอบรมออนไลน์ คลังความรู้ดิจิทัล วิดีโอแนะนำการใช้เทคโนโลยี และสื่ออินเทอร์แอคทีฟ เช่น เกมจำลองการวางแผนฟาร์ม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะของเกษตรกรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Schiavo, R., 2023) โดยงานศึกษาของ (กนกวรรณ จันทรวงษ์ และคณะ, 2566) พบว่า การออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกร เช่น การ์ตูนหรือคลิปวิดีโอ ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและประสิทธิภาพการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างมาก

การเชื่อมโยงเครือข่ายและตลาดดิจิทัล การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย และแพลตฟอร์ม e-Commerce ช่วยให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายสินค้าโดยตรงถึงผู้บริโภค ลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และสร้างอำนาจต่อรองที่มากขึ้น

อีกทั้งยังเปิดโอกาสในการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรและขยายตลาดในวงกว้าง งานศึกษาของ (ชญารัตน์ ศรีประสิทธิ์, 2564) ชี้ให้เห็นว่าเครือข่าย Young Smart Farmer ในจังหวัดนครราชสีมามีบทบาทสำคัญในการแบ่งปันความรู้ด้านการตลาดและเทคนิคการผลิต ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ

การสนับสนุนการตัดสินใจด้วยข้อมูล (Data-Driven Decision Making) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี IoT และ AI ช่วยให้เกษตรกรสามารถตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเพาะปลูกแบบเรียลไทม์ เช่น ความชื้นในดิน อุณหภูมิ สุขภาพของพืช และการคาดการณ์โรคพืชหรือศัตรูพืช ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างแม่นยำ ช่วยลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (Mulla, D. J. & Khosla, R., 2021)

แม้ว่านวัตกรรมการสื่อสารจะมีศักยภาพในการขับเคลื่อนเกษตรกรไทยสู่ความเป็น Smart Farmers ได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่กระบวนการดังกล่าวยังคงเผชิญกับความท้าทาย โดยเฉพาะช่องว่างทางเทคโนโลยี (Technology Divide) ที่ทำให้เกษตรกรบางกลุ่มยังขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม สาเหตุหลักเกิดจากข้อจำกัดด้านทักษะ ความรู้ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในพื้นที่ชนบท ตลอดจนความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจ การจัดอุปสรรคดังกล่าวจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ที่ต้องมีบทบาทในการสนับสนุนนโยบายการพัฒนา Smart Farmer อย่างจริงจัง ทั้งในรูปแบบการจัดอบรม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และจัดหาเงินทุนสนับสนุน ภาคเอกชน ที่ควรเข้าร่วมพัฒนาแพลตฟอร์มและเครื่องมือสื่อสารที่ใช้งานง่ายและเหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรไทย ภาคประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นวัตกรรมการสื่อสารมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลเท่านั้น แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบให้กับภาคเกษตรกรรมไทยในยุคเกษตรกรรม 4.0 โดยสนับสนุนเกษตรกรให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ ปรับตัว และสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งนี้ ความสำเร็จของการพัฒนาเกษตรกรอัจฉริยะผ่านนวัตกรรมการสื่อสารขึ้นอยู่กับ การวางแผนที่ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และความร่วมมืออย่างบูรณาการจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เป้าหมายของเกษตรกรรม 4.0 กลายเป็นจริงได้อย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่และระดับประเทศ

ปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเกษตรกรอัจฉริยะในยุคเกษตรกรรม 4.0

การเปลี่ยนผ่านของภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคเกษตรกรรม 4.0 ได้กลายเป็นวาระแห่งความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรไทยให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของเศรษฐกิจดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม “เกษตรกรอัจฉริยะ” (Smart Farmers) ที่ไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ด้านการเกษตรเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและข้อมูลสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และสร้างความยั่งยืนในระบบการเกษตรอย่างครอบคลุม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจาก “นวัตกรรมการสื่อสาร” (Communication Innovation) ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเป็นกลไกเชิงระบบที่เชื่อมโยงเกษตรกรกับเทคโนโลยี ข้อมูล ตลาด และเครือข่ายความร่วมมือ การขับเคลื่อนนวัตกรรมการสื่อสาร

เพื่อเกษตรกรอัจฉริยะอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาทั้ง ปัจจัยเกื้อหนุน และ ข้อจำกัด อย่างบูรณาการ โดยสามารถสังเคราะห์ได้เป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และนโยบาย ซึ่งแต่ละมิติล้วนมีบทบาทซ้อนทับกันในการกำหนดทิศทางความสำเร็จของนวัตกรรมดังกล่าว

มิติด้านเทคโนโลยี ถือเป็นแกนหลักในการออกแบบและพัฒนาระบบการสื่อสารยุคใหม่ แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่าโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในหลายพื้นที่ยังไม่เอื้อต่อการใช้งาน เช่น การขาดอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในชนบท ไฟฟ้าไม่เสถียร หรือการไม่มีอุปกรณ์สมาร์ตโฟนและเซ็นเซอร์ IoT ที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและพืชผลเฉพาะถิ่น แม้ว่าแนวโน้มของเทคโนโลยีจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่หากขาดการออกแบบที่ตอบโจทย์เกษตรกรจริง เช่น แอปพลิเคชันที่ใช้งานง่าย มีภาษาท้องถิ่น รองรับกลุ่มผู้สูงอายุ และมีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ก็อาจทำให้เทคโนโลยีเหล่านั้นไม่ถูกนำไปใช้จริง (วีรภัทร เหลืองทองคำ, 2566)

ในขณะที่ มิติด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีของเกษตรกร รายย่อย โดยทั่วไป เกษตรกรจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านทุนทรัพย์ ไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ หรือสมัครใช้บริการเทคโนโลยีที่มีค่าใช้จ่ายสูงได้ ส่งผลให้เกิดความลังเลหรือไม่มั่นใจในการลงทุน โดยเฉพาะเมื่อผลตอบแทนจากนวัตกรรมไม่ได้ปรากฏในระยะสั้นอย่างชัดเจน แม้ช่องทางตลาดดิจิทัล เช่น e-Commerce หรือโซเชียลมีเดีย จะเปิดโอกาสในการเพิ่มรายได้และลดการพึ่งพาคนกลาง แต่เกษตรกรยังคงต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในรูปแบบเงินทุนหมุนเวียนและการจัดหาแหล่งเงินกู้พิเศษจากภาครัฐและเอกชน

มิติด้านสังคมและการศึกษา ก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนหรือสูงอายุ และมีประสบการณ์ใช้งานเทคโนโลยีต่ำ การขาดทักษะด้านดิจิทัล รวมถึงทัศนคติที่ยังยึดติดกับวิธีการเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม ดังนั้น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้สื่อที่เข้าใจง่าย เช่น วิดีโอสาธิต ระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) หรือการแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายเกษตรกรในโซเชียลมีเดีย จึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างแรงจูงใจ (จิราพร ทองย้อย, 2565)

ในด้าน นโยบายและกฎหมาย นั้น การขับเคลื่อนนวัตกรรมการสื่อสารจำเป็นต้องมีกรอบนโยบายที่ชัดเจน และครอบคลุม ทั้งในระดับการสนับสนุน เช่น โครงการ Smart Farmer งบประมาณวิจัยด้านเทคโนโลยีเกษตรดิจิทัล กองทุนเพื่อการลงทุนในนวัตกรรม ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือแบบพหุภาคีระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรภาคประชาชน อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่ยังพบปัญหาเกี่ยวกับความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และข้อจำกัดด้านกฎหมาย เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือการกำกับดูแลมาตรฐานของเทคโนโลยีที่ใช้งานในภาคเกษตร ซึ่งส่งผลต่อความมั่นใจและความต่อเนื่องของการใช้งาน นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอื่น ๆ ที่ควรกล่าวถึง ได้แก่ ข้อจำกัดทางวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างด้านภาษา วิถีชีวิต หรือความเชื่อดั้งเดิมที่ทำให้การออกแบบเทคโนโลยีสากลไม่สามารถตอบสนองชุมชนเฉพาะถิ่นได้อย่างแท้จริง และ ข้อจำกัดด้านความยั่งยืน ซึ่งปรากฏในรูปของการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศที่ไม่สามารถซ่อมแซมหรือปรับใช้ได้ในระดับท้องถิ่น รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนอุปกรณ์ดิจิทัลบ่อยครั้ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเกษตรกรอัจฉริยะในยุคเกษตรกรรม 4.0 จำเป็นต้องดำเนินการบนฐานความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบริบทของเกษตรกรไทย โดยไม่มองเพียงแค่ศักยภาพของเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ต้องประเมินถึงข้อจำกัดในแต่ละมิติอย่างเป็นระบบ การสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุม ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การฝึกอบรม ทูสนับสนุน และการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่ จะเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนให้นวัตกรรมการสื่อสาร ไม่เป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่กลายเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงชีวิตและความยั่งยืนของภาคเกษตรไทยในระยะยาว

กรณีศึกษาเชิงพื้นที่: ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอัจฉริยะ อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หนึ่งในตัวอย่างการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมศักยภาพของเกษตรกรอัจฉริยะในบริบทพื้นที่ คือ ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอัจฉริยะต้นแบบ ในอำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานเกษตรจังหวัด กลุ่มเกษตรกร Young Smart Farmer (YSF) และสถาบันการศึกษาท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ใช้ประโยชน์จากเครื่องมือดิจิทัล และเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้เพื่อการเรียนรู้และการตลาดที่ยั่งยืน การดำเนินงานของศูนย์ฯ ใช้เทคโนโลยี IoT และระบบเซ็นเซอร์อัจฉริยะ เพื่อตรวจสอบค่าความชื้นในดิน อุณหภูมิ และสภาพแวดล้อมของแปลงปลูกแบบเรียลไทม์ พร้อมแสดงผลผ่านแอปพลิเคชันที่พัฒนาร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนการให้น้ำและการจัดการแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้อย่างเห็นผล ในด้านการตลาด เกษตรกรกลุ่มนี้ได้ใช้ Facebook Marketplace, LINE Official Account และแอปพลิเคชันตลาดเกษตรออนไลน์ ในการสื่อสารกับผู้บริโภคและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรโดยตรง ส่งผลให้สามารถลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง เพิ่มรายได้ และสร้างแบรนด์สินค้าท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในระดับจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตใต้ใหญ่ โดยใช้สื่อการเรียนรู้แบบ e-Learning คลิปวิดีโอ และชุดการเรียนรู้แบบอินเทอร์แอคทีฟ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การวางแผนธุรกิจ และการสื่อสารการตลาดยุคดิจิทัล ซึ่งผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงาน ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 18 การเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ร้อยละ 28 การขยายช่องทางตลาดออนไลน์ภายในเวลา 6 เดือน และการสร้าง “วิทยากรเกษตรดิจิทัล” จำนวน 27 ราย เพื่อเป็นผู้นำการสื่อสารและถ่ายทอดเทคโนโลยีภายในเครือข่าย

กรณีศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า นวัตกรรมการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย สามารถยกระดับศักยภาพของเกษตรกรได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชนเกษตรกรในพื้นที่

สรุป

จากบทวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมการสื่อสารมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูล หากแต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านภาคเกษตรกรรมไทยเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการยกระดับเกษตรกรให้เป็น “เกษตรกรอัจฉริยะ” (Smart Farmers) ที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม นวัตกรรมการสื่อสารในยุคปัจจุบันมีบทบาทหลากหลาย ตั้งแต่การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านระบบออนไลน์ การตลาดผ่านโซเชียลมีเดียและ e-Commerce ไปจนถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะ เช่น IoT, AI และ Big Data เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างแม่นยำในภาคการผลิต และการจัดการทรัพยากรทางการเกษตร ภายใต้บริบทของเกษตรกรรม 4.0 นวัตกรรมการสื่อสารได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความรู้ (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของการรวบรวม จัดเก็บ ถ่ายทอด และนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน ตัดสินใจ และเชื่อมโยงกับตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบการจัดการความรู้ที่ดำเนินการผ่านนวัตกรรมการสื่อสารนี้ช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและภูมิปัญญาทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ได้อย่างทั่วถึง อันนำไปสู่การยกระดับทักษะ ความสามารถ และวิถีคิดของเกษตรกรให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ นอกจากนี้ นวัตกรรมการสื่อสารยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความยั่งยืนในทุกมิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจที่ช่วยลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และสร้างโอกาสในการเข้าถึงตลาดใหม่ ด้านสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนแนวทางเกษตรกรรมที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเพื่อเกษตรกรอัจฉริยะจึงควรเป็นภารกิจร่วมกันของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรวิจัย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องร่วมมือกันสร้างระบบนิเวศทางการสื่อสารและการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรรมไทยให้สามารถก้าวเข้าสู่อนาคตได้อย่างมั่นคง มีศักยภาพ และยั่งยืนในทุกมิติอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ จันทรวงษ์ และคณะ. (2566). รูปแบบการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคเหนือตอนล่าง. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 9(3), 88-102.
- จิราพร ทองย้อย. (2565). การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรในการใช้เทคโนโลยีเกษตรแม่นยำ. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม, 10(2), 67-81.
- ธัญญารัตน์ ศรีประสิทธิ์. (2564). บทบาทของเครือข่ายเกษตรกรในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษากลุ่ม Young Smart Farmer จังหวัดนครราชสีมา. วารสารรัฐศาสตร์และสื่อสารการเมือง, 5(1), 101-117.
- พงศ์พันธ์ ทองมี. (2566). การใช้ TikTok เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสื่อสารการพัฒนา, 15(2), 112-129.

- วีรภัทร เหลืองทองคำ. (2566). การประเมินความพร้อมของเกษตรกรอัจฉริยะในจังหวัดภาคใต้ตอนบนต่อการใช้อแอปพลิเคชันเกษตรดิจิทัล. วารสารเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการเกษตร, 3(1), 56-72.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจเกษตร. (2565). แนวโน้มการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจแรงงานของประชากร พ.ศ. 2565. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/statistics/Social/Employment.aspx>
- สุวรรณา ธรรมรักษ์. (2564). การใช้แอปพลิเคชันดิจิทัลเพื่อเพิ่มศักยภาพเกษตรกรอัจฉริยะในจังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา, 6(1), 45-61.
- Brookings Institution. (2025). Digital transformation and smallholder farming: Strategies for precision agriculture in Southeast Asia. Washington: Brookings Global Development.
- Chepkirui, A. (2021). Impact of social media on agricultural extension. IDOSR Journal of Arts and Humanities, 6(1), 51-58.
- Cialdini, R. B. (2021). Influence: The psychology of persuasion. New York: Harper Business.
- Colussi, J. et al. (2024). Digital agriculture platforms and farm knowledge networks: A case study from Brazil. Journal of Agricultural and Applied Economics, 56(2), 234-249.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319-340.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). The state of food and agriculture 2022: Leveraging automation in agriculture for transforming agrifood systems.FAO. Retrieved July 18, 2025, from <https://doi.org/10.4060/cb9479en>
- Mulla, D. J. & Khosla, R. (2021). Historical evolution and recent advances in precision farming. In D. L. Sparks, Advances in agronomy (Vol. 169, pp. 1-39). London: Academic Press.
- Reigeluth, C. M. (2021). Instructional theory and learning design for the digital age. London: Routledge.
- Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5th ed.). New York: Free Press.
- Schiavo, R. (2023). Health communication: From theory to practice (3rd ed.). San Francisco: Jossey Bass.

อิทธิพลของทักษะด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำ บัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน*

THE INFLUENCE OF ACCOUNTING SKILLS ON THE EFFICIENCY OF ELECTRONIC FINANCIAL STATEMENTS OF ACCOUNTANTS IN THE UPPER SOUTHERN REGION

สลิตญา รักรอด*, คทา อภัยสวัสดิ์

Salitaya Rakrod*, Khatha Apisawat

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยตาปี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Accountancy Tapee University, Surat Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Salitaya@tapee.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะด้านบัญชีของผู้ทำบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน จำนวนทั้งสิ้น 355 ราย ซึ่งคัดเลือกโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อประเมินอิทธิพลของทักษะที่มีต่อประสิทธิภาพของการจัดทำงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านวิชาชีพ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะด้านการตัดสินใจ และความสามารถในการรวบรวมและจัดการข้อมูลในระบบดิจิทัล ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ 0.01) ต่อความถูกต้อง ความครบถ้วน ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายของงานบัญชี และความสำเร็จในวิชาชีพบัญชี อย่างไรก็ตาม ทักษะด้านการสื่อสาร การประมวลผลข้อมูล และการจัดการข้อมูลในบางมิติไม่พบว่ามีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของงบการเงิน ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้งบการเงินยังคงให้ความสำคัญกับมาตรฐานวิชาชีพ ความโปร่งใส และกลไกการตรวจสอบมากกว่าทักษะสนับสนุนที่มีใช้ด้านเทคนิคโดยตรง จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงเสนอแนะให้ผู้ทำบัญชีมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะทางเทคนิคอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการตัดสินใจเชิงวิชาชีพ ควบคู่ไปกับการจัดให้มีระบบควบคุมภายในและกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มระดับความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในระยะยาวให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพระดับสากล

คำสำคัญ: ทักษะด้านบัญชี, งบการเงินอิเล็กทรอนิกส์, เทคโนโลยีสารสนเทศทางบัญชี

Abstract

This quantitative research aims to investigate the accounting competencies that influence the effectiveness of electronic financial statements among accountants in the Upper Southern region of Thailand. A structured questionnaire was employed as the primary data collection instrument. The sample comprised 355 professional accountants selected through purposive sampling. Data were analyzed using both descriptive statistics-namely percentages, frequencies, means, and standard deviations-and inferential statistics, including Pearson's correlation coefficient and multiple regression analysis. These analyses were conducted to determine the extent to which various accounting skills impact the quality and performance of electronic financial reporting. The findings indicate that professional competence, information technology proficiency, decision-making ability, and skills in digital data management have statistically significant positive effects (at the 0.05 and 0.01 levels) on the accuracy, completeness, goal attainment, and overall professional success in accounting practices. Conversely, communication skills, data processing abilities, and certain dimensions of data management were not found to significantly affect the accuracy and reliability of financial statements. The results highlight the continued importance placed by financial statement users on professional standards, transparency, and audit mechanisms over non-technical competencies. Accordingly, it is recommended that accounting professionals focus on the continual development of core technical skills, strengthen capabilities in IT and professional judgment, and implement robust internal controls and audit systems to enhance the credibility and long-term reliability of electronic financial statements in alignment with international accounting standards.

Keywords: Accounting Skills, Electronic Financial Statements, Accounting Information Technology

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจของประเทศพึ่งพาภาคธุรกิจเอกชนและผู้ประกอบการรายย่อยเป็นหลัก ความถูกต้อง โปร่งใส และทันสมัยของข้อมูลทางการเงินจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน การจัดทำงบการเงินที่มีคุณภาพจึงไม่เพียงส่งผลต่อการตัดสินใจภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน คู่ค้า และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีและการควบคุมทางการเงินในภาพรวมของประเทศ จากข้อมูลของกรมสรรพากรและสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) พบว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมากยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับความถูกต้องของงบการเงิน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือประเมินผลประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสรรพากร, 2564)

สถานการณ์ในปัจจุบันยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการปรับตัวเข้าสู่ระบบ “งบการเงินอิเล็กทรอนิกส์” (Electronic Financial Statements) ซึ่งเป็นการรายงานข้อมูลทางการเงินในรูปแบบดิจิทัล โดยเฉพาะในยุคที่รัฐบาลส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในภาครัฐและเอกชนเพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างความโปร่งใส อย่างไรก็ตามการนำระบบดังกล่าวมาใช้ในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตภาคใต้ตอนบนที่ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ เช่น สุราษฎร์ธานี ชุมพร นครศรีธรรมราช และพังงา กลับประสบอุปสรรคหลายประการ อาทิ ความไม่พร้อมของบุคลากร ความเข้าใจที่จำกัดในมาตรฐานการรายงานใหม่ๆ และทักษะที่จำเป็นต่อการใช้เทคโนโลยีบัญชีในเชิงลึก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

ปัญหาสำคัญในการจัดทำงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันเกิดจากการขาดความชำนาญของผู้ทำบัญชีในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ผู้ทำบัญชีจะมีบทบาทโดยตรงในการรวบรวม ตรวจสอบ และรายงานข้อมูลบัญชี แต่หลายกรณียังพบว่าขาดความรู้หรือทักษะเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางบัญชี และไม่สามารถประยุกต์ใช้มาตรฐานรายงานทางการเงินที่มีการปรับปรุงใหม่ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้คุณภาพของงบการเงินที่จัดทำยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล และขาดความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบของภาครัฐ ซึ่งกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของธุรกิจในระยะยาว (สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต, 2564) แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ทักษะด้านบัญชี กับประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบใดของทักษะที่มีอิทธิพลสำคัญ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพผู้ทำบัญชีในเชิงวิชาชีพได้อย่างตรงจุด ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายของหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรวิชาชีพบัญชี เพื่อยกระดับมาตรฐานการรายงานทางการเงินของประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2563)

จากปัญหาและแนวโน้มดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อ “อิทธิพลของทักษะด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาทักษะด้านบัญชีของผู้ทำบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางในการยกระดับวิชาชีพบัญชีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลและตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจในปัจจุบัน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทักษะด้านบัญชีของผู้ทำบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากการกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระ จำนวน 2 ตัวแปร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 355 ราย ซึ่งถือเป็นจำนวนที่เหมาะสมและเพียงพอในการแทนประชากรทั้งหมด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวได้ออกแบบขึ้นจากการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากร และข้อมูลทั่วไปของนักบัญชี จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะนักบัญชี จำนวน 12 ข้อ โดยเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับโดยครอบคลุมเนื้อหา ด้านวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสื่อสาร และด้านการตัดสินใจ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบบัญชียุคดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ โดยเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับโดยครอบคลุมเนื้อหา การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล และการประมวลผลข้อมูล

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในระบบดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ โดยเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยครอบคลุมเนื้อหา ด้านความถูกต้อง ด้านการบรรลุเป้าหมาย และด้านการประสบความสำเร็จในวิชาชีพ โดยส่วนที่ 2, 3 และ 4 มีรายละเอียดการให้คะแนน ดังนี้

โดยค่าคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในช่วง 4.50 ถึง 5.00 จะสื่อถึงระดับความคิดเห็นหรือความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเชิงบวกสูงมากต่อประเด็นที่ประเมิน

ค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 3.50 ถึง 4.49 หมายถึงระดับความคิดเห็น ในระดับมาก แสดงถึงความเห็นหรือความพึงพอใจในระดับที่ดี

ค่าคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ถึง 3.49 หมายถึงระดับความคิดเห็น ในระดับปานกลาง ซึ่งบ่งชี้ถึงความเห็นในระดับกลางหรือเป็นไปในเชิงพอใช้

หากคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง 1.50 ถึง 2.49 จะจัดให้อยู่ในระดับความคิดเห็น ในระดับน้อย สะท้อนถึงความพึงพอใจหรือความคิดเห็นที่ค่อนข้างต่ำ

และในกรณีที่ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 ถึง 1.49 จะหมายถึงความคิดเห็น ในระดับน้อยที่สุด แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นหรือความพึงพอใจในระดับต่ำที่สุด

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เป็นส่วนที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

สำหรับแบบสอบถามทั้ง 5 ตอนข้างต้น ผู้ศึกษามีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือวัดตัวแปรด้วยวิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence : IOC) ผู้ศึกษาจะนำแบบสอบถามไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องทางด้านภาษา หลังจากนั้นทำการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์

ซึ่งผู้วิจัยทำจดหมายจากโครงการบัญชีมหาบัณฑิตเพื่อแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเพื่อนำไปทดลองใช้ (Pre-test) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาทำได้โดยการนํานิยามศัพท์ และโครงสร้างการสร้างข้อคำถามควบคู่กับเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้อง ผู้ศึกษาทำการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นที่ต้องการทราบ จากนั้นนำผลของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมารวมกันคำนวณหาความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งคำนวณจากความสอดคล้องระหว่างประเด็นที่ต้องการวัดกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามในแบบสอบถามจำนวน 24 ข้อ พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC อยู่ในช่วงที่ผ่านเกณฑ์ คือ 0.50 ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 21 ข้อคำถาม ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับตัวแปรที่ต้องการวัดและสามารถนำไปใช้ในการทดลองเก็บข้อมูลได้

อย่างไรก็ตาม มีข้อคำถามจำนวน 3 ข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงถ้อยคำของข้อคำถามเหล่านั้นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้มีความชัดเจนและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริงในขั้นตอนถัดไป

จากผลการประเมินสามารถสรุปได้ว่า แบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับที่เหมาะสมและมีความน่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามปรับปรุงตามคำแนะนำ ของอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระและผู้เชี่ยวชาญไปทำการทดสอบ (Pre-test) จำนวน 30 ชุด หลังจากได้ผลแล้ว นำมารวบรวมเพื่อทำการทดสอบความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เป็นวิธีวัดค่าความเที่ยงที่เป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายอีกวิธีการหนึ่งร่วมกับโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ควรีค่าใน ระดับ 0.70 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Corrected Item Total Correlation) ควรีค่า ตั้งแต่ 0.3 (Hair et al., 2006) ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงของแต่ละตัวแปรได้ค่าตามมาตรฐานที่กำหนด คือ สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) มีค่ามากกว่า 0.7 และค่าความเชื่อมั่นจำแนกรายข้อ มีค่ามากกว่า 0.3 ทั้งนี้ซึ่งคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ 0.57 ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.40 ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงไม่ได้ ทำการตัดข้อคำถามใดๆ ออกจากการวัดตัวแปรจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักบัญชีที่ปฏิบัติงานในเขตภาคใต้ตอนบน โดยใช้แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ (แบบสอบถามออนไลน์) เป็นช่องทางในการจัดเก็บข้อมูล ทั้งนี้ ดำเนินการแจกจ่ายแบบสอบถามระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม 2568 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2568

แบบสอบถามถูกส่งออกไปทั้งสิ้นจำนวน 400 ชุด และได้รับคืนกลับมาจำนวน 355 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 88.75 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือ และสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการวิเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 26 - 30 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 15,001-25,000 บาท

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลอิทธิพลด้านทักษะด้านบัญชี ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะเทคนิคด้านบัญชี ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชี และด้านการสื่อสารและการรายงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่ออิทธิพลด้านบัญชีอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า

2.1. ทักษะเทคนิคด้านบัญชี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ออิทธิพลด้านทักษะด้านบัญชีด้านทักษะเทคนิคด้านบัญชี อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านสามารถจัดทำรายการปรับปรุงบัญชี และบันทึกรายการในสมุดบัญชีได้อย่างถูกต้องตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป (GAAP หรือ TFRS) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านมีความสามารถในการใช้โปรแกรมบัญชีคอมพิวเตอร์ ในการจัดทำบัญชีหรือรายงานทางการเงินได้อย่างถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ท่านสามารถอ่าน วิเคราะห์ และจัดทำงบการเงินพื้นฐาน ได้แก่ งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสด ได้อย่างถูกต้อง อยู่ในระดับปานกลาง และท่านมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานบัญชีภาษีอากรเบื้องต้น (เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีหัก ณ ที่จ่าย) ได้ตามระเบียบของกรมสรรพากร อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2.2. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ออิทธิพลด้านทักษะด้านบัญชี ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชี อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านให้ความสำคัญกับการทบทวน ตรวจสอบ และแก้ไขข้อผิดพลาดของข้อมูลทางบัญชีอย่างรอบคอบ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านสามารถจัดทำรายการบัญชีได้ถูกต้องตามเอกสารประกอบและหลักการบัญชีที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ท่านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนบันทึกบัญชีหรือจัดทำรายงานทางการเงินทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก และท่านมีวินัยในการจัดเก็บและอ้างอิงข้อมูลหรือเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อความถูกต้องและตรวจสอบได้ อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2.3. ด้านการสื่อสารและการรายงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่ออิทธิพลด้านทักษะด้านบัญชี ด้านการสื่อสารและการรายงาน อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านสามารถสื่อสารข้อมูลทางการเงินให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน ทั้งในรูปแบบการพูดและการเขียน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านสามารถจัดทำรายงานทางการเงินหรือรายงานวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้งาน อยู่ในระดับมาก ท่านสามารถปรับรูปแบบและภาษาของการสื่อสารทางบัญชีให้เหมาะสมกับผู้รับสารในแต่ละระดับ เช่น เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร หรือบุคคลภายนอกองค์กร อยู่ในระดับมาก และท่านสามารถนำเสนอข้อมูลทางบัญชีโดยใช้สื่อหรือเครื่องมือสนับสนุนการสื่อสาร หรือกราฟต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความน่าเชื่อถือของงบ และด้านความครบถ้วนของงบการเงิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า

3.1. ด้านความถูกต้อง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนบันทึกบัญชีหรือจัดทำรายงานทางการเงินทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับ รองลงมา คือ ท่านสามารถจัดทำรายการบัญชีได้ถูกต้องตามเอกสารประกอบและหลักการบัญชีที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ท่านให้ความสำคัญกับการทบทวนตรวจสอบ และแก้ไขข้อผิดพลาดของข้อมูลทางบัญชีอย่างรอบคอบ อยู่ในระดับมาก และท่านมีวินัยในการจัดเก็บและอ้างอิงข้อมูลหรือเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อความถูกต้องและตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3.2. ด้านความน่าเชื่อถือของงบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ด้านความน่าเชื่อถือของงบ อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์และจรรยาบรรณทางวิชาชีพในการจัดทำงบการเงินที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านสามารถจัดทำงบการเงินโดยอ้างอิงจากข้อมูลจริงและเอกสารหลักฐานที่ตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมาก ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และสามารถนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของงบการเงิน อยู่ในระดับมาก และท่านสามารถเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีตามหลักความโปร่งใส เช่น หมายเหตุประกอบงบการเงิน หรือรายการที่มีสาระสำคัญ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3.3. ด้านการสื่อสารและการรายงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ด้านความครบถ้วนของงบการเงิน อยู่ในระดับมาก พบว่า ท่านสามารถรวบรวมและบันทึกรายการบัญชีได้ครบถ้วนโดยไม่ตกหล่นรายการที่มีสาระสำคัญ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านสามารถจัดทำงบการเงินได้ครบถ้วนตามองค์ประกอบที่กำหนด อยู่ในระดับมาก ท่านสามารถตรวจสอบความครบถ้วนของรายการบัญชีและเอกสารสนับสนุนก่อนสรุปผลการจัดทำงบการเงิน อยู่ในระดับมาก และท่านให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในงบการเงินเพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการศึกษางานวิจัย เรื่อง อิทธิพลของทักษะด้านบัญชีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้ ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านบัญชีและองค์ประกอบของระบบบัญชียุคดิจิทัล ล้วนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน โดยผลการวิเคราะห์เชิงอนุมานชี้ว่า ทักษะด้านวิชาชีพ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านการตัดสินใจ ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความถูกต้องของข้อมูลงบการเงินที่จัดทำในระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01 ในขณะที่องค์ประกอบของระบบบัญชียุคดิจิทัล เช่น การรวบรวมข้อมูลและการจัดการข้อมูล มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความครบถ้วนของข้อมูล การบรรลุเป้าหมายของการจัดทำงบการเงิน และความสำเร็จในวิชาชีพของผู้ทำบัญชี ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ในบริบทของการบัญชียุคดิจิทัล ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ในด้านเทคนิคทางวิชาชีพ แต่ยังต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การตัดสินใจเชิงวิเคราะห์ และการบริหารจัดการข้อมูลทางบัญชีที่มีปริมาณมากและมีความซับซ้อน การบูรณาการทักษะเหล่านี้ร่วมกับระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของงบการเงินในทุกมิติ ทั้งด้านความถูกต้อง ความครบถ้วน และความน่าเชื่อถือ รวมถึงการดำเนินงานที่สามารถบรรลุเป้าหมายและแสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (สุวิมล ตรีคุณธรรมกุล, 2565) ซึ่งศึกษาประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศทางการบัญชีผ่านสื่อดิจิทัล และพบว่าคุณลักษณะของระบบมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการตัดสินใจของผู้บริหารและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานบัญชีในตนเองเดียวกัน (ศุภกฤษ บัญจันทร์, 2564) ก็พบว่าทักษะด้านวิชาชีพและเทคโนโลยีส่งผลต่อคุณภาพของงานบัญชี ทั้งด้านเวลา ความถูกต้อง และการลดข้อผิดพลาด ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยนี้ที่พบว่าทักษะด้านวิชาชีพและเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ (นภทร จันทระจตุรภัทร, 2567) ยังยืนยันว่าทักษะนักบัญชียุคดิจิทัล โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและจริยธรรม มีผลต่อความถูกต้องและความสำเร็จในสายวิชาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกันกับผลวิจัยนี้ที่ชี้ให้เห็นว่าทักษะด้านการตัดสินใจและการจัดการข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ยังสามารถอ้างอิงงานของ (Whitman, M. & Sobczak, M., 2018) ซึ่งเสนอว่าเทคโนโลยี AI และระบบดิจิทัลช่วยเสริมประสิทธิภาพของนักบัญชี โดยเฉพาะในด้านความถูกต้อง การตรวจสอบย้อนกลับ และการลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน

จากการอภิปรายข้างต้นจะเห็นได้ว่าทักษะและระบบบัญชีที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดทำงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเพิ่มคุณภาพการรายงานทางการเงินในยุคสมัยที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในสายวิชาชีพบัญชี

แม้ว่าผลการวิจัยโดยรวมจะชี้ให้เห็นว่า ทักษะด้านบัญชีและองค์ประกอบของระบบบัญชียุคดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในหลายด้าน แต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดในแต่ละตัวแปร พบว่า มีบางด้านที่ไม่ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทักษะด้านการสื่อสาร การประมวลผลข้อมูล และการจัดการข้อมูล ต่อบางมิติของประสิทธิภาพงบการเงิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดหรือเงื่อนไขเฉพาะในบริบทการปฏิบัติงานบัญชียุคดิจิทัล ประการแรกทักษะด้านการสื่อสาร ไม่ส่งผลเชิงบวกต่อ ความถูกต้องของงบ

การเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า ความถูกต้องของข้อมูลในระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นอยู่กับทักษะทางเทคนิคและการใช้โปรแกรมบัญชีมากกว่าความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (ปฐมาภรณ์ คำชื่น, 2025) ที่พบว่าทักษะด้านการสื่อสารมีความสำคัญต่อการประสานงาน แต่ไม่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพหรือความถูกต้องของข้อมูลทางบัญชี ในระบบดิจิทัล ประการที่สอง การประมวลผลข้อมูล ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของระบบบัญชียุคดิจิทัล ไม่ส่งผลเชิงบวกต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงิน อย่างมีนัยสำคัญ โดยอาจมีสาเหตุจากการที่ผู้ใช้งบการเงินพิจารณาความน่าเชื่อถือจากการควบคุมภายใน หรือการตรวจสอบภายนอก มากกว่าการประมวลผลข้อมูลภายในระบบบัญชีเพียงอย่างเดียวซึ่งสอดคล้องกับงานของ (อาทิตติยา วงศ์ผาบุตร, 2568) ซึ่งชี้ว่า ความน่าเชื่อถือของงบการเงินมีความสัมพันธ์กับการตรวจสอบ การเปิดเผยข้อมูล และธรรมาภิบาล มากกว่าการพึ่งพาเทคโนโลยีหรือระบบบัญชีดิจิทัล ประการสุดท้าย การจัดการข้อมูล แม้จะส่งผลเชิงบวกต่อด้านความสำเร็จในวิชาชีพและความถูกต้อง แต่ไม่พบอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาเฉพาะ ด้านความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางบัญชี ซึ่งอาจสะท้อนว่าความสามารถในการจัดการข้อมูลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ใช้งบการเงินไว้วางใจข้อมูลที่นำเสนอได้ ข้อนี้อาจสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ (Tan, W. & Lim, S., 2016) ซึ่งพบว่า ผู้ใช้งบการเงินให้ความสำคัญกับการรับรองโดยผู้สอบบัญชีและความโปร่งใสมากกว่าการบริหารจัดการข้อมูลภายใน

จากผลการวิจัยในประเด็นนี้สามารถสรุปได้ว่า แม้ทักษะด้านการสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการประมวลผลข้อมูลจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการทำงานทางบัญชี แต่ในมิติของ ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ ของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้งานยังคงให้ความสำคัญกับมาตรฐานทางวิชาชีพ การตรวจสอบ และความโปร่งใสมากกว่ากระบวนการทางเทคนิคภายในระบบเพียงอย่างเดียว

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ทำบัญชีในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26-30 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วง 15,001 - 25,000 บาท ด้านทักษะบัญชี ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญด้านเทคนิคบัญชี การวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชี และการสื่อสารและรายงาน อยู่ในระดับสูง โดยแสดงความสามารถในการจัดทำรายการบัญชีตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและการใช้โปรแกรมบัญชีได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลทางบัญชีอย่างละเอียดรอบคอบ และมีวินัยในการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ ด้านการสื่อสาร ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถถ่ายทอดข้อมูลทางบัญชีได้อย่างชัดเจน ปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารต่าง ๆ รวมถึงการนำเสนอข้อมูลด้วยสื่อและกราฟิกที่เหมาะสม ในส่วนของประสิทธิภาพของงบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่างบการเงินมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และครบถ้วนในระดับสูง โดยมีการตรวจสอบและทบทวนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ พร้อมยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ มีการรวบรวมและบันทึกข้อมูลอย่างครบถ้วน รวมถึงเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งานงบการเงินอย่างเหมาะสมและโปร่งใส ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้ระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์อย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนซอฟต์แวร์ที่ได้มาตรฐานและให้ความรู้ในการใช้งานอย่างถูกต้อง การพัฒนาระบบตรวจสอบและ

ประเมินผลการจัดทำงานการเงินอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ปรับปรุงงานบัญชี และการสร้างเครือข่ายวิชาชีพในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ควรศึกษาทักษะอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ด้านภาษี หรือการใช้ AI ในงานบัญชี รวมถึงการเปรียบเทียบกับพื้นที่หรืออุตสาหกรรมอื่นเพื่อขยายผล และศึกษาปัจจัยร่วม เช่น แรงจูงใจในการทำงานหรือวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบบัญชีอิเล็กทรอนิกส์ในเชิงพฤติกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสรรพากร. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.rd.go.th>
- นภัทร จันทระจตุรภัทร. (2567). ผลกระทบของสมรรถนะของนักบัญชียุคดิจิทัลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi, 17(2), 88-102.
- ปฐมภรณ์ คำชื่น. (2025). ทักษะของนักบัญชียุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานในสำนักงานบัญชีคุณภาพ. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 27(1), 101-115.
- ศุภกฤษฎ์ บุญจันทร์. (2564). การบริหารสำนักงานบัญชีดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีดิจิทัล ในประเทศไทย. วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(10), 112-125.
- สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต. (2564). รายงานสถานการณ์วิชาชีพบัญชีไทย พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.fap.or.th>
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2563). รายงานการพัฒนาลาดทุนไทยเพื่อความยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.sec.or.th>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). รายงานประจำปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.sme.go.th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2565. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.nso.go.th>
- สุวิมล ตรีคงธรรมกุล. (2565). ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศทางการบัญชีผ่านสื่อดิจิทัล. วารสารบริหารธุรกิจและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 1(1), 45-58.
- อาทิตติยา วงศ์ผาบุตร. (2568). ผลกระทบของความสามารถทางการบัญชีดิจิทัลที่มีต่อคุณภาพการทำงานของนักบัญชีองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม สกลนคร และมุกดาหาร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 15(1), 75-89.
- Tan, W. & Lim, S. (2016). The Impact of Auditor Assurance and Transparency on Financial Statement Users' Trust. Audit Financiar, 3(126), 499-510.

Whitman, M. & Sobczak, M. (2018). The Role of Artificial Intelligence in Enhancing Accounting Accuracy and Efficiency. Published by Canadian Center of Science and Education, 10(1), 55-68.

การสื่อสารอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา*

SYSTEMATIC COMMUNICATION FOR VALUE CREATION IN FAITH-BASED TOURISM DESTINATIONS

สัทยาภรณ์ เรืองรัตนไพศาล*, วิทยาธร ท่อแก้ว, หัสพร ทองแดง

Saiyaporn Rueangratanaphaisal*, Wittayatorn Tokeaw, Hassaporn Thongdaeng

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมจริราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: saiyaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและมิติของมูลค่าเพิ่ม การสื่อสารอย่างเป็นระบบในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนในการขับเคลื่อนการสื่อสาร วิเคราะห์ประเด็นความท้าทายและข้อเสนอแนะเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นระบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยเฉพาะในยุคที่นักท่องเที่ยวสามารถแสวงหาประสบการณ์และการเชื่อมโยงทางอารมณ์ได้ด้วยตัวเองโดยตรง อย่างไรก็ตาม การสื่อสารอย่างเป็นระบบยังเผชิญกับความท้าทาย เช่น ข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ ความไม่ต่อเนื่องของกลยุทธ์ และการรักษาสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ดั้งเดิมกับความต้องการผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การสื่อสารอย่างเป็นระบบต้องเริ่มจากการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวางแผนเนื้อหา การเลือกช่องทางสื่อที่เหมาะสม การประเมินผล และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้การสื่อสารสามารถสร้างประสบการณ์ที่ทรงพลังกระตุ้นความรู้สึกร่วมและนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ บทความวิชาการนี้ จึงได้นำเสนอในด้านต่าง ๆ ได้แก่ นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและมิติของมูลค่าเพิ่ม การสื่อสารอย่างเป็นระบบในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนในการขับเคลื่อนการสื่อสาร วิเคราะห์ประเด็นความท้าทาย และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นระบบและสร้างมูลค่าเพิ่ม ในระดับนโยบาย ได้แก่ การส่งเสริมศักยภาพบุคลากร การสนับสนุนงบประมาณ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างบูรณาการ และระดับปฏิบัติการได้แก่ การเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเชิงลึก การสร้างสรรค์เนื้อหาที่สะท้อนตำนานความเชื่อและอัตลักษณ์ การใช้สื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ควบคู่กัน ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าบ้านและผู้เล่าเรื่อง

คำสำคัญ: การสื่อสารอย่างเป็นระบบ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา, มูลค่าเพิ่ม, การบูรณาการสื่อ

Abstract

This academic article aims to define and conceptualize faith-based tourism, alongside an exploration of its dimensions of added value. It examines the importance of systematic communication strategies in enhancing faith-based tourism destinations, emphasizing the roles of Local Administrative Organizations (LAOs) and local communities in driving effective communication initiatives. Furthermore, the article analyzes challenges and offers recommendations for establishing systematic communication and creating added value within the context of faith-based tourism, particularly in an era where tourists increasingly seek direct, self-directed experiential and emotional connections. Despite its potential, systematic communication faces challenges, including limitations in personnel and budget, inconsistencies in strategic planning, and the need to balance the preservation of traditional identities with the pursuit of economic returns. Effective systematic communication necessitates a comprehensive approach, beginning with thorough target audience analysis, content development, selection of appropriate communication channels, ongoing evaluation, and continuous improvement. This ensures that communication efforts create impactful experiences, evoke shared sentiments, and contribute to the sustainable development of faith-based tourism destinations across all dimensions. Specifically, this article explores key aspects, including the definition and meaning of faith-based tourism and its dimensions of value creation, the role of systematic communication in enhancing faith-based tourism destinations, the contributions of Local Administrative Organizations (LAOs) and communities in driving communication, and an analysis of the associated challenges. Recommendations are provided for fostering systematic communication and value creation at both the policy and operational levels. At the policy level, these include promoting personnel capacity building, providing financial support, and fostering integrated collaborative networks. At the operational level, recommendations emphasize gaining a deep understanding of target audiences, crafting narratives that reflect local legends, beliefs, and identities, utilizing both traditional and new media in a complementary manner, and empowering communities to act as hosts and storytellers.

Keywords: Systematic Communication, Faith-Based Tourism, Value Addition, Media Integration

บทนำ

ในโลกของการท่องเที่ยวสมัยใหม่ ผู้คนกำลังหันมาสนใจการเดินทางเพื่อค้นหาความหมายและจิตวิญญาณมากขึ้น พวกเขาอยากหลุดออกจากชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อ และแสวงหาประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกถึงความเชื่อมโยงลึกๆ กับตัวเองและโลกรอบข้าง การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (Faith-based Tourism) หรือที่เรียกขานกันอย่างแพร่หลายในบริบทไทยว่าการท่องเที่ยวสายบุญ (พระครูปลัดประวิทย์ วรธมโม, 2563) ได้ขยายขอบเขตจากเพียงกิจกรรมทางศาสนาสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีนัยสำคัญ (พรณปพร จันทร์ฉาย และอนามัย ดำเนตร, 2567)

จากข้อมูลของ Future Market Insight (ธนารักษ์ วงศ์ชู, 2566) ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการเติบโตแบบก้าวกระโดดของตลาดนี้ในระดับโลก สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพการท่องเที่ยวแนวนี้ ประเทศไทยซึ่งประกอบไปด้วยความหลากหลายทางความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวประเภทนี้จึงได้รับความสนใจ อย่างไรก็ตามการจะยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาให้สามารถสร้าง "มูลค่าเพิ่ม" (Value Added) ที่มีได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงครอบคลุมถึงคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์อันลึกซึ้งของผู้มาเยือนนั้น จำเป็นต้องอาศัยกลไกการขับเคลื่อนที่ทรงประสิทธิภาพ นั่นคือ การสื่อสารอย่างเป็นระบบ (Systematic Communication)

การสื่อสารในบริบทนี้มีได้หมายถึงเพียงการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวแบบทั่วไป หากแต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยการวางแผนอย่างมีกลยุทธ์ ตั้งแต่การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างถ่องแท้ การสร้างสารหรือเนื้อหาที่ทรงพลังและสะท้อนอัตลักษณ์ที่แท้จริงของสถานที่ การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและร่วมกันทั้งสื่อสมัยใหม่และสื่อดั้งเดิมอย่างเหมาะสม ไปจนถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังที่ (พิมพ์ชญา ภมรพล, 2563) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ในการสื่อสารภาวะวิกฤตและการฟื้นฟูภาพลักษณ์หรือที่ (อรรถพล ยุสุพันธ์, 2565) ได้ศึกษาการวางแผนและดำเนินการจัดการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การขาดความเข้าใจและการวางแผนการสื่อสารที่เป็นระบบ อาจนำไปสู่การสื่อสารที่คลาดเคลื่อน การสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือแม้กระทั่งการสร้างผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้

บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบ แนวทาง และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนำการสื่อสารอย่างเป็นระบบมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยอาศัยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา และ มิติของมูลค่าเพิ่ม 2) การสื่อสารอย่างเป็นระบบในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา 3) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนในการขับเคลื่อนการสื่อสาร 4) วิเคราะห์ประเด็นความท้าทาย และ 5) นำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นระบบและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งนี้ขอบเขตของบทความจะมุ่งเน้นการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารเข้ากับบริบทเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาโดยได้หยิบยกกรณีศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา และ มิติของมูลค่าเพิ่ม

ในบทความนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ขอทำความเข้าใจนิยามและความหมาย และองค์ประกอบของคำว่า “แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา” และ “มูลค่าเพิ่ม” รายละเอียด ดังนี้

1. นิยามและความหมายของ “แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา”

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา(Faith-based Tourism Destination) ในปัจจุบันมีความหมายที่กว้างขวางกว่าเพียงศาสนสถาน โดยครอบคลุมถึงสถานที่ใด ๆ ก็ตามที่สามารถดึงดูดผู้คนให้เดินทางมาด้วยแรงจูงใจที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาหรือความปรารถนาทางจิตวิญญาณ สถานที่เหล่านี้อาจมีลักษณะหลากหลาย ตั้งแต่วัด

ศาลเจ้า ไปจนถึงสถานที่ที่มีตำนานเล่าขานเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือบุคคลสำคัญที่เคารพเลื่อมใส ดังที่ (กิตติญา ยอดมณี และคณะ, 2564) ได้ให้ข้อประกอบไว้ เช่น กรณีศึกษา ไผ่เต็กวัดเจติย หรือ ศาลท้าวมหาพรหมเอราวัณ สิ่งที่น่าสนใจคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาหลายแห่งยังสอดแทรกมิติทางวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังเช่นกรณี สมเด็จพระเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (เชิดชัย อ่องสกุล และพระครูใบฎีกาศักรินทร์ สิริภโท, 2567) ที่ตำนานและความเชื่อได้หลอมรวมกับภูมิสถานและวิถีชีวิตของผู้คน

2. มิติของ “มูลค่าเพิ่ม” ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา

คำว่า “มูลค่าเพิ่ม” (Value Added) ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา มิได้หมายถึงเพียงผลกำไรทางเศรษฐกิจหรือจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น หากแต่มีความหมายที่ลึกซึ้งและครอบคลุมหลากหลายมิติ ดังนี้

2.1 มูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value) เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว การสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น การกระจายรายได้สู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่พัก ร้านอาหาร สินค้าที่ระลึก และบริการต่าง ๆ

2.2 มูลค่าทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Value) การท่องเที่ยวเชิงศรัทธาสามารถช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน กระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปะแขนงต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังคงเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

2.3 มูลค่าทางประสบการณ์และจิตวิญญาณ (Experiential and Spiritual Value) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธามีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางเพื่อสักการะขอพรตามความเชื่อ ในความศักดิ์สิทธิ์ ที่สะท้อนถึงความต้องการประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่แท้จริง การสื่อสารที่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ จะสร้างความประทับใจและความผูกพันที่ลึกซึ้งให้กับผู้มาเยือน

2.4 มูลค่าทางการตลาดและภาพลักษณ์ (Marketing and Image Value) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือ สร้างความแตกต่างที่โดดเด่นจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ ได้

2.5 มูลค่าด้านการอนุรักษ์และความยั่งยืน (Conservation and Sustainability Value) การสร้างมูลค่าเพิ่มควรดำเนินไปควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเคารพต่อความเชื่อและวิถีปฏิบัติของท้องถิ่น เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552)

การทำความเข้าใจนิยามและความหมายของทั้งสององค์ประกอบนี้ จะทำให้การวางแผนและดำเนินกลยุทธ์การสื่อสารเป็นไปอย่างตรงจุด สามารถสื่อสารถึงคุณค่าที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา และสร้างผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์ทั้งในมิติของนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ได้อย่างครบถ้วน

การสื่อสารอย่างเป็นระบบ (Systematic Communication)

การจะขับเคลื่อนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างเต็มศักยภาพนั้น การสื่อสารแบบเฉพาะกิจหรือการประชาสัมพันธ์โดยปกติทั่วไปอาจไม่เพียงพอ สิ่งที่เป็นคือ การสื่อสารอย่างเป็นระบบ (Systematic Communication) ซึ่งหมายถึงกระบวนการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการสื่อสารอย่างมี

ขั้นตอน มีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีการบูรณาการเครื่องมือและช่องทางต่าง ๆ อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบหลักที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์และทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Audience Analysis and Segmentation)

การสื่อสารจะไร้ทิศทาง ดังนั้นหากปราศจากความเข้าใจอย่างว่ากำลังสื่อสารกับใคร แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาแต่ละแห่งย่อมมีกลุ่มผู้ศรัทธาและผู้สนใจที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านประชากรศาสตร์ จิตวิทยา และพฤติกรรม การท่องเที่ยว ได้ให้ความสำคัญแยกเป็นประเด็น ดังนี้

1.1. การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการสื่อสาร การมีวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ชัดเจนถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เนื่องจากจะเป็นกรอบนำทางที่มีประสิทธิภาพในการออกแบบสารและการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม ซึ่ง (อรรถพล ยุสุพันธ์, 2565) ได้กล่าวถึงการวางแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือในกรณีของ (พรชนก จอมจันทร์, 2564) ที่ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการวางแผนการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์ตลาดชุมชน โดยการกำหนดเป้าหมายแบบใช้หลัก "SMART" ได้แก่ 1) Specific 2) Measurable 3) Achievable 4) Relevant และ 5) Time-bound) เพื่อให้เป้าหมายชัดเจนและวัดผลได้

1.2. การสร้างสรรค์สารและเรื่องราวที่มีคุณค่า เนื้อหาจึงคือหัวใจของการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่เรื่องราว ตำนาน ความเชื่อ และประสบการณ์ทางจิตวิญญาณมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง สารที่สื่อออกไปต้องมีความถูกต้องน่าเชื่อถือสามารถสร้างความรู้สึกร่วมหรือแรงบันดาลใจให้กับผู้รับสารได้ ดังที่ (กิตติญา ยอดมณี และคณะ, 2564) ได้เน้นถึงองค์ประกอบของเนื้อหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาหรือที่ (เชิดชัย อ่องสกุลและพระครูใบฎีกาศักกรินทร์ สิริภทฺโท, 2567) ได้นำมิติความเชื่อและตำนานมาพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว โดยวิธีการคือการพัฒนาแก่นสารหลักที่ต้องการสื่อสารเล่าเรื่องที่น่าสนใจและเข้าถึงอารมณ์ การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและช่องทางและการออกแบบเนื้อหาให้หลากหลายรูปแบบ โดยใช้กลยุทธ์การสร้างปฏิทินการท่องเที่ยว (Content Calenda) โดยกำหนดหัวข้อและรูปแบบเนื้อหาล่วงหน้าเพื่อให้เนื้อหาสม่ำเสมอและหลากหลาย

1.3. การเลือกและการบูรณาการช่องทางการสื่อสาร การเลือกช่องทางที่เหมาะสมจะช่วยให้สารสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในยุคปัจจุบันมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่แต่ละช่องทางมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน สามารถพิจารณาใช้สื่อดั้งเดิม เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์หรือการบอกเล่าควบคู่ไปกับการใช้สื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์หรือโซเชียลมีเดีย ดังที่ (พรชนก จอมจันทร์, 2564) พบในการศึกษาตลาดใต้โหนด และ (อรรถพล ยุสุพันธ์, 2565) พบในการศึกษาของเทศบาลเมืองสตูล รวมถึงการสื่อสารแบบบูรณาการเพื่อสร้างประสบการณ์ที่เป็นหนึ่งเดียว โดยการใช้การตลาดแบบผสมผสาน โดยการผสมรวมสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และสื่อออฟไลน์ เช่น ป้ายประกาศ ใบปลิว เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกที่ทุกเวลา

1.4. การสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารสองทาง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงการส่งสารออกไปฝ่ายเดียว แต่ต้องเปิดโอกาสให้เกิดการสนทนา การรับฟังความคิดเห็นและการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคซึ่ง สิทธิชัย แซ่ว่องและคณะ (2567) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างความเข้าใจร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการเปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็นอย่างหลากหลาย การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชน โดยการจัดกิจกรรมตอบคำถามสด (Live

Session) แก่นักท่องเที่ยวแบบทันทีเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวถามคำถามเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้โดยตรง และมีผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่ตอบคำถามแบบสด ๆ ทันทีทันใด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ

1.5. การติดตามและประเมินผลเพื่อการปรับปรุง การสื่อสารอย่างเป็นระบบต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบว่ากลยุทธ์และกิจกรรมที่ดำเนินไปนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เกิดผลกระทบอย่างไร และมีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังที่ (อรรถพล ยุสุพันธ์, 2565) ได้กล่าวถึงในการประเมินผล การสื่อสารของเทศบาลเมืองสตูล ด้วยการกำหนดตัวชี้วัด (KPIs) ที่ชัดเจน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และการนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับปรุงแผนงานและกลยุทธ์การสื่อสารให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต โดยการนำเครื่องมือการฟังเสียงโซเชียล (Social Listening) ติดตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวบนโซเชียลมีเดียเพื่อนำมาปรับปรุง

การนำองค์ประกอบเหล่านี้มาประยุกต์ใช้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกัน โดยมีการวางแผนที่เป็นระบบ การดำเนินงานที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่า และการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การสื่อสารสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างแท้จริงและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนในการขับเคลื่อนการสื่อสาร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการสร้างความยั่งยืน ดังนี้

1. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก

อปท. ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนและมีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีภารกิจสำคัญในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทเหล่านี้รวมถึง การวางแผนและกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (พระมหาจันทน์ สิริวิญญู, 2564) มีบทบาทในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการเป็นผู้ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร

2. บทบาทของชุมชน เจ้าบ้านและผู้เล่าเรื่อง

ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงให้นักท่องเที่ยว การสื่อสารจากเสียงของคนในชุมชนย่อมมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนอัตลักษณ์ได้ดีที่สุด บทบาทของชุมชนรวมถึงการเป็นเจ้าบ้านที่ดี (สิทธิชัย แซ่ว่อง และคณะ, 2567) การเป็นผู้เล่าเรื่องราว (Storyteller) ที่ผูกพันกับสถานที่ การมีส่วนร่วมในการจัดการและตัดสินใจด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น พร้อมทั้งรักษาวัฒนธรรมและพัฒนาสินค้าและบริการที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง อปท. และชุมชน จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน

การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง อปท. และชุมชน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและการสนับสนุนซึ่งกันและกันจะเป็นพลังสำคัญที่ทำให้การสื่อสารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาประสบความสำเร็จและเกิดความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

ประเด็นความท้าทาย

แม้ว่าการสื่อสารอย่างเป็นระบบจะมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาและแก้ไข เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ความท้าทายเหล่านี้สามารถสรุปได้จากเอกสารและกรณีศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

1. การขาดความเข้าใจและความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารเชิงระบบ บุคลากรท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะด้านการวางแผนและจัดการการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ในเมืองรองหรือชุมชนขนาดเล็ก มักประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรสำหรับการสื่อสารที่มีคุณภาพ ทำให้การประชาสัมพันธ์และการสื่อสารกับประชาชนมีข้อจำกัด

3. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง การทำงานร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นยังคงเป็นปัญหาที่ท้าทาย ทั้งในแง่การสร้างเครือข่ายและการบูรณาการแผนงานให้เป็นหนึ่งเดียวอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม ภาคเอกชน เช่น บริษัทนำเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร และองค์กรทางศาสนา เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ การขาดความร่วมมือที่จริงจังอาจทำให้การสื่อสารขาดเอกภาพและไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุม

4. การรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวกับความเป็นของดั้งเดิม การเติบโตของการท่องเที่ยวสร้างความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการดึงดูดนักท่องเที่ยวกับการรักษาคุณค่าดั้งเดิม อัตลักษณ์ และความสงบของสถานที่ การมุ่งเน้นเพียงจำนวนนักท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อประสบการณ์ทางจิตวิญญาณของสถานที่นั้น

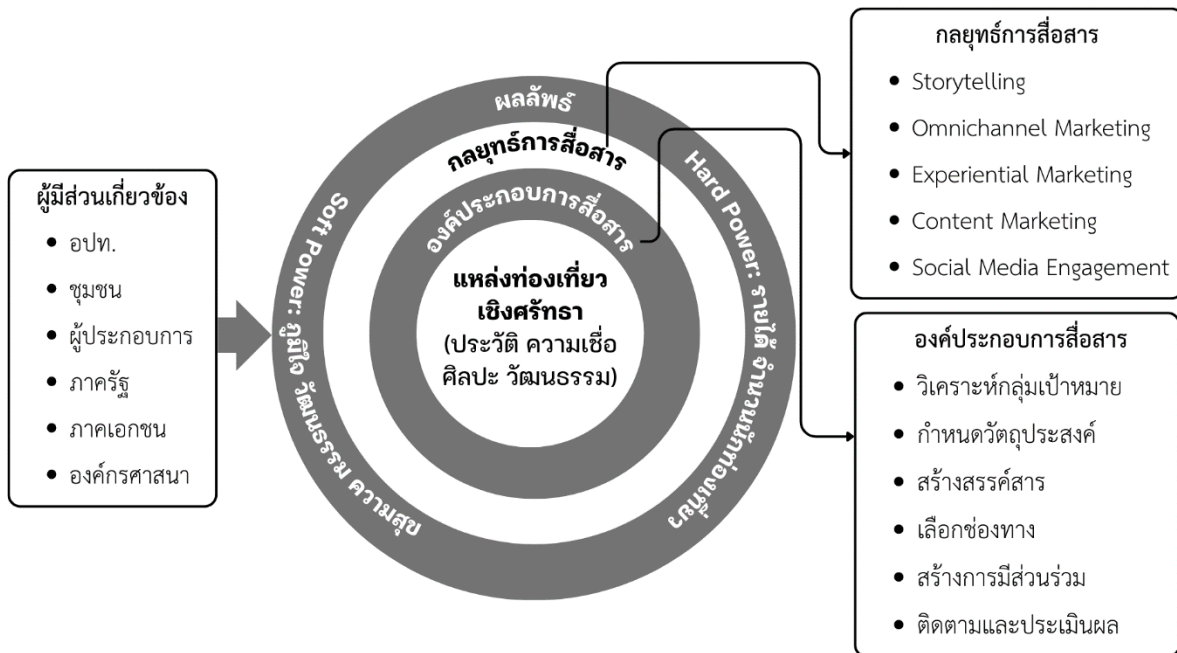
5. ความอ่อนไหวของเนื้อหาและการจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง การสื่อสารเรื่องความเชื่อและศรัทธาต้องระมัดระวังในการนำเสนอข้อมูลเพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดหรือความขัดแย้ง โดยเน้นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (เชิดชัย และพระครูใบฎีกาศักรินทร์, 2567)

6. การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องเข้าใจและใช้ประโยชน์จากสื่อรูปแบบใหม่

7. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน การทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนยังคงเป็นความท้าทาย โดยชุมชนมักต้องการการสนับสนุนในด้านความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจ

8. ความท้าทายในการสร้างมูลค่าเพิ่มหรือคุณค่าเพิ่มที่ยั่งยืน การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ตัวเลขทางเศรษฐกิจ หากแต่ยังรวมถึงคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ การสร้างสมดุลระหว่างการสร้างรายได้กับการรักษาคุณค่าเหล่านี้ไว้จึงเป็นเรื่องท้าทาย

การตระหนักถึงประเด็นความท้าทายเหล่านี้และพยายามหาแนวทางแก้ไข จะเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนา กลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาได้อย่างแท้จริงและ ยั่งยืน

ภาพที่ 1 รูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา

จากโมเดลนี้สามารถสรุปองค์ความรู้ที่สำคัญของรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสื่อสาร และความสำคัญของการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การสื่อสารอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา การนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ ควรคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว และปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นระบบและสร้างมูลค่าเพิ่ม

ในการสื่อสารอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ สำหรับผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 ส่งเสริมองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการสื่อสาร

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ควรให้มีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมหรือคู่มือเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสำหรับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ เนื้อหาการอบรมควรครอบคลุมทักษะด้านการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสาร การสร้างเนื้อหาที่สะท้อนอัตลักษณ์และความเชื่ออย่างถูกต้อง การเลือกใช้สื่อดิจิทัลและสื่อดั้งเดิมอย่างบูรณาการ รวมถึงวิธีการวัดผลและประเมินผลการสื่อสาร

1.2 สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสมและทั่วถึง

ภาครัฐควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการสื่อสารที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับแหล่งท่องเที่ยวในเมืองรองหรือแหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชนขนาดเล็กซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรดังที่ (ธนาภรณ์ วงศ์ชู, 2566) ได้กล่าวถึงความท้าทายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสายมูในเมืองรอง โดยการสร้างกลไกหรือช่องทางที่โปร่งใสและเข้าถึงง่ายสำหรับชุมชนและ อปท. ในการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณหรือทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือการพัฒนาแพลตฟอร์มการสื่อสารดิจิทัล

1.3 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือแบบบูรณาการ

อปท. หรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัดควรเป็นแกนกลางในการสร้างเวที หรือสร้างแพลตฟอร์มสำหรับการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมระหว่างหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการโรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว ภาคประชาสังคม เช่น กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มผู้ศรัทธา และชุมชนเจ้าของพื้นที่ เพื่อบูรณาการแผนงานการสื่อสาร ระดมทรัพยากร และหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อน การสร้างความร่วมมือนี้เป็นประเด็นที่ (พระมหาจันทน์ สิริวัฒน, 2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ สนับสนุนการจัดตั้งสมาคมหรือเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการต่อรอง แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และร่วมกันกำหนดทิศทางการสื่อสารและการตลาด

1.4 กำหนดมาตรฐานและแนวทางการสื่อสารที่รับผิดชอบและเคารพความหลากหลาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาจัดทำแนวทางหรือจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ในการสื่อสารแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยเน้นย้ำถึงความถูกต้องของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตำนาน และความเชื่อ การนำเสนอที่เคารพต่อความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่หลากหลายของกลุ่มคนต่าง ๆ และการคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการสื่อสารที่เน้นความเป็นดั้งเดิม และคุณค่าทางจิตวิญญาณของสถานที่ มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงปรากฏการณ์หรือความนิยมชั่วครั้งชั่วคราว

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ สำหรับผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการ

2.1. เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง

การดำเนินการสำรวจหรือวิจัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำความเข้าใจความต้องการ ความคาดหวัง พฤติกรรมการแสวงหาข้อมูล และช่องทางการสื่อสารที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่ม Gen Y "สายมู", กลุ่มผู้สูงอายุ, นักท่องเที่ยวต่างชาติ นิยมใช้ ดังที่ (ธนาภรณ์ วงศ์ชู, 2566) ได้ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสายมู นำข้อมูลเชิงลึกที่ได้มาใช้ในการออกแบบสาร (Message) และเลือกใช้ช่องทาง (Channel) การสื่อสารให้ตรงกับลักษณะและความสนใจของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

2.2. สร้างสรรค์เรื่องราว (Storytelling) ที่สะท้อนอัตลักษณ์ และสร้างความผูกพัน

การค้นหาและเรียบเรียงตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องราวความเชื่อ ปาฏิหาริย์ หรือ ประสพการณ์ที่น่าประทับใจของผู้ที่เคยมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว มานำเสนอในรูปแบบที่น่าสนใจ เข้าถึงง่าย และสามารถสร้างความรู้สึกร่วมหรือแรงบันดาลใจได้ ดังแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของ (เชิดชัย อ่องสกุล และพระครูใบฎีกาศักรินทร์ สิริภทฺโท, 2567) โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารความเป็นแบบดั้งเดิม คุณค่าทางจิตวิญญาณ และความสงบของสถานที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชิงศรัทธาจำนวนมากแสวงหา

2.3. บูรณาการช่องทางการสื่อสารทั้งออนไลน์และออฟไลน์อย่างสร้างสรรค์

การพัฒนาและดูแลช่องทางการสื่อสารของตนเอง เช่น เว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยว หรือหน้าโซเชียลมีเดีย ให้มีความน่าสนใจ มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และมีการตอบโต้กับผู้ติดตามอย่างสม่ำเสมอ ดังที่ (พรชนก จอมจันทร์, 2564) ได้เสนอแนะในการพัฒนาการสื่อสารของหลายได้โหนด โดยการใช้ประโยชน์จากสื่อดั้งเดิมในท้องถิ่น เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน งานประเพณี หรือการบอกเล่าจากคนในชุมชน ควบคู่ไปกับการใช้สื่อใหม่อย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง สร้างความร่วมมือกับสื่อมวลชน บล็อกเกอร์ หรืออินฟลูเอนเซอร์ที่มีความน่าเชื่อถือและเข้าใจในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา เพื่อช่วยขยายผลการประชาสัมพันธ์

2.4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นผู้สื่อสารและเจ้าบ้านที่ดี

การเปิดโอกาสและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหา การเป็นผู้เล่าเรื่อง (Storyteller) การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ดังที่ (สิทธิชัย แซ่ว่อง และคณะ, 2567) ได้ศึกษาถึงบทบาทของชุมชนบ้านอิต้อง โดยการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีปฏิสัมพันธ์ เรียนรู้วัฒนธรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนในชุมชนโดยตรง เพื่อสร้างความประทับใจและความทรงจำที่ดี

2.5. วัดผลและเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการติดตามและประเมินผลการสื่อสาร เช่น จำนวนผู้เข้าชมแหล่งข้อมูลออนไลน์ ระดับการมีส่วนร่วมบนโซเชียลมีเดีย จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น หรือระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาวิเคราะห์และเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกลยุทธ์ เนื้อหา และกิจกรรมการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต ดังแนวทางการประเมินผลที่ (อรรถพล ยุสุวพันธ์, 2565) ได้นำเสนอ

สรุป

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอความสำคัญและองค์ประกอบของการสื่อสารอย่างเป็นระบบในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา 2) วิเคราะห์กลยุทธ์และแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับสร้างมูลค่าเพิ่มในมิติต่าง ๆ และ 3) สังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อการพัฒนาการสื่อสารสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในประเทศไทยให้เกิดความยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารอย่างเป็นระบบมีบทบาทสำคัญในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์

กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์ การสร้างสรรค์สาร การเลือกช่องทาง การมีส่วนร่วม และการประเมินผล การนำองค์ประกอบเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ต้องอาศัยการวางแผนที่เป็นระบบและบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการสื่อสารเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวเชิงศรัทธานั้น สามารถพิจารณาได้ 1) ต้นน้ำ สร้างการรับรู้และความสนใจ โดยการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างสรรค์เรื่องราวที่น่าสนใจ และการพัฒนาอัตลักษณ์ที่โดดเด่น 2) กลางน้ำ สร้างความน่าเชื่อถือและความผูกพัน โดยการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม การสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม และ 3) ปลายน้ำ สร้างความพึงพอใจและความภักดี โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทาง การสร้างประสบการณ์ที่ดีและการส่งเสริมการกลับมาเยือนอีกครั้ง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละขั้นตอน จะส่งผลให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งในด้าน Hard Power ได้แก่ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้เพิ่มขึ้น และ Soft Power ได้แก่ ผลกระทบทางจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ความภาคภูมิใจ ความสุข และความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กิติญา ยอดมณี และคณะ. (2564). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษาวัดเจติย (ไอ้ไข่) จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 9(2), 256-272.
- เชิดชัย อ่องสกุล และพระครูใบฎีกาศักรินทร์ สิริภทฺโท. (2567). แนวทางการพัฒนาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาผ่านมิติความศรัทธาและความเชื่อสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles, 3(1), 69-85.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ธนาภรณ์ วงศ์ชู. (2566). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (สายมู) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง. ใน วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชนก จอมจันทร์. (2564). การจัดการการสื่อสารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หาดใต้โหนดอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณพร จันทร์ฉาย และอนามัย ดำเนตร. (2567). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์กับการมูเตลูในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล อุตรธานี, 10(2), 177-185.
- พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม. (2563). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยว วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(6), 390-404.

- พระมหาจันทน์ สิริวัฒนโณ. (2564). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน. วารสารมหาจุฬาลงกรณ, 11(1), 1-12.
- พิมพ์ชญา ภูมิพล. (2563). กลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤตและการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของสถานีโอทอร์ทัศน์เนชั่นทีวี. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิชัย แซ่ว่อง และคณะ. (2567). การจัดการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านอีต่อง จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 11(7), 282-291.
- อรรถพล ยุสุพันธ์. (2565). การวางแผนและดำเนินการจัดการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองสตูล. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 13(2), 320-335.

วิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระ ของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่*

AN ANALYSIS OF BUDDHIST DHAMMA AESTHETIC VALUE IN TRADITIONAL LAK PHRA OF THE KHAO YAI SUBDISTRICT COMMUNITY, AO LUEK DISTRICT, KRABI PROVINCE

พระอนุสรณ์ อนามโย*, พระครูวิจิตรศีลาจาร (ชาตวณโณ), สิทธิโชค ปาณะศรี

Phraanusorn Anamayo*, Phrakhruijitsilajarn (Chatavano), Sittichok Panasre

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Anusorn5090@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดพุทธศิลป์ในเรือพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ 2) ศึกษาพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลผล สรุปผล และนำเสนอเป็นการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดพุทธศิลป์ที่ปรากฏในเรือพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตรกรรม ซึ่งสะท้อนความงามเชิงสุนทรียธรรมของพุทธศิลป์ผ่านการเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรม 2) ด้านประติมากรรม สะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา อำนาจและความงาม แสดงถึงความศรัทธา ควบคู่กับการแสดงฝีมือและความวิจิตรของช่างท้องถิ่น และ 3) ด้านสถาปัตยกรรม สะท้อนเกี่ยวกับเรื่องราวทางศาสนา ชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ และความมั่งคั่ง อันเป็นส่วนหนึ่งที่ยังมองเห็นพุทธสุนทรียธรรมด้าน ความสามัคคีของชุมชน และ การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม 2) พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ 3) การวิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ การสร้างศรัทธาและยึดเหนี่ยวจิตใจ 2) ด้านพุทธศิลป์ ความงามและความวิจิตรของศิลปะทางพุทธศาสนา 3) ด้านความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน 4) ด้านเศรษฐกิจ การกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นจากการจัดงานประเพณี และ 5) ด้านประเพณีวัฒนธรรม การอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่พระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ: คุณค่า, พุทธศิลป์, ประเพณีลากพระ, พุทธสุนทรียธรรม, การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี

Abstract

This research paper article aims to: 1) examine the concept of Buddhist art in the royal boats of the Khao Yai Subdistrict community, Ao Luek District, Krabi Province; and 2) investigate the Buddhist aesthetic values manifested in the Lak Phra (Boat Pulling) tradition of the same community. This qualitative study involved a review of relevant documents, followed by analysis, synthesis, and descriptive presentation of the findings. The study found that: The concept of Buddhist art present in the royal boats of the Khao Yai Subdistrict community can be categorized into three aspects: 1.1) Painting, reflecting the aesthetic beauty of Buddhist art through the narration of the Buddha's life and teachings; 1.2) Sculpture, representing religious beliefs, power, and beauty, demonstrating devotion alongside the skill and intricacy of local craftsmen; and 1.3) Architecture, illustrating religious narratives, community life, prosperity, and beauty, which collectively embody aspects of Buddhist aesthetic values. Buddhist aesthetic values are also evident in the Lak Phra tradition of the Khao Yai Subdistrict community. The analysis of the significance of Buddhist aesthetic values in the Lak Phra tradition revealed five dimensions: Spirituality, fostering faith and mental anchoring; Buddhist Art, demonstrating the beauty and intricacy of Buddhist artistic expression; Social Unity, promoting cooperation, mutual support, and positive community relationships; Economy, stimulating the local economy through the organization of traditional events; and Cultural Heritage, preserving and disseminating local cultural heritage in conjunction with Buddhism for future generations.

Keywords: Value, Buddhist Art, Boat Procession Tradition, Buddhist Aesthetics, Promotion and Conservation of Traditions

บทนำ

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทำให้วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนไทยยังรากลึกอยู่กับคำสอนและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ความผูกพันดังกล่าวปรากฏชัดในหลากหลายประเพณี โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทยยังคงรักษาและสืบสานประเพณีอันทรงคุณค่า หนึ่งในนั้นคือ “ประเพณีลากพระ” หรือ “ชักพระ” ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญที่สะท้อนความเชื่อและศรัทธาของชุมชนต่อพระพุทธศาสนา ประเพณีลากพระจัดขึ้นภายหลังวันออกพรรษา โดยมีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนเรือพระ ซึ่งได้รับการตกแต่งอย่างงดงามทั้งในเชิงศิลปะและสัญลักษณ์ทางศาสนา ขบวนเรือพระจะเคลื่อนผ่านถนนหรือเส้นทางน้ำ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสสักการบูชาและร่วมทำบุญบำเพ็ญกุศล พิธีกรรมนี้จึงไม่เพียงเป็นการแสดงออกทางศรัทธา หากยังเป็นการหลอมรวมมิติทางศิลปะ วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เกิดเป็นภาพสะท้อนของความสามัคคีและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

ประเพณีลากพระ หรือชักพระ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภาคใต้ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน พุทธสุนทรียธรรมในบริบทของประเพณีนี้ปรากฏทั้งในรูปแบบศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คน ด้านจิตใจ ประเพณีลากพระเป็นเครื่องหล่อหลอมศรัทธาและยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน การได้ร่วมขบวนอัญเชิญพระพุทธรูปและประกอบพิธีกรรมถือเป็นการแสดงออกถึงความเลื่อมใสอย่างลึกซึ้ง ด้านพุทธศิลป์ เรือพระและเครื่องตกแต่งประกอบขบวนสะท้อนความงามเชิงสุนทรียภาพของจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่แฝงด้วยคติธรรมและความเชื่อทางศาสนา ด้านความสามัคคี การจัดขบวนลากพระต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชุมชน ตั้งแต่การออกแบบเรือพระ การประดับตกแต่ง ไปจนถึงการจัดงานและร่วมพิธีกรรม เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและความภาคภูมิใจร่วมกัน ด้านเศรษฐกิจ งานประเพณีนี้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ทั้งจากการผลิตงานศิลปะ การจัดจำหน่ายอาหารและของที่ระลึก ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และด้านประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีลากพระทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมอดีตกับปัจจุบัน ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญา ศิลปะ และความเชื่อสู่คนรุ่นหลัง ดังนั้น พุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระมิได้จำกัดเพียงความงามของรูปแบบศิลปะ หากยังหมายรวมถึงความงามของจิตใจ ความสามัคคี และความผูกพันทางวัฒนธรรม ที่ทำให้ประเพณีนี้ดำรงอยู่คู่สังคมและพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

จังหวัดกระบี่ โดยเฉพาะตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก เป็นหนึ่งในชุมชนที่ยังคงสืบสานประเพณีลากพระอย่างต่อเนื่อง ชุมชนแห่งนี้มีเอกลักษณ์โดดเด่นในรูปแบบของเรือพระบก (สำนักงานเทศบาลตำบลเขาใหญ่, 2562) ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศและวิถีชีวิตของชุมชน แม้ตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำ แต่ประชาชนยังคงร่วมกันจัดขบวนแห่ทางบกด้วยความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตกแต่งเรือพระด้วยผลงานทางจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่สะท้อนความงามทางพุทธศิลป์อย่างลึกซึ้ง ชุมชนที่ยังคงสืบสานประเพณีลากพระอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นแหล่งอนุรักษ์และถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมีชีวิต ชุมชนแห่งนี้มีเอกลักษณ์โดดเด่นจากการจัดขบวน “เรือพระบก” ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่นที่นิยมใช้เรือทางน้ำ รูปแบบเรือพระบกดังกล่าวได้รับการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยงานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความงามเชิงพุทธศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดลักษณะเฉพาะที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างเด่นชัด การศึกษาประเพณีลากพระในชุมชนนี้จึงมีความจำเป็นทั้งในด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การบันทึกองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ และการวิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณี เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึก และสามารถสืบทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นต่อไปได้อย่างมีระบบและยั่งยืน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า พุทธสุนทรียธรรม ไม่ปรากฏขอบเขตเพียงความงามในเชิงรูปธรรม แต่ครอบคลุมขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้แก่ ความงามทางจิตใจ ความลึกซึ้งในหลักธรรม ความสงบเย็นของปัญญา และความสุขทางจิตวิญญาณ องค์ประกอบดังกล่าว สะท้อนในประเพณีลากพระผ่านกิจกรรม พิธีกรรม และศิลปกรรม (แสงอาทิตย์ ไทยมิตร, 2561) ทั้งเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระศาสนา โดยอาศัยการสร้างปูชนียสถานหรือปูชนียวัตถุให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย ให้เป็นเครื่องเจริญศรัทธา ยินดีแก่คนทั้งหลายให้สนใจในพระศาสนา (จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, 2551) อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิถีชีวิตที่ห่างไกลจากศาสนา ประเพณีลากพระเริ่ม

ประสบปัญหาการลดทอนคุณค่า โดยเหลือเพียงการแสดงออกเชิงวัตถุและความบันเทิง ขาดการตีความและการเข้าถึงแก่นแท้แห่งความงามที่แท้จริงของพุทธศิลป์และพุทธสุนทรียธรรม

ผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์ในพื้นที่ดังกล่าว มีความมุ่งมั่นที่จะศึกษาพุทธศิลป์บนเรือพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ รวมทั้งศึกษาพุทธสุนทรียธรรมและวิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงแก่นแท้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานประเพณีอันทรงคุณค่าทางจิตใจ ศิลปะ และวัฒนธรรม และเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธศิลป์ในเรือพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ สอดคล้องกับ (Creswell, J. W., 2013) กล่าวว่า การทำวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากเอกสารเพื่อเสริมฐานข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ พุทธสุนทรียธรรม คุณค่าพุทธสุนทรียธรรม ประเพณีลากพระและบริบทชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย โดยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น เอกสารทางราชการ งานวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และจุลสาร ตลอดจนสื่อสิ่งพิมพ์ ชนิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการวิจัย ได้แก่ พุทธศิลป์ พุทธสุนทรียธรรม คุณค่าพุทธสุนทรียธรรม ประเพณีลากพระและบริบทชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เพื่อจะได้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้นซึ่งจะช่วยสร้างพื้นฐานการทำความเข้าใจในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในบริบทที่เกิดขึ้นจริง เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และการศึกษาเชิงวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เอกสาร จัดระเบียบและจำแนกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศิลป์ สุนทรียธรรม และคุณค่าทางวัฒนธรรมตามรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถจัดการข้อมูลที่ได้ให้มีโครงสร้างที่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเฉพาะในเรื่องพุทธศิลป์ พุทธสุนทรียธรรม คุณค่าพุทธสุนทรียธรรม และประเพณีลากพระในบริบทชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดพุทธศิลป์ในเรื่องพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย ศิลปวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพุทธศาสนาโดยสะท้อนให้เห็นตามประเด็น คือ

แนวคิดพุทธศิลป์ในเรื่องพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ด้านจิตรกรรม สะท้อนเรื่องราวพุทธประวัติและศาสนา

แนวคิดพุทธศิลป์ในเรื่องพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ด้านประติมากรรม สะท้อนความเชื่อทางศาสนา อำนาจ และความงาม

แนวคิดพุทธศิลป์ในเรื่องพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรม สะท้อนเรื่องราวทางศาสนา ชุมชน ความอุดมสมบูรณ์ และความงาม

2. พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นประเด็น คือ

- ประเพณีลากพระ พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏเป็นรูปธรรม (ความสามัคคี, ความศรัทธา, ความกตัญญู)
- ประเพณีลากพระ พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏเป็นนามธรรม (ความเมตตา, การพัฒนาจิตใจ, สัจธรรมแห่งชีวิต)

3. คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็นประเด็น คือ

- พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ การอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด (ความศรัทธา, ความสามัคคี, เศรษฐกิจชุมชน)

- พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ การรักษาอัตลักษณ์ชุมชน (พุทธศิลป์, ประเพณีวัฒนธรรม)

อภิปรายผล

1. พบว่า พุทธศิลป์ในเรื่องพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยส่วนหลัก ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม

1.1. จิตรกรรม ปรากฏทั้ง จิตรกรรมไทยแบบประยุกต์ และ จิตรกรรมไทยแบบประเพณี ซึ่งสะท้อนความงามเชิงสุนทรียภาพของพุทธศิลป์ผ่านการเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรม ด้วยการ

ผสมผสานรูปแบบศิลปะดั้งเดิมกับความคิดสร้างสรรค์ร่วมสมัย ส่งผลต่อพุทธสุนทรียธรรมด้าน ความงามทางพุทธศาสนา และ การสร้างศรัทธาในจิตใจ

1.2. ประติมากรรม มีทั้ง ประติมากรรมเพื่อเคารพบูชา และ ประติมากรรมเพื่อประดับตกแต่ง แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อทางศาสนา ควบคู่กับการแสดงฝีมือและความวิจิตรของช่างท้องถิ่น เชื่อมโยงกับพุทธสุนทรียธรรมด้าน การยึดเหนี่ยวจิตใจ และ การอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ

1.3. สถาปัตยกรรม รูปแบบเรือพระมีความหลากหลาย ประดับตกแต่งด้วยลวดลายพุทธศิลป์ และลายท้องถิ่นที่งดงาม แสดงถึงการผสมผสานศิลปะและภูมิปัญญาชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของพุทธสุนทรียธรรมด้าน ความสามัคคีของชุมชน และ การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม สอดคล้องกับพุทธสุนทรียธรรมด้านการสร้างศรัทธาและความงามทางพุทธศาสนา ประติมากรรมมีทั้งเพื่อเคารพบูชาและเพื่อประดับตกแต่ง แสดงถึงคติความเชื่อทางศาสนาและความวิจิตรของงานช่างท้องถิ่น เชื่อมโยงกับพุทธสุนทรียธรรมด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจและการอนุรักษ์ศิลปะ ส่วนสถาปัตยกรรมมีความหลากหลายของรูปแบบเรือพระที่ประดับด้วยลวดลายงดงาม สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและความร่วมแรงร่วมใจของชุมชน อันสัมพันธ์กับพุทธสุนทรียธรรมด้านความสามัคคีและการสืบสานประเพณีวัฒนธรรม สอดคล้องงานวิจัยของ อุดุลย์ หลานวงศ์ พบว่า พุทธศิลป์ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยวิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น ซึ่งหมื่นนี้ได้มีการพัฒนาจากวิหารเสนาสนะอันที่อยู่พระพุทธรูปเจ้าและพระสาวก และถ้าที่พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาต ต่อมาปรากฏพบบัญญัติเกี่ยวกับพุทธศิลป์ ประเภทสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนรูปแบบลักษณะ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้าง (อุดุลย์ หลานวงศ์, 2561) และงานวิจัย วงษ์สิริ เรื่องศรี ศึกษาวิจัยเรื่อง รวมใจจิตอาสาสานต่อพุทธศิลป์ “เรือพระ” ประเพณีวัฒนธรรมชาวใต้ของวัดควนสุบรรณ ตำบลควนสุบรรณ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า พุทธศิลป์ในเรือพระจะเป็นการประดิษฐ์สรรค์สร้างที่มีการสะท้อนถึงเนื้อหา เรื่องราว รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นเป็นสิ่งที่เรือพระมีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้อง ครอบคลุมไปถึงขอบเขตประสบการณ์ทั้งหมด หรือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ พฤติกรรมการแสดงออกถึงความรู้สึก ซึ่งเป็นเรื่องของสุนทรียภาพ หรือพุทธศิลป์ หรือ พรรณนาอารมณ์ สร้างแสดงเป็นที่ประจักษ์ในรูปแบบของสัญลักษณ์ในผลงานด้วยความลึก (วงษ์สิริ เรื่องศรี, 2565)

2. พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชน ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย ด้านความสามัคคี ความศรัทธา ความกตัญญูกตเวที ความเมตตา การพัฒนาจิตใจ และการตระหนักถึงสังขารแห่งชีวิต ทั้งนี้เพราะชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจกัน โดยแสดงผ่านพิธีกรรมและศิลปะทางศาสนา มีการอุทิศส่วนกุศลและเคารพบรรพบุรุษ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ ทั้งระลึกถึงความไม่เที่ยงของชีวิต สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูวิศาลธรรมจารี พบว่า พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระเดือนห้า เมืองอลอง นครศรีธรรมราช ที่พบว่า พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระที่เห็นได้ชัด คือ 1) กฎแห่งกรรม 2) ความโอบอ้อมอารี 3) ความสามัคคี (สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูวิศาลธรรมจารี, 2558) และงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักดิ์พันธ์) และคณะ พบว่า พุทธสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ เป็นงานศิลปะที่มีคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในลักษณะของสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และ

ประติมากรรมที่สามารถสนองความต้องการทางด้านจิตใจ แสดงออกถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่น ได้แก่ เรือพระ บุษบก พระลาก กงล้อธรรมจักร และพญานาค และมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ ประเทศไทย รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปฐมพงศ์ บุษบาบุตร, 2565) พบว่า สุนทรียธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นหัวใจที่สำคัญของการหลุดพ้น คือ อรรถรส ธรรมรส และวิมุตติรส (พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักดิ์พันธ์) และคณะ, 2563)

3. คุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านพุทธศิลป์ คุณค่าด้านความสามัคคี คุณค่าด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะ ประเพณีลากพระช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านได้แสดงออกถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้ทำบุญ ฟังธรรม และมีโอกาสใคร่ครวญหลักธรรม ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้อ่อนโยนและสงบเย็น มีการร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งในการสร้างเรือพระ การจัดขบวนแห่ และตกแต่งเรือพระโดยใช้แนวคิดทางธรรมะผ่านงานศิลปะ ทั้งนี้ประเพณีลากพระดึงดูดผู้คนจากทั้งในและนอกพื้นที่มาร่วมงาน ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการจำหน่ายสินค้า อาหาร เครื่องสัการะ และบริการต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและความเชื่อดั้งเดิม เป็นเครื่องยึดโยงจิตวิญญาณของชุมชน และช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงรากเหง้าและภูมิปัญญาของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักดิ์พันธ์) และคณะ พบว่า คุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ ที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรมการชักพระในภาคใต้ ประเทศไทย คุณค่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) คุณค่าภายในเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของมันเอง ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาประกอบให้มีค่าขึ้นมา มีลักษณะเป็นนามธรรม เพื่อสนองความต้องการคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความสุข ความดี ความสงบ โดยคุณค่าภายในจะเป็นตัวหนุนเสริมคุณค่าภายนอก ช่วยให้ชีวิตมีความสมดุล พอเพียง และอยู่อย่างมีความหมายต่อตัวเอง ครอบครัวและสังคม 2) คุณค่าภายนอกเป็นคุณค่าที่ไม่ได้มีอยู่ในตัวของมันเองต้องอาศัยสิ่งอื่นมาประกอบให้มีค่าขึ้นมา มีลักษณะมองเห็นได้ชัด และสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลาไม่มีความคงที่เพราะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ประกอบให้มีค่าขึ้น เช่น เงินมีค่า เพราะนำซื้อหาสิ่งใดก็ได้ตามความปรารถนา ความรู้มีค่าเพราะเรียนแล้วสามารถหางานทำได้มีรายได้ตอบแทน พบคุณค่าทางพุทธศิลป์ คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม คุณค่าความสามัคคีของชุมชน คุณค่าการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและคุณค่าการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น (พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักดิ์พันธ์) และคณะ, 2563) และงานวิจัยของ สุพัตรา คงขำ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า คุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระบก สามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ด้านการพัฒนาบุคคลและด้านการพัฒนาสังคม โดย 1) คุณค่าด้านพัฒนาบุคคล ประกอบด้วย 1) พัฒนาสติปัญญา 2) พัฒนาอารมณ์ 3) พัฒนาจิตใจ 4) พัฒนา 5) การปรับตนเองทางสังคม มี และ 2) คุณค่าด้านการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านศิลปกรรม 4) ด้านศาสนา ทำนุบำรุงศาสนา 5) ด้านความเชื่อ 6) ด้านวัฒนธรรม 7) ด้านความสามัคคี 8) สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ที่ และ 9) การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ให้กับชุมชน (สุพัตรา คงขำ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ข้อค้นพบ การศึกษาพุทธศิลป์และพุทธสุนทรียธรรมในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ พบว่าชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์รูปแบบ “เรือพระบก” ได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งผสมผสานศิลปะ 3 ด้าน คือ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ให้สอดคล้องกับคติความเชื่อและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

กระบวนการ การดำเนินประเพณีลากพระของชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนหลายภาคส่วน ตั้งแต่การออกแบบและสร้างเรือพระ การประดับตกแต่ง ไปจนถึงการจัดขบวนและกิจกรรมประกอบประเพณี กระบวนการนี้ไม่เพียงถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังเสริมสร้างความสามัคคีและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น

ผลสำเร็จ ประเพณีลากพระในชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน สร้างผลลัพธ์เชิงบวกทั้งด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม การกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ได้จากการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้เป็น ต้นแบบ หรือ เครื่องมือ ในการพัฒนาประเพณีและกิจกรรมวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่อื่น โดยปรับให้เหมาะสมกับภูมิสังคมและทุนวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

พุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ความสามัคคี ความศรัทธา ความกตัญญูตเวที ความเมตตา การพัฒนาจิตใจ และการตระหนักในสัจธรรมแห่งชีวิต ซึ่งสะท้อนถึงความงามทางพุทธศาสนาในทั้งมิติทางโลกและทางธรรม ก่อให้เกิดความสงบสุขทางใจ และเป็นเครื่องมือหล่อหลอมจิตใจให้มีคุณธรรม

ทั้งนี้ ประเพณีลากพระยังสะท้อนคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านจิตใจ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวและพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชน คุณค่าด้านพุทธศิลป์ ที่สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าด้านความสามัคคี ที่เสริมสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชน คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ที่ช่วยส่งเสริมการจ้างงาน สร้างรายได้ และกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ และคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณี ที่สืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนผ่านศิลปวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างมั่นคง

สรุปและข้อเสนอแนะ

เรือพระในชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าพุทธสุนทรียธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระของชุมชนตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยที่ถ่ายทอดหยั่งรากลึกไปสู่ชุมชน ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ทรงคุณค่าและได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เชิงปฏิบัติการ การอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบเรือพระบก จัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติ (Guideline) สำหรับการออกแบบและตกแต่งเรือพระบก โดยรวบรวมองค์ความรู้ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ช่างฝีมือและเยาวชนได้มีส่วนร่วมเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อถ่ายทอดทักษะและภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเครือข่ายชุมชนและภาคีความร่วมมือ สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน วัด หน่วยงานท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดงานประเพณีทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และองค์ความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดงานกับพื้นที่อื่น

เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและยกระดับคุณภาพงานประเพณีการบูรณาการพุทธสุนทรียธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว (Cultural Route) ที่เชื่อมโยงประเพณีลากพระกับแหล่งวัฒนธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาเนื้อหาสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่คุณค่าของ ประเพณีในวงกว้าง การจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ จัดทำฐานข้อมูลดิจิทัล (Digital Archive) รวบรวมภาพ เสียง วิดีโอ และเอกสารเกี่ยวกับการจัดประเพณีลากพระ เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงและใช้ในการศึกษา จัดกิจกรรม เสวนาและนิทรรศการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป การต่อยอดไปสู่พื้นที่อื่น นำแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนและรูปแบบการจัดงานไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีประเพณีใกล้เคียง โดยปรับให้เหมาะสม กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในชุมชนอื่นเพื่อ พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2551). ลักษณะไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปฐมพงศ์ บุชาบุตร. (2565). ศึกษาวิเคราะห์สุนทรียธรรมในทศชาติชาดกของพระโพธิสัตว์. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 9(2), 63-72.
- พระครูสังฆรักษ์สุทัศน์ มุนินโท (ศักดิ์พันธ์) และคณะ. (2563). คุณค่าทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในประเพณีวัฒนธรรม การชักพระในภาคใต้ ประเทศไทย. วารสารเซนต์จอห์น, 23(32), 213-229.
- วงศ์สิริ เรืองศรี. (2565). “รวมใจจิตอาสา สานต่อพุทธศิลป์ เรือพระ ประเพณีวัฒนธรรมชาวใต้ของวัดควนสุบรรณ ตำบลควนสุบรรณ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 5(2), 1-19.
- สำนักงานเทศบาลตำบลเขาใหญ่. (2562). งานประเพณีชักลากเรือพระบก วัดไพรสนธ์ ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2568 จาก http://www.khaoyailocal.go.th/news/doc_download/1390_งานประเพณีชักลากเรือพระบก_ก_080321_132210.pdf
- สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูวิศาลธรรมจารี. (2558). พุทธจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีลากพระเดือนห้าเมืองอลอง นครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์, 2(1), 8-15.
- สุพัตรา คงขำ. (2564). รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านการลากพระแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- แสงอาทิตย์ ไทยมิตร. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาทกับสุนทรียศาสตร์. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 1(1), 37-48.
- อดุลย์ หลานวงศ์. (2561). ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพุทธศิลป์ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

แนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า*

GUIDELINES FOR ENHANCING THE SANITATION SKILLS OF CLEANING STAFFS IN THE SHOPPING CENTERS

ภาวัช ครูช*, บุษกร วัฒนบุตร, วงศ์วิศว์ หมั่นเทพ

Phawat Cruz*, Bussakorn Wattanaboot, Wongwit Mueanthep

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Pathumthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: cruzphawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความหมายและองค์ประกอบสำคัญของงานบริการทำความสะอาด แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การค้า ความท้าทายในการทำความสะอาดในบริบทศูนย์การค้า รวมถึงแนวทางในการส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการในศูนย์การค้าโดยอาศัยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากบทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการปฏิบัติงานเฉพาะด้านการทำความสะอาด การใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้สารเคมีทำความสะอาด ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างทำความสะอาดและการฆ่าเชื้อระดับพื้นฐานที่ลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนข้ามพื้นที่ องค์ประกอบสำคัญของทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการทำความสะอาด ประสบการณ์ในการทำความสะอาด และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับงานทำความสะอาดในศูนย์การค้า แนวทางในการส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้าสามารถดำเนินการผ่านการฝึกอบรมและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมถาม-ตอบแบบหมู่คณะ และการฝึกปฏิบัติเพื่อใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งล้วนมีประโยชน์เชิงนโยบายต่อการบริหารศูนย์การค้าทุกขนาดที่มีผู้ใช้บริการหนาแน่น และมีความสำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการทำความสะอาดที่มีมูลค่าสูงและเติบโตอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การส่งเสริมทักษะ, ทักษะอนามัย, บุคลากรบริการ, ศูนย์การค้า

Abstract

This academic article examines the definition and essential components of cleaning services within the context of shopping malls. It explores theoretical perspectives on shopping centers, the operational challenges of maintaining hygiene in traffic environments, and strategies

for enhancing sanitation skills of cleaning staffs. The study is based on documentary research, drawing from secondary sources including academic articles and empirical studies. Findings indicate that sanitation skills of cleaning staffs refer to professional behaviors reflecting their ability to perform specialized cleaning tasks, operate modern equipment, and apply safety protocols in the usage of cleaning chemicals. It also involves understanding the differences between cleaning and basic sanitization practices, particularly in preventing cross-contamination across public areas. The core components of sanitation skills include: 1) technical knowledge of cleaning procedures, 2) practical experience in complex environments, and 3) professional behaviors aligned with the operational standards of shopping centers. To enhance these sanitation skills, the study recommends a structural approach, including training programs, systematic performance evaluations, group-based question-and-answer sessions, and hands-on practice with advanced technologies. These strategies not only strengthen individual skill sets but also support organizational goals related to cleanliness, customer safety, and service quality in complex retail environments. Furthermore, such competency development carries broader policy implications for the management of all-sized shopping centers and plays a vital role in sustaining the high competitiveness of the commercial cleaning industry, especially in contexts where hygiene standards are central to customer satisfaction and public health assurance.

Keywords: Skill Enhancement, Sanitation Skills, Cleaning Staffs, Shopping Centers

บทนำ

ธุรกิจทำความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีผลอย่างมากต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศไทยเนื่องจากเป็นแหล่งจ้างงานและช่วยสนับสนุนธุรกิจอื่นๆ ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมภาคบริการได้รับการประเมินมูลค่าในภาพรวมไว้สูงกว่า 44,682 ล้านบาท หรือประมาณ 60% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยการเติบโตของอุตสาหกรรมภาคบริการที่มากที่สุดอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หลายบริษัทในอุตสาหกรรมภาคบริการต่างเร่งสร้างศักยภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ในช่วงครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2563-2567) ขณะที่การผลิตและการภาคแรงงานถดถอยลง อุตสาหกรรมภาคบริการกลับก้าวกระโดดขึ้นมา มีบทบาทอย่างมาก โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยและได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (นิธิสาร พงศ์ปิยะไพบูลย์, 2567); (ประอรพิต กัษรวิวัฒนา, 2563); (โสธดา เลิศอาภาจิตร, 2563)

ศูนย์การค้ามีความต้องการบุคลากรบริการที่มีทักษะอนามัยสูงมาช่วยรักษาสภาพแวดล้อมและรักษามาตรฐานด้านสุขอนามัย ดังนั้นการส่งเสริมทักษะอนามัยให้แก่ของบุคลากรบริการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการให้บริการเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมภาพลักษณ์ของพื้นที่โดยรวม และยกระดับความสามารถในการแข่งขันธุรกิจด้านความสะอาดอีกด้วย ศูนย์การค้าจัดได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีมูลค่าสูง และเป็นแหล่งดึงดูดผู้คน

หลากหลายกลุ่ม โดยมีปริมาณผู้เข้าใช้บริการ เป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ความหนาแน่นของผู้ใช้บริการนี้ทำให้มีความจำเป็นต้องกำหนดแนวทางทำความสะอาดที่เข้มงวดและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่มีสุขอนามัยและนำให้บริการ การรักษามาตรฐานความสะอาดในระดับสูงจึงมีส่วนสำคัญต่อการยกระดับประสบการณ์ของลูกค้าในเชิงบวก (ServiceMaster Clean, 2024); (ISSA, 2024); (National Safety Council, 2023)

จากความสำคัญของทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญในภาคอุตสาหกรรมบริการที่ช่วยสนับสนุนธุรกิจอื่นๆ ที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันประเทศ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ห้างสรรพสินค้าอื่นๆ แทบทุกประเภท รวมถึง ศูนย์การค้า ส่งผลให้ผู้ให้บริการที่พบเห็นพฤติกรรมการทำงานที่สะท้อนทักษะอนามัยที่สูงของบุคลากรบริการเกิดความมั่นใจในสุขอนามัย และมั่นใจในการสัมผัสกับพื้นผิวของส่วนกลางต่างๆ ของศูนย์การค้า การสร้างความเชื่อมั่นในทักษะผู้ให้บริการนี้เองส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจด้านทำความสะอาดในระยะยาว รวมถึงความสำคัญในฐานะบุคลากรบริการผู้บำรุงรักษาให้พื้นที่ดูน่าใช้งาน สะอาด เป็นระเบียบ ไม่เปรอะเปื้อนปนสิ่งสกปรก หรือพบมูลฝอยตกค้าง ผู้ศึกษาจึงศึกษาตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของการส่งเสริมทักษะของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า ทบทวนและนำเสนอความหมายและองค์ประกอบสำคัญของงานบริการทำความสะอาด รวบรวมข้อมูลเชิงลึกแนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การค้า อภิปรายความท้าทายในการทำความสะอาดในบริบทศูนย์การค้า นำไปสู่การทบทวนทฤษฎีทางวิชาการโดยการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์เชิงนโยบายของศูนย์การค้า โดยนำเสนอเป็น “แนวทางในการส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการในศูนย์การค้า”

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ตามแนวคิดกระบวนการวิพากษ์ภายในของ Kerlinger, F.N. (1968) ซึ่งผู้ศึกษาได้ประเมินคุณค่าของเอกสารผ่านกระบวนการวิพากษ์ภายใน (Internal Criticism) โดยมุ่งเน้นตรวจสอบความครอบคลุมและความสอดคล้องของเนื้อหาในเอกสารกับหัวข้อของการศึกษา (Kerlinger, F. N., 1968) หลังจากนั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารอีกครั้งตามเกณฑ์ของ Scott, J. (2006) ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 4 ประการ ได้แก่หลักความถูกต้อง (Authenticity) เอกสารต้องมีแหล่งที่มาชัดเจนและน่าเชื่อถือ รวมถึงมีความสอดคล้องกับบริบทของเวลาที่เผยแพร่หลักความน่าเชื่อถือ (Credibility) ข้อมูลภายในเอกสารต้องปราศจากความคลาดเคลื่อนหรือการบิดเบือน หลักความเป็นตัวแทน (Representativeness) เอกสารต้องสามารถสะท้อนลักษณะหรือข้อมูลที่แทนกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม หลักความหมายชัดเจน (Meaningfulness) เอกสารต้องมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถสื่อความหมายที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้อย่างชัดเจน แนวทางวิเคราะห์ดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้การศึกษานี้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการและการปฏิบัติในขั้นตอนต่อไปได้อย่างเหมาะสม (Scott, J., 2006)

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การค้า

สภาศูนย์การค้าระหว่างประเทศ (ICSC) อธิบายว่า “ศูนย์การค้า” นับเป็นส่วนหนึ่งของภาคธุรกิจร้านค้าปลีกสมัยใหม่ และถือเป็นศูนย์กลางทางพาณิชย์กรรมที่รวบรวมร้านค้าปลีก ร้านอาหาร พื้นที่จัดอีเวนต์ และสถานบันเทิงไว้ในพื้นที่เดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคจำนวนมากในแต่ละวัน ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งนิยม

ใช้เป็นสถานที่พบปะและเลือกซื้อสินค้าและบริการหลากหลายประเภทในจุดเดียว (International Council of Shopping Centers, 2023) ศูนย์การค้าจะมีผู้ใช้บริการหนาแน่นเป็นพิเศษในช่วงสุดสัปดาห์หรือช่วงที่มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานอีเวนต์ของศิลปิน งานเฉลิมฉลองเทศกาล การรวมตัวของแฟนคลับเพื่อพบปะศิลปินชื่อดัง งานแสดงกีฬา ดนตรี ของเล่น รวมถึงกิจกรรมนันทนาการและการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดผู้คนจำนวนมากให้มาใช้บริการภายในศูนย์การค้าอย่างต่อเนื่องตลอดวัน ในเชิงธุรกิจ นักวิเคราะห์อาวุโส สถาบันวิจัยกรุงศรี อธิบายว่า ศูนย์การค้าในภาคค้าปลีกสมัยใหม่มีแนวโน้มเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5.0-5.5 ต่อปี ในช่วง พ.ศ. 2567-2569 ปัจจัยสนับสนุนการเติบโต ได้แก่ การฟื้นตัวของกำลังซื้อภายในประเทศ การกลับมาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ การพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ภาครัฐ การขยายตัวของการค้าออนไลน์ และการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม กลุ่มลูกค้าของศูนย์การค้าคือผู้มีฐานะรายได้ระดับรายได้กลางถึงสูง ผู้ประกอบการส่วนมากจึงดำเนินการลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Omnichannel และ Artificial Reality (AR) เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเลือกซื้อสินค้า พร้อมขยายสาขาในพื้นที่ศักยภาพในประเทศ ร่วมกับการพัฒนาแนวทางเติบโตที่ยั่งยืนและใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ขณะที่ธุรกิจค้าปลีกอื่นๆ ที่มีขนาดย่อมลงมา ได้แก่ ไฮเปอร์มาร์เก็ต ซูเปอร์มาร์เก็ต และ ร้านสะดวกซื้อ (มินิมาร์ท) ได้รับการคาดการณ์ว่าจะเติบโตที่ 2.0 - 3.0%, 6.5 - 7.0%, และ 5.0 - 5.5% ต่อปี ตามลำดับ โดยอาศัยการขยายสาขาครอบคลุมทั่วประเทศและปรับสินค้าให้หลากหลายขึ้น(นรินทร์ ดันไพบูลย์, 2567)

แนวคิดการทำความสะอาด

ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (CDC) แห่งสหรัฐอเมริกา สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและบริการมนุษย์ อธิบายว่า “การทำความสะอาด” (Cleaning) หมายถึง กระบวนการขจัดสิ่งสกปรกที่มองเห็นได้ เศษผง และสิ่งเจือปนต่าง ๆ ออกจากพื้นผิว โดยทั่วไปจะใช้น้ำสบู่หรือน้ำยาทำความสะอาดร่วมกับน้ำ ส่วน “ฆ่าเชื้อ” (Disinfection) หมายถึง ขั้นตอนที่ต้องเนื่องจากการทำความสะอาด โดยใช้สารเคมีในการทำลายเชื้อโรคและจุลินทรีย์ที่อาจก่อให้เกิดโรค การดำเนินการทั้งสองกระบวนการเมื่อทำร่วมกัน จึงจะเรียกว่า “อนามัยขั้นพื้นฐาน” การอนามัยขั้นพื้นฐาน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสะอาดทั่วไปของอาคารในบริษัท ชุมชน อาทิ สำนักงาน โรงยิม ศูนย์ชุมชน โดยมีได้มีจุดประสงค์เพื่อใช้กับสถานพยาบาลหรือสถานที่อื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดเฉพาะด้าน และมีความสำคัญต่อพื้นที่ที่มีการถูกใช้งานหรือการสัญจรสูง เช่น ศูนย์การค้า การทำความสะอาดที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องพิจารณาการเลือกใช้สารทำความสะอาดอย่างเหมาะสม การใช้เทคนิคที่ถูกต้อง รวมถึงการรักษาพื้นผิวให้ปลอดจากสิ่งปนเปื้อน (Impurities) ในระยะเวลาที่เพียงพอ หากมีการทำความสะอาดไม่เพียงพอ อาจส่งผลให้เกิดการสะสมของเชื้อโรค แบคทีเรีย และไวรัส นำไปสู่ความเสี่ยงต่อสุขภาพของทั้งบุคลากรบริการ และผู้ใช้บริการ (Centers for Disease Control and Prevention, 2024)

ความท้าทายของการทำความสะอาดในศูนย์การค้า

เครือข่าย Jones Lang Lasalle ที่ปรึกษาและบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ชั้นนำระดับโลก มีสำนักงานในหลายประเทศ รวมถึงดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมานานกว่า 35 ปี อธิบายถึงความท้าทายในการทำความสะอาด

ในศูนย์การค้าว่า การดำเนินงานด้านสุขอนามัยที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ของลูกค้าและความปลอดภัยด้านสุขภาพ แต่ยังสะท้อนภาพลักษณ์ด้านความเป็นมืออาชีพของผู้ประกอบการ และสนับสนุนความยั่งยืนทางธุรกิจในระยะยาว (Jones Lang LaSalle, 2022)

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงความท้าทายเชิงปฏิบัติในการทำความสะอาดในศูนย์การค้าจากแนวคิดศูนย์การค้า และแนวคิดการทำความสะอาดข้างต้นนำไปสู่ความท้าทายเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ความซับซ้อนของพื้นที่และพื้นผิวที่หลากหลาย

การบริหารจัดการสุขอนามัยภายในศูนย์การค้าเผชิญข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในด้านลักษณะพื้นผิวที่หลากหลายและมีการสัมผัสบ่อย อาทิ ปุ่มลิฟต์ ราวจับบันไดเลื่อน กลอนประตูห้องน้ำ เบาะให้นมบุตร เครื่องเล่นในสนามเด็กเล่น หรือจุดบริการ Kiosk รวมถึง พื้นที่บริเวณโถงทางเข้า หรือพื้นที่บริเวณจัดงานอีเวนต์ หรือสถานบันเทิงที่มักมีปริมาณขยะล้นจากผู้ใช้บริการที่มีปริมาณสูง ห้องน้ำเด็กที่มีเครื่องเล่น ห้องลองเสื้อ ห้องมุสลิม ห้องผู้ไร้รถเข็น ห้องให้นมบุตรที่เป็นพื้นที่ที่ต้องได้รับการดูแลอย่างพิถีพิถันเพราะมีบุคคลที่มีความต้องการพิเศษเข้าใช้งานเป็นระยะเวลานานกว่าปกติ

2. ความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีและบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะ

ศูนย์การค้าต้องการแนวทางการทำความสะอาดเฉพาะเจาะจงและเป็นระบบ โดยใช้บุคลากรที่ผ่านการอบรมตามมาตรฐานสุขอนามัย พร้อมตารางทำความสะอาดรายวันและการขัดล้างใหญ่ตามรอบ เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการในพื้นที่สำคัญ เช่น ห้องน้ำ ศูนย์อาหาร งานทำความสะอาดกระจกที่ต้องรอยตัว ดาดฟ้า งานขัดล้างลานจอดรถ และ งานขัดล้างปล่องลิฟต์แก้ว (AIM Commercial Cleaning Services, 2024); (Centers for Disease Control and Prevention, 2022)

3. ข้อจำกัดด้านเวลาและการให้บริการอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์การค้ายังต้องเผชิญข้อจำกัดจากการใช้งานพื้นที่ต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง รวมถึงความหนาแน่นของผู้ใช้บริการในช่วงสุดสัปดาห์และงานกิจกรรมพิเศษที่หลากหลาย ส่งผลให้ต้องดำเนินการทำความสะอาดให้เสร็จสิ้นภายในเวลาจำกัด แต่ยังคงความพิถีพิถัน โดยเฉพาะพื้นที่เสี่ยงสูง เช่น ทางเข้า ห้องน้ำ ห้องผู้ไร้รถเข็น และศูนย์อาหาร ซึ่งมีปัญหาเฉพาะด้านที่ต้องอาศัยความรู้เชิงเทคนิค และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น พรหมดักฝุ่นที่โถงทางเข้าในช่วงฤดูฝน พรหมยางไต้มือจับอ่างล้างมือ พื้นศูนย์อาหารที่ต้องดูดคราบมัน หรือห้องน้ำที่สะท้อนความสะอาดภาพรวมของศูนย์การค้า (Singapore Cleaning Guidelines, 2024)

ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า

บริษัท Service Master Clean ผู้ดำเนินธุรกิจด้านความสะอาดเชิงพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และอีกกว่า 10 ประเทศ อธิบายว่า การทำความสะอาดโดย “แรงงานคน” ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เข้าถึงยากหรือมีความซับซ้อน เช่น พื้นหินหยาบ พรหมหู ตะแกรงเหนือร้านค้า หรือผนังที่มีร่องรอยของสัตว์รบกวน (ServiceMaster Clean, 2024)

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้พบว่า “ทักษะอนามัย” หมายถึง การกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการขจัดเชื้อโรคส่วนใหญ่ที่หลงเหลือหลังจากการทำความสะอาดได้ การใช้กระบวนการทำความสะอาดและการฆ่าเชื้อร่วมกันอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ ซับซ้อนแตกต่างกันไปตาม

พื้นผิว ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีข้อจำกัดด้านระยะเวลา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมทั่วไป

ส่วน“ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า” จึงหมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการดำเนินงานด้านสุขอนามัยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะการจัดสิ่งสกปรกพื้นฐาน แต่รวมถึงความรู้ด้านสุขอนามัย การใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของแต่ละพื้นผิว ใช้สารเคมีทำความสะอาดให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย

หากพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ย่อมนำไปสู่ข้อร้องเรียนด้านภาพลักษณ์ของศูนย์การค้า นอกจากนั้นแล้ว บุคลากรบริการที่มีทักษะอนามัย ยังต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการป้องกันการปนเปื้อนข้ามพื้นที่ (cross-contamination) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในพื้นที่สาธารณะอย่างศูนย์การค้า ที่มีการใช้งานอย่างต่อเนื่องและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง

แนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า

Vargas, R. & Jensen, D., Bicknell, A. อธิบายว่า การส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้ามี 3 องค์ประกอบที่สำคัญที่จะสามารถช่วยส่งเสริมทั้งความรู้ และทักษะอันสะท้อนพฤติกรรมการทำงานที่พึงประสงค์ รวมถึงความสามารถในการปรับตัวตามขั้นตอนการทำงานปรับเปลี่ยนใหม่อยู่เสมอตามบริบทพื้นที่ที่มีปัญหาเฉพาะในแต่ละพื้นที่ องค์ประกอบที่สำคัญมีดังนี้ (Vargas, R. & Jensen, D., 2023); (Bicknell, A., 2022)

1. ความรู้เกี่ยวกับการทำความสะอาด หมายถึง ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประเภทและคุณสมบัติของสารทำความสะอาดและสารฆ่าเชื้อ กลไกการทำงานที่ช่วยกำจัดเชื้อโรค และวิธีการที่ถูกต้องในการทำความสะอาดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ความรู้นี้เป็นพื้นฐานในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และวิธีการที่สอดคล้องกับมาตรฐานและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน (CDC, 2023)

2. ประสบการณ์ในการทำความสะอาด หมายถึง ความถนัดที่มากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริงตามหลักการที่ได้เรียนรู้ เช่น การเตรียมพื้นผิว การเจือจางและใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี การใช้อุปกรณ์อย่างปลอดภัย และการปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้การฆ่าเชื้อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบการณ์ยังช่วยส่งเสริมทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปรับเทคนิคให้เหมาะสมกับระดับความสกปรกและข้อจำกัดในแต่ละสภาพแวดล้อม (Occupational Safety and Health Administration, 2023)

3. พฤติกรรมที่พึงประสงค์เกี่ยวข้องกับงานทำความสะอาด หมายถึง ทักษะการปฏิบัติตนอันมีต่อการรักษามาตรฐานความปลอดภัย เช่น ความใส่ใจในรายละเอียด การปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา และความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการตามแนวทางและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมเหล่านี้ช่วยให้พนักงานทำความสะอาดสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงเร็ว เช่น ศูนย์การค้า (World Health Organization, 2022)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การส่งเสริมทักษะอนามัยของพนักงานทำความสะอาดใน 3 องค์ประกอบข้างต้น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการทำความสะอาด 2) ประสบการณ์ในการทำความสะอาด และ 3) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับงานทำความสะอาด ซึ่งจะใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมทักษะอนามัยของ

บุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้าที่ทุกตารางพื้นที่มีมูลค่าสูง มีปัญหาเฉพาะและความยากในการทำ ความสะอาดในแต่ละพื้นที่ ต้องการนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสังเกตปัญหาก่อนเข้าดำเนินการ จัดการสภาพแวดล้อม และความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้ใช้บริการ

แนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้ามีความหลากหลายและ สามารถอ้างอิงตามกรอบแนวทางของ (National Safety Council, 2023) ซึ่งระบุว่า ด้วยความก้าวหน้าของ กระบวนการทำความสะอาด รวมถึงข้อกำหนดด้านสุขอนามัยที่มีการปรับปรุงใหม่ ทำให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมีการออกแบบแนวทางส่งเสริมทักษะของพนักงานในรูปแบบที่ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคลากรบริการ ทำความสะอาดในศูนย์การค้า ซึ่งต้องได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทางที่ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้สารเคมี ทำความสะอาดอย่างถูกต้อง ความเข้าใจในหลักการทางวิทยาศาสตร์ของการฆ่าเชื้อ มาตรฐานความปลอดภัย และ ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยรายละเอียดมีดังนี้

1. การฝึกอบรมความรู้ ทักษะ ร่วมกับการประเมินคุณภาพงานอย่างเป็นระบบ เป็นการดำเนินการเพิ่มพูน ความรู้และทักษะเพื่อ “เปลี่ยน” พฤติกรรมการปฏิบัติงานของบุคลากรบริการทำความสะอาดให้มีมาตรฐานอย่าง ต่อเนื่อง เป็นกิจวัตร ภายใต้การกำหนดมาตรฐานและการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระยะ หลัก ได้แก่

1.1. ระยะปฐมนิเทศ (Orientation Phase) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการฝึกอบรมที่ มุ่งเน้นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเสี่ยงในสถานที่ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งแนะนำทักษะพื้นฐานอนามัยสำหรับ งานทำความสะอาดและสุขอนามัย

1.2. ระยะฝึกปฏิบัติจริง (Practical Training Phase) เป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการผ่าน สถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับงานจริง เพื่อเสริมสร้างทักษะการวิเคราะห์สถานการณ์และแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3. ระยะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Development Phase) เป็นการตรวจเยี่ยม ให้ข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอ เป็นประจำ โดยให้ผู้บริหารหรือหัวหน้างานลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมการทำงานจริง ของพนักงาน เพื่อระบุจุดอ่อนหรือความเสี่ยงในกระบวนการปฏิบัติงาน อาทิเช่น ความบกพร่องในขั้นตอนทำ ความสะอาด การรายงานข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน หรือ ขวนขวายการเป็นภาระหรือเกี่ยวกับข้อร้องเรียนจากลูกค้า จากนั้นหัวหน้าจึงให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขและพัฒนาทักษะ รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานได้เสนอแนวทาง ปรับปรุงกระบวนการทำงาน

1.4. ระยะการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Performance Evaluation Phase) เป็นการวัดประเมิน ความสำเร็จของการฝึกอบรมสามารถดำเนินการผ่านการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อประเมิน ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ การใช้ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานจริงในศูนย์การค้าเพื่อประเมินประสิทธิภาพเชิง พฤติกรรม ตลอดจนการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของพนักงานเพื่อสะท้อนความพึงพอใจและความ มั่นใจในทักษะที่ได้รับการส่งเสริม

2. การจัดกิจกรรมถาม-ตอบแบบหมู่คณะ (Group Q&A Activities) เป็นการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และ พัฒนาทักษะการบริการในเวลาที่มีอรรถประโยชน์ เป็นรูปแบบการให้ข้อคิด ปรับทัศนคติ เน้นเฉพาะเรื่องภารกิจที่สำคัญ

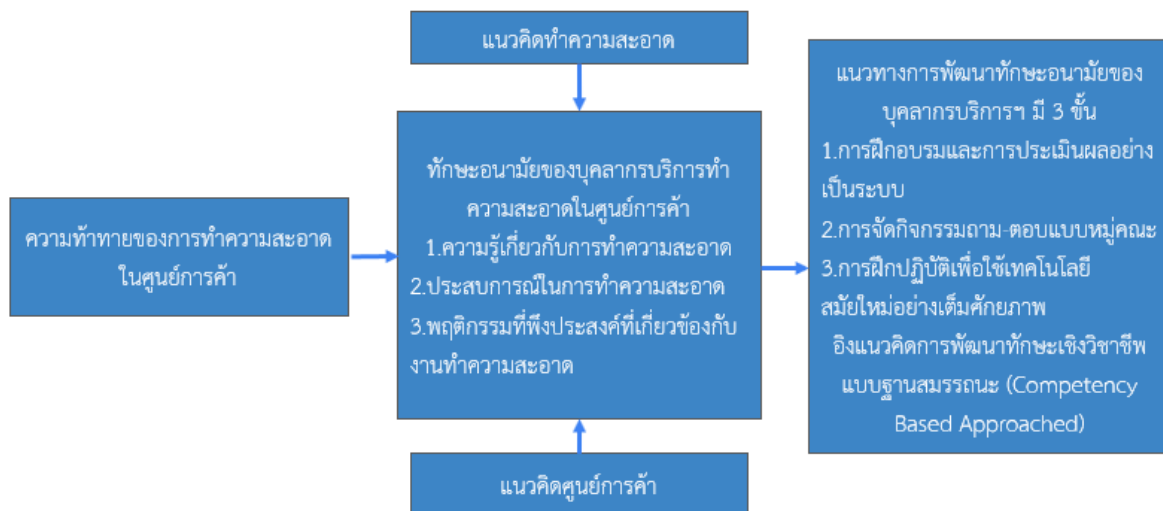
ประจำวัน การกิจที่จำเร่งด่วนหรือสิ่งที่ยังคงบกพร่องอยู่ ที่เหมาะสมกับบริบทของศูนย์การค้าที่บุคลากรบริการมี ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานและต้องใช้ความอดทนสูงมาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมแบบหมุนเวียนที่มีความกระชับ เข้าใจง่าย บุคลากรบริการสามารถ ฟัง จดจำ และนำไปปฏิบัติได้ทันที ไม่ซับซ้อน การจัดกิจกรรมตามตอบแบบหมุนเวียนควรเลือกประเด็นที่เป็นสาระสำคัญเพียงไม่กี่ประเด็นเท่านั้น การจัดกิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมทักษะการ คิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาผ่านการแลกเปลี่ยนสาระสำคัญและข้อมูลที่ควรรู้ของงานแต่ละพื้นที่บริการ และ จะช่วยให้พนักงานสามารถประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ไม่คาดคิดว่าควรประสานแจ้งหน่วยหรือฝ่ายใด หรือควรปฏิบัติตนเพื่อจัดการอย่างไร อาทิเช่น การ จัดการกับการรื้อไหลของสารเคมี อีกทั้งยังสามารถใช้เวทีดังกล่าวในการแบ่งปันข้อมูลสำคัญประจำเดือน เช่น กิจกรรมหรืออีเวนต์ที่ต้องการการสนับสนุน ตลอดจนแจ้งเตือนประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในช่วงเวลานั้น การ แสดงตัวอย่างและการฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการให้บริการอย่างมืออาชีพที่มุ่งเน้นมารยาท ท่าทีที่เหมาะสม และการรักษาภาพลักษณ์ที่สะอาดน่าเชื่อถือ จะช่วยสร้างความมั่นใจและประสบการณ์เชิงบวกแก่ผู้ใช้บริการในระยะ ยาว

3. การฝึกปฏิบัติเพื่อใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเต็มศักยภาพ (Training for Advanced Technology Utilization) เป็นการส่งเสริมให้บุคลากรบริการทุกระดับที่มีความพร้อมทางร่างกายและมีแรงจูงใจสูง ได้ฝึกใช้ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพงานบริการ โดยควรจัดหาอุปกรณ์ล้ำสมัย เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตสำหรับตรวจสอบคุณภาพงาน วิทยุสื่อสารที่มีฟังก์ชันเสริม และอุปกรณ์ทำความสะอาด อัตโนมัติ เช่น หุ่นยนต์ทำความสะอาด เครื่องดูดฝุ่นอัตโนมัติ (AutoVac Scrubber Dryers) รวมถึงระบบฆ่าเชื้อ ด้วยแสงยูวีและเครื่องพ่นฆ่าเชื้อระบบไฟฟ้าสถิต เพื่อใช้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง การฝึกดังกล่าวควรมุ่งเน้น พัฒนาความสามารถในการปรับตัวและใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น ระบบบริหารจัดการงาน ซอฟต์แวร์ ติดตามผลการปฏิบัติงาน แพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับจัดตารางงาน การเข้าถึงข้อมูลความปลอดภัย การอัปเดตแอปพลิเคชันเพื่อติดตามนโยบายใหม่ ๆ ตลอดจนการใช้สมาร์ทโฟนในการสื่อสารและรายงานสถานการณ์ เช่น การ พิมพ์ด้วยเสียง การถ่ายภาพเคลื่อนไหว และการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชันยอดนิยม เช่น LINE, Google Talk และ WhatsApp อย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ผลการศึกษาของ NHS England (2025) และ Facilicom (2024) สนับสนุนแนวทางดังกล่าวโดย ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมความรู้ทางสุขอนามัย การใช้อุปกรณ์ และความปลอดภัยจากสารเคมี ถือเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่บุคลากรต้องได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการทำความสะอาด การใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ เช่น AutoVac scrubber dryers และ electrostatic sprayers ตลอดจนการใช้และจัดเก็บน้ำยาฆ่าเชื้ออย่างปลอดภัย เพื่อ ป้องกันอุบัติเหตุและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (NHS England, 2025); (Facilicom, 2024)

องค์ความรู้ใหม่

ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้านำเสนอเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดล 3 องค์ประกอบ และ 3 แนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า

จากภาพที่ 1 อธิบาย ได้ว่าความท้าทายของการทำความสะอาดในศูนย์การค้า แนวคิดทำความสะอาด และแนวคิดศูนย์การค้า เป็นองค์ความรู้พื้นฐานของทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้า ทักษะดังกล่าวมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.ความรู้เกี่ยวกับการทำความสะอาด เช่น พื้นฐานในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับสภาพพื้นผิว 2. ประสบการณ์ในการทำความสะอาด เช่น การเตรียมพื้นผิว การเจือจางและใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี การใช้อุปกรณ์อย่างปลอดภัย 3. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับงาน หมายถึง ทักษะและการปฏิบัติงานอนามัยต่อการรักษามาตรฐานความสะอาด เช่น ความใส่ใจในรายละเอียด การปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการฯ สามารถส่งเสริมได้โดย 1) การฝึกอบรมและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ 2) การจัดกิจกรรมถาม-ตอบแบบหมู่คณะ และ 3) การฝึกปฏิบัติเพื่อใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเต็มศักยภาพ อิงแนวคิดการพัฒนาทักษะเชิงวิชาชีพแบบฐานสมรรถนะ (Competency Based Approach) เมื่อศูนย์การค้าได้นำแนวทางส่งเสริมทักษะอนามัยฯ ไปส่งเสริมทักษะให้แก่บุคลากรบริการอย่างต่อเนื่องย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือ บุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้าอาจมีทักษะอนามัยที่สูงขึ้นตามลำดับและอาจแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในงานทำความสะอาดอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สรุป

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาด” หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการปฏิบัติงานเฉพาะด้านในการทำความสะอาด ทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดมีความสำคัญเพราะสามารถช่วยรักษาภาพลักษณ์โดยรวมของสถานที่ทำงาน และต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการทำความสะอาดซึ่งในบทความนี้สถานที่ทำงานจะ หมายถึง ศูนย์การค้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่มูลค่าสูงมีผู้ใช้บริการจำนวนมากและมีการใช้งานอย่างต่อเนื่องตลอด

ทั้งปี องค์ประกอบของทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาด คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับการทำความสะอาดช่วยให้บุคลากรบริการทำความสะอาดมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประเภทและคุณสมบัติของสารทำความสะอาดและสารฆ่าเชื้อเข้าใจกลไกการทำงานที่ช่วยกำจัดเชื้อโรคและวิธีการที่ถูกต้องในการทำความสะอาดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2) ประสบการณ์ในการทำความสะอาดสามารถช่วยให้บุคลากรบริการทำความสะอาดเตรียมพื้นผิว ใช้สารเคมีอย่างถูกวิธีใช้อุปกรณ์ได้อย่างปลอดภัย ปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้การฆ่าเชื้อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงช่วยส่งเสริมทักษะการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปรับเทคนิคให้เหมาะสมกับระดับความสกปรกและข้อจำกัดในแต่ละสภาพแวดล้อมและ 3) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับงานทำความสะอาดช่วยให้บุคลากรบริการสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างเคร่งครัดและสามารถวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาและมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการตามแนวทางและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่วนแนวทางในการส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้าสามารถดำเนินการผ่านการฝึกอบรมและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมถาม-ตอบแบบหมู่คณะและการฝึกปฏิบัติเพื่อใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเต็มศักยภาพ ผู้ศึกษาเสนอแนะให้น้องๆ ศึกษาค้นคว้าใหม่ไปใช้เป็นแนวทางในการอบรมเสริมความรู้ทางวิชาการรวมถึงพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่บุคลากรบริการทำความสะอาดในศูนย์การค้าได้ทุกขนาด โดยยึดแนวปฏิบัติการฝึกอบรมความรู้ ทักษะรวมกับการประเมินคุณภาพงานอย่างเป็นระบบ ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนพฤติกรรมปฏิบัติงานของบุคลากรบริการทำความสะอาดให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องภายใต้การกำหนดมาตรฐานและการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระยะหลัก ได้แก่ ระยะปฐมนิเทศ ระยะฝึกปฏิบัติจริง ระยะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และระยะการประเมินผลสัมฤทธิ์ นอกจากนี้ผู้ดำเนินธุรกิจทำความสะอาดในศูนย์การค้าควรมีการรวบรวมองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อจำกัดในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นกิจวัตรเพื่อถ่ายทอดให้แก่บุคลากรบริการในศูนย์การค้ามีทักษะอนามัยที่สูงขึ้นในระยะยาวต่อไป นอกจากนั้นแล้ว ควรมีการนำแนวทางส่งเสริมทักษะไปทดลองใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Action Participatory Research) เพื่อส่งเสริมทักษะอนามัยของบุคลากรบริการในพื้นที่ทำงานจริงลักษณะอื่นๆ อาทิทางสรรพสินค้าศูนย์การค้าไฮเปอร์มาร์เก็ตซูเปอร์มาร์เก็ตและร้านสะดวกซื้อและประเมินผลการทดลองใช้ในเชิงเปรียบเทียบและ เชิงปริมาณด้วยสถิติระดับสูงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นรินทร์ ต้นไพบูลย์. (2567). แนวโน้มธุรกิจอุตสาหกรรมปี 2567-2569 ธุรกิจร้านค้าปลีกสมัยใหม่. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/wholesale-retail/modern-trade/io/modern-trade>
- นิธินสาร พงศ์ปิยะไพบูลย์. (2567). โครงสร้างเศรษฐกิจไทย ณ จุดที่ยืนอยู่ คอลัมน์ร่วมด้วยช่วยคิด วันที่ 18 มีนาคม 2567. ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 3 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024mar18.html>

- ประอรพิต กัษฐ์วัฒนา. (2563). แนวทางการปรับกลยุทธ์ ภาคบริการไทย ชี้จุดอ่อน-เสริมจุดแข็ง ให้ธุรกิจไปต่อได้แบบไม่สะดุด. เรียกใช้เมื่อ 4 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.salika.co/2020/01/26/howto-boost-thailand-service-industry-2020>
- โสธดา เลิศอาภาจิตร. (2563). 'พาณิชย์' เผยธุรกิจบริการให้ความสะอาด-ฆ่าเชื้อต่อเนื่อง. คอลัมน์เศรษฐกิจธุรกิจ. กรุงเทพธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/899588>
- AIM Commercial Cleaning Services. (2024). Shopping Mall Cleaning: 10 Best Practices. Retrieved June 11, 2025, from <https://aimcommercialcleaningservices.com/shopping-mall-cleaning/>
- Bicknell, A. (2022). Modern sanitation practices in retail environments. *Journal of Environmental Hygiene*, 15(3), 210-225.
- CDC. (2023). Guidelines for environmental infection control in healthcare facilities. Centers for Disease Control and Prevention. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.cdc.gov/infectioncontrol>
- Centers for Disease Control and Prevention. (2022). Cleaning and disinfecting your facility. Centers for Disease Control and Prevention. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/disinfecting-building-facility.html>
- Centers for Disease Control and Prevention. (2024). Guidance for cleaning and disinfecting public spaces. Retrieved June 9, 2025, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2024-cleaning-guidance.html>
- Facilicom. (2024). Adapting cleaning operations to evolving public health standards: New workforce standards post-COVID. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.facilicom.com/smart-cleaning-competency-report-2024>
- International Council of Shopping Centers. (2023). Best practices for mall cleanliness and hygiene. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.icsc.com>
- ISSA. (2024). Training and certification standards for custodial workers. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.issa.com>
- Jones Lang LaSalle. (2022). Retail trends and customer experience post-COVID-19. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.jll.com>
- Kerlinger, F. N. (1968). *Foundations of Behavior Research*. Japan: CBS.
- National Safety Council. (2023). Workplace cleaning and disinfection standards. Retrieved June 4, 2025, from <https://www.nsc.org/resources>

- NHS England. (2025). Environmental decontamination and disinfection standards in public settings. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.england.nhs.uk/publication/environmental-cleaning-protocols-2025>
- Occupational Safety and Health Administration. (2023). Best practices for cleaning and disinfecting workplaces. Retrieved June 5, 2025, from <https://www.osha.gov/coronavirus/safework>
- Scott, J. (2006). Documentary research. London: Sage.
- ServiceMaster Clean. (2024). Advanced cleaning protocols: Tailored to each facility (electrostatic spraying and HEPA filtration). ServiceMaster Clean Wake County Blog. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.servicemasterclean.com/servicemaster-of-wake-county/tips-and-resources/local-blog/2024/may/the-pinnacle-of-professionalism-servicemaster-clean-of-wake-countys-comprehensive-approach-to-commercial-cleaning>
- Singapore Cleaning Guidelines. (2024). Shopping mall cleaning protocols and hygiene maintenance. Retrieved June 5, 2025, from <https://www.gov.sg/guidelines/shopping-malls-cleaning>
- Vargas, R. & Jensen, D. (2023). Adapting cleaning protocols in dynamic service sectors: Skills and behavior. *International Journal of Facility Management*, 10(1), 45–62.
- World Health Organization. (2022). Cleaning and disinfection of environmental surfaces in the context of COVID-19. Retrieved June 9, 2025, from <https://www.who.int/publications/i/item/cleaning-and-disinfection-of-environmental-surfaces>

ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครู
กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม*

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND DECISION-MAKING
ABILITY OF TEACHERS: A CASE STUDY: SCHOOLS UNDER THE BANGKOK
METROPOLITAN ADMINISTRATION, SAI MAI DISTRICT

อุทัยวรรณ สายพัฒนา^{1*}, สิริกาญจน์ ธนวุฒิปพรพินิต¹, สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต²

Uthaiwan Saipatthana^{1*}, Sirikarn Tanawutpornpinit¹, Surachai Sikkhabandit²

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Graduate, Western University, Bangkok, Thailand

²หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Eastern Asia University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: dr.tukuthaiwan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครูในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร เขตสายไหม 2) เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการตัดสินใจของครู และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม จำนวนทั้งหมด 244 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านความฉลาดทางอารมณ์ของครูเท่ากับ .92 และด้านความสามารถในการตัดสินใจของครู เท่ากับ .94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครูโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ระดับความสามารถในการตัดสินใจของครูทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน และ 3) ความฉลาดทางอารมณ์ของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการตัดสินใจของครูอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .724$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ควรส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม และการเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดี ควรส่งเสริมให้ครูสามารถแบ่งปันประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวจากการตัดสินใจ และควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการสะท้อนคิดและการเรียนรู้จากการตัดสินใจ

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, ความสามารถในการตัดสินใจ, ครู, เขตสายไหม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the emotional intelligence of teachers in schools under the Bangkok Metropolitan Administration, Sai Mai District; 2) to study the decision-making ability of teachers; and 3) to study the relationship between emotional intelligence and teachers' decision-making ability. The sample consisted of 244 teachers in schools under the Bangkok Metropolitan Administration, Sai Mai District, selected by a multi-stage random sampling technique. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with a reliability of .92 for the emotional intelligence of teachers and .94 for the decision-making ability of teachers. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient. The results showed that 1) teachers' overall and specific emotional intelligence were at a high level; 2) teachers' overall and specific decision-making ability were also at a high level; and 3) teachers' emotional intelligence had a high positive relationship with teachers' decision-making ability at a statistically significant level of .01 ($r = .724$). This indicates that teachers with high emotional intelligence have more effective decision-making. Therefore, teachers' emotional intelligence should be promoted by organizing workshops that focus on social skills and communication skills. Teamwork skills and good leadership or followership should encourage teachers to share their experiences of both successes and failures from decision-making, and an organizational culture that supports reflection and learning from decision-making should be fostered.

Keywords: Emotional Intelligence, Decision-Making Ability, Teachers, Sai Mai District

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล และความกดดันต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ และอารมณ์ของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาชีพครูที่ต้องเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ทั้งการจัดการเรียนการสอน การดูแลนักเรียน และการทำงานร่วมกับเพื่อนครูและบุคลากรในโรงเรียน (วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา, 2555) ครูที่มีความสามารถในการตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีจะสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน และออกแบบบทเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการทางอารมณ์และสังคมของผู้เรียน และจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ครูสามารถปรับตัวและยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการชั้นเรียนและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (Jennings, P. A. & Greenberg, M. T., 2009) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และใช้ข้อมูลทางอารมณ์เพื่อเป็นแนวทางในการคิดและการกระทำ องค์ประกอบของ

ความฉลาดทางอารมณ์แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การจัดการอารมณ์ของตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และทักษะทางสังคม (Goleman, D., 1998) ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถรับมือกับความเครียดและความกดดันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความฉลาดทางอารมณ์ของครูถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เนื่องจากครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงสามารถรับรู้และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน มีความสามารถในการเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนได้ดีกว่า ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคมของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ความฉลาดทางอารมณ์ของครูอาจมีผลกระทบต่อผู้เรียนโดยตรง เนื่องจากครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียน ผู้เรียนที่ได้รับการสอนจากครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองได้ดีกว่า มีความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี และมีทักษะในการจัดการกับความเครียดและความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม (Collie, R. J. & Martin, A. J., 2017)

นอกจากความฉลาดทางอารมณ์แล้ว ความสามารถในการตัดสินใจก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครู เนื่องจากครูต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ตลอดเวลา ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน (ทศนา แคมมณี, 2560) ในบริบทของการศึกษาสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการตัดสินใจของครูถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการจัดการศึกษา การตัดสินใจของครูไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความเข้าใจในบริบททางการศึกษา การตระหนักรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการอย่างเหมาะสม (Vanlommel, K. et al., 2017) การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพของครูไม่เพียงแต่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง แต่ยังมีอิทธิพลต่อการออกแบบหลักสูตร การบริหารจัดการชั้นเรียน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูที่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณและเป็นระบบ มักจะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพ (Shavelson, R. J. & Stern, P., 1981) สามารถปรับเปลี่ยนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถนี้ช่วยให้ครูวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียน ระบุอุปสรรคในการเรียนรู้ และออกแบบกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม (Mandinach, E. B. & Gummer, E. S., 2016) นักเรียนที่ได้รับการสอนจากครูที่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล มีแนวโน้มที่จะพัฒนากระบวนการคิดที่ซับซ้อนได้ดีกว่า มีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง และสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบในสถานการณ์ที่หลากหลาย การตัดสินใจของครูในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ยังส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการศึกษามีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Lopez-Vargas, P. et al., 2023)

ความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการตัดสินใจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของครูในบริบทการศึกษาสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและท้าทาย การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครูมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของห้องเรียน เนื่องจากครูต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องการการตัดสินใจอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้ครูสามารถประเมินสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง และเข้าใจความต้องการทางอารมณ์ของนักเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน (Sutton, R. E. & Wheatley, K. F., 2003) นอกจากนี้ ครูที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจในการจัดการชั้นเรียนได้อย่างยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสถานการณ์มากกว่า โดยสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสอนให้สอดคล้องกับสภาวะทางอารมณ์และความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน (Brackett, M. A. et al., 2010) ซึ่งการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่ไปกับทักษะการตัดสินใจอาจเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสามารถของครูในการรับมือกับความท้าทายทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ทำให้คิดได้อย่างมีเหตุผลและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ (Kovalchuk, V. et al., 2022)

เมื่อพิจารณาริบทเชิงพื้นที่ เขตสายไหมเป็นเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง เป็นเขตที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ชานเมืองที่กำลังเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจและชุมชนเมือง มีการผสมผสานระหว่างชุมชนเก่าและชุมชนที่อยู่อาศัยใหม่ ทำให้บริบททางสังคมและเศรษฐกิจของนักเรียนและผู้ปกครองมีความหลากหลายสูง มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบททางสังคม สภาพแวดล้อมในเขตเมือง และเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของครูในเขตสายไหม ที่ต้องเผชิญแรงกดดันในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษายุคใหม่ ดังนั้น ในสภาพแวดล้อมที่ครูต้องเผชิญกับภาระงานสูง ความหลากหลายของนักเรียน และความซับซ้อนของชุมชนเมืองนี้ย่อมส่งผลให้ภาระงานและการดูแลนักเรียนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในเขตพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและมีปริมาณมากตามไปด้วย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ครูเกิดความเครียด ความกดดัน หรือมีเวลาในการดูแลนักเรียนน้อยลง ดังนั้น ในสภาวะเช่นนี้ทำให้ครูต้องมีความฉลาดทางอารมณ์สูง เพื่อทำความเข้าใจและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนที่มีภูมิหลังต่างกัน และต้องใช้ความสามารถในการตัดสินใจที่ซับซ้อน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน การศึกษาวิจัยในพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจคุณลักษณะภายในของครู เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ของครู และความสามารถในการตัดสินใจต่าง ๆ ในการทำงานของครู และสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายและโอกาสในการศึกษาว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครูมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจปฏิบัติภารกิจหลักของครูอย่างไร ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนพัฒนาและช่วยเหลือครูในอนาคต และเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของครูอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการตัดสินใจของครู อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม
2. เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการตัดสินใจของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครู
กรณีศึกษา: โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Quantitative
Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม จำนวน
ทั้งสิ้น 9 โรงเรียน จำนวนครู 595 คน (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม
จำนวน 244 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W.
(Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตาม
สัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (ขนาดใหญ่ ขนาด
กลาง และขนาดเล็ก) แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการสุ่มครูจากแต่ละชั้นภูมิตาม
จำนวนที่กำหนด แล้วสุ่มครูในแต่ละโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่ายตามจำนวนที่กำหนดไว้ในแต่ละ
โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณ
ค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) ถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของครู ตามแนวคิดของ
Goleman, D. ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การจัดการอารมณ์ของตนเอง การสร้าง
แรงจูงใจให้ตนเอง การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และทักษะทางสังคม (Goleman, D., 1998) จำนวน 30 ข้อ ตอนที่
3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) ถามเกี่ยวกับความสามารถใน
การตัดสินใจของครู ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ทางเลือก การ
เลือกทางเลือกที่เหมาะสม และการประเมินผลการตัดสินใจ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง โดยศึกษา
เอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการตัดสินใจ ทั้งในประเทศและ
ต่างประเทศ เพื่อสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับขอบข่ายตามนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอ
ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความ
สอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) ได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out)
กับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความ

เชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ดังนี้ ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 และตอนที่ 3 ถามเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจของครู มีค่าความเชื่อมั่นของเท่ากับ .94 จากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปลงใน Google forms เพื่อสร้างคิวอาร์โค้ด (QR Code) ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วประสานงานกับสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร เขตสายไหม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วส่งคิวอาร์โค้ดให้กับครูในแต่ละโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และรับผลการตอบกลับคืนมา จำนวน 244 ฉบับ แล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการตอบ แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางอารมณ์และระดับความสามารถในการตัดสินใจของครู ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

4.51 - 5.00 หมายถึง มีความฉลาดทางอารมณ์/ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีความฉลาดทางอารมณ์/ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีความฉลาดทางอารมณ์/ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีความฉลาดทางอารมณ์/ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีความฉลาดทางอารมณ์/ความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครูโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ (Hinkle, D. E. et al., 2003)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .90 - 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .70 - .90 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .50 - .70 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .30 - .50 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .00 - .30 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือสัมพันธ์กันต่ำมาก

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความฉลาดทางอารมณ์ของครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม ปรากฏดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความฉลาดทางอารมณ์ของครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมและรายด้าน (n = 244)

ความฉลาดทางอารมณ์	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง	4.22	0.54	มาก
2. การจัดการอารมณ์ของตนเอง	4.28	0.61	มาก
3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง	4.15	0.58	มาก
4. การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น	4.07	0.63	มาก
5. ทักษะทางสังคม	4.02	0.67	มาก
รวม	4.15	0.56	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการอารมณ์ของตนเอง ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.54) ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.58) ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.63) และด้านทักษะทางสังคม ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความสามารถในการตัดสินใจของครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมและรายด้าน ปรากฏดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความสามารถในการตัดสินใจของครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมและรายด้าน (n = 244)

ความสามารถในการตัดสินใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การระบุปัญหา	4.12	0.50	มาก
2. การรวบรวมข้อมูล	4.18	0.48	มาก
3. การวิเคราะห์ทางเลือก	3.99	0.55	มาก
4. การเลือกทางเลือกที่เหมาะสม	4.05	0.53	มาก
5. การประเมินผลการตัดสินใจ	3.91	0.57	มาก
รวม	4.05	0.52	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม มีความสามารถในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรวบรวมข้อมูล ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.48) ด้านการระบุปัญหา ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.50) ด้านการเลือกทางเลือก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.53) ด้านการวิเคราะห์ทางเลือก ($\bar{x} = 3.99$, S.D. = 0.55) และด้านการประเมินผลการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.57) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม ปรากฏดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการตัดสินใจของ
ครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม

ตัวแปร	EI1	EI2	EI3	EI4	EI5	DM1	DM2	DM3	DM4	DM5	EI รวม	DM รวม
EI1:	1.000	.685**	.612**	.543**	.498**	.524**	.467**	.512**	.489**	.436**	.801**	.598**
EI2:		1.000	.672**	.589**	.521**	.556**	.523**	.578**	.534**	.479**	.832**	.657**
EI3:			1.000	.634**	.567**	.612**	.598**	.645**	.601**	.523**	.841**	.723**
EI4:				1.000	.678**	.478**	.512**	.567**	.589**	.534**	.789**	.623**
EI5:					1.000	.423**	.445**	.498**	.512**	.567**	.751**	.579**
DM1:						1.000	.634**	.589**	.567**	.512**	.634**	.789**
DM2:							1.000	.678**	.623**	.578**	.612**	.823**
DM3:								1.000	.712**	.634**	.689**	.856**
DM4:									1.000	.689**	.667**	.834**
DM5:										1.000	.623**	.798**
EIรวม											1.000	.724**
DM												1.000
รวม												

หมายเหตุ: ** = นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับความสามารถในการตัดสินใจโดยรวมของครู โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .724$, $p < .01$) เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์รายด้านกับความสามารถในการตัดสินใจโดยรวม พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงกับความสามารถในการตัดสินใจโดยรวมของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .723$) รองลงมา คือ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจัดการอารมณ์ตนเอง ($r = .657$) และความฉลาดทางอารมณ์ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ($r = .623$) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านทักษะทางสังคม ($r = .579$) ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการตัดสินใจรายด้านกับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม พบว่า ความสามารถในการตัดสินใจทุกด้านมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .612-.689$) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยด้านต่าง ๆ ของทั้งสองตัวแปร พบว่า องค์ประกอบย่อยด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .423 ถึง .645 ($r = .423 - .645$) ด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองกับความสามารถในการวิเคราะห์ทางเลือก ($r = .645$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองกับความสามารถในการระบุปัญหา ($r = .612$) และด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองกับความสามารถในการเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ($r = .601$) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านทักษะทางสังคม กับความสามารถในการระบุปัญหา ($r = .423$)

อภิปรายผล

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของครูโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูในเขตนี้มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับคำกล่าวของ Mayer, J. D. & Salovey, P. ที่เน้นว่า การจัดการอารมณ์เป็นหัวใจสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ และเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การที่ครูมีความสามารถในด้านนี้สูง อาจเป็นผลมาจากประสบการณ์การทำงานในห้องเรียนที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ท้าทายต่าง ๆ การฝึกฝน และพัฒนาทักษะในการจัดการอารมณ์ของตนเองผ่านการปฏิบัติงาน รวมถึงการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัด และครูยังมีความสามารถในการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง แสดงว่า ครูมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้อย่างชัดเจน รู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง และการเข้าใจผลกระทบของอารมณ์ต่อพฤติกรรมของตนเอง การที่ครูมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองในระดับมาก สะท้อนถึงความมุ่งมั่น ความเพียรพยายาม การตั้งเป้าหมาย และความสามารถในการขับเคลื่อนตนเองให้บรรลุเป้าหมาย (Mayer, J. D. & Salovey, P., 1997) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. ที่พบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมมีผลต่อแรงจูงใจของครู ด้านการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ครูมีความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นในระดับมาก แสดงว่า ครูมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น เช่น นักเรียน เพื่อนร่วมงาน และผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S., 2011) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dulewicz, V. & Higgs, M. ที่เน้นความสำคัญของการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นในสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่วนในด้านทักษะทางสังคม ครูมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก แม้ว่าจะเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงที่สุด (0.67) แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะทางสังคมแตกต่างกันมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นผลจากความแตกต่างของบุคลิกภาพ ประสบการณ์ชีวิต หรือการฝึกอบรมที่ได้รับ การที่ด้านนี้มีคะแนนต่ำที่สุดอาจสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะทางสังคมของครูให้มากขึ้น ซึ่งทักษะทางสังคมนั้นรวมถึงความสามารถในการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม และการจัดการความขัดแย้ง (Dulewicz, V. & Higgs, M., 2000) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (พิมพ์ วิเศษ, 2554) ที่พบว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา อำเภอบ้านนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะทางสังคม แม้จะอยู่ในระดับมากก็ตาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่ซับซ้อนและต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ในบริบทของครูที่ต้องรับผิดชอบการสอน และงานอื่น ๆ ที่หลากหลาย อาจทำให้มีเวลาจำกัดในการพัฒนาทักษะทางสังคม นอกจากนี้ สังคมปัจจุบันที่มีการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารมากขึ้น อาจส่งผลให้ครูมีโอกาสน้อยลงในการพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Interaction)

2. ความสามารถในการตัดสินใจของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตสายไหม โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่ต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับ

เพื่อนร่วมงาน ทำให้ครูได้ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ครูในปัจจุบันมี โอกาสในการเข้ารับการอบรมพัฒนาความรู้และทักษะต่าง ๆ รวมถึงการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Simon, H. A. ที่กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งครูที่มี ประสบการณ์การสอนมักมีความสามารถในการตัดสินใจในระดับที่ดี เนื่องจากได้รับการฝึกฝนผ่านสถานการณ์ จริงในการทำงาน (Simon, H. A., 1960) ผลการวิจัยนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของกิมณปภัค สุพรชัย ภัคดี และนุชนรา รัตนศิระ ที่พบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนบ้านบางน้ำจืด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรวบรวมข้อมูล ด้านการระบุปัญหา และด้านการเลือกทางเลือกที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการระบุปัญหา การรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนแรกที่เป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการ ตัดสินใจ ครูต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการทำงานอยู่เสมอ ทำให้มีความชำนาญในการมองเห็นและระบุปัญหา ได้อย่างชัดเจน (กิมณปภัค สุพรชัยภัคดี และนุชนรา รัตนศิระประภา, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ คำเพ็ญ ที่พบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชุมพร เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (นพวรรณ คำเพ็ญ, 2562)

3. ความฉลาดทางอารมณ์โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับความสามารถในการ ตัดสินใจโดยภาพรวมของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .724$) สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ ความฉลาดทางอารมณ์ต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจของครู ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ครูที่มีความฉลาดทาง อารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการตัดสินใจที่ดีกว่า และความสัมพันธ์นี้อยู่ในระดับที่ค่อนข้างแข็งแกร่ง ($r = .724$) ซึ่งเป็นค่าสหสัมพันธ์ที่สูงพอสมควร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์ (Theory of Emotional Intelligence) ของ Goleman, D. ที่เน้นย้ำถึงอิทธิพลของอารมณ์ต่อกระบวนการคิดและ การตัดสินใจของบุคคลที่แตกต่างจากมุมมองดั้งเดิมที่เน้นเฉพาะเหตุผลเชิงตรรกะ Goleman, D. ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบด้วย การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง (Self-Awareness), การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Self-Regulation), การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (Self-Motivation), การเข้าใจ ความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy), และทักษะทางสังคม (Social Skills) ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ช่วยให้ครูเข้าใจอคติทางอารมณ์ ที่อาจเกิดขึ้นขณะตัดสินใจ ทำให้สามารถหลีกเลี่ยงการตัดสินใจที่มาจากอารมณ์ชั่ววูบได้ การจัดการกับอารมณ์ ของตนเอง ช่วยให้ครุรักษาความสงบและมีสติเมื่อเผชิญสถานการณ์ที่กดดันหรือซับซ้อน ซึ่งเอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างรอบคอบ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) และทักษะทางสังคม มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งใน การตัดสินใจในบริบททางการศึกษา ซึ่งครูต้องปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงาน การเข้าใจ ความรู้สึกของผู้อื่นจะช่วยให้ครูพิจารณาผลกระทบของการตัดสินใจต่อบุคคลรอบข้างได้อย่างรอบคอบ และ สามารถตัดสินใจที่จะสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย ครูที่สามารถรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดี จะมีข้อมูล ที่ครบถ้วนมากขึ้นในการพิจารณาสถานการณ์ การใช้ประโยชน์จากอารมณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการคิด (Facilitating Thought) อารมณ์สามารถนำมาเป็นข้อมูลหรือสัญญาณในการชี้นำการคิดให้พุ่งเป้าไปยังประเด็น สำคัญ หรือกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการหาทางเลือก การเข้าใจอารมณ์ (Understanding Emotions) ครูที่เข้าใจว่า อารมณ์ต่าง ๆ มีความหมายอย่างไรและพัฒนาการอย่างไร จะสามารถประเมินสถานการณ์ได้อย่าง

แม่นยำและคาดการณ์ผลลัพธ์ของการตัดสินใจได้ การจัดการอารมณ์ (Managing Emotions) ความสามารถในการจัดการอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น จะช่วยให้ครูรักษาสมดุลทางอารมณ์และตัดสินใจภายใต้สภาวะการณ์ที่เหมาะสม ไม่ใช่อารมณ์นำเหตุผล ดังนั้น ผลการวิจัยที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความสามารถในการตัดสินใจ (Goleman, D., 1995) จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Mayer, J. D. et al. ที่มองว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นชุดของความสามารถที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของครูที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในครู ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ครูจัดการกับความท้าทายทางอารมณ์ในวิชาชีพได้ดีขึ้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการตัดสินใจที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการชั้นเรียน การแก้ปัญหาทางการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (Mayer, J. D. et al., 2016)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความฉลาดทางอารมณ์ของครูโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ความสามารถในการตัดสินใจของครูทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน และความฉลาดทางอารมณ์ของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการตัดสินใจของครูอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .724$) และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของครู โดยเน้นทักษะทางสังคม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ การทำงานเป็นทีม และการรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน พร้อมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การรวมกลุ่ม PLC เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ขณะเดียวกันควรพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการตัดสินใจ ซึ่งแม้ครูมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก แต่ยังต้องการพัฒนา โดยจัดฝึกอบรมที่เน้นการประเมินหลังการตัดสินใจ การตั้งเป้าหมายที่วัดผลได้ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการสะท้อนคิดและการประชุม PLC เพื่อพัฒนาทักษะดังกล่าว และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจของครู โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทราบว่าองค์ประกอบใดของความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อความสามารถในการตัดสินใจมากที่สุด และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการตัดสินใจของครูระหว่างโรงเรียนในสังกัดต่าง ๆ เพื่อนำผลมาพัฒนาครูในแต่ละสังกัดได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นพวรรณ คำเพ็ญ. (2562). การตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พิมพ์ใจ วิเศษ. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูอำเภอบ้านนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภิมณปักษ์ สุพรชัยภักดี และนุชนรา รัตนศิริประภา. (2562). การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนบ้านบางน้ำจืด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 338-350.
- วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา. (2555). การปรับตัว (จิตวิทยา) สุขภาพจิต จิตเวชศาสตร์ บุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2567). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2564 - 2569). กรุงเทพมหานคร: สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร.
- Brackett, M. A. et al. (2010). Emotion-Regulation ability, burnout, and job satisfaction among British secondary-school teachers. *Psychology in the Schools*, 47(4), 406-417.
- Collie, R. J. & Martin, A. J. (2017). Teachers' sense of adaptability: Examining links with perceived autonomy support, teachers' psychological functioning, and students' numeracy achievement. *Learning and Individual Differences*, 55(2017), 29-39.
- Dulewicz, V. & Higgs, M. (2000). Emotional intelligence: A review and evaluation study. *Journal of Managerial Psychology*, 15(4), 341-372.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it matters more than IQ*. Publisher: Bantam Books.
- _____. (1998). "What Make the Leader?". *Harvard Business Review*, 76(1998), 93-104.
- Hinkle, D. E. et al. (2003). *Applied statistics for the behavioral sciences* (5th ed.). Boston, MA: Houghton Mifflin Company.
- Jennings, P. A. & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.
- Kovalchuk, V. et al. (2022). Development of emotional intelligence of future teachers of professional training. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 14(1), 39-51.

- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lopez-Vargas, P. et al. (2023). Interactions between formal and informal institutions governing community and small-scale timber enterprises: The case of the Ampiyacu river basin in the Peruvian Amazon. *Forest Policy and Economics*, 157(2023), 103070.
- Mandinach, E. B. & Gummer, E. S. (2016). Every teacher should succeed with data literacy. *Phi Delta Kappan*, 97(8), 43-46.
- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey and D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp. 3-34). New York: Basic Books.
- Mayer, J. D. et al. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290-300.
- Shavelson, R. J. & Stern, P. (1981). Research on teachers' pedagogical thoughts, judgments, decisions, and behavior. *Review of Educational Research*, 51(4), 455-498.
- Simon, H. A. (1960). *The new science of management decisions*. New York: Harper & Brother.
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2011). Teacher job satisfaction and motivation to leave the teaching profession: Relations with school context, feeling of belonging, and emotional exhaustion. *Teaching and Teacher Education*, 27(6), 1029-1038.
- Sutton, R. E. & Wheatley, K. F. (2003). Teachers' emotions and teaching: A review of the literature and directions for future research. *Educational Psychology Review*, 15(4), 327-358.
- Vanlommel, K. et al. (2017). Teachers' decision-making: Data based or intuition driven? *International Journal of Educational Research*, 83(1), 75-83.

การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริม
กิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*

DEVELOPING STUDENT TEACHERS' INNOVATION CAPABILITIES IN CREATING
PHYSICAL ACTIVITY-PROMOTING INVENTIONS FOR ELDERLY THROUGH
PARTICIPATORY ACTION RESEARCH

วัชร เพชรคล้าย, อาชญวิชัย ชุมภณพงษ์ศักดิ์*

Watchara Petclai, Archanwit Choomponpongsak*

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ลำปาง ประเทศไทย

Faculty of education, national sports university lampang campus, Lampang, Thailand

*Corresponding author E-mail: archanwit2017@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2) พัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา ตัวแทนชุมชน จำนวน 35 คน เก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ การสังเกต และประเด็นการสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูมีดังนี้ 1) นักศึกษามีความรู้การออกแบบนวัตกรรม แต่ขาดประสบการณ์และประยุกต์ใช้ในชุมชน ขาดโอกาสในการปฏิบัติจริงในพื้นที่จริง และขาดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) ชุมชนและผู้สูงอายุมีความต้องการในกิจกรรมทางกาย ขาดอุปกรณ์ที่ออกแบบให้เหมาะสม สิ่งประดิษฐ์ที่ใช้งานง่าย และ 3) ด้านการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ขาดทักษะกระบวนการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ ขั้นตอนการออกแบบ การประเมิน และปรับปรุง และ 2) ผลการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครู ดำเนินงานพัฒนา 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) สำรวจความต้องการและบริบทชุมชน 2) ออกแบบนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ 3) สร้างต้นแบบนวัตกรรม 4) ทดลองใช้ในชุมชน 5) นำเสนอและขยายผลนวัตกรรม ส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้: เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เข้าใจหลักการออกแบบนวัตกรรม ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุและชุมชน 2) ด้านทักษะ: เกิดทักษะคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา การสื่อสาร และ การทำงานร่วมกัน 3) ด้านเจตคติและคุณลักษณะวิชาชีพ: ตระหนักถึงบทบาทของนักพัฒนา ความรับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ 4) ด้านการเป็นนวัตกรรม: ได้เทคนิคการสร้างนวัตกรรม กระบวนการทดลองในสถานการณ์จริง และเกิดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรม

คำสำคัญ: การสร้างนวัตกรรม, กิจกรรมทางกาย, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to: 1) study the current conditions, problems, and needs; and 2) develop the capabilities of preservice teachers in creating innovative devices to promote physical activity among the elderly. A participatory action research approach was employed. The key informants included university instructors, students, and community representatives, totaling 35 participants. Data were collected through document analysis, interviews, observation, and focus group discussions. Qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that, first, the current conditions, problems, and needs included: preservice teachers having theoretical knowledge in innovation design but lacking hands-on experience, real-world application opportunities, and local learning resources; communities and elderly individuals expressing a need for physical activity programs but lacking appropriate, user-friendly equipment; and students lacking skills in innovation processes, such as design, evaluation, and refinement. Second, the development process was carried out through five main activities: assessing community needs and context, designing innovations for the elderly, developing prototypes, testing in the community, and presenting and scaling the innovations. These activities contributed to student development in four aspects: participatory learning with the community and increased understanding of innovation design, elderly health, and local contexts; enhanced analytical thinking, creativity, problem-solving, communication, and collaboration skills; greater awareness of their role as developers, responsibility, and a passion for learning; and improved innovation techniques, experimentation skills, and motivation for further innovation development.

Keywords: Create Innovative, Physical Activity, Participatory Action Research

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา (4 ปี) หลักสูตร ปรับปรุง พ.ศ. 2563 ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดให้นักศึกษาต้องเรียนรายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะด้าน และหมวดวิชา เลือกเสรี ซึ่งในกลุ่มวิชาเฉพาะด้านประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มวิชาเอกซึ่งในกลุ่มวิชาชีพครูเป็นรายวิชาที่มุ่งพัฒนาให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพตามมาตรฐานครูสภา สำหรับรายวิชา กศ 044019 การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ นับเป็นหนึ่งในรายวิชาชีพครู หมวดวิชาเฉพาะด้าน ที่จัดให้นักศึกษาได้ลงทะเบียนเรียนในชั้นปีที่ 4 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาได้จริง ในรายวิชามีรายละเอียดประกอบไปด้วย การวิจัยทางการศึกษา การออกแบบการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้การสร้างนวัตกรรมและเครื่องมือวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงาน การวิจัย ฝึกปฏิบัติการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย

การนำนวัตกรรมและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน (คณะศึกษาศาสตร์, 2563) ดังนั้น นักศึกษาคูจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะการวิจัยทางการศึกษาและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นในวิชาชีพ ตามมาตรฐานครูสภากำหนด (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบของทักษะที่มีความสำคัญอย่างมากต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องเรียนรู้ ให้เกิดกระบวนการหรือแนวทางวิธีการใหม่ เป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการรวบรวมข้อมูล การทำซ้ำที่เกิดจากการค้นหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ เพื่อมาใช้ในกระบวนการผลิตหรือจัดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมที่เกิดจากการคิดค้นอย่างสร้างสรรค์ จนได้เป็นชิ้นงานใหม่ ที่ทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นความสามารถในการสร้างนวัตกรรมมี 6 ด้าน ดังนี้ (Partnership for 21st Century Skills, 2019); (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) ได้แก่ ด้านกำหนดจุดมุ่งหมายการสร้างนวัตกรรม ด้านการวางแผนสร้างนวัตกรรม ด้านการจัดเตรียมทรัพยากรที่นำมาใช้ ด้านการลงมือสร้างนวัตกรรม ด้านการทดลองใช้นวัตกรรม และด้านการประเมินผล/ปรับปรุงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมไปสู่การพัฒนาสังคมโลก ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมจะเป็นผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถจะสามารถอยู่ในสังคมยุคดิจิทัลได้ และจะเป็นกำลังหลักที่จะพัฒนาสังคมได้ในอนาคต การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาคูในการสร้างนวัตกรรมสู่ชุมชน จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งนักศึกษา ต่อการพัฒนาชุมชนต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุ การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องแสวงหาหรือพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทิตนา แคมมณี, 2559) สร้างกระบวนการแสวงหาความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนก่อให้เกิดสัมพันธภาพของคนในสังคม

สำหรับสภาพปัญหาที่พบเกี่ยวกับทักษะทางด้านวิชาการและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาคู จากเอกสารหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา (4 ปี) (หลักสูตร ปรับปรุง พ.ศ. 2563) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง พบปัญหา นักศึกษามีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านวิชาการและวิชาชีพครูค่อนข้างน้อย (คณะศึกษาศาสตร์, 2563) ดังนั้นควรมุ่งเน้นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติโดยใช้ทักษะทางร่างกายเป็นเครื่องมือปฏิบัติ (วรวิศน์นัท เดชปานประสงค์ และคณะ, 2565) เชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ นักศึกษาสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของตนให้เหมาะสมกับความรู้ที่มีอยู่และประสบการณ์ใหม่ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติกับผู้อื่นจริง นอกจากนี้ ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันลดลง มีเวลาอยู่นิ่งเฉย (Sedentary time) เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับกลุ่มประชากรอายุอื่น (อัจฉรา ปุราคม และคณะ, 2559) และการมีเวลาอยู่นิ่งเฉยมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงในการเสียชีวิตจากทุกสาเหตุในผู้สูงอายุอย่างน้อย ร้อยละ 30 (American College of Sports Medicine, 2018) อีกทั้งปัจจัยในเรื่องอายุ และการมีน้ำหนักตัวเกิน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีเวลาอยู่นิ่งเฉยเพิ่มขึ้นและการมีกิจกรรมทางกายที่ไม่เพียงพอของผู้สูงอายุตามเกณฑ์ ที่ กำหนดไว้ (Loyen, A., et al., 2017) แนวทางการแก้ไขคือ การมีกิจกรรมทางกายช่วยชะลอความเสี่ยงของร่างกาย ช่วยลดความเสี่ยงการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน และคงไว้ ซึ่งสมรรถภาพ

ทางกายที่แข็งแรงสามารถช่วยเหลือดูแลตนเองได้ตลอดจนการมีสุขภาพจิตที่ดี (ชลธิชา จันทร์ศิริ, 2559) ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมทางกาย และลดพฤติกรรมเนือยนิ่งสำหรับวัยสูงอายุ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ ควรที่จะนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหาและส่งเสริมพัฒนาสุขภาพด้วยกิจกรรมทางกายของผู้สูงอายุในชุมชน โดยมุ่งให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย สืบเสาะหาความรู้ ผ่านกระบวนการ และออกแบบเชิงนวัตกรรม เรียนรู้จากสถานการณ์จริงในชุมชน พัฒนาทักษะในการประดิษฐ์นวัตกรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเริ่มกำหนดปัญหา เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การตัดสินใจที่จะปฏิบัติตามแผนและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติ ผลการพัฒนาย่นไปสู่ความสามารถแก่นักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรม เป็นการฝึกให้ก้าวไปเป็นครูในอนาคตที่มีทักษะรอบด้าน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ และเชื่อมโยงความรู้เข้ากับบริบทของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย จำนวน 35 คน ประกอบด้วย อาจารย์ จำนวน 5 คน และนักศึกษา จำนวน 12 คน อาจารย์ และนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และตัวแทนชุมชนในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย 2 ชุมชน ได้แก่ โทกหัวช้าง ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และชุมชนดงสันเงิน ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน แบ่งเป็นชุมชนละ 9 คน แต่ละชุมชนประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน 4 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) (นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบบันทึกภาคสนาม (field note) สำหรับสำรวจชุมชน แบ่งเป็น 2 ส่วน จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน จำนวน 2 ข้อ และ ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านสุขภาพผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ เป็นแบบ

สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครู และตอนที่ 3 แนวทางพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครู ในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) (ไพศาล วรคำ, 2565) ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00

2.3 แนวคำถามและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สำหรับศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษา และตัวแทนชุมชน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาความสามารถ ของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ และการสะท้อนผลร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ส่วนที่ 1 การเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบความรู้ในการวิจัยและนำไปออกแบบการวิจัย หลังจากนั้นเตรียมคน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจทีมงาน ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา และชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การทำความเข้าใจคำถามจากแบบสัมภาษณ์ และเทคนิคการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูลก่อนลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติการวิจัย กำหนดขั้นตอนการศึกษาในพื้นที่วิจัย เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ นักศึกษา และตัวแทนชุมชนด้วยสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาความสามารถ ของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ ข้อมูลทั่วไป ของชุมชน และข้อเสนอแนะของชุมชนพื้นที่เป้าหมาย หลังจากนั้นกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตามกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกาย

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action) การปฏิบัติตามกิจกรรม ซึ่งเป็นไปตามความพร้อมและเกิดจากความต้องการของอาจารย์ นักศึกษา และตัวแทนชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกาย ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการกำหนดแนวทางปฏิบัติ 2) ขั้นตอนการปฏิบัติ และ 3) ขั้นตอนการประเมินและสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) สังเกตขณะปฏิบัติกิจกรรม เพื่อบันทึกข้อมูลสิ่งที่ปรากฏขึ้นตามการวางแผนหรือตามสถานการณ์ที่ปรากฏ ผู้วิจัยสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วม และการปรับปรุงกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection) ร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข สิ่งที่ทำสำเร็จ และสิ่งที่ไม่สำเร็จ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จุดเด่น จุดบกพร่อง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ส่วนที่ 3 การประเมินผล

ดำเนินการประเมินความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ และศึกษาผลผลิตที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ นำผลการวิจัยมาเรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผล และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่แก่ชุมชนถือเป็นการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม (field note) การสัมภาษณ์สำหรับศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ และแนวคำถามและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอ ผลการวิเคราะห์โดยการบรรยาย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครู ในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ มี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านนักศึกษาวิชาชีพครู นักศึกษามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา แต่ขาดความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจาก การประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ขาดแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และการส่งเสริมให้ทำงานร่วมกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน หรือองค์กรชุมชน 2) ด้านชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชน มีความต้องการในกิจกรรมทางกายเพื่อชะลอความเสื่อมของร่างกาย ชุมชนต้องการพัฒนาอุปกรณ์หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ส่งเสริมกิจกรรมทางกายและเหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับสภาพร่างกายและความสามารถของผู้สูงอายุ ซึ่งควรมีลักษณะใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน มีความปลอดภัย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในชุมชน และ 3) ด้านการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ นักศึกษาครูขาดความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ ด้านการวางแผนสร้างนวัตกรรม ด้านการประเมินผล/ปรับปรุงนวัตกรรม ควรส่งเสริม ทั้งในด้านองค์ความรู้ ทักษะเชิงปฏิบัติจัดกิจกรรมบูรณาการด้านวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชุมชน ดังภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 การสนทนากลุ่มศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ

2. ผลการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการนำกิจกรรมที่ของอาจารย์ นักศึกษา และตัวแทนชุมชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนา จนได้ 5 กิจกรรม ผลดังนี้

2.1. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาได้แก่

2.1.1. กิจกรรมสำรวจความต้องการและบริบทชุมชน พบว่า ผู้ร่วมวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์ นักศึกษา และชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค สำรวจและค้นหาปัจจัยที่สนับสนุนต่อการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ มุ่งให้นักศึกษาได้ร่วมฝึก ทักษะบวนการในสถานการณ์จริง ฝึกการสังเกต การวิเคราะห์ และตั้งคำถามจากปัญหาในชุมชนผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มีดังนี้ จุดเด่น พบว่า นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ด้านสุขภาพ ได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์และมหาวิทยาลัย และได้รับความร่วมมือจากชุมชน จุดด้อย พบว่า นักศึกษายังขาดประสบการณ์จริง และมีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ด้านโอกาส พบว่า ชุมชนมีความต้องการกิจกรรมเพื่อสุขภาพ และหน่วยงานต่าง ๆ มีนโยบายสนับสนุนผู้สูงอายุ และอุปสรรค พบว่า งบประมาณและอุปกรณ์อาจไม่เพียงพอ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมทางกาย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของปัจจัยที่สนับสนุนต่อการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ

สภาวะภายใน (Internal Factors)	
จุดเด่น (Strengths)	จุดด้อย (Weaknesses)
1. นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบกิจกรรมทางกายและสุขภาพ	1. นักศึกษาขาดประสบการณ์ในการทำงานจริงร่วมกับชุมชนและผู้สูงอายุ
2. ได้รับการสนับสนุนจากอาจารย์ที่ปรึกษาและมหาวิทยาลัย	2. ขาดทักษะด้านการประดิษฐ์หรือสร้างนวัตกรรม ของนักศึกษา
3. ชุมชนเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าถึงข้อมูลและบริบทอย่างใกล้ชิด	3. มีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร
สภาวะภายนอก (External Factors)	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. ชุมชนมีความต้องการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น	1. งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนาอาจไม่เพียงพอหรือขาดความต่อเนื่อง
2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีนโยบายสนับสนุนเกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุ	2. ขาดทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมทางกาย

2.1.2 กิจกรรมออกแบบนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า นักศึกษาเรียนรู้การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุ ด้วยการระดมสมอง หาแนวทางแก้ไข และสร้างต้นแบบสิ่งประดิษฐ์ 3) กิจกรรมสร้างต้นแบบนวัตกรรม พบว่า ผู้ร่วมวิจัยดำเนินกระบวนการเริ่มต้นด้วยขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุ ระดมความคิดและออกแบบแนวคิดนวัตกรรม วางแผนการสร้างต้นแบบ จัดหาวัสดุที่มีอยู่ ในชุมชนและเตรียมอุปกรณ์ ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขต้นแบบให้เหมาะสม ปลอดภัยในการใช้งาน และสะท้อนผลการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้

จริง 4) กิจกรรมทดลองใช้ในชุมชน พบว่า ดำเนินการสามารถสังเกต วิเคราะห์ และเก็บข้อมูล/วิธีประเมิน เช่น แบบสอบถาม การสังเกต หรือวัดพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ และ 5) กิจกรรมนำเสนอและขยายผล นวัตกรรม การดำเนินกิจกรรมทั้ง 5 ส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ พบว่า เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เข้าใจหลักการออกแบบนวัตกรรม ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุและชุมชน 2) ด้านทักษะ พบว่า เกิดทักษะคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา การสื่อสาร และ การทำงานร่วมกัน 3) ด้านเจตคติ และคุณลักษณะวิชาชีพ พบว่า ตระหนักถึงบทบาทของนักพัฒนาความรับผิดชอบต่อ ไม่เรียนรู้ และ 4) ด้านการเป็น นวัตกรรม พบว่า ได้เทคนิคการสร้างนวัตกรรม กระบวนการทดลองในสถานการณ์จริง และเกิดแรงจูงใจในการสร้าง นวัตกรรม ผลของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ผลงานวิจัยและเผยแพร่ ผลงานวิจัยในงานประชุมระดับชาติ

ภาพที่ 2 การทดลองใช้นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาครูเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูใน การสร้าง นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ มี 3 ด้าน ดังนี้

1.1. ด้านนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า นักศึกษามีความรู้พื้นฐานด้านการออกแบบนวัตกรรม แต่ขาดประสบการณ์และประยุกต์ใช้ในชุมชน ขาดโอกาสในการปฏิบัติจริงในพื้นที่จริง และขาดแหล่งเรียนรู้ใน ชุมชนทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรศึกษาศาสตร บัณฑิตสาขาพลศึกษา (4 ปี) (หลักสูตร ปรับปรุง พ.ศ. 2563) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง มุ่งเน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ อีกทั้งยังขาดความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน อีกทั้ง ขาดแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้นักศึกษาเป็นนักสร้างนวัตกรรม จึงทำให้ความสามารถของนักศึกษาในการสร้าง นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อผู้สูงอายุยังไม่พัฒนาเต็มศักยภาพ ทั้งในด้านทักษะการออกแบบ การลงมือปฏิบัติ และ การสื่อสารกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Sahu, A., & Srivastava, K. B., 2017) ที่ระบุถึง แรงจูงใจเป็น กระบวนการทางจิตวิทยาที่ได้รับอิทธิพลจากอารมณ์ และส่งผลต่อพฤติกรรมเมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ทางสังคม การกระตุ้นบุคคลจึงถือเป็นโครงสร้างแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุผลสำเร็จของเป้าหมาย

1.2. ด้านชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชน มีความต้องการในกิจกรรมทางกาย ขาดอุปกรณ์ที่ออกแบบให้เหมาะสม สิ่งประดิษฐ์ที่ใช้งานง่าย ปลอดภัย และเหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนขาดการส่งเสริมวัฒนธรรมเชิงพื้นที่วิจัยและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกระบวนการออกแบบนวัตกรรม จึงทำให้ขาดการคิดค้นนวัตกรรมหรือไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Sanders, E. B.-N., & Stappers, P. J., 2008) ที่เสนอว่า การออกแบบนวัตกรรมควรมีลักษณะการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความต้องการของผู้สูงอายุ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักศึกษา นักวิจัย และชุมชน

1.3. ด้านการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ขาดทักษะกระบวนการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ ขั้นตอนการออกแบบ การประเมิน และปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาขาดโอกาสการฝึกฝนและเรียนรู้กระบวนการสร้างนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ ขาดการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จึงทำให้ไม่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2564) ที่พบว่า ทักษะในกระบวนการสร้างนวัตกรรมคือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานใหม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ มีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากการพัฒนาทักษะเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลอง ลงมือปฏิบัติจริง และสะท้อนคิดจากประสบการณ์ พร้อมทั้งการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ จะทำให้นักศึกษามีพัฒนาการทั้งด้านความคิด การออกแบบ และการประดิษฐ์นวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักศึกษาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาวิชาชีพรู โดยการนำกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนา จาก 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสำรวจความต้องการและบริบทชุมชน 2) กิจกรรมออกแบบนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุ 3) กิจกรรมสร้างต้นแบบนวัตกรรม 4) กิจกรรมทดลองใช้ในชุมชน 5) กิจกรรมนำเสนอและขยายผลนวัตกรรม ส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษา 4 ด้าน ได้แก่

2.1. ด้านความรู้ พบว่า เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เข้าใจหลักการออกแบบนวัตกรรม ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุและชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมทั้ง 5 ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Experiential learning) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมการสำรวจความต้องการและบริบทชุมชน การสร้างนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมกิจกรรม ทางกายแก่ผู้สูงอายุร่วมกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Bubnys, R., 2019) ที่ระบุถึง การดูแลผู้สูงอายุจากสถานการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนได้เปรียบเทียบและมองเห็นภาพชีวิตจริงของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง

2.2. ด้านทักษะ พบว่า เกิดทักษะคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันทั้งนี้เนื่องจากการทดลองใช้ในชุมชน (กิจกรรมที่ 4) เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะ การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุและคนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงนวัตกรรม อีกทั้งการทำงานเป็นทีมตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การสำรวจ การออกแบบ การสร้าง และการนำเสนอ ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความคิดเห็น และการยอมรับความแตกต่าง จึงทำให้นักศึกษามีทักษะทางสังคมที่สำคัญต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดของ P21 Framework for

21st Century Learning (Partnership for 21st Century Skills, 2019) ซึ่งระบุว่าทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4C's ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การสื่อสาร (Communication) และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ (Competency-based education) ที่เน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริงและการทำงาน (Sturgis, C., 2014)

2.3. ด้านเจตคติและคุณลักษณะวิชาชีพ พบว่า ตระหนักถึงบทบาทของนักพัฒนา ความเป็นที่พึงปรารถนาของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากการนำเสนอและขยายผล (กิจกรรมที่ 5) เป็นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในผลงานและบทบาทของตนเองในฐานะผู้สร้างสรรค์ที่สามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชน จึงทำให้นักศึกษามีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองในวิชาชีพครูที่มีความรับผิดชอบ ต่อสังคมบุคคลตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ (UNESCO, 2015) ระบุถึง ทักษะการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติ ที่จำเป็นต่อผู้เรียน รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในโลก ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องบรรลุภายในปี 2030

2.4. ด้านการเป็นนวัตกรรม พบว่า ได้เทคนิคการสร้างนวัตกรรม กระบวนการทดลองในสถานการณ์จริง และเกิดแรงจูงใจในการสร้างนวัตกรรม ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบและสร้างต้นแบบนวัตกรรม (กิจกรรมที่ 2 และ 3) เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้นักศึกษาเข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม ประยุกต์ใช้เทคนิคและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2563) ระบุถึงบทบาทของผู้สอนในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้แบบ Mastering Growth ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง เช่น การเรียนในสถานการณ์จริง เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาความสามารถของนักศึกษาครูในการสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้นักศึกษาเรียนรู้การพัฒนาทักษะการวิจัยและการสร้างนวัตกรรมจากการฝึกปฏิบัติจริง เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เข้าใจหลักการออกแบบนวัตกรรม ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุและชุมชน นำไปสู่การได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ครั้งนี้ไปพัฒนางานวิจัยของตนเองในการออกฝึกประสบการณ์การสอนในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ควรปรับปรุงรายวิชาวิจัยในหลักสูตรให้เน้นกิจกรรม เชิงปฏิบัติ โดยใช้แนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น โครงการที่บูรณาการกับชุมชน การศึกษาภาคสนาม และการสร้างนวัตกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน (community-based learning) เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจปัญหาและความต้องการในชุมชน บูรณาการกิจกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจ การออกแบบ การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ การนำเสนอ) เข้ากับแผนจัดการเรียนการสอน เชื่อมโยงกับชุมชนที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน (Community-Based Learning) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถขยายผลสู่รายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในสาขาพลศึกษา อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาหรือคณะต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกฝนการคิด

เชิงออกแบบร่วมกับ การเรียนรู้จากชุมชน เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งจัดเวทีนำเสนอวัฒนธรรมต่อสาธารณะเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การนำเสนอ และช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและศักยภาพของนักศึกษาในฐานะผู้สร้างนวัตกรรม จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถต่อยอดการวิจัยครั้งต่อไป ในประเด็น การส่งเสริมกิจกรรมทางกายแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดทางร่างกายแตกต่างกัน ผู้สูงอายุในสถานดูแล หรือผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวเฉพาะ เพื่อให้วัฒนธรรมสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนามีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการของชุมชน อีกทั้งควรศึกษาประสิทธิผลของนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ติดตามผลการใช้นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น เพื่อประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรมต่อการส่งเสริมกิจกรรมทางกายของผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงการศึกษาลักษณะต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เช่น การวัดระดับกิจกรรมทางกาย ที่เพิ่มขึ้น การประเมินคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์. (2563). หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563). ลำปาง: มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง.
- ชลธิชา จันทรศิริ. (2559). การส่งเสริมพฤติกรรมการออกกำลังกายในผู้สูงอายุที่เปราะบาง. วารสาร คณะพยาบาลศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา, 24(2), 1-13.
- ทศนา แหมมณี. (2559). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). พรหมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพศาล วรคำ. (2565). การวิจัยทางการศึกษา: Educational Research. (พิมพ์ครั้งที่ 13). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 68 ง หน้า 18-20 (20 มีนาคม 2562).
- วิศนันท์ เดชปานประสงค์ และคณะ. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติของผู้เรียน. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 8(2), 428-440.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2562). การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจิตนวัตกรรมการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2563). การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (2564). แผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2565. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

- อัจฉรา ปุราคม และคณะ. (2559). รูปแบบกิจกรรมทางกายเพื่อลดการเสื่อมถอยของสมรรถภาพการ ทำหน้าที่ทางกายสำหรับผู้สูงอายุ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- American College of Sports Medicine. (2018). ACSM's guidelines for exercise testing and prescription. (10 th ed.). Philadelphia, PA: Wolters Kluwer.
- Bubnys, R. (2019). A Journey of Self-Reflection in Students' Perception of Practice and Roles in the Profession. *Sustainability*, 11(194), 1-17.
- Loyen, A. et al. (2017). Sedentary time and physical activity surveillance through accelerometer pooling in four European countries. *Sports Medicine*, 47(7), 1421-1435.
- Partnership for 21st Century Skills. (2019). P21 framework for 21st century learning. Retrieved January 2, 2024, from <https://www.battelleforkids.org/networks/p21>
- Sahu, A. & Srivastava, K. B. (2017). Antecedents and consequences of positive emotions in the workplace. *International Journal of Work Organization and Emotion*, 8(2), 99-117.
- Sanders, E. B.-N. & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. *CoDesign: International Journal of CoCreation in Design and the Arts*, 4(1), 5-18.
- Sturgis, C. (2014). Virgel Hammonds' six insights into leadership. *CompetencyWorks*. Retrieved March 19, 2024, from <https://www.competencyworks.org/understandingcompetency-education/virgel-hammonds-six-insights-into-leadership/>
- UNESCO. (2015). Global citizenship education: Topics and learning objectives. Retrieved April 2024, 5, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>

วัวชนในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: แนวทางใหม่ของเกษตรกรไทยในศตวรรษที่ 21*

BULLFIGHTING IN THE CONTEXT OF COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT: A NEW APPROACH FOR THAI FARMERS IN THE 21ST CENTURY

โสภา รักบำรุง*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระวัชรพุทธิบัณฑิต (ปรีดา บัวเมือง), บุญวัตร ผิวขำ, ครองรัฐ ใจเรือง

Sopa rakbumroong*, Pairat Chimhad, Phra Vajraphutthibundit (Preeda Buamuang), Boonyawat Phewkham, Khrongrat Jairueang

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Lek.r919@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของวัวชนในบริบทเศรษฐกิจชุมชน วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวทางใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การส่งเสริมบทบาทของเยาวชน และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อผลักดันวัวชนให้เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างแท้จริง วัวชนเป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภาคใต้ที่มีความสำคัญทั้งในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน ไม่เพียงเป็นกีฬาพื้นบ้านเพื่อความบันเทิง หากยังเป็นทุนวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและระบบความเชื่อในสังคมเกษตรกรรม การเลี้ยงวัวชนมีรูปแบบเฉพาะที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับพิธีกรรมและวิถีชีวิต เช่น การเลือกพันธุ์วัว การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร และการฝึกซ้อมตามจารีตประเพณี นอกจากนี้ วัวชนยังมีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างสำคัญ โดยกลายเป็นอาชีพและแหล่งรายได้ของคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเลี้ยง การซื้อขาย การจัดสนามแข่งขัน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการร่วมมือระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับฐานรากอย่างมีนัยสำคัญ วัวชนจึงไม่เพียงเป็นวัฒนธรรม หากยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชุมชน อย่างไรก็ตาม วัวชนในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย ทั้งจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมในเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ การขาดมาตรฐาน และภาพลักษณ์ที่ผูกติดกับการพนัน อันส่งผลต่อความชอบธรรมทางสังคมของกิจกรรมวัวชน

คำสำคัญ: วัวชน, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, เกษตรกรไทย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This study seeks to investigate the role of Wua Chon (bullfighting) within the framework of community-based economy, to analyze its socio-cultural transformations, and to propose innovative approaches that effectively link cultural capital with sustainable development. Particular emphasis is placed on the integration of indigenous knowledge with contemporary scientific understanding, the application of technology to enhance production efficiency, the active engagement of younger generations in cultural transmission, and the collaborative support of both governmental and private sectors. Collectively, these factors are positioned to transform Wua Chon into a dynamic driver of the grassroots economy in the context of Thailand 4.0. As an expression of intangible cultural heritage in Southern Thailand, Wua Chon embodies multifaceted significance across social, cultural, and economic dimensions. Beyond its role as a form of traditional entertainment, it functions as cultural capital that reflects community identity, agrarian cosmology, and local systems of belief. The breeding and training of fighting bulls illustrate the continuity of generational practices, wherein indigenous knowledge is embedded in rituals, medicinal practices-such as the use of herbal remedies-and customary methods of animal training. Economically, Wua Chon has evolved into a livelihood strategy and a source of income for diverse stakeholders, ranging from smallholder farmers to local entrepreneurs. Related activities-including cattle breeding, trade, competitive events, and cultural tourism-generate significant economic flows within the grassroots economy. Such activities are reinforced by networks of collaboration among farmers, local businesses, and public as well as private institutions, thereby positioning Wua Chon as a mechanism that fosters both economic resilience and community self-reliance. Nevertheless, in the twenty-first century, Wua Chon faces critical challenges that threaten its continuity and social legitimacy. These include the pressures of globalization, shifting societal attitudes regarding animal welfare, the absence of standardized management practices, and the persistent association with gambling. Addressing these challenges requires a reconfiguration of Wua Chon as a form of cultural economy that not only preserves local identity but also aligns with contemporary ethical frameworks and sustainable development imperatives.

Keywords: Bullfighting, Community Economic Development, Thai Farmers, The 21st Century

บทนำ

วัวชนมิใช่เพียงกิจกรรมพื้นบ้านเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นทุนวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของชุมชนภาคใต้มาอย่างยาวนาน วัวชนถือเป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ พิธีกรรม และการดำรงชีวิตของคนใน

ชุมชนอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลังฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งวัวจะถูกปล่อยออกจากนาสู่การฝึกฝนเป็นวัวชนที่มีลีลาและลักษณะพิเศษ ทั้งยังได้รับคัดเลือกให้ประกอบพิธีบูชาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ (จรัญจันทลักขณา และผกาพรรณ สกุลมัน, 2550) วัวชนในฐานะวัตถุทางวัฒนธรรมจึงมีบทบาททั้งในด้านจิตวิญญาณและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในเชิงวิถีชีวิต วัวชนเป็นศูนย์กลางที่ทำให้ครอบครัวและเครือญาติได้ร่วมแรงร่วมใจในการเลี้ยงดู แบ่งปันทรัพยากร และสืบทอดภูมิปัญญาการคัดเลือกพันธุ์วัว ขณะเดียวกันยังสะท้อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือน ที่แม้เริ่มจากการใช้แรงงานในนา แต่ก็ค่อย ๆ ขยายบทบาทเป็นสินทรัพย์ที่สร้างรายได้และศักดิ์ศรีให้กับเจ้าของวัว

ในระดับเศรษฐกิจ วัวชนมีมูลค่าสูงในระบบเศรษฐกิจฐานรากโดยเฉพาะในจังหวัดภาคใต้ที่สนามวัวชนขยายตัวต่อเนื่อง กลายเป็นแหล่งสร้างรายได้จากการจำหน่ายวัวชน การดูแล การผสมพันธุ์ ตลอดจนการจัดการแข่งขันที่ดึงดูดผู้ชมจำนวนมาก วัวชนพันธุ์ดีบางตัวมีราคาสูงถึงหลักล้านบาท ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในชุมชน ทั้งธุรกิจอาหาร ผู้ดูแลวัว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ (อาคม เดชทองคำ, 2546) เครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชนจึงได้รับการขับเคลื่อนผ่านวัวชนในฐานะ “สัตว์เศรษฐกิจ” ที่เชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมกับทุนทางการเงิน นอกจากมูลค่าที่สะท้อนผ่านการซื้อขายแล้ว วัวชนยังเป็น “ทุนทางสัญลักษณ์” ที่สร้างความภาคภูมิใจและสถานะทางสังคมของเจ้าของ การมีวัวชนพันธุ์ดีจึงไม่เพียงแต่สร้างกำไรทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการสะท้อนบารมีและความสามารถในการจัดการทรัพยากรของครอบครัวและชุมชน ส่งผลให้เกิดระบบแลกเปลี่ยนและเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อหนุนกันอย่างยิ่งยด

อย่างไรก็ตาม วัวชนในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี และความคาดหวังใหม่จากสังคม เช่น ประเด็นเรื่องจริยธรรมสัตว์ การควบคุมการพนัน และการจัดการที่ยังขาดมาตรฐาน นอกจากนี้ยังมีช่องว่างระหว่างองค์ความรู้พื้นบ้านกับการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้วัวชนอาจสูญเสียบทบาททางวัฒนธรรม หากไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับยุคดิจิทัล (Vongpasith, V. V. , 2566) การพัฒนาอย่างยั่งยืนของวัวชนจึงต้องคำนึงถึงบริบทใหม่ที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ในเชิงวิถีชีวิต ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้คนรุ่นใหม่บางส่วนห่างเหินจากการเข้าร่วมกิจกรรมวัวชน และอาจมองว่าการเลี้ยงวัวชนเป็นภาระมากกว่ามรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้น การสร้างมูลค่าใหม่ เช่น การต่อยอดสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หรือการบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ อาจช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างวัวชนกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ได้

บทความนี้มุ่งศึกษาวัวชนในฐานะทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจของชุมชนภาคใต้ โดยวิเคราะห์ถึงบทบาทของวัวชนในระบบเศรษฐกิจฐานราก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และความท้าทายที่ต้องเผชิญในศตวรรษที่ 21 พร้อมเสนอแนวทางใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับวัวชนให้กลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนาเกษตรกรรมและเศรษฐกิจชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน (ชนาภา หันจาสิงห์, 2558) นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการทำความเข้าใจวัวชนในมิติของวิถีชีวิตร่วมสมัยที่ผสมผสานทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และเศรษฐกิจ เพื่อให้เห็นว่าวัวชนมิได้เป็นเพียง “กิจกรรมท้องถิ่น” แต่เป็นระบบความรู้และวิถีชีวิตที่สามารถปรับตัวเข้ากับการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ได้

วัวชนกับมรดกทางสังคมของวัฒนธรรมภาคใต้

วัวชนในภาคใต้ของไทยไม่เพียงแต่เป็นการละเล่นหรือกีฬาพื้นบ้าน หากแต่เป็นทุนวัฒนธรรมที่ฝังรากลึก

ในโครงสร้างสังคมและสะท้อนโลกทัศน์ของคนได้มาอย่างยาวนาน พิธีกรรม ความเชื่อ และการปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับวัชนทำหน้าที่หล่อหลอมคุณค่าความกล้าหาญ ความอดทน และศรัทธาในพลังแห่งธรรมชาติ การเลี้ยงวัชนยังเป็นสัญลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานความรู้ด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน และการจัดการสัตว์เข้าด้วยกัน เช่น การใช้สมุนไพรบำรุงกำลัง การจัดคอกที่เหมาะสม หรือการตั้งชื่อวัชตามรอยตำหนิ สีขน และลักษณะเฉพาะเพื่อเสริมสิริมงคล (สมหมาย คล้ายบ้านใหม่, 2543) การดำรงอยู่ของวัชนจึงเป็นมากกว่าความบันเทิง แต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดสู่การสร้างมูลค่าเศรษฐกิจได้จริงในระดับชุมชน ซึ่งวัชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับห่วงโซ่มูลค่าที่หลากหลาย ตั้งแต่ต้นน้ำคือการเพาะเลี้ยง คัดเลือก และฝึกซ้อมวัช ไปจนถึงกลางน้ำอย่างการจัดการแข่งขันในสนามวัชน และปลายน้ำคือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตามมา เช่น การซื้อขายวัชพันธุ์ดีที่มีประวัติการชนโดดเด่นซึ่งมีราคาสูงถึงหลักแสนหรือหลักล้านบาท การค้าขายอาหารและบริการที่สนาม ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดึงดูดผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่ แม้วัชนจะเกี่ยวพันกับการพนันซึ่งสร้างข้อถกเถียงด้านสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการดำรงสายพันธุ์วัชพื้นเมือง การส่งเสริมภูมิปัญญาการเลี้ยงสัตว์ และการสร้างรายได้หมุนเวียนที่ช่วยให้เศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคงมากขึ้น (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2559)

ในอดีตวัชนสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวิถีเกษตรกรรมและความเชื่อทางจิตวิญญาณ เกษตรกรจะปล่อยวัชให้หากินเองในทุ่ง และเมื่อวัชนกันเองตามธรรมชาติ ชาวบ้านจะคัดเลือกตัวที่แสดงศักยภาพเด่นเพื่อเลี้ยงเป็นวัชน การดูแลพึ่งพาภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น การใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพและความแข็งแรง ขณะเดียวกันวัชนยังเกี่ยวพันกับพิธีกรรมบูชาเทวดา ผีไร่ผีนา และการเอาฤกษ์เอาชัยก่อนการเพาะปลูก ซึ่งสะท้อนความเชื่อเรื่องการเชื่อมโยงมนุษย์-สัตว์-ธรรมชาติ (จรัญ จันทลักษณ์ และผกาพรรณ สกุลมัน, 2550) นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานว่าวัชนได้รับอิทธิพลบางส่วนจากวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะจากโปรตุเกสในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีการใช้วัชหรือสัตว์ใหญ่เป็นสื่อแสดงความกล้าหาญ ความแข็งแกร่ง และศักดิ์ศรี การผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้จึงค่อย ๆ ถูกปรับให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น จนเกิดเป็นรูปแบบวัชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของภาคใต้

ปัจจุบันวัชนได้ก้าวข้ามจากกิจกรรมพื้นบ้านไปสู่กิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่สร้างมูลค่ามหาศาล แต่การเติบโตนี้ก็มาพร้อมกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งประเด็นสิทธิสัตว์และจริยธรรมที่ถูกวิพากษ์ การพึ่งพารายได้จากการพนันซึ่งอาจบิดเบือนคุณค่าทางวัฒนธรรม รวมถึงแรงกดดันจากกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่อาจลดทอนความหมายดั้งเดิมของวัชน แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมจึงต้องมุ่งหาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์อัตลักษณ์และการสร้างมูลค่าใหม่ โดยอาจบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เช่น การยกระดับมาตรฐานการจัดการสุขภาพสัตว์ การคุ้มครองพันธุ์กรรมวัชนพื้นเมืองผ่านการจัดทำทะเบียน การพัฒนาสนามแข่งขันที่โปร่งใสปลอดภัย และการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เล่าเรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของวัชน (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2559) การก้าวไปในทิศทางนี้จะช่วยให้วัชนยังคงเป็นทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสร้างสรรค์ ทั้งด้านเศรษฐกิจและการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชนภาคใต้ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น วัชนในบริบทของชุมชนภาคใต้ไม่เพียงแต่มีบทบาททางกายภาพหรือเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่เป็น "ระบบวัฒนธรรม" ที่สะท้อนโลกทัศน์ของคนในท้องถิ่น การดำรงอยู่ของวัชนคือการดำรงอยู่ของระบบความเชื่อ ทุนวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคมที่สั่งสมผ่านกาลเวลา บ่อนวัชนจึงไม่ใช่เพียงพื้นที่สำหรับการแข่งขัน แต่เป็นเวทีของการ

ประกาศตัวตนของชุมชนในบริบทของการเปลี่ยนแปลง ทั้งยังเป็นตัวอย่างของการต่อรองเชิงวัฒนธรรมระหว่างความดั้งเดิมกับความทันสมัย ที่ต้องอาศัยการจัดการอย่างมีวิสัยทัศน์เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป วัวชนมิได้เป็นเพียงกิจกรรมพื้นบ้าน หากแต่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นระบบจากระดับครัวเรือนไปสู่ระดับตำบล ทั้งในรูปของอาชีพหลัก อาชีพเสริม และธุรกิจเกี่ยวเนื่อง ในขณะที่ยังคงรักษารากทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างกลมกลืน การพัฒนาศักยภาพของวัวชนจึงควรดำเนินไปอย่างมีทิศทาง โดยเน้นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้ระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน และตอบรับกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาเศรษฐกิจจากกิจกรรมวัวชน

วัวชนในภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบันไม่ได้เป็นเพียงกีฬาเพื่อความบันเทิงหรือประเพณีท้องถิ่น หากแต่กลายเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในลักษณะของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่าเพิ่มและศักยภาพในการพัฒนาเป็น “ทุนทางเศรษฐกิจ” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” กิจกรรมวัวชนสามารถแตกแขนงออกไปสู่ผลิตภัณฑ์ บริการ และแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย แต่การพัฒนาในลักษณะนี้ยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทัศนคติของคนในพื้นที่ ทุนสนับสนุน และการจัดการเชิงระบบอย่างจริงจัง ดังนี้ 1) การต่อยอดวัวชนสู่ผลิตภัณฑ์และบริการ การต่อยอดกิจกรรมวัวชนไปสู่ผลิตภัณฑ์และบริการเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัวชน โดยสามารถพัฒนาได้ในหลายรูปแบบ เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นถิ่นในวันชนวัว เสื้อผ้าหรือของที่ระลึกที่มีภาพวัวชน สัญลักษณ์ประจำทีมหรือชื่อวัวชนชื่อดัง ไปจนถึงการออกแบบสินค้าที่สื่อสารถึงอัตลักษณ์วัวชนภาคใต้ในรูปแบบศิลปะร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการสร้างแบรนด์และต่อยอดวัวชนในลักษณะนี้ยังเป็นไปอย่างจำกัด เนื่องจากติดปัญหาทางทัศนคติและระบบสนับสนุนที่ยังไม่เป็นรูปธรรม ศราวุธ แซ่ด่าน ให้สัมภาษณ์ว่า ความคิดในการพัฒนาแนวทางอื่นนอกเหนือจากการชนวัว เช่น การผลิตของที่ระลึก หรือสร้างแบรนด์วัวชนให้กลายเป็นสินค้าวัฒนธรรม ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง “เพราะทัศนคติของคนส่วนใหญ่ยังคงยึดกับรูปแบบดั้งเดิมของวัวชนที่เน้นการแข่งขันเพื่อเงินเดิมพันเป็นหลัก จึงไม่เห็นความสำคัญของการต่อยอดเชิงสร้างสรรค์” นอกจากนี้ ยังขาดหน่วยงานที่สนับสนุนด้านงบประมาณ การตลาด การฝึกอบรม และทุนเริ่มต้น ส่งผลให้แนวคิดดี ๆ ไม่สามารถพัฒนาเป็นรูปธรรมได้อย่างแท้จริง (ศราวุธ แซ่ด่าน, 2567) ในทางกลับกัน (แววตา วรรณศิริ, 2568) เสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งขึ้น โดยมองว่าการยกระดับคุณค่าวัวชนเป็นกระบวนการเปลี่ยนจากการมองวัวชนเป็น “สัตว์กีฬา” ไปสู่ “ทรัพยากรทางเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้อย่างมั่นคงผ่านแนวคิด “Soft Power” ที่นำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การเลี้ยงวัวพันธุ์ดี การพัฒนาแบรนด์ของกลุ่มเลี้ยงวัวชน หรือแม้แต่การสร้างภาพลักษณ์ของวัวชนให้เป็นตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคใต้ในระดับประเทศหรือสากล (แววตา วรรณศิริ, 2567) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวยังต้องอาศัยระบบสนับสนุนจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบบูรณาการ วัลลภ พรหมทอง ได้จำแนกรูปแบบการส่งเสริมที่อาจนำมาใช้ในบริบทนี้ได้ ได้แก่ วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล เช่น การ

เยี่ยมบ้านเกษตรกรหรือให้คำปรึกษาส่วนตัว วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม เช่น การฝึกอบรม สาธิต การศึกษาดูงาน และวิธีการแบบมวลชน เช่น การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ จัดนิทรรศการ หรือแคมเปญสื่อสารสาธารณะผ่านโซเชียลมีเดีย ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นความสนใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนต่อการต่อยอดกิจกรรมวิสาหกิจให้เกิดผลในทางปฏิบัติ (วัลลภ พรหมทอง, 2559) 2) ศูนย์เรียนรู้ - แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจจากกิจกรรมวิสาหกิจคือการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ใช้วิสาหกิจเป็นศูนย์กลาง โดยนำเสนอวิสาหกิจในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่มีการเดิมพันหรือกีฬาเท่านั้น ศูนย์เรียนรู้สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการสาธิตวิธีการเลี้ยงวัวชน การสอนดูพันธุ์วัวดี การแสดงศิลปะท้องถิ่นในวันชนวัว รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ด้านไสยศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับวัวชน ซึ่งเป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในกลุ่มผู้เลี้ยงวัวมายาวนาน งานศึกษาของอ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ ยังชี้ให้เห็นว่า วันชนวัวเป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วนทั้งเจ้าของวัว ผู้ดูแลวัว ผู้ชมการแข่งขัน และผู้ค้าขายอาหารเครื่องดื่ม จึงสามารถขยายกิจกรรมเหล่านี้ให้กลายเป็น “เทศกาลวัวชน” ที่มีการแสดงพื้นบ้าน ตลาดชุมชน และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ทั้งนี้จะช่วยสร้างรายได้ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต (เจ้าของวัว เจ้าของสนาม) หรือผู้บริโภค (นักท่องเที่ยว ผู้ค้าขาย) ซึ่งสะท้อนว่า กิจกรรมวัวชนสามารถทำให้เกิด “ระบบเศรษฐกิจวัวชน” ที่สร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (อ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ, 2567) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ระบุว่า สถาบันทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้สมาชิกในสังคมเท่านั้นแต่ยังส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เช่น ผู้ผลิตของที่ระลึก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือผู้ประกอบการ SME ที่เกี่ยวข้องกับแบรนด์วัวชน ซึ่งจะนำไปสู่เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัวชนในชุมชน ไม่เพียงส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นกระบวนการอนุรักษ์ความรู้ท้องถิ่นและสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนกับวัฒนธรรมของตนเอง เป็นการลดช่องว่างระหว่าง “กีฬาเชิงเดิมพัน” กับ “ทุนวัฒนธรรม” ซึ่งต้องอาศัยแนวทางพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) และการสร้างนโยบายสาธารณะที่ตอบสนองบริบทท้องถิ่น สรุปได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจากกิจกรรมวัวชนจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านจากกรอบคิดแบบเดิม ที่มองวัวชนเป็นเพียงกีฬาหรือกิจกรรมเดิมพัน ไปสู่แนวคิดแบบบูรณาการที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจาก “ทุนวัฒนธรรม” สู่ “ทุนเศรษฐกิจ” ผ่านผลิตภัณฑ์ บริการ และศูนย์เรียนรู้เชิงวัฒนธรรม การผลักดันแนวทางนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อเปลี่ยนทัศนคติ สร้างโอกาส และยกระดับคุณค่าของวัวชนให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนและ 3) กรณีศึกษาชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจากกิจกรรมวัวชน: ชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านในหมงถือเป็นตัวอย่างของการพัฒนากิจกรรมวัวชนจากกีฬาพื้นบ้านสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้แนวทางบูรณาการหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมด้านเงินทุน เช่น การจัดหาเงินสำหรับขยายพันธุ์และสร้างสนามฝึกซ้อม, การส่งเสริมองค์ความรู้ ผ่านการเผยแพร่ข้อมูลทั้งรูปแบบสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ รวมถึงการรวบรวมองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกในวงกว้าง นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงวัวชน เพื่อสร้างการรวมกลุ่มอาชีพ แลกเปลี่ยนพันธุ์ สร้างกิจกรรมเศรษฐกิจต่อเนื่อง เช่น การปลูกหญ้าเลี้ยงวัว การจำหน่ายอุปกรณ์ และการจ้างแรงงานในชุมชน ส่วนด้าน การบริหารจัดการ กลุ่มได้มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน มีการวางแผนฝึกซ้อมและพัฒนา

สายพันธุ์ ตลอดจนเชื่อมโยงกับเครือข่ายในระดับจังหวัดเพื่อขยายตลาดและสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนกรณีของบ้านในหมงจึงแสดงให้เห็นว่า หากชุมชนสามารถผสานองค์ความรู้ ทุนวัฒนธรรม และ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ กิจกรรมวัวชนสามารถพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างแท้จริง โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ควบคู่กัน (ฐาปวุฒิ โชติเชย และคณะ, 2565)

ความท้าทายในการพัฒนาวัวชนในบริบทใหม่

การพัฒนาวัวชนในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลายทั้งในด้านจริยธรรม กฎหมาย และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวัวชนได้เปลี่ยนสถานะจากการเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดำรงอยู่ในระดับชุมชนสู่การเป็นกิจกรรมกึ่งพาณิชย์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง มีการลงทุน เลี้ยงดู ฝึกฝน และจัดการแข่งขันในระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น ภายใต้บริบทใหม่นี้การดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของวัวชนจึงไม่อาจพึ่งพาความนิยมจากสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรม กฎหมาย และการจัดการที่มีมาตรฐานสากลรองรับด้วย (ณรงค์ แก้วเฉย และผกาพรรณ สุกุลมัน, 2543)

หนึ่งในประเด็นสำคัญที่สร้างแรงกดดันต่อการพัฒนาวัวชนในยุคปัจจุบัน คือ ประเด็นด้านจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมไทยและนานาชาติให้ความสำคัญกับ “สิทธิสัตว์” และ “คุณภาพชีวิตของสัตว์” มากยิ่งขึ้น ซึ่งองค์การพิทักษ์สัตว์แห่งโลกประเทศไทย ได้นำเสนอแนวคิด “เสรีภาพทั้งห้า” (Five Freedoms) เพื่อกำหนดกรอบจริยธรรมในการดูแลสัตว์ ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดหาอาหารและน้ำที่เพียงพอ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การรักษาเมื่อสัตว์บาดเจ็บ การเปิดโอกาสให้สัตว์ได้แสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ และการป้องกันความทุกข์ใจหรือความกลัว หลักการเหล่านี้เมื่อพิจารณากับบริบทของวัวชน อาจพบข้อขัดแย้งที่สำคัญ เนื่องจากการฝึกวัวให้พร้อมชน มักต้องผ่านกระบวนการควบคุมพฤติกรรม การแยกตัวออกจากฝูง และการเผชิญกับความเครียดในช่วงแข่งขัน ซึ่งอาจละเมิดเสรีภาพบางประการของสัตว์โดยไม่ตั้งใจ แม้ว่าเจ้าของวัวชนจำนวนมากจะให้ความสำคัญกับสุขภาพและคุณภาพชีวิตของวัวชนอย่างจริงจัง แต่ก็ยังไม่มีมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์ที่ชัดเจนและครอบคลุมในสนามชนวัวที่อยู่ในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ (องค์การพิทักษ์สัตว์แห่งโลกประเทศไทย, 2568)

นอกจากนี้ ความท้าทายด้านกฎหมายและการจัดระเบียบการแข่งขัน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัวชนในทิศทางที่ยั่งยืน ปัจจุบันแม้ว่ากีฬาวัวชนจะได้รับการยอมรับในระดับหนึ่งจากภาครัฐ โดยเฉพาะผ่านกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2567) ที่ออกตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 (2567) ซึ่งกำหนดให้มีการออกใบอนุญาตในการจัดการแข่งขันวัวชน โดยอยู่ภายใต้การดูแลของกรมการปกครอง แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาในการบังคับใช้และควบคุมสนามชนวัวให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะบ่อนหรือสนามวัวชนที่ไม่ได้รับอนุญาตหรือดำเนินการโดยไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับกติกา การเดิมพัน และความปลอดภัยของสัตว์และผู้เกี่ยวข้อง (กฎกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 46), 2567) ออกตามความในพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478., 2567) ขณะเดียวกัน พ.ร.บ.ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้กล่าวว่า แม้จะเป็นกรอบกฎหมายสำคัญที่บังคับใช้กับผู้เลี้ยงสัตว์ทุกประเภท แต่ก็ยังไม่มีแนวปฏิบัติเฉพาะสำหรับกรณีของวัวชน ซึ่งอยู่ในจุดก้ำกึ่งระหว่าง "กีฬาพื้นบ้าน" กับ "กิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อสัตว์" จึงเกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ผู้จัดหรือเจ้าของวัวชนบางรายยังคงดำเนินกิจกรรมโดยไม่มีแนวทางชัดเจนรองรับ (พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557, 2557)

ในด้านของการบริหารจัดการแบบมืออาชีพก็เป็นอีกประเด็นที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจในระยะยาว ปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการสนามแข่งขันหรือแม้แต่เจ้าของวิสาหกิจจำนวนมากยังขาดความรู้ด้านการจัดการสัตว์ การดูแลสุขภาพ การตลาด การจัดการฝูงวัวอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงความรู้ทางด้านธุรกิจและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมวิสาหกิจ ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานในเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้หรือการท่องเที่ยวเชิงวิถีวิสาหกิจ การขาดองค์ความรู้และการจัดการอย่างเป็นระบบนี้ ทำให้ศักยภาพของวิสาหกิจในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นยังไม่สามารถถูกนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น หากจะผลักดันวิสาหกิจให้สามารถดำรงอยู่ในฐานะทั้งกีฬา พื้นที่วัฒนธรรม และกิจกรรมเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเผชิญและแก้ไขความท้าทายทั้งสามด้านนี้อย่างรอบด้าน โดยการส่งเสริมความรู้ด้านจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด การปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจน ทันสมัย และมีการบังคับใช้อย่างทั่วถึง และการพัฒนาศักยภาพในการจัดการแบบมืออาชีพผ่านระบบการฝึกอบรม สนับสนุนทางวิชาการ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคการศึกษาอย่างจริงจัง

การจัดการภูมิปัญญาสู่วิถีวัฒนธรรมวิสาหกิจอย่างยั่งยืน

การส่งเสริมวิสาหกิจในฐานะองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับทั้งบริบทวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการยกระดับวิสาหกิจจากกิจกรรมพื้นบ้านสู่มิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างมีแบบแผน ความร่วมมือของหน่วยงานรัฐ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม สามารถส่งเสริมให้เกิดสนามวิสาหกิจที่ได้มาตรฐาน มีการกำกับดูแลด้านจริยธรรม และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งจะช่วยลดการผูกติดวิสาหกิจกับการพนัน และเปลี่ยนให้กลายเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืนให้กับชุมชน

นอกจากนั้น การยกระดับองค์ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจจำเป็นต้องผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่อย่างเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของชนาภา หันจงสิทธิ์ ที่เสนอว่า การเพิ่มผลผลิตควรดำเนินควบคู่กันทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์ (เน้นประสิทธิภาพ ทรัพยากร และเทคโนโลยี) และในเชิงสังคม (เน้นทัศนคติและความร่วมมือ) สำหรับวิสาหกิจ องค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงวัว เช่น การเลือกพันธุ์ การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร หรือการฝึกวัวก่อนชน ควรถูกจัดระบบ รวบรวม และพัฒนาเป็น “ฐานข้อมูลความรู้” ควบคู่กับการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น การใช้เซนเซอร์ติดตามสุขภาพวัว การใช้ GPS เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหว หรือการวิเคราะห์ข้อมูลสายพันธุ์เพื่อพัฒนาวิสาหกิจให้มีศักยภาพสูงขึ้นตามหลักเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) และเกษตรปราดเปรื่อง (Smart Farming) (ชนาภา หันจงสิทธิ์, 2558)

หลักการเกษตรสมัยใหม่เหล่านี้ ซึ่งสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพังงา ได้เสนอไว้ สามารถประยุกต์ใช้กับการเลี้ยงวัวเพื่อเพิ่มคุณภาพสายพันธุ์ ลดต้นทุน และสร้างความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการในหญ้าและอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับวัวแต่ละสายพันธุ์ การวางแผนเลี้ยงวัวอย่างมีข้อมูลรองรับ และการควบคุมสุขภาพสัตว์ด้วยระบบสารสนเทศ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถส่งต่อไปให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ผ่านระบบการศึกษาและการฝึกอบรมเฉพาะด้าน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพังงา, 2567)

การส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและการศึกษาในกระบวนการอนุรักษ์วิสาหกิจมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า

ด้านอื่น เยาวชนคือผู้สืบทอดวัฒนธรรมในระยะยาว และเป็นกำลังสำคัญในการปรับเปลี่ยนมุมมองของสังคมจากการมองวัยรุ่นเป็นการพนัน มาเป็นการมองในฐานะวัฒนธรรมพื้นที่ที่มีศักยภาพ การบูรณาการเรื่องวัยรุ่นเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ในโรงเรียนท้องถิ่น การจัดเวิร์กช็อปชุมชน การสร้างศูนย์เรียนรู้วัยรุ่นระดับตำบล หรือแม้แต่การส่งเสริมการทำวิจัยเยาวชน (Youth Participatory Action Research) จะช่วยให้คนรุ่นใหม่ได้แสวงหาความรู้ใหม่จากทั้งภายในและภายนอก อันสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt เกี่ยวกับ “การแสวงหาความรู้และการสร้างความรู้” ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยเยาวชนจะไม่เพียงเรียนรู้จากผู้ใหญ่ แต่ยังมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมวัฒนธรรมผ่านการตั้งคำถาม วิจัย ทดลอง และพัฒนาแนวทางการเลี้ยงวัยรุ่นอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (Marquardt, M. J., 2002)

การส่งเสริมวัยรุ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องวางแผนเชิงระบบที่เชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยสามารถดำเนินการใน 5 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐและท้องถิ่น ภาครัฐควรมีบทบาทกำกับดูแลสนามวัยรุ่นให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมมากกว่าการพนัน พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ เช่น การจัดนิทรรศการวัยรุ่น งานเทศกาลท้องถิ่น หรือโปรแกรมเรียนรู้ในชุมชน
2. การรวบรวมและจัดระบบภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับวัยรุ่น เช่น วิธีการเลี้ยง การฝึก และการดูแลด้วยสมุนไพร ควรถูกรวบรวม จัดหมวดหมู่ และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วม โดยใช้แนวทางการจัดการความรู้ (KM) เพื่อเชื่อมโยงทั้งแหล่งความรู้ภายในและภายนอกชุมชน
3. การผสมผสานองค์ความรู้สมัยใหม่และเทคโนโลยี การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น GPS, GIS และเซนเซอร์ด้านสุขภาพสัตว์ รวมถึงการวิเคราะห์สายพันธุ์ตามแนวคิด Smart Farm และเกษตรแม่นยำ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงวัยรุ่นและลดต้นทุนในระยะยาว
4. การพัฒนาบทบาทเยาวชนและระบบการศึกษา การบูรณาการวัยรุ่นเข้าสู่บทเรียนในโรงเรียน การจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบลงมือทำ (Active Learning) และการสนับสนุนให้เยาวชนวิจัยเรื่องวัยรุ่นในพื้นที่ จะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและส่งต่อวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่
5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วน การส่งเสริมวัยรุ่นอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ชุมชน นักวิชาการ และเยาวชน เพื่อผลักดันให้วัยรุ่นเป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม ที่สร้างทั้งรายได้และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

สรุป

“วัยรุ่น” ในบริบทของภาคใต้ของไทย มิได้เป็นเพียงกิจกรรมกีฬาพื้นบ้านเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ได้หล่อหลอมความเป็นอยู่และอัตลักษณ์ของชุมชนมาอย่างยาวนาน วัยชนสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติ ผ่านพิธีกรรมและความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ผลลัพธ์ที่ปรากฏในด้านวัฒนธรรมคือการคงอยู่ของโลกทัศน์แบบสังคมเกษตรกรรมที่ผูกพันกับความอุดมสมบูรณ์ของวิถีชีวิต การชนวัยจึงเป็นมากกว่าการแข่งขัน แต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หล่อเลี้ยงความศรัทธา ความสามัคคี และความภาคภูมิใจร่วมของคนในชุมชน ในเชิงเศรษฐกิจ วัยชนได้กลายเป็น “สัตว์เศรษฐกิจ” ที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจฐานราก เกษตรกรและผู้ประกอบการท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้จากการเลี้ยง การซื้อขาย การผสมพันธุ์ และการจัดการแข่งขันที่ดึงดูด

ผู้คนจากทั้งในและนอกพื้นที่ ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ตั้งแต่ธุรกิจอาหาร การจ้างงานผู้ดูแลวัว ไปจนถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัวชนพันธุ์ดีบางตัวมีมูลค่าสูงถึงหลักล้านบาท สะท้อนถึงพลังทางเศรษฐกิจที่วัวชนสร้างขึ้นในระดับครัวเรือน ตำบล และจังหวัด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือชุมชนมีเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เชื่อมโยงทุนวัฒนธรรมเข้ากับทุนการเงิน เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในมิติใหม่ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน วัวชนยังเป็นพื้นที่สร้างสังคมการเรียนรู้ที่ผูกพันระหว่างรุ่น คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นเก่า ผ่านการดูแลวัวชน พิธีกรรม และกระบวนการเลี้ยงดู ซึ่งไม่เพียงแต่สืบทอดความรู้ แต่ยังปลูกฝังความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง ผลลัพธ์ในเชิงสังคมคือการสร้างสายสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนที่เหนียวแน่นมากขึ้น อีกทั้งยังเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาตลาดทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจมองข้ามได้ วัวชนกำลังเผชิญแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ ประเด็นด้านจริยธรรมสัตว์ การควบคุมการพนัน ตลอดจนทัศนคติจากสังคมภายนอกที่อาจมองวัวชนในแง่ลบ นอกจากนี้ ช่องว่างระหว่างภูมิปัญญาพื้นบ้านกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้วัวชนเสี่ยงต่อการสูญเสียบาทะทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ หากไม่มีการปรับตัว ผลลัพธ์ที่ตามมาคือการเสื่อมถอยของทุนวัฒนธรรมและความอ่อนแอทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนของวัวชนจึงต้องอาศัยแนวทางใหม่ที่บูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์คือการยกระดับวัวชนสู่ “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” ที่สามารถแข่งขันและดำรงอยู่ได้ในโลกปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การนำระบบข้อมูลมาจัดการเลี้ยงวัวชนอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ การพัฒนาแบรนด์วัวชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และการวางระบบเศรษฐกิจฐานรากแบบครบวงจร นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายสาธารณะที่คำนึงถึงกรอบจริยธรรม และการสร้างภาพลักษณ์ที่เหมาะสมต่อสังคมวงกว้าง จะช่วยให้วัวชนสามารถก้าวข้ามข้อครหาและพัฒนาอย่างมั่นคง ในเชิงวิชาการ วัวชนถือเป็นกรณีศึกษาที่มีคุณค่าทั้งด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ และวัฒนธรรมศึกษา นักวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาปรากฏการณ์ เศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy) ที่เกิดจากการผสมผสานทุนวัฒนธรรมเข้ากับทุนเศรษฐกิจ เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเป็นประเด็นที่เปิดพื้นที่ให้นำแนวคิดทางเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาที่ยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน อีกทั้งยังสามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้เชิงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมกีฬาพื้นบ้านในต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ในมิติของวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ ท้ายที่สุด ผลลัพธ์สำคัญของการพัฒนาวัวชนคือ การคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของเยาวชน จะทำให้วัวชนมิได้เป็นเพียงกิจกรรมในท้องถิ่นอีกต่อไป แต่เป็นระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรม และสร้างรายได้ อย่างยั่งยืนให้กับชุมชนภาคใต้ในอนาคต ทั้งยังสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงวิชาการ เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการได้อย่างกว้างขวาง

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 46). (2567). ออกตามความในพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 141 ตอนที่ 63 ก หน้า 1-2 (10 ตุลาคม 2567).

- จรัญ จันทลักขณา และผกาพรรณ สุกุลมัน. (2550). ภูมิปัญญาชาวบ้าน และสำนวนไทยจากไร่นา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสริมมิตร.
- ชนาภา หันจาสิงห์. (2558). สร้างและวิเคราะห์งบการเงินด้วย Excel ฉบับมืออาชีพ. นนทบุรี: ไอดีซี.
- ฐาปวุฒิ โชติเชย และคณะ. (2565). องค์ความรู้ในการเลี้ยงวัวชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านในหมง ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 5(1), 50-68.
- ณรงค์ แก้วเฉย และ ผกาพรรณ สุกุลมัน. (2543). กฎ กติกา กีฬาชนวัว. ใน จรัญ จันทลักขณา และผกาพรรณ สุกุลมัน (บรรณาธิการ). ใน วัวชนกับคนใต้ (หน้า 150-187). กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.
- พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. (2557). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 70 ก หน้า 1-9 (27 ธันวาคม 2557).
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2559). การเมืองของการพนันวัวชนภาคใต้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 8(3), 241-264.
- วัลลภ พรหมทอง. (2559). เกษตรทฤษฎีใหม่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช.
- แววตา วรณศิริ. (18 ม.ค. 2568). การยกระดับคุณค่าวัวชน. (โสภา รักบำรุง, ผู้สัมภาษณ์)
- ศราวุธ แซ่ด่าน. (25 ธ.ค. 2567). คนรุ่นใหม่ในวงการวัวชน. (โสภา รักบำรุง, ผู้สัมภาษณ์)
- สมหมาย คล้ายบ้านใหม่. (2543). วัวชนกับคนใต้ ระบบการเลี้ยงวัวในภาคใต้และลักษณะบางประการของวัวชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพังงา. (2567). แนวทางการยกระดับเกษตรไทย ด้วยการพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.opsmoac.go.th/phangnga-local_wisdom-preview-421391691896
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- องค์กรพิทักษ์สัตว์แห่งโลกประเทศไทย. (2568). เสรีภาพทั้งห้า: กรอบแนวคิดเพื่อสวัสดิภาพสัตว์ความเจ็บปวดที่สัตว์ไม่สามารถพูดได้. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.worldanimalprotection.or.th/news-blogs-pressrelease/news/animal-welfare/>
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ. (2567). วิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อของคนเลี้ยงวัวชน กรณีศึกษา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(10), 299-309.
- อาคม เดชทองคำ. (2546). ตัวตนของคนใต้. มุมมองผ่านงานวิจัยหัวเขือกวัวชน. วารสารปาริชาติ, 15(2), 33-42.
- Marquardt, M. J. (2002). Building the learning organization. A systems approach to quantum improvement and global success. New York: McGraw-Hill.
- Vongpasith, V. V. (2566). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคไทยแลนด์ 4.0 บ้านลำแดง ต.หันตะเภา อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 8(1), 70-85.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปร่างและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุงค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุงค์สรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาศักยภาพคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณขวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโท (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่ย่าง, เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
นายมนัส ภาควงศ์. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ :

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ :

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ้อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทธิ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน^{1*}, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname^{1*}, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

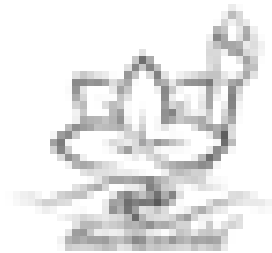
3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

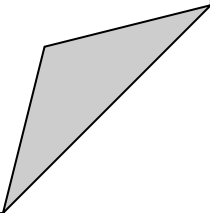
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบ่องค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน^{1*}, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname^{1*}, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

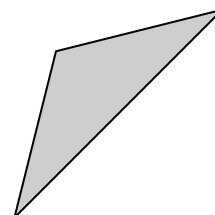
Abstract (18 pt)

...(16 pt)

Keywords: 3-5 words

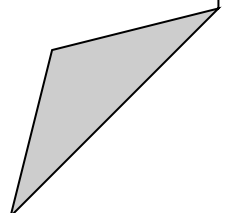

(16 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

